ALMANAHUL OSTIRII

DIN SUMAR:

DOSARE (ÎNCĂ) NEELUCIDATE

INVENTARUL OPULENȚEI

ULTIMELE ZILE ALE FÜHRERULUI

ORIZONT TERRA

SAPORRO – ORAȘUL FANTEZIILOR EFEMERE

DIN LUMEA ACTORILOR

RETROSPECTIVĂ – RĂZBOIUL DIN AFGANISTAN

INCIDENTUL STARK ȘI TRAGEDIA AVIONULUI AIRBUS

TOPUL ARMAMENTELOR PE MAPAMOND

PĂMÎNTUL CIUPERCILOR URIAȘE

CALEIDOSCOP TEHNICO-ȘTIINȚIFIC MILITAR

CALENDAR OSTĂȘESC 1991

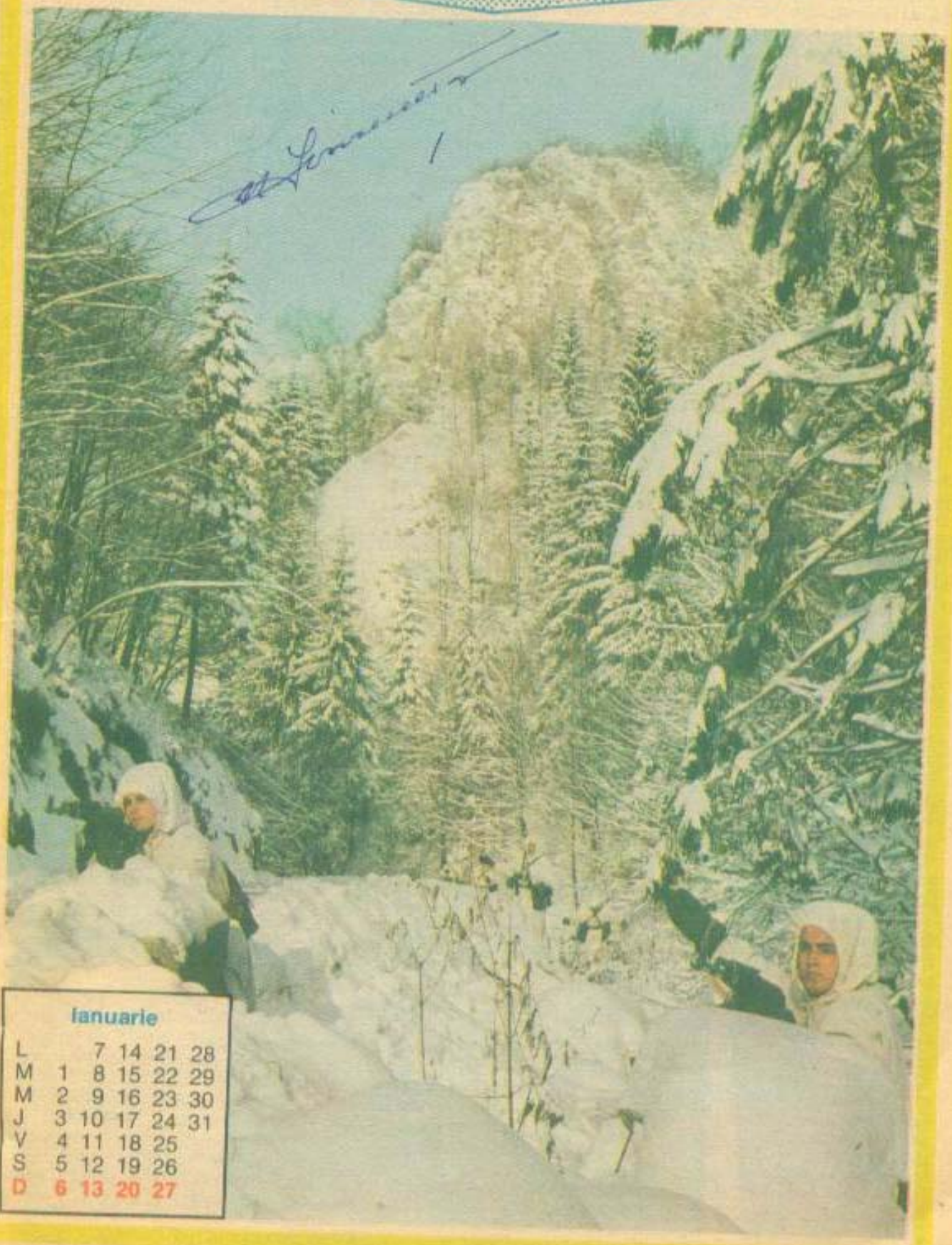

ianuarie

L		7	14	21	28	
M	1	8	15	22	29	
M	2	9	16	23	30	
J	3	10	17	24	31	
V	4	11	18	25		
S	5	12	19	26		
D	6	13	20	27		

ZIUA ARMEI APĂRĂRII CIVILE

ZIUA INTENDENȚEI MILITARE ROMÂNE

Februarie

L		4	11	18	25	
M		5	12	19	26	
M		6	13	20	27	
J		7	14	21	28	
V	1	8	15	22		
S	2	9	16	23		
D	3	10	17	24		

Martie
L 4 11 18 25
M 5 12 19 26
M 6 13 20 27
J 7 14 21 28
V 1 8 15 22 29
S 2 9 16 23 30
D 3 10 17 24 31

Aprilie

L	1	8	15	22	29
M	2	9	16	23	30
M	3	10	17	24	
J	4	11	18	25	
V	5	12	19	26	
S	6	13	20	27	
D	7	14	21	28	

ZIUA INFANTERIEI

ZIUA ARMEI GENIU

ZIUA TRUPELOR CHIMICE

Mai

L	6	13	20	27		
M	7	14	21	28		
M	1	8	15	22	29	
J	2	9	16	23	30	
V	3	10	17	24	31	
S	4	11	18	25		
D	5	12	19	26		

ZIUA AVIAȚIEI

ZIUA PARAȘUTIȘTILOR MILITARI

iunie

L		3	10	17	24	
M		4	11	18	25	
M		5	12	19	26	
J		6	13	20	27	
V		7	14	21	28	
S	1	8	15	22	29	
D	2	9	16	23	30	

ZIUA TRANSMISIUNILOR

ZIUA RADIOLOCAȚIEI

iulie

L	1	8	15	22	29	
M	2	9	16	23	30	
M	3	10	17	24	31	
J	4	11	18	25		
V	5	12	19	26		
S	6	13	20	27		
D	7	14	21	28		

ZIUA GRĂNICERILOR

August					
L		5	12	19	26
M		6	13	20	27
M		7	14	21	28
J	1	8	15	22	29
V	2	9	16	23	30
S	3	10	17	24	31
D	4	11	18	25	

■ ZIUA MARINEI ROMÂNE

■ ZIUA ARTILERIEI ŞI RACHETELOR

■ ZIUA TANCHIŞTILOR

■ ZIUA MEDICINEI MILITARE

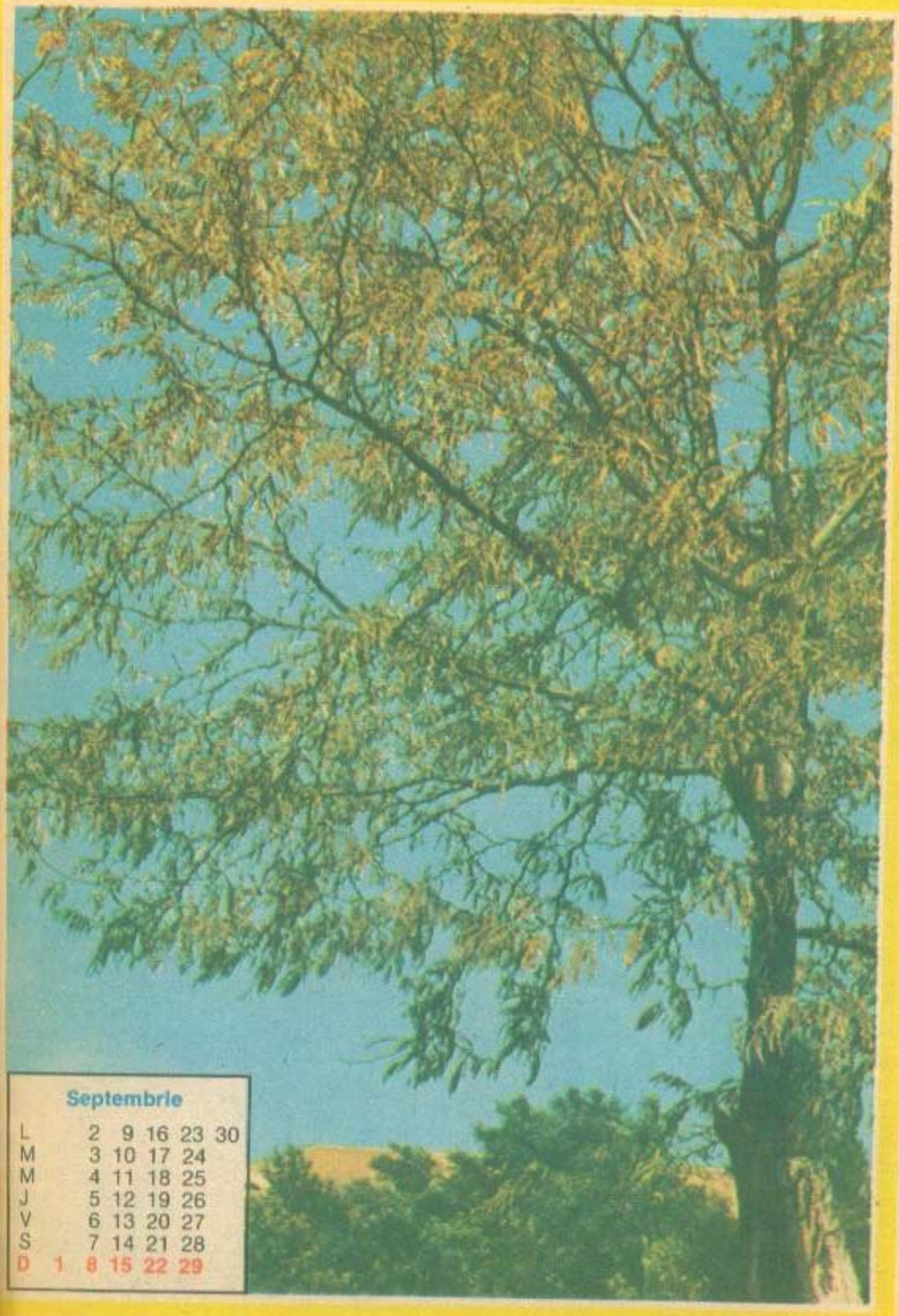

Septembrie

L		2	9	16	23	30
M		3	10	17	24	
M		4	11	18	25	
J		5	12	19	26	
V		6	13	20	27	
S		7	14	21	28	
D	1	8	15	22	29	

ZIUA ARMATEI ROMÂNE

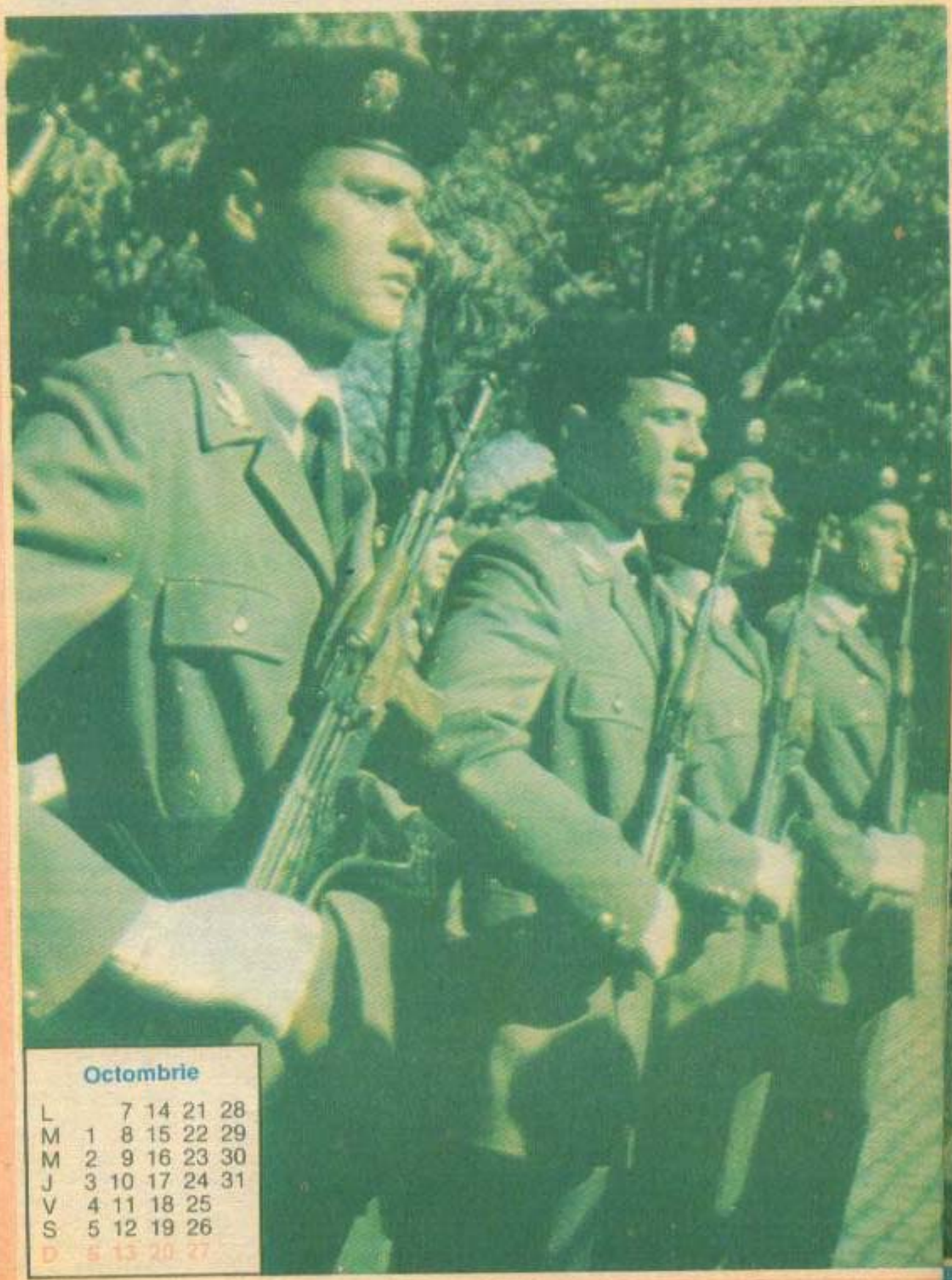

Octombrie

L		7	14	21	28
M	1	8	15	22	29
M	2	9	16	23	30
J	3	10	17	24	31
V	4	11	18	25	
S	5	12	19	26	
D	6	13	20	27	

- ZIUA VÎNĂTORILOR DE MUNTE
- ZIUA ARTILERIEI
- ZIUA GEODEZULUI MILITAR
- ZIUA TRUPELOR C.F. ŞI TRANSPORTURI MILITARE

1 Decembrie — ZIUA NAŢIONALĂ A ROMÂNIEI

22 Decembrie — ZIUA REVOLUŢIEI ROMÂNE

Decembrie

L		2	9	16	23	30
M		3	10	17	24	31
M		4	11	18	25	
J		5	12	19	26	
V		6	13	20	27	
S		7	14	21	28	
D	1	8	15	22	29	

RECVIEM PENTRU EROII REVOLUȚIEI

SCRISOARE ÎMPUȘCATĂ

Mă iartă, mamă, dacă dorm sub cruce
Și visu-mi odihnesc acum pe armă,
Azi aș fi vrut colinde a-ți aduce
Dar Țara, mamă, este în alarmă!

Tu spune-i, tată, mamei să nu plîngă
Să fie mîndră că am fost bărbat,
Eu sînt al patriei, și-n partea stîngă
Aud mereu cum clopotele bat.

Nu am putut să stau de-o parte, iată.
Dacă-o făceam, n-aș mai fi fost român;
Și în pămînt, să știi, iubite tată,
Sînt tot român, și tot așa rămîn.

Să fiți, vă rog, puternici, cum vă știu,
Căci nu e încă timp de parastas,
Chiar dacă-am încetat să mai fiu viu
Ea, inima, tot vie mi-a rămas.

Încă o dată vă mai cer: nu plîngeți!
Nu este loc de plînsete acum
Pentru noi toți românii tineri, iată,
Într-o colindă plînge Moș Crăciun

■ Căpitan (r) SERGIU VITALIAN VAIDA

GARDA DE NOAPTE

Dacă ar fi să mă iau după poet, soldatul nu mai are viaţă personală. Viaţa lui e o înşiruire de cîmpuri: de forţă, de tragere, de mine – sau de cîmpi bătuţi dizgraţios cu stîlpi de cafenele. Pe seama soldatului, pion răbdător lovit cu bastonul de mareşal cînd la piramide, cînd la spate (în cazul acesta bastonul celebrităţii se transformă în lopată infanteră), pe seama necunoscutului în uniformă s-au tras salve oratorice şi s-au emis ordine de munci şi zile care, de-a lungul istoriei, au semănat trupuri şi au cules bogăţiile pămîntului. Preţul a fost totdeauna mic şi s-a măsurat în statistici niciodată sigure (evident, din cauza preţului: viaţa personală a soldatului). El practică jocul crud al adevărurilor ultime, el joacă în comedia pasului de defilare. El îngraşă tabla de şah a strategilor cu îngrăşăminte naturale sută la sută. De aceea nici nu-i de mirare că, bandajat la tîmplă cu o rămurică de măslin, soldatul îşi permite (continuaţi, continuaţi!) să recite poezia cu Peneş Curcanul. Dacă pentru amatorii de senzaţii tari soldatul nostru este tovarăş de pluton cu teribilii cavaleri ai apocalipsei, pentru cei obidiţi, pentru cei învinşi, pentru cei duşi de valul istoric pe ţărmuri necunoscute eroul nostru este mesagerul. Laudă celui mai umil atom al istoriei, celui care a străbătut imperii, dictaturi, democraţii în declin, redute şi baricade pentru a ajunge la hotarul dintre lumi, aşa cum şi noi ajungem la graniţa dintre vremi: Anul nou. Iar dacă acum ridicăm în cupe şampanii şi visăm la un mîine mai bun, el, soldatul uitat în postul lui de pază, se mută de pe un picior pe altul, oftează, rîde singur şi numai stelele ştiu de ce rîde.

■ FLORIN IARU

Libertatea

Libertatea-i cuvîntul
Ce zboară pe aripile gîndului —
E nerăbdarea, căutarea,
Jertfa sublimă şi cîntecul sfînt
Al dreptăţii,
Ţăria de-a lua totul de la capăt
Zvicnind din îngenunchere —
Ea îţi umple sufletul
De lumină şi de speranţă
Ea îţi spune mereu:
Tu eşti întemeietorul!

■ ADRIAN N. BELDEANU

Numai eroii

Numai eroii sînt fără de moarte,
izvor de lumină perpetuu în vetre —
viscol de dor menit să ne poarte
genunchii zdreliţi prin lacrimi şi pietre.

Lumina lor etern va rămîne,
lumina lor ne creşte-n priviri
cînd ochii ni-i udă valuri de grîne,
cînd trecem înot ape-amintiri...

■ EUGENIU NISTOR

DOSARE (încă) NEELUCIDATE

Addenda la un „scenariu" aproape S.F. al INVAZIEI EXTRATERESTRILOR

Problematica deosebit de complexă și vastă care face obiectul anchetei de față a fost, într-o oarecare măsură, prezentată cititorilor noștri în cuprinsul serialului „Variantă la INVAZIA EXTRATERESTRILOR", publicat în paginile ziarului „Armata poporului". Răspunzînd interesului de care s-a bucurat acest serial - sugestiv subintitulat: „Pe cine interpelăm pentru uriașa și ultraperfecționata diversiune psihologică și radioelectronică prin care s-a urmărit paralizarea conducerii armatei în timpul Revoluției?" -, am considerat că o reluare, apelînd la un material documentar substanțial îmbogățit, a analizei momentelor și situațiilor deosebit de complexe cu care s-au confruntat apărătorii spațiului aerian al țării în zilele și nopțile de aprigă încleștare din decembrie anul trecut va întregi imaginea pe care cititorii deja și-au făcut-o despre acele evenimente deschizătoare de nou destin pentru poporul român, de adevărată renaștere, de repunere în sacrele sale drepturi la Libertate, Demnitate, Democrație.

Cine, cu ce mijloace, în ce scop?

Întrebarea este — ne dăm prea bine seama — de o covîrșitoare răspundere și gravitate. Și, la drept vorbind, nu noi sîntem cei în măsură să-i dăm răspunsul cuvenit. Nu mai puțin adevărat este însă că problema aceasta ne frămîntă încă din primele zile ale Revoluției. Așa cum îi frămîntă pe toți cei care au trăit acele momente dramatice prin care a trecut armata noastră atunci. Ea a fost pusă în situația de a se confrunta cu un dușman perfid, nevăzut, dar omniprezent, dispunînd și uzînd de un arsenal variat de metode și mijloace de luptă sofisticate, în cea mai mare parte nespecifice acțiunilor de luptă propriu-zise pe care le desfășoară, într-o atare împrejurare, forțele armate ale unui stat cum este al nostru. Nicăieri și niciodată nu știm ca vreo armată să fi fost agresată într-un mod atît de neloial și de viclean. Și este, credem, de prisos să mai spunem că armata noastră nu era pregătită și nici dotată cu cele necesare pentru a face față unei asemenea situații, cum a fost cea cu care s-a confruntat. Faptul de a fi contracarat, totuși, acest adversar fără identitate declarată și fără scrupule se datorește — mai presus de orice — admirabilului suflet al Armatei Române, eroismului ei.

Mulți s-au întrebat atunci (și se mai întreabă probabil și acum): cu cine s-a luptat, de fapt, Armata Română? Unde sînt acei teroriști care ne-au însîngerat și îndoliat țara? De aceea, ne-am și gîndit să aducem în fața cititorilor unele dintre situațiile și faptele încă neclarificate din timpul Revoluției, să punem întrebările logice pe care acestea le stîrnesc și, pe cît ne va sta în putință, să ridicăm puțin vălul spre lumină. Mai cu seamă și pentru că pe zi ce trece se estompează faptul că oștirea țării s-a confruntat atunci nu doar cu niște teroriști robotizați, fanatici, ci cu un inamic foarte bine organizat, care acționa după un plan minuțios conceput și pus în aplicare cu profesionalism.

22 decembrie 1989, orele 18,30

Să facem, mai întîi, o succintă retrospectivă a celor întîmplate în zilele și nopțile ce au urmat marii ridicări revoluționare a maselor de oameni ai muncii din Capitală, după căderea dictaturii și după fuga tiranilor din fostul palat al c.c. al p.c.r. Ne-am gîndit că locul cel mai nimerit pentru a reconstitui tabloul general al uriașei diversiuni psihologice și radioelectronice prin care forțele ostile Revoluției au încercat să paralizeze conducerea armatei în timpul evenimentelor din decembrie anul trecut ar putea fi chiar Punctul de Comandă Principal al Trupelor de Apărare Antiaeriană a Teritoriului. Timp de mai multe ore, aici, cu ajutorul unor specialiști de recunoscută competență — între care locțiitorul comandantului Ap. A. A. T., șeful de stat major, comandantul trupelor de rachete și artilerie antiaeriană, comandantul trupelor radiotehnice, cadre din comandamentul apărării antiaeriene a trupelor de uscat — am procedat la o succintă trecere în revistă a acțiunilor desfășurate în timpul Revoluției, inclusiv a celor de la marile unități, unitățile și subunitățile subordonate. Am avut la îndemînă, în acest scop, un bogat material documentar, constînd din jurnalul acțiunilor de luptă, scheme cu evoluția situației aeriene din principalele momente cu care s-au confruntat trupele de apărare antiaeriană a teritoriului, ordine și rapoarte de luptă...

Nu vom intra în prea multe detalii din „filmul" zilelor și nopților de luptă din timpul Revoluției, fiindcă nu ne-ar ajunge toate paginile acestui almanah. Vom consemna doar cîteva dintre datele sale esențiale și, îndeosebi, concluziile ce se desprind.

Să începem, așadar, cu 22 decembrie, orele 18.30, cînd s-a ordonat trecerea tuturor forțelor și mijloacelor în stare de pregătire de luptă superioară, ca urmare a apariției pe ecranele stațiilor de radiolocație de cercetare și ale complexelor de dirijare a rachetelor, precum și de tragere cu artileria a.a., de pe întreg cuprinsul țării, a unui număr foarte mare de semnale de ținte aeriene. Accentuăm asupra acestui termen: semnale de ținte aeriene. Deci, referitoare la niște aeronave care evoluau în afara programărilor și despre care nici organele noastre de specialitate, nici Comandamentul Aviației Militare și nici Departamentul Aviației Civile nu cunoșteau nimic.

„Părea a fi o adevărată invazie aeriană"

În ansamblu, în ziua de 22 decembrie au fost sesizate peste 300 de traiecte de ținte în zbor, acoperind cvasitotalitatea spațiului aerian al țării și care ofereau oricărui specialist în materie imaginea unei operații aeriene de invazie. Simultan, în circuitele telefonice, chiar și în cele de comandă, precum și în cele de înștiințare centralizată asupra situației aeriene se înregistra o avalanșă de ordine și informații false, dintre care destule contradictorii și, aproape toate, deosebit de alarmante. Înălțimile de zbor, vitezele și durata de evoluție ale țintelor aeriene descoperite și urmărite erau, în genere, relativ mici. Peste 96 la sută zburau la altitudini de sub 1000 de metri, din care 87 la sută — sub 500 de metri. Vitezele erau cuprinse, preponderent, între 150—300 km/h, iar durata traiectelor era și ea mică, la unele de pînă la 10 minute, ceea ce lăsa impresia că majoritatea sînt elicoptere care, probabil, intenționau să desanteze trupe aeromobile. Ele foloseau frecvent manevrele în direcție și înălțime și uneori acționau în zone limitate. De regulă, intensitatea de evoluție a acestora spores după lăsarea întunericului. Cea mai mare parte a lor a apărut pe teritoriul țării în partea de sud, sud-est, vest și nord-vest, cu intensitate deosebită în apropierea frontierelor de stat, dar și în zonele localităților Călărași, Hîrșova, Făurei, Buzău, București, Craiova, Reșița, Oradea, Satu Mare, Baia Mare, Cluj, precum și a lacului Sinoe.

După un „scenariu" oarecum similar sub aspectul complexității, dar în alte variante de „atac" asupra obiectivelor de pe teritoriul nostru național, situațiile aeriene s-au repetat și în zilele și, mai ales, în nopțile următoare: în 23 decembrie — circa 250 de traiecte de ținte aeriene, în 24 decembrie — peste 100, după care numărul acestora a scăzut la cifre mai „rezonabile". Nu lipsit de interes ni se pare a fi și faptul că, la o scară considerabil redusă, asemenea acțiuni de diversiune radioelectronică s-au mai înregistrat și în zilele de 11 și 17 ianuarie, deci, la aproape o lună de zile după Revoluție. Desigur, de mai redusă complexitate și fără a mai pune probleme deosebite pentru trupele de apărare antiaeriană a teritoriului.

Dar atunci, mai cu seamă în noaptea de 22/23 decembrie 1989, apărătorii spațiului aerian al țării au fost puși în fața unei situații deosebit de complexe, de dificile. „A fost o noapte cumplită" — ne mărturisesc ei. Și au toate motivele să o numească așa. „Părea a fi vorba de o adevărată operație aeriană de invazie!" Nimeni nu și-a dat seama, cel puțin în primele momente, că se află, de fapt, în fața unei vaste diversiuni radioelectronice și a unor diabolice acțiuni de război psihologic, decît abia de a doua zi — cînd „scenariul" invaziei aeriene a fost reluat, într-o altă variantă; abia atunci au realizat că au de a face cu un inamic deosebit de versat și abil, pentru care sistemul nostru de apărare antiaeriană a teritoriului, inclusiv dispozitivul de luptă, caracteristicile tehnico-tactice ale mijloacelor de cercetare prin radiolocație, de dirijare a rachetelor și de tragere ale artileriei antiaeriene, nu constituia un secret. Un inamic ce dispunea, evident, de o aparatură ultramodernă — în cea mai mare parte necunoscută specialiștilor noștri ori știută doar din lectura presei militare străine — și care acționa după un plan minuțios conceput și pus în aplicare de niște veritabili maeștri în materie de război psihologic și radioelectronic. A fost, de la acest „moment al adevărului", și rîndul nostru să procedăm la acțiu-

nile cuvenite de contracarare, de dejucare — cu mijloacele mult mai „modeste" de care dispuneam, dar mai ales cu ingeniozitatea în care niciodată nu am fost săraci, să „intrăm în horă" şi să arătăm adversarului că, deşi ştie pînă şi ce avem în buzunare, la nevoie ne pricepem şi noi să facem apel la „armele" lui Păcală (popularul nostru „maestru"", precursor în materie de „război psihologic").

Metodă ultramodernă de a bate la uşă: „lovitura radioelectronică"

Desigur, în confruntările armate moderne s-au mai întîlnit — şi nu de puţine ori în perioada postbelică — situaţii cînd agresorul a optat pentru un război fără fronturi şi, bazat pe copleşitoarea sa superioritate în forţe şi mijloace de atac aerian, în trupe de desant şi aeromobile, şi-a conceput şi pus în aplicare planurile de cotropire a ţării alese ca victimă prin cucerirea principalelor ei obiective strategice prin diverse forme şi metode de război psihologic şi radioelectronic, de atac în adîncimea dispozitivului operativ al adversarului, de gherilă urbană, acţiuni teroriste şi de diversiune, dar şi prin numeroase altele circumscrise aceleiaşi modalităţi: de adjudecare a victoriei prin paralizarea din interior a conducerii politice şi militare a statului respectiv. Nu constituie un secret pentru nimeni că în doctrinele militare ale unor mari puteri a apărut, ca o materializare expresă a acestei concepţii de pregătire şi ducere a războiului, declanşarea agresiunii prin aşa-numita **lovitură radielectronică** — o vastă şi complexă operaţiune strategică desfăşurată cu forţe şi mijloace supraspecializate, abia după reuşita acesteia urmînd, în „scenariul" invaziei, **lovitura aeriană** şi, ulterior, ocupaţia propriu-zisă.

Atunci, în noaptea de 22/23 decembrie 1989, Armata Română nu avea cunoştinţă că ar fi vizată de un asemenea agresor şi nici că forţele represive ioiale dictaturii ceauşiste ar fi înzestrate cu astfel de arsenal de mijloace tehnice cu care ar fi capabile să conceapă şi să pună în aplicare un plan uriaş de acţiuni specifice războiului psihologic şi radioelectronic.

Bal mascat cu... O.Z.N.-uri

Dar să nu ne hazardăm în a urma calea consideraţiilor de ordin militar pur teoretice la care ne-ar îndemna specificul situaţiilor cu care s-au confruntat trupele de apărare antiaeriană a teritoriului pe timpul Revoluţiei, ci să încercăm a da unele explicaţii la cele petrecute. După opinia celor cu care am stat de vorbă, impulsurile de ţintă aeriană apărute pe ecranele staţiilor de radiolocaţie s-au datorat folosirii unor emiţătoare de bruiaj de imitare, instalate la bordul unor mijloace aeriene sau chiar terestre. Din categoria mijloacelor cu care s-au creat situaţiile aeriene complexe la care ne-am referit, pînă în prezent au fost descoperite şi cercetate mai multe resturi de baloane, avînd ataşaţi reflectori poliedrici şi sonde meteorologice de o factură specială. De altfel, una din aceste sonde meteorologice, recuperată aproape integral, poartă chiar însemnele unei armate „frăţeşti". De bună seamă, faptul că a fost găsită la noi este perfect explicabil: a adus-o vîntul! Dar să ne gîndim ce „furtună" se poate isca atunci cînd, într-o singură noapte, vin aduse de vînt o mulţime de astfel de sonde meteorologice, dotate cu o aparatură radioelectronică aptă să „joace festa" radiolocatoarelor de cercetare a spaţiului aerian. Demnă de remarcat ni se pare, de asemenea, constatarea că o mare parte dintre mijloacele aeriene care au fost folosite pe timpul nopţii, în cursul evenimentelor din decembrie anul trecut, era prevăzută cu dispozitive de semnalizare luminoasă. În foarte multe raioane din apropierea dispozitivelor de luptă, a punctelor de comandă ale marilor unităţi, unităţilor şi subunităţilor de apărare antiaeriană au fost frecvent utilizate asemenea mijloace aeriene avînd dispozitive ce realizau o semnalizare luminoasă, continuă sau intermitentă, de diverse culori (alb, albastru, roşu, verde, galben-portocaliu etc.), fără să creeze şi zgomotul caracteristic motoarelor de elicoptere sau avioane. Cei care au fost martorii unor astfel de insolite „spectacole" nocturne mărturisesc că aveau impresia că aud un vag fîlfîit (freamăt difuz) de stoluri de păsări, dovadă, probabil, că stranii obiecte zburătoare erau dotate, pe lîngă dispozitivele de semnalizare luminoasă, şi cu cîteva instalaţii de propulsie.

„Regia tehnică" îşi face meseria...

Interesant este şi faptul că se constată o perfectă sincronizare a acţiunilor de diverse tipuri de dezinformare şi inducere în eroare, toate părînd a fi armonios integrate în ansamblul operaţiunii de diversiune psihologică şi radioelectronică. Aşa, spre exemplu, dacă în zona dispozitivului de luptă al unei anumite unităţi erau sesizate semnale de ţinte aeriene care „marcau", pe ecranele radiolocatoarelor, un atac aerian, de cele mai multe ori, în acelaşi loc, zborul fantomaticelor elicoptere era simulat de apariţia curioaselor mijloace aeriene cu dispozitive de semnalizare. Aproape întotdeauna, pînă a nu avea datele respective din situaţia aeriană de pe ecrane şi de pe planşetele punctelor de comandă, „regia tehnică" a diversiunii avea

grijă, concomitent, să introducă şi în sistemul de transmisiuni o serie de informaţii menite să acrediteze ideea că pericolul aerian este real, să amplifice starea de confuzie, să semene panica. Nu au fost puţine cazurile în care situaţiile aeriene complexe simulate radioelectronic erau realmente însoţite de atacuri ale grupurilor teroriste asupra dispozitivelor de luptă ale unor unităţi şi subunităţi. Aşa s-au petrecut lucrurile, ca să dăm doar cîteva exemple, în unităţile din care fac parte ofiţerii Vasile Cocoşilă, Nicolae Şerbulescu şi Dumitru Loca. Ceea ce le-a dat cel mai mult de gîndit apărătorilor spaţiului aerian al ţării era atunci faptul că, la o analiză atentă, aproape toate acţiunile se corelau surprinzător de exact în timp şi spaţiu, întărindu-le, pe zi ce trecea, convingerea că ele se integrau organic într-un plan deosebit de vast şi complex, care — în nici un caz! — nu ar fi putut fi conceput şi realizat ad-hoc şi, mai ales, de oricine.

Diversiune doar de amorul... diversiunii?

Reţinem dintr-un succint bilanţ al acţiunilor de luptă desfăşurate de trupele de apărare antiaeriană a teritoriului că, în perioada 22—27 decembrie 1989, în spaţiul aerian al ţării au fost descoperite şi urmărite peste 1200 ţinte aeriene, dintre care aproape 200 au fost combătute de către artileria şi rachetele antiaeriene. Tot în această perioadă de timp, pentru combaterea ţintelor aeriene descoperite a acţionat şi Aviaţia Militară cu un apreciabil număr de ieşiri-avion şi ieşiri-elicopter.

Oare, în totalitate, aceste ţinte aeriene să fi fost false, produs exclusiv al diversiunii radioelectronice?

După cum se ştie, în zilele Revoluţiei şi în perioada imediat următoare acesteia, cei mai mulţi nu ezitau să dea un răspuns afirmativ la întrebarea dacă teroriştii au avut la dispoziţie elicoptere sau avioane cu care au acţionat împotriva armatei şi a populaţiei. Existau şi, probabil, mai sînt şi acum nenumăraţi martori oculari care declară inechivoc că au văzut avioane şi, îndeosebi, elicoptere teroriste. Iată, numai la Comandamentul Apărării Antiaeriene a Teritoriului ne-a fost oferit, în acest sens, spre consultare un voluminos dosar cu asemenea rapoarte şi declaraţii în care un număr de peste 300 de cadre militare, ostaşi, elevi şi localnici depun mărturie că au văzut cu ochii lor astfel de aeronave teroriste. Să se fi înşelat oare chiar toţi şi să fi fost victima unor simple iluzii optice sau confuzii iscate de panica şi psihoza trăite în acele momente dramatice? Este foarte posibil. Mai ales în cazul celor care mărturisesc că le-au văzut pe timp de noapte. Probabil că, de fapt, nu au văzut altceva decît nişte elicoptere aparţinînd aviaţiei noastre militare. Sau nişte mijloace aeriene de diversiune radioelectronică de genul celor la care ne-am referit anterior, dispunînd de dispozitive de semnalizare luminoasă şi de instalaţii autonome de propulsie şi care, deci, puteau fi lesne confundate, pe întuneric, cu unele aeronave în zbor. Iată, probabil, de unde a apărut şi acea teorie bizară cu privire la utilizarea de către terorişti a unor elicoptere „silenţioase" (!).

Dar, dincolo de tentaţiile fanteziei unora dintre martorii oculari, rămîn, totuşi, destule aspecte ce nu sînt de domeniul închipuirii. Unul dintre ele este şi acela, menţionat în cîteva rapoarte, că din asemenea elicoptere s-ar fi tras cu armamentul de bord asupra dispozitivului de apărare al unităţii respective. De la o unitate de rachete antiaeriene a fost chiar trimis, ca dovadă în acest sens, un glonţ de mitralieră de un anumit calibru, găsit în urma unei astfel de trageri din elicopter, cu precizarea că nu au în cazarmă respectiva categorie de muniţie.

Mărturii despre aeronavele-fantomă

Spaţiul nu ne îngăduie să redăm, în paginile de faţă, decît o infimă parte din numeroasele episoade, relatate de unii martori oculari, referitoare la aceste elicoptere-fantomă „teroriste". În felul lor, fiecare dintre aceste mărturii conţine date şi detalii dintre cele mai interesante, care ar merita, totuşi, mai atent examinate şi coroborate.

Să ne oprim, pentru început, la unul dintre aceste rapoarte, care descrie cu exactitate chiar şi însemnele observate pe elicopter. Este vorba de un raport trimis de la o unitate militară din Capitală, unde munceşte locotenent-colonelul ing. Ştefan Gancevici, raport în care se relatează: „În ziua de 23.12.1989, în jurul orelor 10—10,30, deasupra unităţii noastre a evoluat dinspre zona Televiziunii, la aproximativ 80—100 metri înălţime, un elicopter, luînd traiect de zbor în picaj spre centrul cazărmii, executînd apoi manevră de înălţime şi direcţie şi întorcîndu-se spre Televiziune. Din cele raportate de locotenent-colonelul Racz Istvan, elicopterul era vopsit kaki, cu fond de camuflaj estompat şi avînd desenat pe uşa din dreptul pilotului un cerc împărţit în două: partea superioară albă, iar partea inferioară roşie. După aproximativ 15 minute, acelaşi tip de elicopter, fără a i se putea distinge însemnele, a evoluat pe acelaşi traiect, dar la circa 400—500 metri altitudine".

Detalii la fel de curioase despre acţiunile unor asemenea elicoptere-fantomă conţine şi raportul înaintat eşalonului superior de unitatea de apărare antiaeriană unde lucrează locotenent-colonelul Teodor Crişan: „În data de 22.12.1989, 21.00, din direcţia nord-est, am observat lumini de semnalizare ale unor aparate de zbor. Datorită vitezelor relativ mici de deplasare, am presupus că sînt elicoptere. Nu au survolat cazarma. În jurul orelor 02.20, ziua următoare, fiind în faţa clădirii comandamentului, am observat din nou, de data asta trecînd chiar pe deasupra noastră, din aceeaşi direcţie, un elicopter ce evolua la 300—400 de

metri altitudine. Nu am distins cu exactitate forma elicopterului, dar am observat că era de culoare închisă (probabil gri). După ce a trecut de noi a aprins mai multe lumini de culoare albă-roşiatică. Imediat după aceea, plutonul de mitraliere antiaeriene de la unitatea vecină cu noi a deschis focul şi am putut observa că elicopterul avea o formă bombată, nu prea mare. În momentul deschiderii focului a executat o manevră foarte rapidă spre stînga. N-a fost lovit. Am luat măsuri de întărire a cercetării aeriene. În jurul orelor 06.30, în aceeaşi zi, tot din direcţia nord-est au apărut încă două obiecte zburătoare (probabil tot elicoptere), cu luminile de poziţie aprinse. Au aterizat după culmea dealului din apropiere şi şi-au aprins şi reflectoarele. După aproximativ 30 de minute au decolat, îndreptîndu-se în direcţia de unde au venit. Cercetînd zona respectivă în dimineaţa zilei de 23.12.1989, au fost identificate şi locurile unde au aterizat, găsindu-se urmele tălpicilor elicopterelor, precum şi nişte urme de încălţăminte cu striaţiuni mari. În seara aceleiaşi zile, aproximativ la orele 18.00, tot din aceeaşi direcţie au apărut încă două-trei aparate de zbor, au aterizat şi au staţionat circa 30 de minute. Apoi, în dimineaţa zilei de 24.12.1989, orele 06.30, au apărut în acelaşi loc, apoi au aterizat, au staţionat 20—25 de minute, după care au decolat. În seara zilei de 24.12.1989, la orele 18.00, din aceeaşi direcţie a venit un aparat de zbor, a staţionat în aer deasupra unei cariere învecinate aproximativ 10—15 minute, după care s-a întors în direcţia nord-est. Tot în aceeaşi zi, la orele 19.00, a apărut din direcţia respectivă un grup de aparate de zbor (puse în evidenţă de luminile de poziţie de la bord), la o altitudine de circa 3000 metri. Deasupra carierei grupul s-a împărţit în două. Înainte de a se despărţi au coborît. Nu le-am putut observa timp de 3—4 minute, după care au apărut din nou. Un grup de aparate de zbor s-a îndreptat spre nord-est, iar celălalt spre nord". Nu vom reproduce toate pasajele din raport în care se relatează despre apariţia, parcă după un orar prestabilit, a acelor fantomatice aparate de zbor în apropierea dispozitivului de luptă al unităţii o dată dimineaţa, imediat după apariţia luminii zilei, şi altă dată seara, cînd începea să se facă întuneric. În raport se făcea supoziţia că ar exista o legătură directă între venirea acelor elicoptere şi acţiunile terestre ale teroriştilor de pe timpul nopţii, anume că elicopterele ar aduce seara teroriştii, iar dimineaţa i-ar transporta înapoi la „bază".

„În dimineaţa zilei de 26.12.1989, în jurul orelor 04.20 — se mai arată în raport — deasupra cazărmii, la o înălţime de aproximativ 3000 de metri, au fost observate două semnale luminoase. Am ordonat echipajului de pe T.A.B. să execute cercetarea şi, dacă elicopterele ce apar vor intra în posibilităţile armamentului acestuia, să execute foc asupra lor. Luminile de deasupra cazărmii executau manevră în cerc şi foarte puţin în înălţime. În jurul orelor 06.00 au dispărut, îndreptîndu-se în direcţia nord-est. În dimineaţa respectivă, acţiunile terestre ale teroriştilor asupra unităţii noastre au continuat pînă aproape la orele 09.00. În aceeaşi zi, la orele 10,20, prin apropierea unităţii noastre a evoluat spre nord-vest un elicopter de formă bombată (în cuprinsul raportului înaintat este făcut şi un desen al elicopterului, în care se evidenţiază cabina acestuia sub forma unui cerc, restul componentelor fiind asemănătoare oricăror asemenea aparate de zbor), de culoare gri închis. Elicopterul a fost observat şi de populaţia din municipiul învecinat".

Dacă ne-am opri doar la aceste ultime precizări, făcute în urma unor observări directe, la lumina zilei — şi nu de către un singur om, ci de aproape întreaga unitate de alci — sîntem îndreptăţiţi să afirmăm că ele nu pot fi taxate drept simple închipuiri. După cum nici toate luminile observate noapte de noapte evoluînd în zona unităţii nu vor fi fost, probabil, elicoptere reale. Să nu uităm că tocmai acesta era şi unul dintre scopurile diversiunii psihologice şi radioelectronice puse la cale de forţele ostile Revoluţiei: de a semăna panica şi confuzia. Inamicul nostru sconta să ne determine să ridicăm aviaţia în aer la interceptarea unor false ţinte aeriene, iar — pe de altă parte — pe artileriştii şi rachetiştii noştri aerieni să execute trageri şi lansări pe propriile noastre avioane şi elicoptere. Din fericire, cu unele foarte puţine erori ce nu au putut fi totuşi evitate de apărătorii spaţiului nostru aerian, vasta diversiune psihologică şi radioelectronică pusă la cale de inamicul din zilele şi nopţile dramatice ale evenimentelor revoluţionare din decembrie 1989 nu şi-a atins, pînă la urmă, acel scop mîrşav, incalificabil.

A fi sau a nu fi - „elicopter terorist"

Nu poate exista, într-adevăr, nici o îndoială că au fost destui cei care au pus cu prea multă uşurinţă stigmatul de „elicopter terorist" asupra unora dintre aeronavele aviaţiei noastre militare. Unii mai cred şi azi că au văzut cu ochii lor asemenea aparate de zbor teroriste cînd, de fapt, ceea ce au observat ei nu a fost altceva decît un elicopter sau avion românesc. Pentru zburătorii noştri fiecare misiune era, realmente, un risc de a fi consideraţi „terorişti" de unele unităţi şi subunităţi ale armatei noastre şi de a fi întîmpinaţi cu un foc necruţător. De altfel, adesea confuzia nu era chiar întîmplătoare, ci semănată dinadins de adevăratele forţe teroriste, inclusiv prin sistemul de transmisiuni, care era interceptat, controlat permanent şi „intoxicat" cu numeroase informaţii false, cu ordine şi rapoarte contradictorii, derutante.

Iată doar un caz de acest gen, trăit de echipajul elicopterului I.A.R.-330 comandat de maiorul Vasile Găţu. Misiunea sa de luptă, la care ne vom referi, a început în ziua de 24.12.1989, orele 13.30, şi consta în transportarea de armament şi muniţie pentru personalul aflat în paza şi apărarea platformelor de foraj marin FORTUNA, ORIZONT şi PROMETEU. De la aerodrom s-au deplasat iniţial pînă la o unitate militară din Constanţa, unde trebuiau să încarce armamentul şi muniţia ce urmau să fie transportate la platformele marine. Au avut asigurare aeriană efectuată de o celulă de avioane de vînătoare numai la ducere şi pe o porţiune li-

mitată din traiect. Încă de la aterizarea pe terenul de lîngă unitatea de la care aveau de ridicat armamentul și muniția, le-a fost dat să audă de la locotenent-colonelul Simion Roiu, care i-a întîmpinat, o veste mai mult decît șocantă. Cu puțin timp înainte, unitatea fusese anunțată că pentru transportul muniției la platforme vor veni trei elicoptere de culoare albă și li s-a cerut să deschidă focul asupra oricărui elicopter de altă culoare ce s-ar apropia de unitate. Nu s-a deschis focul, întrucît s-a crezut că mai sînt două elicoptere ce vin eșalonate în distanță. În privința culorii au ezitat să o considere ca fiind decisivă, știind că și elicopterele ce deserveau PETROMAR-ul erau, la fel ca și elicopterul ce venea, de culoare portocalie.

Nici după asta peripețiile nu au fost mai mici. Zborul spre prima platformă de foraj a decurs normal pînă ce au fost interceptați de celula de avioane de vînătoare. Dar, chiar în momentul interceptării, pe frecvența de luptă a aeronavelor a intervenit o voce necunoscută care i-a anunțat pe piloții celulei de vînătoare că „elicopterul ce trebuie protejat este de culoare albă, nu portocalie!" Auzind această stranie „precizare", maiorul Gâțu a intervenit: „Sînt elicopterul de culoare portocalie pentru intervenții și salvare al PETROMAR-ului. Repet, de culoare portocalie, nu albă!" La care, unul dintre piloții celulei de vînătoare — a fost și o șansă aproape incredibilă — a recunoscut vocea comandantului de echipaj (fuseseră cîndva colegi) și i-a răspuns: „Da, știu cine ești! Vezi-ți mai departe de drum!"

Zborul a continuat aparent normal pînă la platforma de foraj, dar, datorită bruiajului intens, echipajul nu a reușit să ia legătura cu conducătorul de zbor de pe platforma de foraj marin. La aterizare pe platforma FORTUNA, conducătorul de zbor de acolo, maiorul Marian Munteanu, avea să le aducă la cunoștință, din nou, o știre mai mult decît derutantă: cu puțin înaintea aterizării, a primit un apel telefonic de la un oarecare QVH, cum că elicopterul ce trebuie să ajungă la ei este de culoare albă și poartă numărul de înmatriculare „N" (nota noastră: nu este cazul să concretizăm, dar precizăm, numărul indicat era altul decît cel pe care îl avea în realitate elicopterul respectiv). Li se cerea, totodată, celor de pe platformă să deschidă focul asupra oricărui alt elicopter diferit la culoare și la număr de înmatriculare. Și de această dată echipajul a fost, într-un fel, norocos și a avut o șansă nesperată: armamentul cu care trebuia să se tragă asupra lui nu se afla pe platformă, ci abia atunci era adus chiar de elicopter.

Nici la întoarcere peripețiile n-au fost mai puține. La apropierea de țărm, asupra elicopterului s-a deschis foc dintr-un bloc din zona Faleziei-Nord și din zona „Brotăcei". Noroc că, din precauție, echipajul elicopterului a fost prevăzător și a luat, din timp, înălțimea corespunzătoare pentru a nu fi expus tirului efectuat cu armament ușor. A aterizat la unitatea de unde luase armamentul și muniția pentru a-i lăsa pe delegatul ce le distribuise la platformele marine, apoi a decolat și a luat înălțime, la peste 600 de metri; hotărîre salutară, deoarece în alte două locuri pe traiectul spre unitate asupra elicopterului s-a executat foc de către forțele teroriste.

Rețele de radionavigație misterioase

Nu vom mai intra în detalii asupra situațiilor în care teroriștii au încercat să se interpună în rețelele de radionavigație ale aviației noastre militare. Vom supune însă atenției cititorilor o altă fațetă a diversiunii, nu mai puțin subtilă și derutantă. Să redăm, iată, doar cîteva frînturi dintr-o stenogramă a unor convorbiri dintre cele mai misterioase, interceptate în perioada 22—25 decembrie 1989, într-o bandă de frecvență apropiată celor folosite de turnurile de control ale aeroporturilor și care păreau a fi recepționate de la niște aeronave ce evoluau în spațiul nostru aerian. Convorbirile erau purtate în mai multe limbi, preponderent în engleză (cu un pronunțat accent arab), dar și în turcă, bulgară, sîrbă, italiană și română. Vom reda doar o parte dintre aceste convorbiri ciudate, lăsînd la latitudinea cititorilor riscul de a desprinde concluziile. Fiindcă, trebuie să recunoaștem, este nevoie de o apreciabilă doză de imaginație. Și nu numai de imaginație, ci și de trecut pragul unei anume întrebări: Cît este real și cît ireal, dincolo de aceste convorbiri interceptate din eter? Ne aflăm oare în fața unei pure acțiuni de diversiune, menite să acrediteze, și pe această cale, ideea că în spațiul aerian al țării se desfășura o „operație aeriană de invazie" sau, într-adevăr, acele elicoptere sau ce or fi fost nu erau chiar niște simple ficțiuni? Tocmai de aceea, pentru început, ne vom mărgini să reproducem cîteva din acele convorbiri, menționînd data, ora și textele respective, în original și traduse:

- 22.12 1989 20.13 — **„Get something ready" (Pregătește ceva)...**
- 22.12 1989 20.33 — **„Aproaching..." (Apropiere...)**
- 22.12 1989 20.39 — **„Buras" (Sînt aici — în limba turcă)**
- 22.12 1989 21.40 — **„4670, direct..." (4670, direct...)**
- 23.12 1989 21.45 — **„13 202, destination" (13 202, destinație)**
- 23.12 1989 21.50 — **„310, in course 21" (310, în curs 21)**
- 23.12 1989 21.55 — **„310, OK, We proceed 20 for Al..." (310, este în ordine, continuăm 20 spre Al...)**
- 23.12 1989 22.10 — **„I'll call you back" (Te chem eu din nou)**
- 23.12 1989 22.12 — **„What is to do?" (Ce este de făcut?)**
- 23.12 1989 22.17 — **„O.K. I'm not worring" (Este în ordine. Nu-mi fac griji)**

- 23.12 1989 22.20 — **„4315, back to frequency" (4315, revino pe frecvență)**
- 23.12 1989 22.22 — **„4633, turn 356" (4633, întoarce pe 356)**
- 23.12 1989 22.23 — **„Too close, 4332" (Prea strîns, 4332)**
- 23.12 1989 22.24 — **„Flight at 2044" (Zbor la 2044)...**
- 23.12 1989 22.30 — **„Runway 5310" (Pista 5310)**
- 23.12 1989 22.31 — **„Şu anda Bulgaristan'a gidiyoruz" (În clipa asta ne îndreptăm spre Bulgaria** — în limba turcă)
- 23.12 1989 22.42 — **„139, control" (139, control)**
- 23.12 1989 22.45 — **„128, we see you over head" (128, te vedem deasupra capului)...**

Din motive de spațiu, nu vom transcrie mai departe celelalte „secvențe" pe care le avem înregistrate din aceste convorbiri. Ne mărginim doar să mai adăugăm că și în ziua următoare ele au continuat intens. Într-un limbaj la fel de laconic. Specific parcă unor echipaje temeinic instruite, formate din adevărați profesioniști. Se comunicau reciproc altitudini de zbor, poziții și repere (codificate) atinse. Se marcau atacuri la anumite obiective. Poate nu ar fi lipsit de interes să mai adăugăm, la cele deja reproduse, încă doar cîteva din ziua următoare: „Bună dimineața, 350!"; „Comunică-ți poziția, 350!"; „Direcția Colentina ZF"; „Merg drept"; „Îndreaptă-te spre KOS!"; „350 și 505 au fost pe Colentina"; „K 33, îndreaptă-te spre Istanbul!"; „Ne îndreptăm spre Istanbul"; „Reflancare spre Istanbul!"...

Pe timpul acțiunilor, care durau uneori mai multe ore, indicativele se repetau. Se putea deduce care este indicativul ce coordona activitatea și prin faptul că, periodic, o „bază" executa apelul celorlalte indicative.

Nu ne vom hazarda să facem cine știe ce supoziții pe marginea înțelesurilor acestor convorbiri. Probabil că transmiterea în eter a acestor mesaje — unele în clar, în diverse limbi străine, iar altele codificate — nu constituia altceva decît o simplă acțiune de diversiune. Ceea ce este însă curios rămîne faptul că, și în acest caz, funcționarea respectivei rețele radio de „conducere și cooperare" a acelor aeronave se corela, într-un fel, și cu datele rezultate prin cercetarea de radiolocație a spațiului aerian de către trupele noastre de apărare antiaeriană a teritoriului. Totul părea a se integra într-o concepție foarte bine gîndită și pusă la punct. Ba mai mult decît atît, chiar adaptată, pe parcurs, mersului acțiunilor ce se desfășurau. Astfel, cînd, pe data de 23 decembrie, s-a executat de către o subunitate specializată a armatei bruierea respectivelor rețele, acestea și-au comutat imediat lucrul pe alte frecvențe; de asemenea, în final, cînd din convorbiri se subînțelegea că s-a dispus „retragerea" aeronavelor spre „bazele" de unde au venit, cînd echipajele își urau reciproc drum bun și își precizau traiectele de zbor, s-a constatat din nou că „scenariul" defluirii avea să fie „confirmat" și de evoluția situației aeriene de pe ecranele radiolocatoarelor și de pe planșetele punctelor de comandă. Practic, dispariția semnalelor radioelectronice ale țintelor aeriene de pe ecrane a coincis cu încetarea convorbirilor recepționate de la acele rețele misterioase.

* * *

Sîntem, așadar, încă o dată, îndreptățiți să afirmăm că, în zilele și nopțile dramatice ale Revoluției populare din decembrie 1989, apărătorii spațiului aerian al țării s-au confruntat cu un inamic deosebit de perfid și de abil, dotat cu un arsenal de mijloace ultramoderne dintre cele mai sofisticate, care a acționat după un plan, dinainte elaborat și minuțios pus la punct, de desfășurare a unei vaste diversiuni psihologice și radioelectronice, sub paravanul căreia se vizau, probabil, următoarele obiective principale:

- blocarea din aer a aerodromurilor și aeroporturilor de pe teritoriul țării, concomitent cu declanșarea asupra acestora a unor acțiuni terestre, circulare, cu ajutorul unor grupuri de diversiune și elemente teroriste dispunînd de armament și alte mijloace de luptă dintre cele mai perfecționate;
- anihilarea efectivelor aflate în cazărmi, prin acțiuni terestre sistematice, din mai multe direcții, cu relativ puține, dar foarte bine pregătite elemente pentru ducerea luptei teroriste, în special pe timp de noapte (avînd în acest scop și un armament adecvat, cu sisteme optice de ochire pe timp de noapte de înaltă precizie);
- dezorganizarea conducerii forțelor și mijloacelor noastre prin interceptarea sistemului de comandă și informare, precum și folosirea acestuia pentru acțiuni de dezinformare.

În vederea atingerii acestor obiective mai importante, inamicul a procedat la crearea în spațiul aerian al țării a unor situații deosebit de complexe — care simulau, după un plan prestabilit și adaptat pe parcurs, o „operație aeriană de invazie" — prin folosirea unor baloane și sonde tip meteo avînd atașate reflectoare poliedrice, rachete miniaturale și alte dispozitive cu autopropulsie sau telecomandate, capcane de radiolocație etc., de creare a unor ținte aeriene false, precum și cu aparatură de imitare radioelectronică pe ecranele stațiilor de radiolocație a semnalelor țintelor aeriene.

Totul se desfășura după un „scenariu" conceput și pus în aplicare de niște adevărați maeștri în materie de război psihologic și radioelectronic, acțiunile fiind riguros corelate în timp și spațiu, atît aerian, cît și terestru, precum și din punctul de vedere al succesiunii operațiunilor concrete de dezinformare și inducere în eroare. Dincolo de acest vădit profesionalism al „autorilor", „regizorilor" și executanților acestui diabolic plan al diversiunii, oricine își putea da seama că ei au beneficiat — nu știm de unde și cum (?!) — de o minuțioasă și exactă cunoaștere a dispozitivelor de luptă ale trupelor noastre, a înzestrării, caracte-

Locotenent-colonel ALEXANDRU BODEA

(continuare în pag. 25)

CAPTIV ÎN MUNTE

Ajunsesem acolo unde pereții de piatră și avalanșele aveau sclipirea argintului. Și iată, fără veste, în dimineața zilei de 21 martie 1989, într-una din galeriile viitoarei hidrocentrale s-a produs un eveniment geologic neobișnuit. „Pămîntul muntelui e de vină", a zis careva. Un uruit surd, apoi un suflu puternic a măturat totul în cale. Muncitorii s-au adăpostit și în cele din urmă s-au precipitat spre ieșire. În inima muntelui, la celălalt capăt al galeriei, a rămas captiv soldatul Alexandru Cristian Ioniță. Echipa de intervenție, constituită urgent, a constatat surparea galeriei pe o distanță apreciată la 20–30 metri. S-au lansat ipoteze, s-au făcut supoziții. Toți înclinau să creadă că rămăsese o porțiune intactă, ca un fund de sac, unde se refugiase Ioniță. De pe un șantier din apropiere au sosit, în cel mai scurt timp, cîțiva ofițeri de căi ferate, specialiști în lucrări de minerit: locotenent-colonelul Nae Balaci, căpitanul Gheorghe Săbăduș, maiorul Alexandru Mustea etc. Aveau experiență, entuziasm și ambiție; subunitățile de căi ferate construiseră numai pe linia subcarpatică Rîmnicu Vîlcea – Tîrgu Jiu (obiectiv complex, ce traversează o zonă din cale-afară de frămîntată) tuneluri în lungime totală de 4000 metri, înălțaseră poduri magistrale peste Argeș și Olt, viaducte de peste 50 de metri.

Ofițerii au fost incluși imediat în echipa de salvare. Li s-au pus la dispoziție materiale, scule, utilaje. Situația nu era deloc încurajatoare. Deblocarea galeriei cerea un volum prea mare de lucrări pentru ca timpul să mai poată fi considerat operativ. Se impunea o soluție radicală și oamenii au început să caute cu febrilitate. Studiind planul galeriei, căpitanului Gheorghe Săbăduș i-a venit o idee. Să fie introdusă orizontal, prin mijlocul masei de roci prăbușite, o țeavă cu diametrul de circa un metru din interiorul căreia să fie degajat progresiv pămîntul cu ajutorul unei foreze, iar în golul creat să fie mereu deplasat înainte tubul de oțel... Pusă în practică, propunerea și-a dovedit viabilitatea.

Timpul se scurgea greu, oamenii lucrau încordat. Ceaiul fierbinte, mîncarea erau aduse direct în galerie. Nimeni nu-și putea permite o clipă de răgaz. Se vorbea puțin, în șoaptă. Gîndurile nerostite roiau în jurul acelorași întrebări și presupuneri: O fi avînd aer suficient? Nu-i cumva rănit? Dacă sînt gaze nocive? Să nu-l biruie frigul, foamea, izolarea... În sectorul avariei stînca era foarte dură, un calcar semănînd cu marmura. Bucățile de piatră incasabile, fărîmăturile dădeau mult de furcă. Intervenția devenise o încleștare și o pîndă continuă. Lupta cu apa și roca cerea oameni călîți și-i avea. Uneori din pereți ploua cu găleata, singura protecție constituind-o mantalele de cauciuc. Fiecare secundă hotăra victoria apei sau victoria minerilor.

În seara zilei de 21 martie, tubul metalic înaintase patru metri. „Cam puțin!", a fost părerea tehnicianului Nicolae Imir, nemulțumit de ritmul de lucru, și eforturile s-au întețit peste noapte. La un moment dat, sapa forezei s-a blocat. În aerul rece, rarefiat, aproape că nu mai respira nimeni. Mînați de o inepuizabilă energie tinerească, au hotărît să forțeze și obstacolul a cedat. În acest ritm au lucrat 48 de ore. Fuseseră străpunși 20 de metri de galerie. Specialiștii considerau că „dopul" rezultat din prăbușire nu putea fi mult mai mare. Această ipoteză a avut darul să-i însuflețească din nou, cota speranței atingînd iarăși un maxim.

Căpitanul Gheorghe Săbăduș nu închisese un ochi, dar nu putea fi convins să se odihnească. De la declanșarea alarmei în galerie trecuseră trei zile și două nopți. Afară vremea se schimbase în rău. Viscolea, curgea de sus cu nemiluita, troienele creșteau, vîntul uria năprasnic, peisajul înconjurător, măreț, de o frumusețe dură, devenise apăsător. Și cerul, și aerul, și pădurea, totul gemea, striga sub viforul cumplit. În galerie, ofițerii, soldații și minerii munceau cu spor, respirînd aerul umed, îndeplinind o misiune cu neprevăzut și cu dificultăți, cu capcane viclene, care cereau curaj și dexteritate, încredere și voință. Nici unul dintre ei nu și-a pierdut o clipă cumpătul, dovedind că eroismul poate fi o treabă ca oricare alta atunci cînd cuvîntul de ordine îl reprezintă salvarea unei vieți.

În cea de-a treia zi, tubul de oțel, împins de ostași, a lunecat în gol. De la celălalt capăt a răzbit o geană de lumină de parcă ar fi fost străpuns întreg muntele! Pe ofițeri și mineri i-au trecut fiori de neliniște. „E cineva acolo?", a strigat de la gura tubului un ofițer. „Aici e soldatul Ioniță!". „Trăiești?" „Trăiesc. Vă așteptam, eram sigur c-o să veniți...", a răspuns el, copleșit de emoție. Căpitanul Săbăduș a pătruns în tubul de oțel și s-a tîrît pînă la celălalt capăt pentru a-l scoate pe Alexandru Cristian Ioniță din galeria blocată. Mai tîrziu s-a constatat că firul electric rămăsese intact, iar un bec luminase în permanență fundul galeriei. Decizia ca alimentarea cu energie să nu fie întreruptă s-a dovedit salutară. Lumina i-a fost un prieten apropiat, un sprijin și o nădejde.

Ioniță avea barba lungă și deasă, arăta puțin palid, dar supraviețuise cu însuflețire în captivitatea muntelui, încredințat că se va întreprinde tot ce-i omenește posibil pentru salvarea lui. La lumina zilei, soldatul Ioniță s-a așezat pe un colț de stîncă și în privirile sale blînde și vii muntele de sub ninsoare a prins întruchiparea unui colț de rai.

Se făcuse dimineață cînd, săltînd peste nămeți, am ieșit din împărăția pădurilor de brad și de molid. Pe vale, zăpada era mai puțin iabrașă, părea o mare încremenită, un tablou de iarnă cuminte și sfătoasă.

■ C. STRUNĂ

CU PREȚUL VIEȚII

Undeva, pe malul Jiului, la patru kilometri de Petroșani, o ceată de copii își găsiseră de joacă. Băieții aruncau cu pietre în obiectele plutitoare din albia rîului. În urma ploilor torențiale, apele învolburate ale Jiului, grele de sedimente, veneau amenințătoare. Cărau din amonte, de-a valma, rădăcini, arbori tineri smulși din pămînt, stîlpi și garduri. Cel mai înalt dintre copii, în vîrstă de nouă ani, trimitea pietrele la țintă cu o ușurință surprinzătoare. Larma stîrnită de grupul gălăgios se răspîndea pînă hăt-departe. Era o zi ca o sărbătoare. După rafalele de ploaie, în lunca Jiului se simțea un miros pătrunzător de flori sălbatice, de fîn cosit, de pămînt reavăn. Curînd, plictiseala puse capăt jocului cu pietre, cîștigat de băiatul cel mai răsărit, strigat de toți Alexandru. Era privit cu admirație. Obrajii lui colorați trădau, deopotrivă, emoția și efortul. Mîndria de a fi cel mai bun trezi în el un avînt fără margini. Și în mintea lui Alexandru încolți atunci o idee funestă. O să le arate el cu adevărat ce poate!

În apropiere, peste rîul Jiu, se profila silueta impunătoare a unei pasarele metalice, la ora aceea pustie. Dincoace de pasarelă traversa rîul, la o înălțime apreciabilă, o conductă. Planul lui Alexandru era următorul: să se cațere pe piciorul vertical al conductei, apoi să se deplaseze în echilibru de-a lungul ei, peste rîul Jiu, pînă la malul opus. Cînd își rosti gîndul cu voce tare, luminițele din ochii prietenilor de joacă se aprinseră brusc. Toți îl priveau cu gura căscată, muți de uimire, incapabili să-i înțeleagă imprudența și să-i oprească. Conducta lunecoasă, suprafața redusă de sprijin, unda vijelioasă a rîului care crescuse în matcă pînă la cota de alarmă reprezentau tot atîtea avertismente grave, ignorate de vîrsta și nepriceperea lor.

Cu chiu cu vai, Alexandru ajunse pe la jumătatea conductei, tot mai înfricoșat de apele ce se rostogoleau dedesubt. La un capăt al pasarelei metalice, situate paralel cu conducta, tocmai apăruse o subunitate de militari. Ostașii lucrau pe un șantier din preajmă. Soldatul Constantin Costache, un tînăr bine clădit, ca un trunchi de gorun viguros, a fost primul care a observat băiatul. Pe șantier, soldatul Costache se dovedise un om harnic, întreprinzător. Avea el și o mare dragoste pentru cei mici. Deseori se oprea cu duioșie în mijlocul lor și-i iscodea ba de una, ba de alta.

Strigătul copilului înghițit de vîrtejul apelor i-a săgetat inima. Nu era timp de pierdut. Datoria vibra în ființa lui ca o chemare solemnă. Și-a scos rapid actele din buzunar, a lăsat casca pe pod și, fără a socoti nenumăratele primejdii, a sărit în apa Jiului, murmurînd: „Viața copilului..." A sărit îmbrăcat, cu vesta de protecție pe el, așa cum l-a prins clipa dramatică. Înotînd voinicește, s-a repezit ca un uliu, a reușit să-l prindă pe băiat de braț și s-au îndreptat către mal. Într-o luptă crîncenă cu vîltura, pentru a se feri din calea rădăcinilor transformate de curent în adevărate proiectile. Mai avea cîțiva metri pînă la mal, dar sforțarea îi secătuise. Colegul său, soldatul Cătălin Tudose, a intuit pe dată impasul și s-a aruncat în ajutorul celor doi, reușind să-l prindă zdravăn pe băiat. În acel moment nepreväzutul și-a dat nemilos sentința. Lovit de un buștean, soldatul Constantin Costache a dispărut în hăul întunecos. Salvînd, cu prețul vieții, copilul aventurat într-o joacă nesăbuită.

● CONSTANTIN STRUNĂ

DOSARE încă NEELUCIDATE

(urmare din pag. 23)

risticilor tehnico-tactice ale armamentului și tehnicii de luptă din dotare, a sistemului de transmisiuni etc.

Se poate aprecia, fără a greși, că forțele ostile Revoluției populare din decembrie anul trecut aveau împotriva armatei noastre toate atuurile accesului la secretele militare și de stat — consecință nefastă a politicii duse de tiranicul regim ceaușist de subminare, umilire și aservire a organismului militar al țării, de supraveghere diabolică cu ajutorul organelor represive ale securității, ceea ce ne îndreptățește să afirmăm că oștirea noastră s-a confruntat cu una dintre cele mai grele situații din cîte i-a fost dat să cunoască în întreaga sa istorie. Faptul de a fi depășit acele momente dramatice, asigurînd cîștigarea și consolidarea victoriei Revoluției, ilustrează, cu o puternică forță de simbol, competența și măiestria profesională a militarilor, admirabilul spirit patriotic al Armatei Române, atașamentul ei total față de idealurile și interesele supreme ale propriului popor.

SFATURI DE SUPRAVIEȚUIRE ÎN CONDIȚII DEOSEBITE

Nu de puține ori, anumite categorii de luptători (transmisioniști, vînători de munte, cercetași) trebuie să facă față unor situații grele, avînd de îndeplinit misiuni în condiții de izolare în locuri retrase, singuratice, pe vîrful unor masivi muntoși, în deltă sau la marginea unor cîmpii și păduri etc. Pentru cazul cînd, din anumite motive (viscol puternic, ceață deasă, deteriorarea aparaturii radio, răniri cu imposibilitate de deplasare, boli acute etc.), soldatul nu poate părăsi locul în care se află, îi oferim cîteva sfaturi care îl pot ajuta să supraviețuiască și, totodată, să-și îndeplinească misiunea.

Izolat în munți

Este foarte important ca soldatul ce primește misiuni în zona de munte să fie bine antrenat fizic și să cunoască cît mai mult din „secretele" muntelui. Rămînînd izolat și fără hrana care n-a putut sosi, sau n-a putut el ajunge la locul unde ar fi trebuit s-o primească, soldatul trebuie să se hrănească. Cu ce? Apă n-are, deoarece și-a pierdut bidonul care s-a rostogolit într-o prăpastie. N-are nici măcar banalii pesmeți sau dulciuri. Nu este deloc plăcut, dar se pot găsi soluții.

● **Primăvara.** În apropierea golurilor alpine nu există pîraie, dar zăpada încă nu s-a topit. Prin unele crăpături de stînci poate fi găsită zăpadă pînă în lunile mai-iunie. Se înlătură stratul mai prăfuit și se consumă zăpada curată în loc de apă.

● De mîncare nu prea este, doar cîțiva muguri de brad care, deși au gustul amărui, țin și de foame, prevenind în același timp guturaiul și răcelile. Pe sub jnepeni mai puteți găsi tufe pitice de afin, pe care s-au păstrat bobițele uscate și stafidite ale acestui fruct aromat și plăcut. Cei pricepuți în ale vînătorii s-ar putea descurca cu vînat mic.

● Dacă simțiți dureri abdominale sau crampe, mestecați două-trei fructe de jnepen sau ienupăr, frunze uscate de mur sau zmeur, care calmează durerile de stomac și, pînă una alta, țin de foame. Este indicat să vă retrageți spre văi. Pe firul apelor veți întîlni mesteceni ai căror muguri sînt de asemenea comestibili. În unele locuri puteți găsi și primele tufe de măcrișul ienupărului sau untișor, ambele bune de mîncat

● **Vara,** situația celui izolat este cu mult mai ușoară. Din iunie pînă în septembrie, golurile alpine din munții noștri sînt împînzite de afinișuri încărcate de fructe. Pe la începutul lui august se coc zmeura și coacăzul de munte, iar la începutul lui septembrie, murele. Dacă lipsește apa, se vor căuta locurile mai umede (aici cresc din belșug mușchii și plante înalte). Se va încerca găsirea apei dislocînd bolovani sau bucăți de grohotiș pe locurile foarte înclinate. De multe ori, aici se găsesc izvoare cu o apă foarte bună.

De obicei pășunile alpine sînt populate, de primăvara pînă după Sfînta Marie Mică, cu turme de oi și de vite, așa încît hrana se poate completa cu o masă la stînă.

● Pentru durerile de picioare, rosături și chiar infecții purulente puteți folosi frunza de pătlagină, aplicată direct pe rană. ● Noaptea, în pîraiele de munte puteți prinde, vara, la lumina lanternei, raci ce zac adormiți pe sub răgălii sau mrene. Cum pescuitul nu dă totdeauna rezultate, un vînat mai serios, iepure spre exemplu, ar putea fi de mare folos. Focul pentru prepararea hranei (pește fript, melci fierți, carne de vînat) se face sub o teșitură de stîncă, într-un loc ferit, lîngă apă eventual ● În cazul unei răni sîngerînde, aceasta va fi spălată cu apă curată. În situația în care lipsește și trusa sanitară proprie, peste rana curățită se va lipi o frunză curată de pătlagină (limba-oii) sau brusture (lipan), după care se pansează improvizat cu o fîșie de pînză din îmbrăcăminte (cămașă, maieu, fular etc.). O hemoragie puternică la mînă sau picior se va opri apăsînd rana cu o batistă curată sau legînd strîns deasupra rănii, slăbind însă cîte puțin legătura, așa încît să nu se cangrenieze membrul rănit.

● Pentru febră mestecați cîteva flori de cimbrișor de cîmp sau flori și frunze de coada șoricelului. În cazul în care vă puteți face un ceai din aceste plante, beți și faceți gargară de mai multe ori pe zi.

● Nu consumați apa din locuri stătute ● Nu vă culcați, vara, pe lespezi de piatră în locuri însorite, deoarece există pericolul să fiți mușcați de reptile veninoase. În cazul unei mușcături de șarpe sugeți de cîteva ori rana și aruncați afară din gură lichidul, după care vă clătiți bine gura cu apă sau (de preferat) cu alcool. În acest caz, apropierea de oameni este deosebit de necesară, deoarece aveți nevoie de ajutor medical de urgență. Este bine de știut că cel mai periculos șarpe veninos din țara noastră este vipera cu corn răspîndită în munții Banatului, Severinului, în Gorj, și în zona cetății Deva și a munților Orăștiei. Deosebit de periculoase sînt și năpîrcile, un șarpe nu prea lung, înfundecat la culoare, care atacă violent mai ales dacă este călcat din greșeală

● **Iarna** nu plecați la drum fără chibrituri ascunse în mai multe locuri în îmbrăcăminte. În martie, cînd zilele sînt însorite și prind a picura țurțurii cetinilor, să știți că în unele zone din munți se pot produce avalanșe. Aveți grijă să nu provocați zgomote mari. O împușcătură, de pildă, ar putea provoca o avalanșă ● Cînd ați rămas complet izolat, important este în primul rînd să nu intrați în panică, oricare ar fi condițiile. Încrederea în propriile forțe, în camarazii care vor încerca, fiți încredințați, să facă tot ce e omenește posibil pentru a vă veni în ajutor, trebuie să vă fie sprijinul esențial în acele momente grele. Cu toate pericolele ei, această experiență va fi, fără îndoială, cea mai interesantă din toată perioada de ostășie.

■ MARIA ȘERBAN

Inventarul OPULENȚEI ȘI AL ABUZURILOR

Revoluția din Decembrie 1989 din România a smuls măștile de pe chipurile tiranilor, așezîndu-i în piața publică în adevărata lor goliciune. 21 de palate s-au aflat la dispoziția dictatorului și a consoartei sale: Palatul Cotroceni, Palatul Snagov, Palatul Primăverii, Palatul Neptun, Castelul Peleș, Cazinoul din Sinaia etc. Acest inventar al opulenței trebuie completat cu numeroase vile, adevărate bijuterii ale culturii europene și mondiale, cu reședințele din cele 40 de județe, cu cabane, terenuri de vînătoare, flotila de aviație, flotila de nave, plaja personală, trenul prezidențial, colecțiile de timbre rare, de arme vechi, de ceramică și antichități. Toate furate, cu o rapacitate și o abilitate fără pereche, cu o sete nemăsurată de înavuțire din munca poporului. Toate aflate la dispoziția familiei faraonice și a camarilei de lux.

1. PALATUL SECRET DINTRE BRAZI

În „Complexul Postăvarul" din Predeal, înconjurat cu un gard uriaș, prevăzut cu gherete de pază din 50 în 50 de metri, se detașează Vila „Postăvarul" cu trei nivele. În holul somptuos atrage atenția un lampadar pirogravat, kitsch autentic, alăturat unei superbe vaze chinezești de înălțimea unui om. Calendarul din „birouașul" bîlbîitului a încremenit deschis la acel 22 Decembrie izbăvitor, telefonul pentru teleconferință este tras în furnir de nuc, iar pe butoane scrie modul cum se folosesc. În biblioteca din esență scumpă, destinul absurd a adunat, pe același raft, volume din „Grand Larousse", poeți francezi și români, operele complete ale lui Marx, Engels, Lenin și... Ceaușescu! Filele sînt netăiate, cărțile nefiind atinse niciodată. Sufrageria cît toate zilele are un șemineu din marmură, vitrine ticsite cu porțelanuri extrafine (așezate pe macrameuri), cu argintărie englezească și Gallé-uri veritabile. Un „Grundig de Luxe" clipește mat în lumina filtrată de draperiile grele. Benzile magnetice sînt pline de muzică de petrecere și romanțe. În micul birou din apropiere, care a aparținut aghiotantului, se găsesc de-a valma: creioane elvețiene „Carar d'ache", capsatoare americane, cerneală „Parker", un casetofon „Saba-Mobil", casete video, un serviciu „Royal Worcester" etc.

La ultimul etaj sînt dormitoarele cu paturi cu baldachin pentru „numărul 1" și „numărul 2", pentru Zoe, Nicu și Valentin. Peste tot — rafturi încărcate cu îmbrăcăminte, halate, costume de schi, cosmetice străine, maldăre de papuci de casă, adidași, ghete de baschet, așternuturi din mătase naturală sau damasc (schimbate zilnic, indiferent de prezența înaltelor personaje), nelipsitele telefoane operative și cutiile de table. Cei doi tirani n-au mai trecut pe aici de 3—4 ani, însă venea foarte des Zoe, urmată de o trupă de admiratori.

2. PE VÎRF DE MUNTE: HELIOPORT, PISCINĂ, POPICĂRIE

Tot în „Complexul Postăvarul", reședința regească a ceaușeștilor, păzită cu strășnicie de 25 de ani, se găsește și Vila „Izvorul", fostă „Moghioroș", cu parter și etaj. Faimoasele ședințe de *cepeex* de aici se transmiteau pe timpul verii, cînd Bucureștiul devenea un etalon al poluării. Spațiul nu ne îngăduie să descriem în detaliu comorile luate cu japca din diferitele colecții și expuse în aceste interioare ca la bîlci: goblenuri de la 1700, ceramică de la 1800, picturi de Grigorescu, Tonitza, Andreescu, Gheață. La doi pași de vilă îți ia ochii piscina intimă, plasată într-un cadru natural feeric, cu o suprafață imensă, de culoare bleu. Nu departe, apare dintre brazi helioportul, un platou larg, semnalizat în colțuri cu lămpi galbene și verzi. Vrînd-nevrînd, privirea se fixează

apoi asupra plantațiilor de căpșuni și zmeură, a parcului care aduce cu o grădină suspendată din Babilon.

În același peisaj se înalță o a treia vilă din complex. O construcție în stil rustic săsesc, fostă proprietate a familiei Tilea. Acest mare diplomat român a avut un hobby: colecționarea de piese străvechi din casele țărănești ale sașilor. Interioarele vilei sînt impresionante. Se întîlnesc aici lăzi de zestre de mare valoare, cuptoare de lut căptușite cu faianță, uși de lemn împodobite cu picturi naive.

O popicărie ultramodernă completează parcul distracțiilor. Popicele de pe cele trei piste super-elegante sînt comandate electronic, la fel panourile de afișaj, masa de comandă, totul fiind de producție austriacă. În barul de vizavi te puteai răcori cu o bere „Pils" și puteai încerca precizia tacului la o masă de biliard ca-n filme. Dacă făceai parte din familie.

P.S. Catalog de coduri pentru vilele din Predeal ale nomenclaturii: „Porumbelul" (generalul Neagoe), „Albina" (Dăscălescu), „Barbu" (Nicu Ceaușescu), „Goga" (Valentin Ceaușescu), „Crivățul" (Banc), „Furnica" (Pană), „Ghiocelul" (Gere), „Frezia" (Oprea), „Silvia" (Bobu), „Sandoza" (Giosan), „Nasta" (D. Popescu) etc.

3. TRENUL BLINDAT

Trenul blindat al dictatorului este garat în incinta unei unități speciale. La început a fost trenul regal al Hohenzollernilor (care se găsește și acum în perfectă stare de conservare), au urmat trenul lui Dej, automotoarele lui Bodnăraș și, în sfîrșit, trenul de aur ceaușist. Vagoanele fostului tren regal sînt fabricate începînd cu anul 1928 de *Officine meccaniche italiane* „Reggio Emilia" și de *Societa italiana* „Ernesto Breola" *per costruzioni meccaniche*. Pentru construcția trenului ceaușist, ultraelegant și ultrasilențios, au fost alocate sute de milioane de lei. Furnizorii? Firme ca: *Rolls Royce* (motoare diesel pentru antrenarea generatoarelor care asigură autonomia energetică), *Motorola* (pentru aparatură sofisticată de transmisiuni), *Ideal Standard* (pentru instalații sanitare), *Beklawat Ciclone* (pentru geamuri și jaluzele), *Berkel Scharfen* (pentru mașinile de gătit cu microunde sau infraroșii) ș.a. Ultrafuncțional și de un lux exorbitant, deci, trenul prezidențial era compartimentat pe ranguri: *vagonul-dormitor I* (stil baroc francez, covoare lucrate manual, mochete și tapete fine, mobilă din lemn exotic, intarsii, geamuri cu jaluzele electronizate, uși de trecere comandate de fotocelule, instalații de climatizare și de aer condiționat), *vagonul-dormitor II* (altfel mobilat și dotat), *vagonul-sufragerie* (cu masă din lemn de piper, televizoare străine, măsuțe de jucat șah, popa-prostu, șeptic, instalații audiovizuale japoneze), *vagonul-bucătărie* (pentru cuplul dictatorial), *vagonul-restaurant de rangul II* (pentru primi și viceprimi-miniștri), *vagoanele de rangul III* (pentru medici, coafeze, manichiuriste, pedichiuriste, ospătari, bucătari și securiști). Șarona și Corbu aveau un compartiment special. Trenul oprea ori de cîte ori patrupedele dădeau semn că vor să-și facă nevoile. Ceaușeștii și camarila se îmbarcau în gara Băneasa și plecau la vînătoare, ceea ce, în limbajul gîngavului, însemna „activitate sportivă". Mergeau în nordul Ardealului, la Balc, la Adam, în zona Sucevei, la Baraolt, în județul Covasna, la Huși etc.

Sumbra piramidă din deșertul dictaturii

4. MĂCEL LA CABANA DE VÎNĂTOARE

Pe terenul de vînătoare de la Reşca, judeţul Olt, domeniu pentru folosinţă pur personală, tiranul avea o cabană de vînătoare, numită şi „cabană de odihnă" sau „casă ţărănească". Construcţia include trei corpuri mari de clădire, o piscină în aer liber şi poligonul de vînătoare, care se întinde pe zeci de hectare de pădure. Rezervaţia era înconjurată cu un gard de sîrmă şi era păzită de un efectiv permanent. Vila este construită în stil oltenesc, din lemn masiv, sculptat. Numeroase şeminee încălzeau pe vreme rece, în toate încăperile, zi şi noapte, o temperatură constantă de 20 de grade, deşi dictatorul trecea pe la cabană o dată pe an.

Cînd apărea însă, masa era servită în tacîmuri de argint (marca *Christofle*), mai puţin lacheii din suită care se mulţumeau cu furculiţe de inox. Vara, locul preferat îl constituia chioşcul prevăzut cu o masă circulară, cu platou rotitor, ce aducea la gură cea mai bună bucăţică de vînat pregătit de o armată de bucătari. În apropiere se afla tribuna de unde însoţitorii puteau urmări performanţele „marelui vînător", care trăgea cu arma cu lunetă în animalele dirijate spre vadul anume pregătit. Aici a ucis tiranul, într-o singură zi, 110 cerbi şi ciute aflate în perioada boncăluitului. În vreme ce „savanta", alde Postelnicu şi Dincă, „Lina şi Găina" îl încurajau cu aplauze grotești. Odată, în Harghita, Todor Jivkov, bunul său „pretin", a împuşcat un cerb foarte bine cotat. Tiranul a turbat şi nimeni din suită n-a mai avut linişte pînă cînd, scormonindu-se pădurile ţării, n-a fost găsit un cerb mai valoros, care a şi fost ucis. Trofeul, „fără precedent" în cinegetica românească, a fost etalat într-un pavilion de la Complexul expoziţional.

5. ABANOS, MAHON ŞI BAMBUS

Gîngavulu' din Scornicești şi arţăgoasei lui consoarte le plăceau croazierele pe apă şi bivuacurile din Deltă cu ciorbe pescăreşti şi pasaje de raţe. Pentru aceste captivante divertismente, în anul 1969 Şantierul Naval Oltenița a primit comanda executării navei prezidenţiale „Mihai Viteazul", cu un deplasament de 500 tdw, lungă de 64 m şi lată de 11 m. Nava a costat, la nivelul anului 1971, cînd a fost lansată la apă, 40 de milioane de lei. Deoarece anual s-au executat tot soiul de modificări, la întreţinerea ei s-au mai adăugat în timp încă 390 de milioane de lei. Călătoriile de agrement se încheiau mai întotdeauna la Uzlina, pe braţul Sfîntu Gheorghe, unde se încingeau chiolhanuri cărora li s-a dus buhul.

Un paradis ilezoriu

Acest vapor îi s-a părut din ce în ce mai mic şi, ca urmare, în anul 1979 a fost lansată comanda pentru construcţia vasului „Mircea cel Mare", un adevărat palat plutitor, care a costat peste 400 de milioane de lei, iar întreţinerea încă 15—20 de milioane. S-a cerut ca sufrageria navei să aibă 350 m.p., totuşi a rămas „numai" de 200 m.p., pentru că, tehnic, lucrul n-a fost posibil. Menţionăm că pe Lacul Snagov plutea încă o flotilă de zece nave, de diferite dimensiuni, în valoare de milioane, aflate la dispoziţia dictatorului în orice moment. Echipajele care au deservit această adevărată flotilă au trăit sub o teroare şi o presiune de nedescris. Peste tot în aceste nave frapează luxul exorbitant, prostul gust artistic şi megalomania: bare inox şi mînere aurite, argintării, covoare persane manuale, tablouri de valoare, punţi etajate, separeuri, biroul de lucru mare cît un teren de tenis, cu mobilă albă, interioarele conţin numai lemn de abanos, mahon şi bambus. Cei doi cîini, ocrotiţi de preapotentul general Neagoe, aveau un cabinet separat. Nava „Mircea cel Mare" a fost folosită o singură dată de dictator.

6. 40 DE TONE DE AUR

O persoană care a lucrat în grupul de translatori de la Ministerul de Interne a însoţit în septembrie-octombrie 1980 două transporturi aeriene în Elveţia. Cursele charter respective au transportat lingouri de aur: 25 de tone o dată, alte 15 tone a doua oară. Se impune ca guvernul român să acţioneze în viitor mai susţinut pentru recuperarea sumelor şi aurului furat de tirani. Unii vorbesc de 400 de milioane de dolari, alţii supralicitează pînă la valoarea de un miliard. Să nu uităm că la cei trei moştenitori ai tronului comunist s-au descoperit şi carnete de economii C.E.C., avînd următoarele valori „modice": Zoe — 1 450 000 lei; Valentin — 1 223 872 lei; Nicu — 1 223 873 lei. În total: 3 897.745 lei. Dar cîte zeci de milioane mai însumează distracţiile lor princiare şi jocurile de noroc de la ruletele marilor cazinouri din lume, întreţinerea lor regală, toate celelalte valori deturnate în scopuri personale?

7. CASTELUL REGAL — SECHESTRAT ŞI FERECAT

Ceauşeştii n-au locuit nici o clipă în Castelul Peleş. El a fost doar „transformat în reşedinţă unde să se poarte convorbiri cu înalte personalităţi". Scurt istoric: din 1953 pînă în 1976 castelul a fost muzeu, respectîndu-se cît de cît dorinţa regelui Carol I, care a inaugurat palatul în anul 1883, acesta valorînd 14 milioane de franci elveţieni.

Din ordinul tiranilor s-au elaborat planuri privind transformarea dormitoarelor regale în dormitoare prezidenţiale, astfel: Zoe în apartamentul ce a aparţinut Elenei Văcărescu; Nicu în apartamentul regelui Mihai; pentru Valentin au fost rezervate odăile lui Ferdinand. S-au dispus alte numeroase lucrări cu caracter demolator. În faţa unei atari perspective de distrugere a unuia dintre cele mai valoroase repere ale patrimoniului cultural naţional, cîţiva oameni, în frunte cu prof. Dan Popa, punîndu-şi viaţa în pericol, au lansat legenda: pereţii, grinzile, podeaua, lambriurile sînt cuprinse de o ciupercă otrăvitoare — *Merulius lacrymans!* Alarmaţi, „savanta" şi „cel mai iubit fiu" au lăsat totul baltă şi au pus ochii pe Vila „Foişor", pe care au îmbrăcat-o în aur, construind un Peleş în miniatură.

8. ESCADRILĂ SPECIALĂ

Aviaţia a avut şi ea parte de „grija şi atenţia" dictatorului. Flotila specială, destinată folosinţei particulare exclusive, era o unitate de aviaţie de transport înzestrată cu cele mai bune aparate de zbor şi cu cei mai buni specialişti în domeniu. Ceauşeştii aveau permanent la dispoziţie două avioane *Boeing*-707, două IL-18, unul ROMBAC 1—11, patru elicoptere *Dauphin* şi încă multe alte aeronave (elicoptere *Puma*, MI-8 şi MI-17) de însoţire.

Un avion *Boeing*-707 are, în variantă obişnuită, 189 de locuri şi costă în jur de 20 de milioane de dolari. Transformat şi amenajat în concepţia nababului scelerat, acelaşi tip de avion are doar cîteva locuri şi este evaluat la peste 60 de milioane de dolari. Cel mai scump este sistemul de transmisiuni, ultrarapid şi ultraeficient. Indiferent în ce punct al globului s-ar fi aflat, dictatorul putea stabili imediat legătura cu camarila din ţară. Piloţii militari, aşi ai văzduhului, erau în permanenţă urmăriţi, viaţa lor fiind un adevărat coşmar.

9. CAZINOUL

Cazinoul din Sinaia a fost folosit de opt ori în unsprezece ani. O scurtă întoarcere în timp ne aminteşte că această construcţie a fost edificată între anii 1913—1914 de baronul De Marseille, ca proprietate a Eforiei spitalelor. Din 1978 încoace oamenii au fost împiedicaţi de un gard păzit de gărzi înarmate pînă-n dinţi să se mai apropie de clădirea denumită impropriu „Palatul Consfătuirilor". Reintroducerea Cazinoului în circuitul turistic poate aduce staţiunii Sinaia, aşa cum se petrecea pînă în anul 1948, peste 80 la sută din venituri.

Uriașul avion prezidențial

10. CADOURI DE UN MILIARD

În anul 1974, dictatorul a găsit de cuviință să-și răsplătească consoarta oferindu-i o „modestă" casă de odihnă la Olănești. Zecile de încăperi, concepute anume pentru „savanta de renume mondial", aveau o destinație precisă: cabinet medical, cu instalații străine pentru bronzarea prețiosului trup, bucătării echipate ca pe o cosmonavă, saloane de primire împărătești, dormitoare cu instalații de purificare continuă a aerului, biroul cu echipamente computerizate.

În anul 1987, „savanta" se hotărăște să fie la fel de atentă cu „geniul Carpaților" și decide, în secret, să construiască o „vilișoară" lipită de cea veche. La inaugurare, 13 august 1988, cadoul și surpriza nu l-au mulțumit pe deplin pe „tovarășul". Helioportul, proiectat la 4,6 km de palat, era amplasat la hotarul satului Tisa (ca urmare a și fost demolat) și nu avea piste decît pentru două elicoptere (formația de pază unde ateriza?) etc.

Cele două palate din pădurea Olăneștilor, „Obiectivul special", cum erau codificate, au fost ridicate cu cele mai scumpe și prețioase materiale „transferate" de la Casa republicii (unde nimic nu se mai contabiliza, datorită sumelor astronomice) sau comandate la cele mai mari firme din străinătate. De pildă, liftul (pentru două etaje!) are interiorul tapisat cu pluș, în lemn de cireș, este prevăzut cu uși duble, telefon și fotocelule. Frumusețea, numărul candelabrelor, aplicelor și plafonierelor este de domeniul fantasticului. Într-o singură sufragerie sînt peste 400 de becuri! Feroneria, ca și obiectele sanitare, poartă marca „Porcher. Sanitaire de prestige". Pereții au finisajul cu email mat, iar parchetul este modelat în frasin, mahon și stejar. Draperiile și tapiseria sînt din mătase chinezească, cu fir de aur și strasuri. Cel mai ieftin covor costă în jur de 300 000 de lei. Cele mai multe sînt estimate între 600 000 și un milion! Cinematograful de la subsol are doar opt fotolii! Lîngă piscină există o incintă separată, cu o instalație de duș subacval, marca „ETH". Ne oprim aici, nu înainte de a aminti serele cu banani, cu fel și fel de arbori exotici, grădina japoneză cu lampadare pitice și sisteme electronice de menținere a umidității și căldurii. Aceste comori fabuloase depășesc un miliard de lei și au fost păzite zi și noapte de 30—40 de oameni înarmați, ajutați de o tehnică de alarmare ultrasofisticată.

11. GRĂDINA BOTANICĂ — S.O.S.

Cine mai poate stabili exact data cînd s-a hotărît ca vechiul monument de artă din Dealul Cotrocenilor să treacă în imensul domeniu ceaușist? Cert este că arhitectura n-a produs

satisfacție „capetelor luminate" și s-a dat ordin ca renovarea să se facă din temelii. Întreprinderile de comerț exterior „Carpați", „Terra", „Dunărea" s-au pus în mișcare și sutele de milioane de dolari au început să curgă. Marele și frumosul parc natural a fost îngrădit cu ziduri de cetate, arterele de circulație din zonă au fost blocate, iar renumita Grădină botanică din București a fost declarată zonă interzisă pentru public și i s-a pus gînd rău.

Mii de tone de marmură au fost cioplite în coloane și scări somptuoase, fabrici de mobilă, întreprinderi de textile și de cristale, de faianță și artizanat de lux au lucrat numai pentru dictatori. Planurile de modificare au fost schimbate de zeci de ori, arhitecții au luat drumul bejaniei pentru a scăpa de chinuri. Pereții palatului au fost decorați cu picturi semnate de Luchian, Aman, Grigorescu, Catargi, Verona, Gheață. Rafturile de lemn prețios au fost ticsite cu argintărie, porțelanuri, holurile au fost burdușite cu mobilă din patrimoniul regal aleasă pe sprînceană. La începutul anului 1986, reședința a fost terminată, oligofrenul aniversîndu-și aici ziua de naștere.

12. BREVETE COSMICE, NISIP DE COPACABANA...

Viața ireal de luxoasă a clanului ceaușist este cel mai bine reprezentată de Palatul de la Neptun, unde nu a călcat picior de muritor de rînd pînă la Revoluția din decembrie. Reședința de la mare era compusă din cinci vile: „Ghiocelul", „Nufărul", „Lotus", „Trandafirul" și „Panseluța" legate, în subteran, cu o rețea de tunele.

În vegetația luxuriantă a rezervației străluceau ca niște perle piscina automatizată, heliodromul, lacul cu orgă de lumini computerizată, grădina amenajată în dulcele stil clasic, plaja personală, unde, după Cernobîl, a fost adus nisip cu navele de pe coastele Braziliei, de la Copacabana. Sticla de la piscină, fabricată în străinătate, după brevete folosite la hublourile navelor cosmice, filtra numai un anumit tip de radiație solară. Jaluzelele de la ferestre erau orientate prin sisteme electronice, instalațiile de climatizare, de hidrogenare și oxigenare asigurau cel mai pur aer.

În vila prezidențială „Nufărul" s-a adunat toată sfidarea la adresa poporului român. Robinetele, țevăria, ramele de la oglinzi, trăgătoarele de apă de la closet, toate sînt din argint masiv. Numai Cressus și-ar fi imaginat adunate la un loc: obiecte antice de neprețuit, veioze aurite, porțelanuri renumite, servicii de argintărie aurită, peste 50 de televizoare color, statui de marmură de mari dimensiuni, cramă-bar pentru două persoane (cu vinotecă și rezerve masive de coniacuri franțuzești), săli de recuperare fizică și psihică, tablouri celebre luate din muzeele României la prețul de 1 (un) leu bucata!, vase Gallé, vase din Extremul Orient, oglinzi venețiene, aparataj casnic fabricat în exclusivitate de firma „A.E.G." etc. În biblioteci stau neatinse edițiile integrale din „Goethes Werke", opere franțuzești și englezești cu cotoarele aurite. Pe fațada vilei „Nufărul" au fost așezate plăcuțe dintr-un material special ce-și împrumută culoarea de la lumina zilei, iar seara devin fosforescente, creînd efecte optice speciale.

13. BUNCĂRUL DIN BÎRLOGUL AURIT

În bulevardul Primăverii din București se află palatul în care a trăit cel care a călcat în picioare voința de demnitate și libertate a unui întreg popor și a așezat, ca emblemă, pe un timp al rușinii, propriul său nume. Peste tot numai vase de aur și argint, chinezerii, antichități, havuzuri din cea mai albă marmură, vase de jad, clanțe și robinete din aur masiv, geamuri din cel mai pur cristal, sculpturi în cristal masiv, alei placate cu marmură, sere în care cresc iarna pepeni, banane, ananas...

În subteran sînt numeroase tuneluri îmbrăcate în „ceramică blindată", din care glonțul ricoșează, prevăzute cu locașuri automate de tragere, de unde mitralierele fixe se declanșează pe bază de fotocelule. Există și o ramificație de fugă care iese în lacul Floreasca, unde așteptă permanent, la adăpost, o motonavă rapidă. La depărtare de palat, într-un tunel lateral, este construit un adăpost antiatomic la mare adîncime, dotat cu un sistem ultramodern de comunicații audiovizuale, cu posturi automate de ripostă prin foc. Este o adevărată fortăreață, în care fostul dictator intenționa să locuiască numai în caz de război sau în timpul izbucnirii în țară a unor tensiuni politice. În încăperi speciale erau rezerve de alimente și apă, adăpostul are un sistem independent de canalizare și energie, bucătărie, dormitoare, încăperi pentru colaboratori apropiați ș.a.

Extrase din dosarul acuzării de CONSTANTIN STRUNĂ

LUMEA BANCURILOR

Deşi ştiam că *„dacă spui bancuri politice ţi-ai zece ani de puşcărie, iar dacă le asculţi ţi-ai cinci"*, m-am decis acum aproape trei decenii să le transcriu, arborîndu-mi ca fragil şi amăgitor scut de protecţie preocuparile mele de folclorist. Că argument într-o eventuală confruntare, care nu s-a produs, am folosit metoda clasică a culegătorilor de folclor, adică am transcris tot felul de bancuri, fără nici o selecţie, de la cele mai nevinovate pînă la cele triviale, unele de o vulgaritate limită. S-au adunat astfel, pe parcursul acestor ani, cîteva mii de asemenea producţii. Mare parte din ele reprezintă forme ale rezistenţei populare faţă de opresiune, nedreptate, prostie şi incompetenţă, faţă de structurile odioase ale dictaturii din autodenumita „epocă de aur" (*„Cu ce ne plătim datoria externă? Vindem epoca de aur!"*; *„Ştii că nu mai avem datorii externe? Vai de mine! Nici din astea nu mai avem!?"*). Reacţii ale bunului simţ al maselor sub formă de dialog, scenetă, ghicitoare, basm, versificate, dar mai ales în proză, scurte, percutante, ele au constituit în anii de după ultimul război un fel de tir concentric şi constant împotriva a tot ce era anormal, imitaţie servilă şi dezvoltare improprie, pînă la nivel de cosmar, a unor forme de import, împotriva dogmelor (*„Care-i deosebirea dintre capitalism şi socialism? În capitalism domneşte legea exploatării omului de către om, iar în socialism e invers"*) sau a analfabetismului celor care ne conduceau (*„Într-o zi sună cineva la uşa celor doi Ceauşeşti. - Cine-i acolo? întreabă ea. - Un coleg de şcoală primară al tovarăşului... - N-are!"*).

Văzute global, ele încheagă o sui-generis arhivă a necedării prin luare în rîs, fiind, simultan, o expresie a solidarităţii oamenilor (nimeni nu face bancuri pentru sine) şi a invincibilei lor sănătăţi morale. Ştiau cîinii ce ne-au asuprit de ce se înverşunau împotriva lor, ameninţîndu-i chiar cu închisoarea pe cei ce le făceau sau le colportau. Căci sub derizoriul lor aparent se ascund o statornicie şi o deznădejde dezarticulatizatoare a oricărui fel de barieră împotriva libertăţii omului ce sfîrşeşte într-o batjocură căreia n-a avut cum să-i reziste nici un fel de dogmă. Ajunseseră pentru mine chiar un test al evoluţiei spiritului public, de la o vreme seceta de bancuri îngrijorîndu-mă întrucîtva, deoarece marca treapta cea mai de jos a nedoritei resemnări. De pildă, cînd după masacrul de la Braşov am auzit: *„Ce sînt covrigii? Căluşe de Braşov"*, am înţeles că vindecarea începe şi că, fie şi pe dos, prin reacţia incontrolabilă, diluzia şi chiar aluritoare, inaderenţa şi opoziţia morală se manifestă. Sigur că e în ele mult moloz, ca şi o notă de aparent defetism, mai curînd de disimulare, dar e drept să ne întrebăm cum ar fi arătat existenţa noastră fără asemenea scăpărătoare derivate ale spiritului în tot acest răstimp. Factori de desacralizare a obtuzităţii oficiale, de defulare a preaplinului de inacceptabil, ele marchează un prag avertizator al nemulţumirii oamenilor, al dizidenţei difuze şi al demontării deviate a mecanismelor opresiunii. Dincolo de ce s-ar putea spune despre ele ca origine, tipologie, variante, construcţie, circulaţie, sursă de inspiraţie pentru literatură şi artă — şi altele, pe care voi încerca să le conturez cu alt prilej —, aş menţiona aici doar faptul că bancurile reprezintă un semn al încrederii dintre oameni, o plasă subţire, dezorganizată, spontană care ne-a ajutat în felul ei să nu cădem cu totul în prada deznădejdii şi să ne salvăm din ghiarele diabolicei maşinării a enormei chirurgii morale sistematice la care am fost supuşi şi ale cărei fantome mai bîntuie existenţa noastră.

Manifestîndu-mi aici recunoştinţa faţă de cei care (cunoscuţi sau nu) mi le-au spus (unii ştiau că le scriu) şi pe care se înţelege că n-am avut nesăbuinţa să-i notez ca informatori, iar astăzi n-aş mai putea-o face, nemaiţinînd minte de la cine provine fiecare piesă — îansez, totodată, un apel. Anume ca toţi acei care cunosc sau au adunat în timp asemenea producţii să-mi dea un semn (iată de aceea şi adresa mea: *George Munteanu 73266, Şoseaua Mihai Bravu nr. 98-106, bloc D16, scara 4, etajul 4, apartamentul 142, Bucureşti*). Îi voi menţiona pe toţi cei ce vor dori acest lucru. Intenţionez să întocmesc o culegere reprezentativă din ele. Pornind de la propria-mi experienţă limitată prin forţa împrejurărilor, estimez numărul bancurilor care au circulat la noi în ultimii 50 de ani la cel puţin cîteva zeci de mii. Nu toate sînt relevabile, multe s-au pierdut, probabil că şi multe s-au pierdut, dar în ansamblu ele constituie un document al conştiinţei naţionale, al solidarităţii celor oprimaţi, pe care e păcat să-l lăsăm să se piardă. Mai cu seamă acum, după ce a trecut vremea cînd *„Eu dacă spun bancuri politice mă aleg cu 10 ani de închisoare, dar dumneata pentru că le asculţi? Eu încasez 10 000 lei pe lună"*. Nu-mi fac mari iluzii în ce priveşte îmbunătăţirea substanţială a colecţiei pe care am întocmit-o, dar mă mîngîi cu gîndul că se pot salva din uitare încă un anume număr de piese. E un nisip enorm, scăpat printre degetele uniformizatorilor de conştiinţe la cel mai de jos nivel, a cărui adunare şi cernere ar lăsa în mîinile noastre cîteva firicele de aur ce-au contribuit într-o măsură la erodarea lentă a tuturor mecanismelor agresive ale fostei puteri, pe care încercăm a le pulveriza. Ierburi sălbatice ale spiritualităţii populare, ele au ţîşnit îndărătnic prin toate fisurile fostei dictaturi, marcîndu-le şi uneori lărgindu-le, supunînd-o unei continue deriziuni şi, cîteodată, grosse batjocuri, care i-au luat în răspăr întreaga sinistră mascaradă, demonetizînd-o, de aceea s-ar cuveni restituite celor ce le-au produs şi ve-

hiculat, descreţindu-le puţin frunţile. Aş adăuga cîteva precizări în legătură cu forma sub care le înfăţişez. Nefolosind niciodată un mijloc tehnic de înregistrare (casetofon, aparat video etc.), ci notîndu-le sumar şi apoi transcriindu-le (uneori după cîteva zile sau la intervale mai mari), este posibil ca unele dintre ele să fi pierdut din substanţă. Altele sînt strict mimice, implică gesturile într-un chip reprezentativ, au o puternică trăsătură audiovizuală, deci, chiar un suport tridimensional care păleşte sau se pierde în scris. Aşa cum se prezintă, ele îmi aparţin şi cu partea bună, şi cu cea neizbutită. În orice caz, se cuvin citite cu o imaginaţie intens coparticipativă pentru a le realiza contextul funcţional şi acuitatea, forţa lor de substrat moral exprimat adesea pe dos, ca şi vigoarea expresivă în momentul în care au ţîşnit şi au fost colportate. Oricum, e vorba de o formă a mentalităţii şi rezistenţei populare care completează în mod remarcabil tabloul existenţei noastre pînă la zi (*„Am hotărît să ne îngrăşăm rapid! De ce? N-ai auzit că peste doi ani, după constituantă, vor putea candida în alegeri numai persoane cu greutate?!"*). Sper ca selecţia pe care o voi publica în volum (sau în volume, căci aş putea alcătui măcar vreo trei din ce am adunat) să adeverească cele de mai sus, să-l îngîndurereze şi delecteze pe virtualul cititor, stimulîndu-i încrederea către o existenţă liberă, raţională şi dinamică.

Încredinţez „Almanahului oştirii" un top substanţial (cu care deschidem pagina de faţă).

GEORGE MUNTEANU

BANCURI

din „epoca de aur"

Surpriza românilor de Anul Nou 1989:
— Ieşim din criză!
— Zău?
— Da, dar intrăm în comă!

*

Cum arată astăzi România?
— Păi, întuneric e, frig e, satele-s pustii, în oraşe străzile sînt goale, încît, de s-ar găsi şi ceva de mîncare, ar fi aproape ca-n vremea războiului.

Doi în puşcărie:
— Tu de ce-ai ajuns aici?
— Am copii mulţi, mi-e greu, cîştig puţin, m-a luat vîntul nevoii, m-am dus în Piaţa palatului şi-am strigat: „Mi-e foame!" şi mi-au dat 5 ani...
— Ce cludăţenie! Eu m-am dus în Piaţa palatului şi-am strigat că „M-am săturat!" şi toţi 5 ani mi-au dat...

*

Aş citi, dar n-am lumină,
Aş pleca, dar n-am benzină,
Aş mînca, dar n-am mîncare,
Aş muri, n-am luminare...

*

Bulă face o boacănă şi ajunge la puşcărie. Într-o zi, mamă-sa vine cu un pachet la vorbitor.
— Cum e, Bulă? E rău de tot?...
— Nu, mamă, merge...
— Mîncarea cum e?
— Avem trei feluri, de două ori pe săptămînă şi ceva carne...
— Dar căldura?
— Merge... Noi venim de la muncă, ne spălăm repede şi intrăm în pat...
— Dar lumina?
— Noaptea se stinge, însă e avantajul că ne culcăm devreme şi dormim ceva mai mult...
— Bulişor, mamă, să fii cuminte, să nu faci vre-o prostie, să te dea ăştia afară...

*

Anchetă socială la şcoală:
— Ce e taică-tu, Bulă?
— Activist!
— Dar mamă-ta?
— Nici ea nu lucrează...

*

— Cum se numeşte astăzi Apocalipsul în România?
— Epocalips.

*

Bulă e întîlnit la puşcărie de un fost coleg.
— Cît ai?
— 43 de ani, 32 de luni şi 25 de zile.
— Dar ce-ai făcut?
— Mă uitam printr-o lunetă...
— Pentru atît?!
— Da! 25 de zile pentru că mă uitam spre locuinţa prezidenţială, 32 de luni pentru că mă uitam prin lunetă şi 43 de ani pentru că sub lunetă era o armă...

*

Săptămîna peştelui a devenit luna, apoi anotimpul acestuia. În intervalul respectiv restaurantele serveau următorul meniu:
Dimineaţa: Şiiu-că n-am ce mînca...

La prînz: Crap-de-foame...
Seara: Somn-ușor...

•

— Care e deosebirea dintre capitalism și socialism?
— Capitalismul e o eroare socială, iar socialismul este una capitală.

•

La Nicolae Ceaușescu vine unul de la ei din sat, singurul care părea o-și fi amintit că l-ar fi zărit odată pe la școala de acolo.
— Ei, ce e?
— M-am săturat de sapă, de norme, de contracte, de muncă patriotică, de contribuții. Dă-mi o slujbă aci, la tine.
— Te iau consilier la cabinetul meu, cu 20 000 pe lună...
— E prea mult, una mai mică...
— Te fac ministru, cu 15 000 lei...
— Nu se poate, e prea mult. Dă-mi o slujbă, așa, de vreo 2 500 lei pe lună...
— Imposibil, pentru așa ceva trebuie studii superioare...

•

— Ce este P.C.R.?
— Cel mai popular aliment: picioare, capete, resturi...

•

Nicolae Ceaușescu, la mare, pe plajă, la răsăritul soarelui. Luat de entuziasm, murmură:
— Bună dimineața, Soare!
— Să trăiți, tovarășe secretar general!
Uimit, se duse și-i spuse celei mai savante.
— Nu se poate, ai vedenii...
— Ba nu! Vino mîine și-ai să vezi.
Se duc a doua zi pe plajă și el începe:
— Bună dimineața, Soare!
Nimic. Din nou, mai răstit:
— Bună dimineața, Soare!
Iar nimic. Se mai răstește o dată:
— Bună dimineața, Soare!
— Tovarășe secretar general, să trăiți, colonelul Soare a fost ieri de serviciu, astăzi sînt eu, Ionescu...

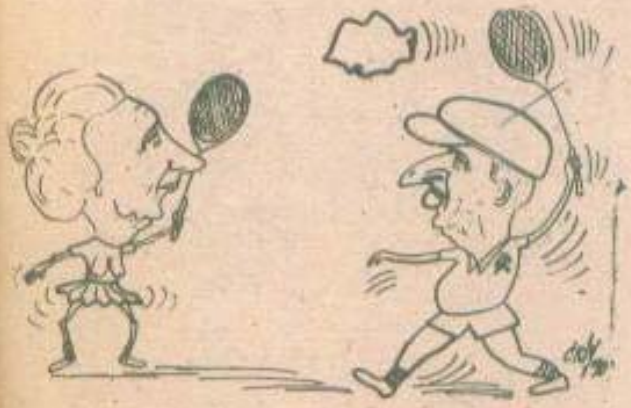

•

— Care-i culmea inconștienței?
— Să vinzi piapuma și să-ți cumperi mașină de tocat carne.

•

Învățătoarea îi întrebă într-o zi pe copii ce mai cîntă părinții lor pe acasă. Unul spune că maică-sa fredonează Ionel, Ionelule, altul că taică-su se petrece cu Trandafir de la Moldova, iar Bulă — că la ei se cîntă toată ziua Internaționala.
— Ei, cum așa?
— Păi, dimineața mama ne pune tot felul de piase și sacoșe în mîini, iar tata începe: „Hai la lupta cea mare!". La prînz ne adunăm cu ce-am apucat de pe la cozi, mîncăm-nu-mîncăm și tata începe din nou: „Voi osîndiți la foame, aus". Seara, veniți înghețați de prin oraș, în frigul din casă, tata ne îmbărbătează din nou, pentru un dram de căldură: „Rob cu rob să ne unim!"

•

Un american, un neamț și un român discutau despre problema secretului de stat. Americanul:
— Eu lucrez într-un birou la etajul 126, iar soția mea la 132, dar habar n-avem unul ce face celălalt.
Neamțul:
— Eu lucrez cu nevastă-mea în același birou, dar nu mă interesează ce face ea și ea habar n-are ce fac eu.
Românul:
— Eu lucrez singur în birou, habar n-am ce fac și nici nu mă interesează...

•

Într-o zi, învățătoarea încearcă a-i examina pe copii în privința cunoașterii naturii.
— Gigel...
— Mă iertați, tovarășa, n-am învățat. La noi e atît de frig în apartament, c-abia rezistăm sub piapumă.
— Rău, foarte rău! Uite, tovarășul Nicolae Ceaușescu a răbdat de frig din greu, a învățat și uitați-vă unde a ajuns! Popescule, la zi tu.
— Nu știu, tovarășa, noi n-am mîncat de ieri de la prînz, cînd am înghițit niște cartofi degerați, și de foame abia mă țin. Cum să învăț?
— Foarte rău, Popescu! Uite, tovarășul a răbdat de foame cu anii și, uite, a ajuns în fruntea noastră. Bulă, răspunde tu!
— Nici eu n-am învățat...
— De ce, Bulă?
— Pentru că sînt țîmpit...
— Grav, extrem de grav. Uite, tovarășul...

•

— Știi că margarina „Rama" se vinde condiționat?
— De ce?
— Cine ia rama să ia și tabloul lui Nicolae Ceaușescu.

•

Zoe Ceaușescu la un examen de marxism. Profesorul, ca să-i facă o plăcere și s-o poată trece:

— Puteți să-mi spuneți ce este societatea socialistă multilateral dezvoltată?
— E chestia aia pe care tot vrea tata s-o facă și nu-i iese...

•

— Cine sînt țăranii noii revoluții agrare?
— Cei care-i privesc pe elevi, studenți și militari cum se ajută între ei la strînsul recoltei!

•

— De ce a dărîmat Ceaușescu mănăstirea Văcărești?
— Pentru că, într-o vizită de lucru, foștii „colegi" i-au pregătit o celulă de onoare în pușcăria de acolo.

•

— În fața Palatului Republicii, două sicrie, trase fiecare de cîte 12 cai superînfiorați. Un sicriu numai aur, altul cu diamante... Știi bancul?
— Nu.
— Nici eu, dar mi-ar plăcea...

•

Ei doi în Spania, într-o vilă formidabilă. Ea face o inspecție, apoi se întoarce și i-o arată și lui. Ajung la camera de baie.
— Vezi, mă, ce au ăștia! Uite, robinete cu pietre scumpe, cada din alabastru, oglinzile venețiene...
— Da! Păcat că nu e simbătă, să facem și noi o baie...

•

— Știi care-i sandviciul viitorului?
— Nu!
— O cartelă de unt între două de pîine!

•

Lozincă: „Comuniști, grăbiți ,congresul,/ Că vă moare realesul!"

•

Platon, plimbîndu-se cu Aristotel la braț prin rai, dă peste Decebal.
— Ascultă, ce mai e prin Dacia ta? E regat? Imperiu, Republică?
— Am auzit că e republică!
— Și cine-i președinte?
— Unul, parcă-i zice Nicolae...
— E grec?
— Nu știu dacă e grec, dar mi s-a spus că vorbește peltica veche și Elena...

•

— Cum se făcea ciorba de pui în epoca de aur?
— Păi pui apă, pui sare, pui morcovi, pui mărar, pui pătrunjel... și ai o ciorbă de pui!

•

— Care-i cuimea foamei?
— Să n-ai buletin de identitate.

•

Bulă avea 4 copii și au murit toți.
— De ce?
— Doi de „mici" și doi de salam.

La o maternitate, iarna, în criza de alimente, o mamă birule frigul și mizeria și naște ușor un copil de toată frumusețea. Doctorul îl ia, îl măsoară, îl pune pe cîntar și constată uimit:
— Are 3,5 kg... Ce facem doamnă? Îl lăsăm așa...?!

•

La o școală de diplomați, la sfîrșitul cursului de limba română, profesorul dă un test, iar după cîteva zile vine cu rezultatul:
— În general, e bine. Chiar foarte bine. Cu cîteva mici observații. De pildă, în limbaj diplomatic, în loc de „bă", se zice „domnule", iar „dăi" se scrie cu cratimă.

•

— Care-i cuimea energeticii române?
— Să transformi lumina în cărbune.

•

— Cea mai mare realizare a învățămîntului?
— Analfabetizarea întregii țări.

•

— Cel mai de seamă produs al epocii de aur?
— Conștiință din inocuitori.

•

— În ce s-a transformat efectul Coandă după congresul al IX-lea?
— În efectul cavou.

•

Ea, în iad, prinde un drac de coadă:
— Nicule, am prins codoiul (CO_2)...
— Da, da, mai e ghicitoarea aia cu: Hiș! Doi ouă (H_2O).

•

— De ce nu i-au pus lui Nicolae Ceaușescu și coroană cînd i-au dat sceptrul de președinte?
— Nu s-a găsit una pătrată.

•

Ion, numai vînăt, se întîlnește cu Vasile.
— Ce-i cu tine, Ioane? îl întreabă acela îngrozit.

— Am avut o consfătuire de producție la securitate.
— Atunci, ai scăpat ieftin.

•

Nicolae Ceaușescu:
— Ce-mi tot umblă ăștia cu „casa europeană comună". Cine are una mai mare ca noi în Europa?
— În lume, Nicule, în lume!, sare savanta.

•

Coadă mare la o agenție de voiaj. Unul se tot învîrte pe lîngă ea și întreabă:
— Cine vrea un bilet pentru Paris?
— Dus și-ntors? întreabă unul.
— Nu stau de vorbă cu proștii!

•

Unii se uitău într-o vitrină cu un anunț: Vindem stavrizi cu cap!
— Slavă domnului că mai e ceva cu cap în țara asta! replică unul.

•

Un țigan lăutar fusese primit, în fine, în partid. Întors acasă, vesel, e întrebat de pirandă:
— Și, cum fu, mă? Te-au primit? Ce te-au întrebat?
— M-au primit, că de...
— Cum „de"? Ce-a fost?
— Păi, m-au întrebat dac-am cîntat liberalilor...
— Și ce-ai spus?
— „N-am cîntat, să trăiți!" „Dar la național-țărăniști ai cîntat?", făcură ei. „Nu, mînca-v-aș". „Ei, dar la legionari ai cîntat?" sări unul.
— Și ce-ai răspuns?
— „Am cîntat, trăiți! Am cîntat!"
— De ce-ai recunoscut, mă?
— Păi, cum să nu recunosc, dacă erau cîțiva în prezidiu?...

•

— E departe drumul la Paris?
— Luați metroul, apoi mașina 131, apoi mai întrebați și dvs.

•

Ce-și urează doi români de Anul Nou?
— La mulți ani!

— Și împlinirea dorințel tuturor! (adică dispariția lui Nicolae și a Elenei Ceaușescu etc.).

•

În preajma Anului Nou, un japonez îi arată nevestei pumnul stîng închis, zicîndu-i:
— Ghici ce am aici?
— Un calculator...
— Nu, trei calculatoare.
Un român vine și el la nevastă și-i arată pumnul drept închis:
— Ghici ce am aici?
— Un cartof!...
— Nu, șase cartofi.

•

— Bulă, vechi comunist, primește, în sfîrșit, în epoca de aur, un apartament cu 3 camere. După o vreme, șefii lui vin în vizită. Le arată primele două încăperi, mobilate decent, bucătăria, baia și celelalte, dar într-a treia nu-i duce.
— Dar acolo?, arată unul spre ușa ei.
— Acolo e altarul.
— El, cum așa?!
— Uitați-vă! zise Bulă, deschizînd ușa.
Pe peretele din față era un portret al lui Gh. Gheorghiu-Dej, pe cei din dreapta o femeie goală iar pe cei din stînga Nicolae Ceaușescu.
— Cum vine asta?
— Păi simplu: tatăl nostru, care ești în cer, nu ne duce pe noi în ispită și ne ferește de cei vicleni.

•

— E adevărat că Nicolae Ceaușescu a fost ilegalist?
— Într-un fel da. Se ascundea tot timpul, numai că nu-l căuta nimeni...

•

La o întrunire internațională asupra programelor de televiziune, americanii spun că ei transmit pe 10 canale, 24 de ore din 24, sovieticii că ei transmit pe 4 canale tot 24 de ore, francezii că ei transmit cam 20—22 ore, vest-germanii că și ei cam la fel, iar românul intervine:
— Și la noi e la fel. Programul de televiziune durează de la orele 20 la 22.

•

— Elena Ceaușescu a luat premiul noii revoluții agrare.
— Pentru ce?
— A izbutit să are tot Bucureștiul cu un bou.

•

— Cîte benzi are autostrada București-Paris?
— Două. Una de dus și una pentru depășiri.

•

Pe vremea lui Ceaușescu, iarna:
— Știi că a murit Bulă?
— Da?! Cum?
— A alunecat pe gheața din baie...

•

Bulă scotea hîrtii din geantă și le arunca ici-colo.

— Ce faci, Bulă? îl întreabă un miliţian.
— Împrăştii manifeste...
— Zău?! Şi ce scrie în ele?
— Dar ce, parcă trebuie să scrie ceva?!

*

Bulă a făcut, cu mari chinuri, vreo trei clase primare în 8 ani. După vreo 40 de ani, începe s-şi depăna amintirile cu foasta diriginţă.
— Parcă nu eram chiar îmbpit de tot şi nici chiar aşa de leneş şi bădăran, cum ziceau unii.
— Vai, sigur, tovarăşe prim-secretar, nu chiar aşa...

*

Mare agitaţie în lad: vine Ceauşescu.
— Atenţie mărită, zice Scaraoţchi, de la ăsta avem ce învăţa.

*

Telefon la Televiziune:
— Dv. faceţi telejurnalul?
— Da!
— Şi telecinemateca?
— Da!
— De ce nu faceţi şi telemea?

*

— Culmea misticismului?
— Să crezi în reîncarnarea frigiderului.

*

Anunţ al Ministerului Turismului:
„Petreceţi 3 zile şi 3 nopţi în frumoasele noastre staţiuni Peco".

*

— Care-i cel mai prost tramvai?
— Cel care merge pe linia partidului...

*

Pe vremea mandatarilor, unul din Iaşi a avut ideea să scrie pe uşi şi pe meee: „Servim orice fel de preparate". Într-o zi vine un client şi întreabă:
— O friptură de canar se poate?
— Bineînţeles, luaţi loc...
— Da, dar eu vreau din canarul acela...
— Ştiţi, e al şefului nostru. Vă dăm din altul, nu-i nici o deosebire...
— Atunci cum rămîne cu inscripţiile?...
— O clipă! Şi băiatul se duce la mandatar şi-i spune.
Vine acela:
— Ne pare rău! Băiatul n-a ştiut. Se poate din ăla, dar costă 10 000 de lei.
— Am întrebat eu de preţ?
— Bine.
E prins canarul, tăiat, fript şi adus respectivului.
— Poftiţi! Cum aţi dorit...
— Fii mata bun şi taie-mi o bucăţică de 5 lei...

*

— Ce organ al oamenilor muncii s-a dezvoltat cel mai mult în socialism?
— Gîtul, pentru că pe el îl s-au băgat toate nerozille partidului.

*

— Unde-i cea mai întinsă umbră din lume?
— În socialism, pentru că acolo aproape nu e om care să nu fi stat puţin la umbră.

*

Georgescu primise paşaport de plecare în S.U.A.
Dimineaţa, vesel, se bărbiereşte în baie, privindu-se în oglindă:
— Georgescule, eşti cineva! Peste 2 ore eşti în avionul pentru America. E ultima dată cînd te mai razi aici.
La aeroport, cînd ajunge la rînd:
— Tovarăşul Georgescu?
— Da!
— Vă rog să treceţi puţin pe la camera 5.
În camera 5:
— Vă rog să-mi prezentaţi o clipă paşaportul!
Îl dă.
— Mulţumesc. Nu mai plecaţi.
Ajuns acasă, se duce din nou la oglindă şi se priveşte:
— Al dracului să fie cine ţi-o mai spune ceva!

*

Unul intră într-o farmacie şi-ntreabă apăsat:
— Am auzit că dv. aveţi ceva contra paranoiei?!
— Noi?! Doamne fereşte!!!...

*

Altul, în altă farmacie:
— Ce aveţi contra paranoiei?
— Stima noastră şi mîndria!

*

— De la 1 martie 1989, în cinstea congresului al XIV-lea al P.C.R., se vor înlocui tacîmurile de pui cu un sortiment nou...
— Care?
— „Tacîmuri" de peşte.

*

Elena Ceauşescu a fost întrebată de un ţăran de ce-şi ţine mîinile împreunate în faţă.
— Mă relaxez...
— N-ai putea să le ţii încrucişate pe piept ca să ne relaxăm şi noi?

Nemulțumit de cîte un mirăi prin C.C. al P.C.R., N. Ceaușescu s-a dus la iad pentru consultări. A dat peste semenul său Hitler, care i-a sfătuit:
— Împușcă-i, frate, din 5 în 5, săptămînal.
— Cam dur, în doi-trei ani îi termin. Cu cine mai fac congrese de aplauze?
Ajunge la Stalin și-i povestește și lui.
— Bagă-i într-un sac, ca pe șoareci...
— Și dacă-i rod?
— Păi, aplică dialectica marxist-leninistă. Agită-i mereu.
— Da, e o metodă. Și pleacă, inventînd rotirea cadrelor.

•

Valentin Ceaușescu către părinți, cînd era student la Londra și cam cădea la examene:
— Profesorii ăștia sînt cam nebuni. Vor să mă întîlnesc cu ei de două ori pentru fiecare examen. Faceți ceva. Chemați-i în țară.

•

— Ce era mai rar decît duminica în epoca de aur?
— Duminica liberă.
— Și mai rar decît duminica liberă?
— Sîmbăta după-masă liberă.

•

Un mecanic de locomotivă zărește un bou pe calea ferată. Oprește, coboară și vede un bou uriaș. Încearcă să-l dea la o parte, dar nu poate. Ba, mai aude și o voce:
— Lasă-l acolo!
— Nu se poate, nu putem înainta. De ce să-l lăsăm, boul dracului.
— O fi el bou, dar e pe linie...!

•

Cîte ore de emisiune are televiziunea sovietică?
— De la șase dimineața la trei noaptea. Dar cea română?

Caricaturi de CRISTI VECERDEA

— De la nouăsprezece la douăzeci și două.
— De ce numai atît?
— Păi, cam atît poate vorbi zilnic tovarășul...

•

La un concurs de karate s-au selectat trei: un american, un japonez și un român. Americanul ceru două cărămizi, ca să le rupă dintr-o lovitură. Japonezul ceru cinci. La urmă, românul ceru 50 de cărămizi.
— Ești nebun?, zăriră membrii juriului. 50 de cărămizi dintr-o lovitură?! Imposibil!
— Pe dracu, noi avem un conducător care, dacă face doar un semn cu mîna, dispare un oraș!

•

Un vechi criminal, în haine vărgate, e primit în audiență de Nicolae Ceaușescu.
— Bravo, Nicule, te ajunseși, se vede că ești șeful...
— Dă ce, bă?
— Păi, uită-te la mine ce dungi-late am și ce subțirele sînt ale tale...

•

— Care sînt treptele reformării învățămîntului românesc în socialism?
— Întîi, despărțirea învățămîntului de religie, apoi despărțirea lui de cultură și, în fine, despărțirea învățămîntului de școală...

•

Bulă la doctor, îi consultă. Apoi se tot tolește și-i bagă ceva în buzunar.
— Mersi, Bulă, nu trebuia...
— Nu-i pentru ce, dom' doctor. E o carte poștală. N-am găsit... plic. Penurie, dom' doctor.

•

Un ziarist către niște țărani:
— Am venit să vă luăm un interviu!
— Ce să ne mai luați?!...

•

Un țăran citește pe arcul de triumf de la intrarea în complexul expozițional de la Piața Scînteii: „Ceaușescu—Pace".
— Uite-l zice către un trecător, ăștia nu știu nici măcar să scrie o inscripție!
— De ce?
— Păi, uite ce-au scris colo, în loc de „Ceaușescu, dormi în pace!?..."

•

Într-un restaurant, prin anii cincizeci, un client vede pe cei patru „mari" pe perete: Marx, Engels, Lenin și Stalin. Strigă chelnerul:
— Ascultă, dă-i jos pe ultimul, pe mustăcios!
Chelnerul se codea:
— Dă-i domnule, jos! Ce stai? Mai repede!
Din spate, se apropie unul și-i bate pe umăr:
— Ce poftești mata, tovarășe?!
Fără să-i ia în seamă, clientul strigă:
— Dă-i, domnule, jos, odată să-l pupi...

CENTRUL UNUI IMPERIU

— Secvențe din istoria Kremlinului —

Construit de țari pentru a-și impresiona vizitatorii, Marele Palat al Kremlinului a devenit, din 1917, și simbol al puterii sovietice. Guvernul bolșevic a transformat catedralele și bisericile ortodoxe în muzee și a expulzat pe clerici, păstrînd, însă, neschimbate, denumirile punctelor principale din Kremlin. Astfel că în această fortăreață de ateism se pătrunde pe porți care se cheamă „Mîntuitorul" ori „Sfînta Treime", iar la tot pasul întîlnești mărturii ale creștinismului fervent care a animat vechea Rusie.

Impresionante bolți de catedrală

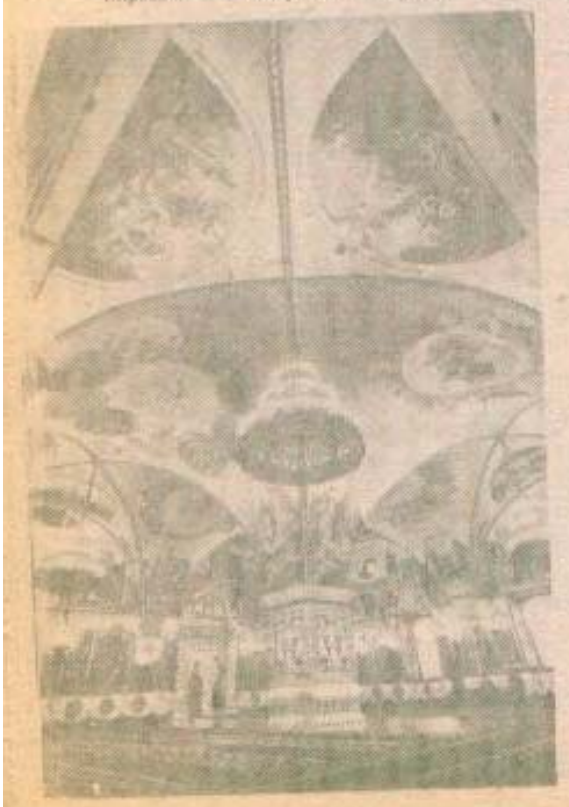

Mai bine de 400 de ani, fortăreața cunoscută sub numele de Kremlin (de la „citadelă", în ruseşte) a fost piatra de temelie a istoriei rusești. Încă două secole mai înainte, prinții moscoviți care au avut reședința la Kremlin și-au îmbogățit neîncetat — pe seama vecinilor — domeniile și puterea. Cînd, în 1547, Ivan al IV-lea („cel Groaznic") a pus să fie încoronat „Țar al tuturor Rusiilor", Moscova ajunsese o putere europeană cu un teritoriu ce avea să se întindă, nu mult după aceea, din Ucraina la Urali. Pînă în 1712, cînd Petru cel Mare și-a mutat capitala la St. Petersburg (Leningradul de astăzi) — Kremlinul era un loc plin de viață, de case aristocratice și ateliere artizanale, funcționînd, deopotrivă, în ultimele două secole de monarhie, ca centru spiritual al statului rus.

În spatele zidurilor fortăreței, o strălucitoare colecție de artă umple muzeele, palatele, bisericile care formează, la un loc, Muzeul de Stat al Kremlinului. Înseși construcțiile oferă o veritabilă istorie a arhitecturii rusești. Începînd cu perioada întîilor prinți moscoviți, stau mărturie a 7 secole de viață imperială aproape 100 000 de obiecte. Frumusețea uluitoare a vaselor de aur și de argint, piesele de echipament ecvestru — lanțuri prețioase de căpăstru, harnașamentele —, colecțiile mari de unelte antice se alătură broderiilor fine și veșmintelor încrustate cu nestemate.

După ce bolșevicii i-au cucerit zidurile, Kremlinul a continuat să exercite o influență charismatică asupra credincioșilor, deși devenise „centrul nervos" al comunismului mondial.

URAGANUL TĂTAR. Dacă intri pe poarta „Kutafia", peste podul ce traversează Grădinile Alexandrovskii, pe unde curgea, odată, rîul Neglinnaia — înghesuit acum într-o conductă subterană — ajungi la Turnul Troitskaia (Sfînta Treime), cu porțile lui masive din lemn. În stînga este „Arsenalul", iar mai încolo, turiștii se string curioși să admire două obiecte descrise ca fiind cele mai mari în lume: un tun rămas de la armatele lui Napoleon, denumit și „Tunul-Țar", nefolosit vreodată în vreo bătălie, și un clopot imens — „Clopotul-Țar" — cu o bucată desprinsă din el, de înălțimea unui om, al cărui sunet nu s-a auzit niciodată. Imediat la dreapta e nucleul vechiului Kremlin — Piața Catedralei, reunind Palatul Patriarhului, Clopotnița și Turnul Clopotului lui Ivan cel Mare, Palatul Fațetelor lui Ivan cel Mare și cele trei catedrale ortodoxe: Adormirea Maicii Domnului, Buna-Vestire și Arhanghelul, locul în care primii țari se căsătoreau, erau încoronați și îngropați. Dar vreme îndelungă de jafuri, invazii și asedii trebui să treacă pînă ce astfel de ceremonii regale să fie posibile...

În fruntea unei mari armate mongole, Batu-Han, nepotul lui Gingis-Han, a bătut, ca un uragan, în ianuarie 1238, la porțile Moscovei. Atunci, aceasta era o fortificație fără importanță, situată pe un deal mic, la punctul de confluență a rîului Neglinnaia cu cel ce a dat numele orașului. Primitiva așezare a fost curînd cucerită, iar domnitorul ei, Vladimir Iurevici, fiul Marelui Prinț de Vladimir, a fost capturat și ucis.

Două secole a durat „jugul tătar" — cum numesc istoricii ruși dominația mongolă. Două secole, după care Moscova a devenit cel mai puternic principat al Rusiei. Casele ei erau, pe-atunci, ceva mai mult decît biete cocioabe; palatele și fortificațiile erau, și ele, din lemn. Din perioada mongolă — în care, la douăzeci de ani o dată, Moscova era devastată de flăcări — nu au rămas decît capela unei biserici și cripta altsia. Totuși, descoperiri arheologice, întrucîtva întîmplătoare, se fac în continuare. Recent, în anii 60, muncitorii puși să înalțe Palatul Congreselor au dezgropat niște bușteni mari care făceau parte dintr-o fortificație de apărare construită cu 800 de ani în urmă. În mai 1988, un lucrător care săpa Turnul Spasski („Mîntuitorul") a descoperit o cutie de lemn învelită în coajă de mesteacăn. Un „tezaur de 299 de obiecte de argint din secolul al 13-lea: brățări masive, podoabe imense reprezentînd îngeri și cruci creștine, mărgele filigranate, pandantive grele, inele pentru bărbați, cercei și lingouri de argint provenite din Kiev, Cernigov și Novgorod.

„KREMLINUL ITALIAN". În 1480, pe cînd domnea Ivan al III-lea, Mare Prinț de Moscova, o armată mongolă, care așezase tabără lîngă rîul Ugra, s-a retras fără să atace orașul. Subjugarea mongolă se încheia. Ivan cel Mare, ca și Moscova își asigurau perenitatea. Marele Prinț voia fortificații de neînfrînt, cele mai avansate tehnici militare, o cetate-delă impresionantă, clădiri elegante care s-o așeze în rînd cu cele mai mari capitale ale lumii. Aducîndu-se arhitecți, ingineri militari și experți în hidraulică din Italia, a început reconstrucția, pe scară largă, a Kremlinu-

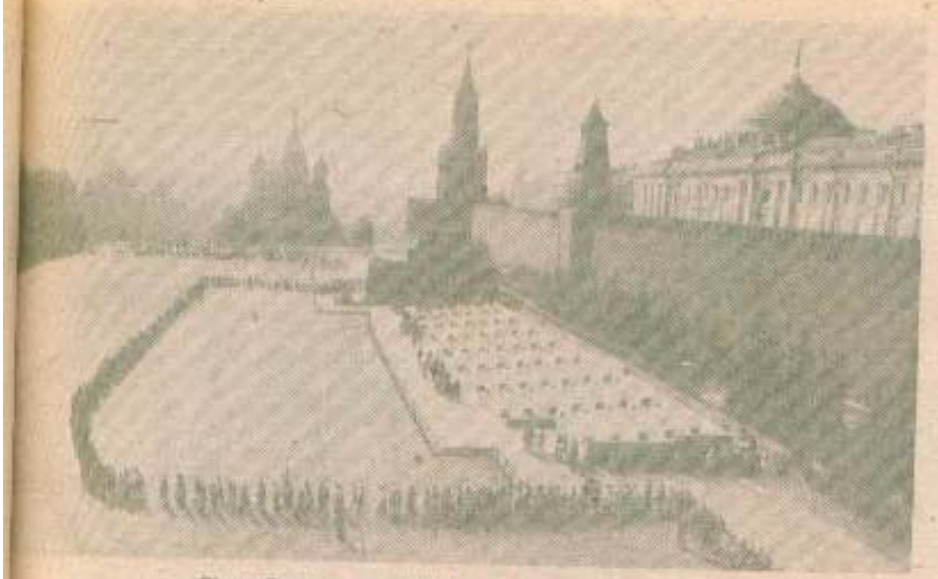

Piața Roșie, un posibil loc al pașilor pierduți

lui. Așezarea veche — situată la vreo 400 de metri deasupra rîului Moscova — a fost împrejmuită, pe o suprafață de 69 de pogoane, de un zid înalt de cărămidă, crenelat și gros de 60 de metri, cu nenumărate turnuri fortificate și de pază la colțuri, străjuind intrările. Se spune că cetatea era prevăzută și cu o rețea de tuneluri secrete, cu ieșiri în afara Kremlinului, pe unde, de-a lungul timpului, ar fi scăpat mulți fugari, între care și... Napoleon, în „ghinionista" lui campanie din 1812. Terminarea construcției a cerut 30 de ani. Multe dintre clădiri au fost distruse, iar decorațiuni și fortificații i s-au adăugat în următoarele cinci secole; totuși, mare parte din „Kremlinul italian" al lui Ivan al III-lea a rămas în picioare.

Un întreg oraș medieval a trăit între zidurile Kremlinului încă mult după aceea. Ateliere, barăci, case frumoase pentru nobili, o mînăstire și duzini de biserici, străzi pavate cu bîrne — străzi pe atunci trepidînd de oameni. 41 500 de case avea Moscova anilor 1520. În locul mulțimilor colorate, al prafului și mirosului vieții de fiecare zi, al pietrelor roase de atîtea și atîtea generații, în succesiunea lor, anul 1990 te întîmpină aici cu clădiri proaspăt restaurate, zugrăveli noi, biserici devenite muzee fără viață și bătrînul Palat Terem, cu acoperișul lui în roșu și alb — curat ca-n palmă; pavaj nou-nouț, totul, ca într-un scenariu bine gîndit pentru privitor.

IVAN CEL GROAZNIC... PATRON AL ARTELOR. În Catedrala Bunei-Vestiri, armonia ei e dată de o îmbinare fericită dintre pietrele de pavaj maro-auriu și bogăția coloristică a icoanelor. Aici au lucrat maeștrii picturii medievale Andrei Rublov, Teofan Grecul și Prokhov din Gorodeta. În timpul restaurărilor, începute la 1918, specialiștii au descoperit că o parte dintre icoanele considerate copii tîrzii erau chiar originalele crezute a se fi pierdut în marele incendiu din 1547 — anul căsătoriei lui Ivan cel Groaznic cu frumoasa Anastasia Romanovna, vestită pentru inteligența ei. S-au făcut filme și s-a scris enorm despre teroarea, cruzimea, sadismul lui Ivan cel Groaznic. El nu este însă la fel de cunoscut ca patron al artelor, acela care a finanțat construirea ciudatei catedrale Sf. Vasile din Piața Roșie. „Icoana Măsurii", pe care țarul a comandat-o la nașterea fiului său Ivan, este una dintre numeroasele piese istorice — inestimabile ca valoare — care se găsesc în Arsenal. Are, cît nou-născutul, 46 de centimetri și îl înfățișează pe Sfîntul patron al țareviciului, Ioan Scărarul. 27 de ani mai tîrziu, într-un acces de furie, tatăl își ucide fiul! Paricidul anului 1581 pune capăt dinastiei Riurik, veche de 700 de ani.

Ivan cel Groaznic a fost un conducător nemilos, totuși capabil, după părerea unor foști demnitari sovietici, pentru care autoritatea pornită de sus constituie o aspirație. El este, în concepție istorică, fondatorul statului centralizat rus.

DE LA MOSCOVA LA ST. PETERSBURG. Multe dintre clădi-

Muzele se... amuză!

La premiera piesei lui Lessing „Mina von Barnhelm" a luat parte și ducele de Manheim căruia i-a plăcut foarte mult spectacolul, în special jocul actorului care interpreta rolul maiorului Telheim. După o scenă foarte reușită ducele se ridică și se adresă talentatului actor: — Bravo, maiorule! De azi înainte vei fi colonel!

Vizitînd muzeul de istorie dintr-un oraș american, Mark Twain rămase multă vreme, tăcut, în fața unei săbii.

— De ce ești atît de emoționat? îl întrebă un prieten care-l însoțea.

— Fiindcă ne aflăm în fața săbiei marelui nostru George Washington.

— De unde știi că e sabia lui?

— O recunosc... am mai văzut-o în numeroase alte muzee americane...

rile Kremlinului au suferit transformări și restaurări frecvente, fie din cenușa incendiilor, fie pentru a fi adaptate, după pofta vreunui ego imperial. O parte din complexul palatal inițiat de Ivan cel Mare în secolul al XV-lea — Palatul Terem — a fost lărgit, în 1636, pentru Mihail Romanov, primul țar al ultimei dinastii a Rusiei. Deși structura clădirii a rămas intactă, mixtura impetuoasă de fantezii și opulență etalată în camerele țarului, și, poate, și în altele, seamănă prea puțin cu decorul original.

În 1682, înainte de a-împlini 10 ani, Petru cel Mare a fost pus în fața unei mulțimi însetate de sînge. El a văzut cum cei ce năvăliseră în Kremlin i-au luat pe unchiul său și pe cîțiva prieteni de familie și i-au aruncat în sulițele ostașilor. Răsculații au ciopîrțit trupurile străpunse. Petru nu mai putea locui aici. A pus să se construiască o nouă capitală la St. Petersburg, în care s-a mutat, la 1712, pe cînd era neterminată. În consecință, viața fostei capitale s-a schimbat. Vreme de două secole au încezit marile clădiri ale Kremlinului, pînă în 1918. Totuși, ceremonia încoronării monarhilor ruși a continuat să aibă loc în cea mai importantă dintre cele trei catedrale ortodoxe ale Kremlinului — Adormirea Maicii Domnului. Tocmai aici, în octombrie 1988 a fost autorizată, întîia oară după 70 de ani, o slujbă ortodoxă.

ÎNTRE ATEISM ȘI VENERAȚIE RELIGIOASĂ. Lenin era unul dintre numeroasele nume conspirative pe care le avea pentru a induce în eroare poliția secretă a țarului. Adevăratul lui nume de familie era Ulianov. Cinci ani de zile a locuit și lucrat într-un apartament din Kremlin. Notele de pian, fotografiile, obiectele personale împrăștiate prin cameră, mușamaua de bucătărie, farfuriile ciobite, scaunele ieftine îți creează impresia unui cămin spartan. Cărțile erau pasiunea lui Lenin. 8000 de volume în cîteva limbi ocupă încăperile. Cunoștea franceza, germana, engleza, italiana, ceha, poloneza, suedeza și, în oarecare măsură, latina și greaca. Propria lui operă — cam 10 milioane de cuvinte — a fost, în cea mai mare parte, publicată postum. După moarte, familia lui Vladimir Ilici a acceptat să-i expună ființa neînsuflețită pentru poporul despre care se spunea că își dorește să-i vadă pe Lenin ca în viață.

De cînd trupul i-a fost așezat în Piața Roșie, în 1924, mormîntul lui Lenin este punctul de convergență a unor interminabile cozi, un soi de pelerinaj în variantă modernă. *„Unii vin cu o noapte înainte și dorm în parc. Sînt, în majoritate, amatori de curiozități"*, afirmă un paznic care estimează că, pe o perioadă de 65 de ani, numărul vizitatorilor a depășit 110 milioane. Principala relicvă a acestui cult este însuși trupul lui Lenin, expus într-o cutie de sticlă aflată în clădirea din granit roșu. Este într-o „condiție" remarcabilă. Barba — roșie; pielea — strălucitoare. Creierul — murat, secționat și vîrît în parafină — se află la Institutul de Neurochirurgie. În 1941, cînd armata germană se apropia de Moscova, cadavrul a fost dus în Siberia, pentru siguranță.

„Nu lăsați ca doliul vostru să se transforme într-o venerare a trupului său", spunea, în „Pravda", Nadejda Krupskaia, după moartea lui Lenin, exprimînd, probabil, adevăratele lui sentimente.

Ironia este că marele ateu militant a devenit centrul unui cult oficial cvasireligios ale cărui imagini sfinte, texte ortodoxe și festivaluri comemorative parodiază, s-ar spune, capcanele religiei cărora el le-a stat împotrivă. Îndîrjit, întreaga viață.

■ **Traducere și adaptare după „National Geographic" de CRISTINA POENARU**

— Ieri am cumpărat un pat stil Ludovic al XIV-lea și este prea mic pentru mine, spune o clientă vînzătorului.
— Atunci, doamnă, trebuie să luați un număr mai mare! — Ludovic al XV-lea!

Un jurnalist îl întreabă într-o zi pe Hemingway:
— Este adevărat că fiarele sălbatice nu atacă niciodată un om cu o torță aprinsă?
— Totul depinde de viteza cu care știe să fugă cu torțai răspunse marele scriitor.

Un boxer suferă de insomnie. Medicul său îl sfătuiește să numere în gînd. La opt zile după aceasta, boxerul revine zicînd:
— Sistemul dumneavoastră nu mi se potrivește. Cum ajung la cifra 8, mă scol ca să nu fiu declarat Knock-out!

Un cetățean caută cu migală ceva sub un felinar. Un polițist se apropie și-l întreabă:
— Ați pierdut ceva? Ce căutați?
— Mi-am pierdut cheia de la casă.
Agentul caută și el. Negăsind nimic, îl întreabă:
— Sînteți sigur că ați pierdut-o aici?
— Nu, am pierdut-o pe trotuarul de vizavi, numai că aici este mai multă lumină...

Mark se laudă totdeauna. Într-o zi îi spune prietenului său Otto:
— Am un cîine grozav. Îmi aduce pe-pucii imediat ce-am sosit acasă.
— Hei, prietene, îi răspunde Otto, asta nu-i nimic în comparație cu purcelul meu: cum mă vede în breje cu o știucă, își face coada tirbușon...

ULTIMELE ZILE ALE FÜHRERULUI

„L' Express", Paris
„Za rubejom", Moscova

Berlin, 20 aprilie 1945. Adolf Hitler își serbează ziua de naștere - împlinește 56 de ani. I-au mai rămas de trăit zece zile. Capitala Reichului e în flăcări. Trupele sovietice au forțat linia Oder-Neisse. Americanii au ajuns la Elba. Englezii - la Bremen și Hamburg. Mai înainte, rușii luaseră Viena. Cancelaria lui Hitler fusese distrusă de aviația aliaților. Dar führerul nu mai locuia de mult acolo. Se retrăsese în subteran.

Buncărul lui Hitler, acest monument al morții și demenței, se afla la o adîncime de 15 metri și avea două etaje. La primul se aflau încăperea pentru personalul de deservire, sala de mese pe care niciodată nu se vedea carne (stăpînul era vegetarian); la al doilea era instalat statul major al führerului. Mai existau 18 camere nu prea mari, o sală de așteptare și o încăpere spațioasă pentru consfătuiri. Hitler își avea dormitorul, baia și biroul propriu, alături de care se afla camera Evei Braun. Tot acolo exista o cameră pentru cîinele preferat al lui Hitler, Blondi. Garda personală se afla instalată la intrarea în cabinetul de lucru.

Lumina zilei nu pătrundea acolo. După cum nici zgomotele exterioare. O scară din subteran ducea în grădina cancelariei. Fusese amenajată o ieșire de rezervă.

În acea zi se succedau tot timpul vizitatori pentru a-l felicita pe führer. E oare cu putință să fie învins Hitler? Nu, absolut imposibil. Tancurile rusești vor suferi la porțile Berlinului cea mai cruntă înfrîngere din cursul acestui război. Hitler și oaspeții lui erau convinși de aceasta.

Astrologia și destinele Reichului

La cei 56 de ani ai săi, führerul devenise o ruină. Fața i se scofîlcise, pielea își pierduse culoarea. Se cocoșase și nu-și mai putea îndrepta spinarea. Glasul său, cîndva magnetizant, renumitul lui glas devenise răgușit. Nu dormea mai mult de patru ore pe zi. Privirea ochilor i se stinsese, în timp ce cu numai cîteva luni în urmă hipnotiza milioanele de supuși ai Reichului. Pilulele narcotice, pe care le lua de mulți ani cu permisiunea medicului său personal, Morell, îi distruseseră definitiv organismul.

Toate acestea erau secondate de o agravare bruscă a trăsăturilor lui de caracter. Crizele de lemenție [illegible] au urmate de o profundă depresiune. Urmările fizice ale atentatului comis împotriva lui în iulie 1944 de colonelul Stauffenberg fuseseră suportate de Hitler relativ ușor - peste o lună rănile s-au închis, apoi i-a dispărut și ticul nervos.

Adolf Hitler, geniul deminat al răului

Dar șocul psihic se dovedise a fi extrem de puternic. „Au îndrăznit! Cei mai înalți ofițeri germani au îndrăznit să se revolte!" Vizitîndu-l la 20 iulie, Mussolini l-a găsit într-o stare de extremă irascibilitate. Führerul i-a cerut să-i împuște fără milă pe toți suspecții. Cei din jurul său, Doenitz, Goering, Ribbentrop, Keitel, îl sprijineau întru totul. Hitler, care nu suporta să vadă sînge, cerea să curgă fluvii de sînge dacă lupta împotriva dușmanului și trădătorilor o cerea. Ordinele ulterioare date de el erau marcate de dorința de răzbunare, reprimare, nimicire.

Aflînd că divizia sa personală fusese făcută praf și pulbere, Hitler a declarat: „Niciodată pierderile nu pot fi prea grele..." Un german învins nu poate provoca compasiune sau regret; el este un trădător.

În aprilie 1945, germanii deveniseră din ce în ce mai mult „trădători" al căror sînge trebuia vărsat. Pentru că acesta era garantul măreției Germaniei. În ziua aniversării zilei sale de naștere, Hitler a ieșit pentru scurt timp din buncăr pentru a înmîna în grădina cancelariei sale medalii copiilor-soldați de 14-15 ani sosiți de pe front unde, după ceremonie, urmau să se reîntoarcă. Pentru a muri pentru führer.

Mitul lui Hitler era tot mai insistent sprijinit de propaganda partidului nazist. La 6 aprilie, Goebbels a rostit un discurs în care și-a exprimat în-

crederea că norocul își va întoarce din nou fața către germani. „Führerul cunoaște exact ziua și ora cînd destinul va fi de partea noastră", îi asigura Goebbles pe soldații din linia întîi. Trebuia să se producă un miracol!

Cum de aflase führerul acea zi și acea oră? Datorită astrologiei. Nici mai mult, nici mai puțin. La începutul lunii, într-un moment de disperare, Hitler și Goebbels au cerut să li se dea horoscoapele celui de-al treilea Reich, alcătuite de la venirea la putere a führerului (30 ianuarie 1933). „Surprinzător, avea să spună Goebbels unuia din anturajul lui, ambele horoscoape prezic începutul războiului în 1938, victorie pînă în 1941, apoi o serie de insuccese, uneori foarte serioase, pînă în primele luni ale anului 1945, mai ales în prima jumătate a lunii aprilie. Dar la sfîrșitul lunii ne vor aștepta victorii temporare, iar în august va fi liniște și pace. Următorii trei ani vor fi pentru Germania grei, dar din 1948 va începe renașterea ei".

În noaptea spre 12 aprilie, în clădirea cancelariei incendiate a venit „știrea minunată": murise Roosevelt. Cerînd cea mai bună șampanie pentru a marca acest eveniment, Goebbels s-a repezit la telefon și l-a chemat pe Hitler, ascuns în buncăr: „Führere, vă felicit! Roosevelt a murit. Stelele spun că în destinul nostru se vor produce schimbări. Astăzi este 13 aprilie. A sunat ceasul!"

Dar săptămîna a trecut, și cotitura sperată în situația militară nu a avut loc. Dimpotrivă, Germania s-a văzut practic divizată. Astrologia nu a fost niciodată o știință exactă.

În captivitatea iluziilor

Deci, la 20 aprilie, în buncăr se adunaseră cei din anturajul lui Hitler. Unii erau dezorientați, nestiind ce să facă. Între ei, Goering, șeful „Luftwaffe", presupusul succesor al lui Hitler; Himmler, polițistul fidel și fără scrupule al celui de-al „treilea Reich"; Ribbentrop, șeful departamentului politicii externe; Borman, cel pe care Eva Braun îl ura atît de mult; mareșalul Keitel, generalul Jodl, tehnocratul Speer și consilierul militar Krebs.

Ce avea de făcut Hitler? Acolo, sus, armatele rusești lăsaseră la dispoziția șefilor Reichului doar o bucățică din teritoriu. Toți îl sfătuiau să părăsească Berlinul, cît nu e prea tîrziu, și să se îndrepte spre sud, unde putea organiza o rezistență „în reduta Alpilor". Dar führerul nu se putea deloc decide. Cei prezenți înțelegeau că era imposibil ca Hitler să fie influențat în vreun fel. În noaptea care a urmat a început evacuarea miniștrilor la Obersaltzger.

Rupt complet de realitate, führerul elaborează planuri de desfășurare a unor batalioane deja inexistente. La 21 aprilie, el se gîndea la efectuarea unei ample operațiuni, al cărei scop era respingerea rușilor care luaseră cu asalt Berlinul. Misiunea i-a fost încredințată generalului SS Steiner. Dar acestei operațiuni nu i-a fost dat să se realizeze. Oameni nu erau, avioane și tancuri - de asemenea. De altfel, unitățile sovietice din linia întîi pătrunseseră deja în Capitală.

La 22 aprilie, Hitler a cerut să i se raporteze despre rezultatele operațiunii aflate sub comanda lui Steiner. La consfătuirea zilnică, ce a avut loc la ora trei după amiază, au fost chemați Keitel și Jodl. Aceștia au fost nevoiți să-i spună adevărul. Atunci - susțin martorii rămași în viață la această scenă - Hitler a fost apucat de o criză de isterie. O criză la care cei din anturajul său nu mai asistaseră. Pentru prima oară, omul care se considera făuritorul destinelor lumii recunoștea că planurile sale s-au prăbușit. Plîngea. Nu va mai fi construit „Reichul milenar". El, führerul, a fost trădat și părăsit: era înconjurat de minciună și lașitate.

Noapte adîncă. Străzile Berlinului sînt în flăcări. Lupte se dau pentru fiecare cartier, pentru fiecare casă. Acum, pînă și în buncăr răzbat ecourile exploziilor din zona cancelariei impe-

Odată, Picasso călătorea cu trenul. Simțind că îi este foame, se îndreaptă spre vagonul-restaurant. Luînd de pe masă lista cu meniul, pictorul începu să-și caute ochelarii. Negăsindu-i, rugă pe ospătarul care tocmai trecea pe lîngă el să-i citească tare lista respectivă. Ospătarul, cu adîncă compătimire, privi la Picasso și-i zise:

— Scuzați-mă, îmi pare foarte rău, dar nici eu nu știu să citesc.

Un factor poștal făcu atent pe Camil, cîrciumarul satului, că a lipit o marcă în plus pe plic.

— Nu-i nici o nenorocire, răspunse acesta. Numai că te rog să ai grijă ca scrisoarea să nu meargă mai departe decît trebuie!

Un pacient se prezentă la doctorul oculist.

— Domnule doctor, tot timpul văd înaintea ochilor niște puncte care fug mereu.

Doctorul îi prescrise ochelarii indicați. Peste un oarecare timp, pacientul reveni la vizita de control.

— Ei, cum vă simțiți acum, mai bine? îl întrebă doctorul.

— Desigur, răspunse pacientul, acuma văd mai clar punctele acelea!

riale, supusă tirurilor de artilerie de către trupele sovietice.

Pe neașteptate, în buncăr apare un personaj nou – un om în uniformă militară. Îl cheamă Walter Wagner. Va intra în istorie. Wagner era consilier municipal. Lupta pe stradă atunci cînd Goebbels l-a chemat în buncăr. Urma să participe la o ceremonie ciudată – oficializarea căsătoriei lui Adolf Hitler, 56 de ani, cu tînăra blondă în rochie neagră – Eva Braun. De 14 ani poporul german nu știa nimic despre prezența ei alături de Hitler. Mirele a cerut ca toate formalitățile să fie respectate. În prezența martorilor – J. Goebbels și M. Borman – „tinerii" jură că sînt „arieni pur sînge", care nu au „boli ereditare ce pot împiedica căsătoria lor".

Prăbușirea

„Da", s-a spus. Tînăra soție a lui Hitler începe să semneze documentul: Eva B. Este oprită. Eva șterge litera B și scrie: „Eva Hitler, născută Braun". „Mai bine să piară zeci de mii de germani decît Germania să-l piardă pe Hitler", avea să spună mai apoi. Însă Germania oricum îl pierduse pe Hitler, în schimb Eva „l-a cîștigat". Instinctul îi dictase lui Hitler că numai această femeie și cîinele Blondi îi vor rămîne fideli pînă la sfîrșitul zilelor.

Ceremonia încheierii căsătoriei s-a terminat. Invitații i-au felicitat pe soți. Hitler îi anunță pe cei prezenți despre intențiile sale: luase hotărîrea să se sinucidă...

Oaspeții au mai continuat să bea, amintindu-și de trecut, cînd führerul a chemat-o pe una dintre secretarele personale, Gertruda Junge, în birou. Dorea să-i dicteze două testamente. Unul politic, iar celălalt personal.

Testamentul politic este un solemn adio. Războiul a fost dorit de alții. El a fost pierdut de generali. Întrucît politicienii l-au trădat, armata l-a trădat, SS-iștii l-au trădat, Hitler îl desemnează drept succesor și urmaș pe amiralul Doenitz. Goering și Himmler sînt privați de titluri, excluși din partid. Sînt numiți membrii noului guvern al noului cancelar.

Testamentul personal era scris în tonalități sentimentale. Care a fost ultima dorință a lui Hitler în momentul în care poporul lui și atîtea alte popoare dăduseră atîtea jertfe războiului? Ar fi vrut ca tablourile strînse de el să fie păstrate într-un muzeu pe care intenționase să-l creeze la Linz, pe malul Dunării. În încheiere arăta că dorește împreună cu soția să se sinucidă pentru a evita rușinea prizonieratului sau capitulării.

La ora patru dimineața, cînd testamentele au fost dictate, Hitler a plecat să se culce.

În acea zi, deasupra Berlinului cerul era întunecat. Un nor dens de fum se abătuse asupra orașului, înconjurat complet de ruși (cu excepția unui singur sector – un pod pentru care luptau zadarnic detașamente de membri ai organizației Hitlerjugend). Trecuse deja o săptămînă de cînd führerul își anunțase intenția de a-și pune capăt vieții. Dar în dimineața zilei de 29 aprilie, el mai exista încă în buncăr, unde unii beau pentru a uita, iar alții se pregăteau să fugă.

Între timp, Hitler l-a chemat la el pe doctorul Hauze care îi trata pe răniți într-un spital berlinez. Hitler sadicul, care nutrea o bucurie intimă

Cîntărețul Charles Aznavour intră într-un magazin de încălțăminte. El cere vînzătorului niște pantofi negri.

— Ce număr purtați? întreabă vînzătorul.

— Port numărul 42.

Cîntărețul încearcă pantofii.

— Sînt prea strîmți, zice el.

— Însă moda din acest an indică pantofii ascuțiți și foarte strîmți, zice vînzătorul.

— Se poate, răspunde Charles Aznavour, însă eu umblu tot cu picioarele de anul trecut!

Picasso se afla la Paris cînd trupele fasciste intraseră în orașul-lumină. Ofițerii și personalul militar erau deseori vizitatori ai atelierului lui Picasso.

De fiecare dată, acești musafiri nepoftiți erau primiți cu răceală, în tăcere, li se arătau lucrările, iar la plecare o reproducere a renumitei lucrări care înfățișa distrugerea orașului spaniol Guernica de către piloții naziști. Și de-abia la plecare pictorul rostea un cuvînt, unul singur: „Souvenir".

— E opera dumneavoastră? întrebă unul dintre vizitatori, primind souvenir-ul său.

— Oh! nu, îl lămuri Picasso, a dumneavoastră...

Un țăran se plimbă prin grădina sa și își găsește fiul dormind adînc sub un dud. Îl trezește și îi zice:

— Oh! Leneșule ce ești! Nu ești demn să trăiești sub soare!

— O știu foarte bine, răspunde fiul său, de aceea m-am culcat la umbră.

Un om aleargă în urma unui autobuz plin cu călători. Autobuzul merge în plină viteză, pe o stradă care coboară.

— Opriți-vă, strigă un călător rizînd, tot n-o să reușiți să-l prindeți!

— Trebuie să-l prind, răspunde omul abia răsuflînd. Eu sînt șoferul!

Demnă și grandioasă

auzind de condamnările la moarte în masă, dorea ca Blondi, cîinele său preferat, să moară fără să sufere... Trebuia adormit... Pe zgarda lui Blondi stătea scris: „Sînt alături de tine pe vecie".

30 aprilie. Dimineața. Soldații sovietici au pătruns în metrou. Se aflau la vreo 500 de metri de cancelarie. Hitler lua micul dejun împreună cu secretarele și bucătarul. Aceștia au mărturisit că discuția a fost animată. Între timp, ofițerul care răspundea de transporturi, Erich Kampka, fusese trimis să aducă 200 de litri de benzină, dar reușise să facă rost de numai 180 litri, care au fost depozitați în curtea cancelariei.

După micul dejun, Hitler a revenit în camera sa, din care a ieșit ulterior împreună cu soția. Începe ceremonia de rămas bun. Un număr de 15 persoane, între care Goebbels, Borman, opt ofițeri, servitorul, trei secretare și bucătarul, vor fi ultimii germani care l-au văzut în viață.

Hitler și Eva pleacă în camera lor. La ora trei și jumătate se aude o împușcătură. Una singură. Pe coridoare oamenii așteaptă nehotărîți. În fine, ei intră în cameră și-l văd pe Hitler culcat pe canapea. Craniul îi este zdrobit de glonțul tras din revolver. Alături de el, Eva cu revolverul în mînă. Nu l-a folosit, preferînd să ia otravă. „Șeful e mort", acestea au fost cuvintele ce făceau ocolul buncărului.

SS-iștii intră în încăpere. Învelesc cadavrele, printr-o ieșire de rezervă ele sînt duse în curtea cancelariei. La cîțiva metri de ieșire, SS-iștii toarnă benzină peste ele și le dau foc. Această ceremonie are loc sub tirul continuu împotriva cancelariei, susținut de armata sovietică. Armata Roșie încheie operațiunea pentru cucerirea Berlinului.

■ **Traducere și adaptare**
DONCA IȘTOC

- La Picasso veni în vizită un coleg. Acesta vorbi de greutățile pe care le întîmpină în vînzarea tablourilor.

— Dracul știe, zise el, pictez în fiecare zi un tablou, dar, ca să-l vînd, îmi trebuie un an.

— Încearcă altfel, dragul meu, îl sfătui maestrul. Lucrează la un tablou timp de un an și te asigur că ai să-l vinzi într-o singură zi.

***

— Nu știu de ce ceasul meu nu mai merge, se plînse Nicolas soției sale Charlotte.

— Trebuie să-l duci la ceasornicar să-l curețe, răspunse Charlotte.

— O, nu, tată, se amestecă în vorbă Eliza, fetița lor, eu sînt sigură că este curat. Azi-dimineață am luat ceasul, l-am deschis și l-am spălat foarte bine în chiuvetă!

***

Discuții între un parizian, un marseillez și un toulonez:

Parizianul: Eu cred că deținem recordul longevității în familia noastră. Unchiul meu a murit la 110 ani.

Toulonezul: O sută zece ani? Eu am o mătușă care a murit la 130 de ani.

Marseillezul: Eu... La mine e foarte simplu. În familia mea încă n-a murit nimeni.

***

Crates, marele filosof grec, aruncă într-o zi toți banii în mare:

— Îmi place mai mult — zise el — să vă pierd eu pe voi, decît să mă pierdeți voi pe mine!

***

Alexandru cel Mare reproșează unui pirat starea lui.

— Eu sînt pirat, se explică acesta, pentru că n-am decît un vas. Dacă aș avea o flotă, ca tine, atunci, bineînțeles, aș fi și eu un cuceritor!

***

Un judecător povestea cu naivitate unuia din prietenii săi:

— În această dimineață am condamnat trei oameni la moarte. Din aceștia, doi precis erau într-adevăr vinovați!

***

Scriitorul Bernard Shaw nu îngăduia nimănui să-i modifice textul pieselor. Într-una din zile, directorul unui teatru londonez, care pregătea premiera unei comedii a lui Bernard Shaw, i-a trimis acestuia o telegramă:

„Îngăduiți scurtarea piesei, spectatorii pierd ultimul autobuz."

Răspunsul dramaturgului a fost următorul:

„Nu admit nici un fel de scurtare a piesei. Modificați mersul autobuzelor".

Un mecanic trimite ucenicul acasă la o clientă pentru a-i repara soneria. Ucenicul revine și-i spune patronului:

— Jupîne, am fost unde m-ai trimis. Am sunat de mai multe ori și nu mi-a răspuns nimeni.

— Fratele meu este un vînător pasionat. Anul trecut a rămas șase luni în Africa să vîneze tigri.

— Vînătoarea este un sport foarte periculos. Cel puțin a avut noroc?

Foarte puţin despre grafologie

Multă vreme ignorată, grafologia cîştigă, astăzi, tot mai mult teren. În numeroase ţări, ea este considerată o ştiinţă psihologică şi este predată în universităţi. Specialişti din domenii diverse, inclusiv din criminalistică, apelează la serviciile ei. Bunăoară, 80 la sută din firmele vest-germane şi peste jumătate din marile companii elveţiene efectuează analize ale scrisului la angajarea personalului în serviciu.

De fapt, ce vrea să fie grafologia? Este ştiut că amprentele degetelor pot „vorbi" despre particularităţile fizice ale omului. Dar, se apreciază, despre om poate vorbi la fel de bine şi scrisul său. Aranjamentul general al scrisului în pagină, direcţia rîndurilor, dimensiunile, forma şi înclinarea literelor, apăsarea, iuţeala şi stabilitatea în scriere, factura semnăturii reflectă personalitatea omului.

Grafologia poate să facă însă mult mai mult decît o simplă deosebire a unui om de alt om. Experţii în grafologie consideră că pe baza scrisului pot fi determinate elemente dintre cele mai diverse: ce fel de muncă vi se potriveşte, dacă sînteţi un optimist sau un pesimist etc. De pildă, scrierea impetuoasă, rotunjită, arată un caracter sociabil, uşor adaptabil. Literele colţuroase - irascibilitate şi agresivitate. Scrierea întreruptă, cu intervale între litere, trădează inconsecvenţa, gîndirea în salturi.

Deşi grafologia rămîne o ştiinţă controversată, e timpul să ne obişnuim cu ideea că de serviciile ei pot beneficia tot mai multe instituţii. Expertiza grafologică ajută la descoperirea capacităţilor necunoscute ale oamenilor, la stabilirea modului de valorificare a acestora, la prevenirea fluctuaţiei de personal etc.

■ D.R.

IISUS CHRISTOS.
Judecata şi sentinţa

Nu se cunosc prea multe date despre modul cum a decurs judecata Domnului Iisus Christos înaintea Sanhedrinului. Însă a fost departe de a se fi desfăşurat conform procedurii iudaice legale. Procesul a fost ţinut în timpul nopţii, ceea ce era interzis de lege. Nu au existat martori ai apărării. Martorii acuzării s-au contrazis: „preoţii cei mai de seamă şi soborul căutau vreo mărturie împotriva lui Iisus ca să-l omoare, dar nu găseau nici una. Pentru că mulţi făceau mărturisiri mincinoase împotriva lui, dar mărturisirile lor nu se potriveau" (Marcu 14, 55—56). Marele preot a decis vinovăţia lui Iisus numai în baza mărturisirii acestuia, ceea ce era ilegal, potrivit legii iudaice. După codul roman, mărturisirea acuzatului era suficientă. În lucrarea „Triumful creştinismului şi dicţionarul salvatorilor creştinătăţii", apărută în anul 1874, preotul Gr. Musceleanu, adunînd fapte şi păreri din diferite surse istorice ale creştinismului, oferă un impresionant tablou în această privinţă. Aflaţi sub jurisdicţia romană, iudeii nu aveau dreptul de a pune în fapt o condamnare la moarte. De aceea, ei îl aduc pe Iisus înaintea procuratorului Iudeii, Pilat, sub acuzaţia de a se fi pretins mesia, adică regele iudeilor, „Fiul lui David". Aceasta reprezenta o crimă de les-majestate la adresa cezarului. Iată cum este redat procesul cînd Iisus compare în faţa a 20 de judecători prezidaţi de Pilat. (Pilat a devenit procurator al Iudeii în anul 26 şi poseda puteri foarte largi în domeniul militar şi financiar. Philon îl descrie drept un om aspru, disprefuitor şi brutal. Protestele maselor le-a reprimat totdeauna prin forţă. Vitellius, guvernatorul Siriei, superiorul lui Pilat, i-a ordonat să răspundă pentru faptele sale în faţa împăratului, dar acesta moare înainte ca Pilat să ajungă la Roma. Eusebius din Cesareea relatează că Pilat s-ar fi sinucis.)

Iisus cu cununa de spini

Opiniile judecătorilor iudei

1. **Simon Leprosul**: Să se supună acelei legi căreia se supun tulburătorii.
2. **Putifar**: Amăgitorul aceeta tulbură poporul şi Patria, deci e vrednic de pierzare.
3. **Ieria**: Şi drept de va fi, cu mult mai bine este să moară, pentru că agită poporul la răscoală prin predici publice.

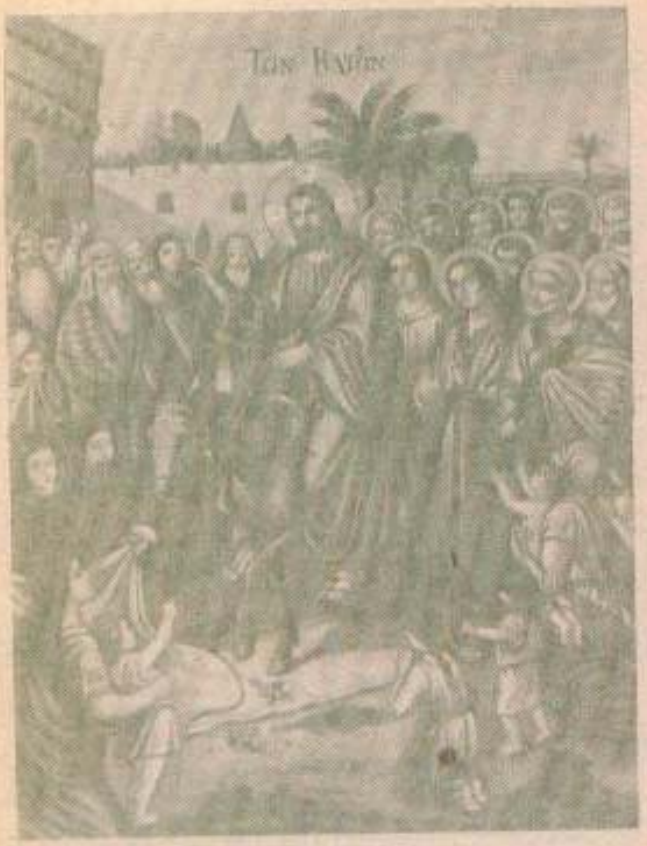

„Intrarea la Ierusalim" Pictură

4. **Diaravlas:** Deoarece cu acelea ce zice el că sînt adevăruri amăgește poporul, vrednic dar este să moară.

5. **Saresa:** Să pierdem pe tulburătorul, căci stă contra intereselor noastre, căci s-a născut pentru a pierde Patria.

6. **Ravin:** Și drept și nedrept de va fi, trebuie să piară pentru că a defăimat legile strămoșești.

7. **Ptolomeu:** Și drept și nedrept, nu trebuie să zăbovim, pentru ce nu-l învinovățim mai curînd? Să-l dăm morții sau peste hotare.

8. **Arhiereul Caiafa:** Nu știți ce ceretl Mai bine este să piară un om decît întreg poporul, căci învățătura lui este contra legii.

Piedoarla centriștilor

9. **Rabsam:** Pentru ce s-au făcut legile? Negreșit ca să se păzească.

10. **Iosafat:** Să se lege în legături eterne, să se păzească, dar să nu se omoare.

11. **Peras:** Mai bine este ca, după ce-l vom învinovăți, să-l izgonim peste hotar sau să-l trimitem Cezarului.

12. **Mesas:** De este drept, să ne milostivim, iar de este vinovat, să-l alungăm din țară.

13. **Sameh:** Să ne purtăm în așa fel încît să nu se poată împotrivi, iar de nu se va supune, să se pedepsească.

Susținătorii adevărului

14. **Ahia:** Acuzatul nu se poate da morții pînă ce mai întîi nu se va constata vina lui.

15. **Suvat:** Nici o lege nu hotărăște de-a dreptul moartea nimănui, cu ce, dar, a greșit omul acesta? Să se constate mai întîi crima.

16. **Rozmofin:** Pentru ce s-au pus legi dacă nu se păzesc? Să se arate mai întîi vina fără care nu se poate osîndi.

17. **Rifar:** Legile s-au pus mai cu seamă asupra făcătorilor de rele, dovedească-se, deci, vina acestui om și pe urmă să se osîndească!

18. **Iosif din Arimateea:** Foarte rău și cu totul nedrept și fără cuvîntă este a pierde pe acest om, și cu atît mai rău dacă nu se găsește în acest oraș nimeni care să ajute pe acest drept și nevinovat.

19. **Iohan:** Pentru ce să lăsăm pe acest drept să se condamne la moarte? Să-l susținem!

20. **Nicodim:** Oare legile condamnă pe cineva cu atîta ușurință fără ca mai întîi să fie cunoscută și bine probată vina lui?

Guvernatorul Pilat, ascultînd în tăcere, zice: Convingîndu-mă de nevinovăția lui Iisus, vă întreb ce rău a făcut acest om? Eu îl cunosc-inocent! Ce trebuie să facem? Pe cine să vă liberez de sărbătoare — pe Iisus sau pe Baraba? (Iudeii răspund: pe Baraba!). Dar lui Iisus ce să-i facem mai virtos, că nu aflăm vină în el? (Ei strigă: Să se răstignească, să se răstignească!!)

Majoritatea: Este vinovat, să se dea morții. Și, adresîndu-se cu amenințări lui Pilat, zice: De vei libera pe omul acesta, nu ești prietenul Cezarului!

Pilat persistă: Dar ce rău a făcut omul acesta? Eu nici o vină nu văd în el!

Iudeii strigă: Să se răstignească, să se răstignească! Sîngele lui fie asupra noastră și a urmașilor noștri!

Pilat, amenințat de mai marii iudeilor că nu poate fi prieten Cezarului dacă nu va executa pe Iisus, confirmă sentința:

Noi, Pilat din Pont, guvernator în Ierusalim sub prea puternicul Cezar Tiberius, al cărui prea puternic imperiu fie fericit, șezînd în audiență, ascultînd opinia iudeilor, care au declarat vina ce se atribuie lui Iisus Nazarineanul pe care iudeii l-au adus legat, precum că s-ar fi numit pe sine Fiul lui Dumnezeu, că s-ar fi proclamat împărat al iudeii, deși se trage din părinți de jos, că ar fi zis că va sfărîma biserica lui Solomon — s-a osîndit la moarte pe cruce între doi tîlhari.

Ordonanța

Ordonăm și denumim pe întîiul sutaș (căpitan și prefect al orașului) Cornelie. El să conducă pe condamnat prin tot orașul Ierusalimului, legat, biciuit și îmbrăcat cu porfiră mincinoasă, avînd cununa de spini pe cap, ducîndu-și singur crucea de supliciu, ca să fie exemplu tuturor făcătorilor de rele. Se va executa între doi tîlhari ucigași. Să se scoată din cetate pe poarta Gaparoia (Antoniană) și la movila Calvaria (Căpățînei) să se crucifice. Crucea să fie înaltă ca să se poată vedea de mulțime. Și asupra sa să se pună inscripția din acuzație în trei limbi:

Latinește: Iesus, Nazareus, rex-Iudeorum.

Ebraică: Isus, Nazarineleu, gelintum.

Elinește: Iisous Nazaraois, Basileus Ioudaion.

Mai ordonăm ca nimeni, de orice condiție sau poziție, să nu cuteze a împiedica această executare, sentință pronunțată după cuvîntă pentru abaterea acestuia. Iudeu fiind, sentința e conform legilor romane. Urmează semnăturile: Braban-Beneasole, pentru ipoți. Barban-Simeon și Bonal pentru judecători. Luciu-Sextiliu și Maximilian Ratam întarei-Piriculan, Roban, Iuda-Baucasole, legiuitorul la această adunare. Ratam Legiuitorul (ca procuror). Dată în ziua de Vineri, luna Nisan, anul 5541 — 23 Martie (anul 33 de la nașterea lui Iisus).

■ MIHAI VASILACHE

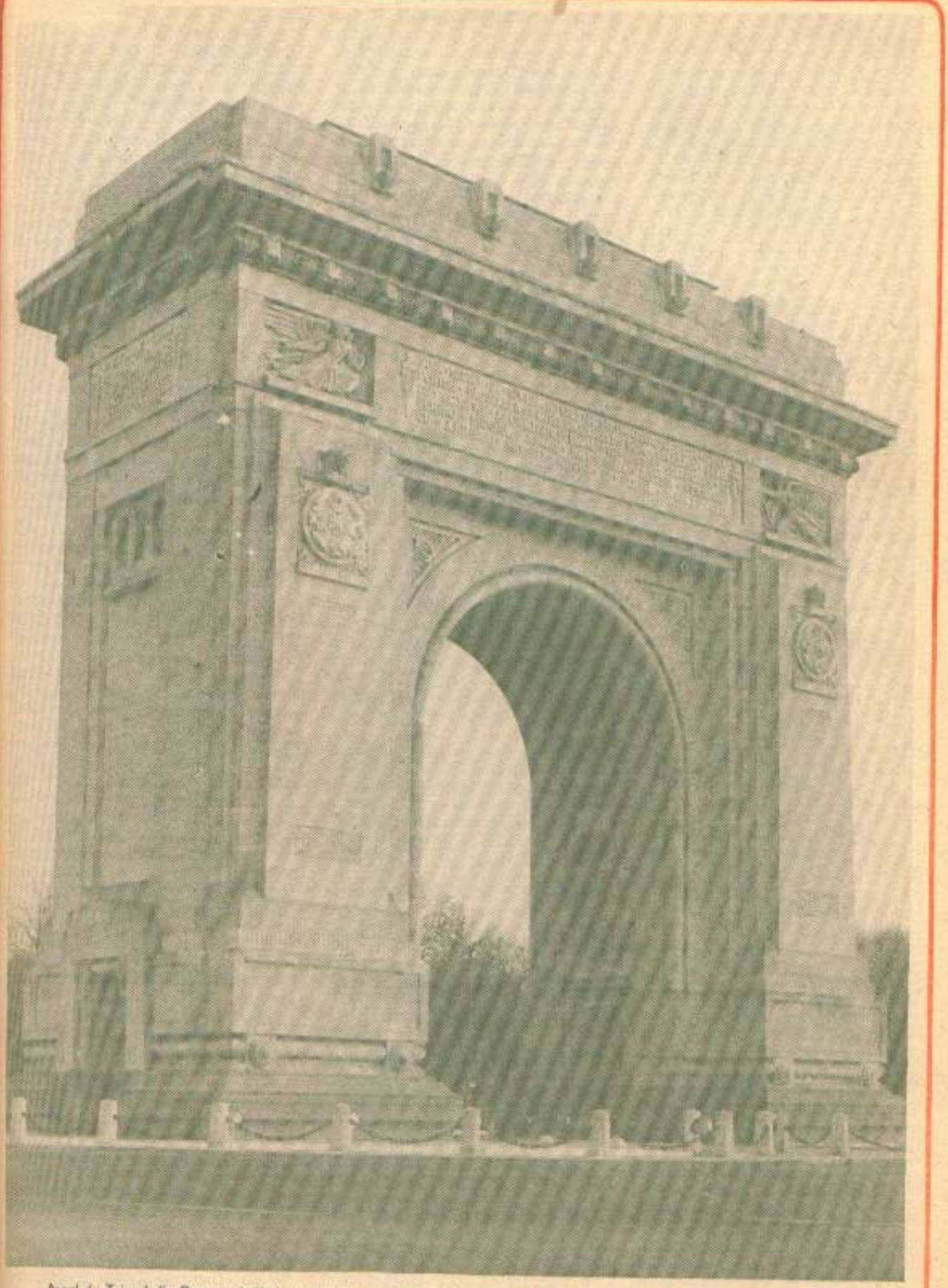

Arcul de Triumf din București, simbol al vitejiei românești, își recapătă locul ce i se cuvine între monumentele neamului.

O tradiție pe nedrept abandonată: CULTUL EROULUI NECUNOSCUT

Înainte de a intra în fondul problemei, credem că nu este lipsit de interes a ști care este vechimea cultului soldatului necunoscut, cînd anume și unde s-a săvîrșit pentru prima dată acest ceremonial. La această întrebare, răspunsurile istoricilor sînt împărțite. În timp ce unii autori susțin că el ar avea o mare vechime, mergînd pe scara timpului pînă în epoca de înflorire a civilizației elene și romane, alții fixează apariția lui în anii imediat următori primului război mondial. Referindu-ne la acei istorici care plasează vîrsta cultului ostașului necunoscut la nivelul istoriei antice, vom constata că aceștia nu oferă în susținerea tezei decît unele argumente neconcludente, numai referiri la ritualuri și practici asemănătoare. Așa, spre exemplu, se apropie cultul eroului necunoscut de slujbele religioase ce se oficiau în fața unui sicriu gol — cenotaf — în memoria celor morți în războaie, pe mare ori în alte împrejurări și ale căror corpuri nu fuseseră recuperate.

De la bun început apare o neconcordanță între două idei. În timp ce cultul eroului necunoscut presupune venerarea unui ostaș anonim — simbol al celor care au căzut în luptele pentru apărarea patriei —, ceremoniile religioase ce se oficiau în antichitate în fața cenotafului se refereau nemijlocit la anumite acțiuni, la anumite persoane și numai la ele, deci aveau un caracter de individualitate și nu unul de generalizare.

Așadar, cultul ostașului necunoscut, sub forma sa concretă, un mormînt în care sînt depuse osemintele unui soldat anonim — ca simbol al tuturor acelora ale căror sacrificii au binemeritat recunoștința națională — a apărut și s-a dezvoltat după primul război mondial.

Mormîntul Soldatului Necunoscut a fost inaugurat întîi în Franța și Anglia, la aceeași dată, 11 noiembrie 1920, apoi în Statele Unite la 4 octombrie 1921, în Italia la 4 noiembrie 1921, în Belgia la 10 noiembrie 1922 și, în anii următori, în majoritatea celorlalte țări europene.

Modalitatea alegerii ostașului necunoscut a fost, în linii mari, aceeași în toate statele. Au fost deshumați un număr oarecare de soldați necunoscuți — de la 4 la 11 — din diverse regiuni unde respectivele state purtaseră lupte crîncene, iar desemnarea celui care urma să devină simbol al soldatului necunoscut a fost încredințată, de la caz la caz, unui recrut, unei văduve de război, unui orb din război sau unui orfan de război.

În Franța, ostașul necunoscut a fost ales, dintre rămășițele a opt soldați neidentificați, de către un recrut și înhumat sub Arcul de Triumf.

În Belgia, la 10 noiembrie 1922, în gara Bruges, au fost aduse cinci sicrie cu osemintele a cinci eroi exhumați din cimitirele sectoarelor Liége, Namur, Anvers, Iser și Flandra, iar un orb de război a desemnat pe soldatul necunoscut. Înhumarea a avut loc a doua zi în fața monumentului „Colonne du Congres" din Bruxelles.

În Anglia, problema a fost pusă de un membru al asociației „Of The Great War", susținută de opinia publică și adoptată, în sfîrșit, de guvern. La 11 noiembrie 1920, în catedrala Westminster au fost înhumate rămășițele unui erou deshumat de pe frontul din vestul Europei.

În Iugoslavia, monumentul eroului necunoscut a fost realizat din inițiativă particulară. Locuitorii din jurul înălțimii Avala — situată la 14 km sud de Belgrad —, unde în timpul războiului avuseseră loc lupte deosebit de sîngeroase, au înmormîntat pe vîrful acesteia osemintele unui soldat necunoscut. Ulterior, ideea a fost adoptată oficial, păstrîndu-se locul, dar înălțîndu-se un nou monument, mai impunător.

În Italia, soldatul necunoscut a fost ales de o văduvă de război dintre 11 eroi necunoscuți și înhumat la Roma, la picioarele monumentului „Altare della Patria".

În Polonia, cultul soldatului necunoscut a fost adoptat de-abia în anul 1925. Pînă la acea dată, din cauza greutăților de ordin economic, nu se înfăptuise nimic. Un incident a făcut să se redeștepte opinia publică din această apatie. Astfel, într-o noapte, o modestă placă de piatră, pe care au fost gravate cuvintele „*Soldatului Necunoscut*", a fost așezată la picioarele monumentului prințului Jozef Poniatowski. Această întîmplare a produs o profundă emoție în întreaga țară și a stîrnit o energică reacție în sensul de a constrînge guvernul polon să acționeze. Un comitet a fost imediat însărcinat cu realizarea acestui proiect. Ceremonialul a avut loc în același an, eroul necunoscut polon fiind ales dintre osemintele a 10 ostași exhumați de pe cîmpul bătăliei de la Lvov.

În ziua de 4 octombrie 1921, în fața autorităților militare și civile franceze, un sergent american a procedat la alegerea rămășițelor pămîntești ale soldatului necunoscut american. Alegerea a fost făcută dintre patru sicrie, conținînd rămășițele pămîntești a patru soldați americani, căzuți pe fronturile Aisne — Marna, Meuse — Argonne, Somme și Saint-Michel. Sicriul a fost transportat în S.U.A. la bordul crucișătorului „Olympia", iar înhumarea a avut loc în cimiti-

rul național Arlington.

În țara noastră, grija față de mormintele și monumentele eroilor s-a manifestat din cele mai vechi timpuri, luînd forme organizate îndeosebi după primul război mondial. În acest sens, ideea soldatului necunoscut, urmată de aproape toate țările care au luat parte la primul război mondial, a fost adoptată și de poporul român în anul 1923.

Să vedem însă, mai întîi, cum au evoluat aceste preocupări în România, în perioada 1919—1923.

Astfel, prin Decretul nr. 4 106 din 12 septembrie 1919, a fost înființată, cu sediul la București, Societatea „Mormintele Eroilor Căzuți în Război", societate care avea calitatea de persoană juridică și beneficia de scutiri de taxe poștale, de transport C.F.R. și de timbru. Societatea, deși era o instituție bazată în bună parte pe colaborarea voluntară, inclusiv materială, a unor persoane și organizații private, beneficia, în același timp, și de sprijinul financiar al statului.

Potrivit art. 3 din statut, scopul societății era:

„a) a descoperi locul unde există mormintele celor căzuți pentru patrie;

b) a aduce acestor morminte îmbunătățirile necesare ca: ziduri împrejmuitoare, cruci, pietre funerare, monumente, mausolee, troițe, capele, împodobiri cu plantații de arbuști;

c) a îngriji ca ziua comemorării eroilor să fie serbată cu mare fast religios, școlar, național și militar".

Pe mormintele soldaților neidentificați, societatea așeza o cruce pe care erau săpate aceste cuvinte: „Un erou mort pentru țară".

Este demn de menționat faptul că Societatea „Mormintele Eroilor" a depus o activitate foarte stăruitoare pentru îngrijirea mormintelor eroilor noștri, a cimitirelor de onoare, cît și pentru înălțarea diferitelor monumente menite să reprezinte peste veacuri bravura și eroismul ostașilor români. Astfel, au fost organizate cimitirele de eroi de pe întreg cuprinsul țării, printre care menționăm pe cele de la Ghencea și Belu din Capitală, precum și cele de la Bălănoaia, Naipu, Ghimpați, Cîineni, Brașov, Onești etc. De asemenea, societatea s-a ocupat și de îngrijirea mormintelor și cimitirelor ostașilor români morți în prizonierat și înhumați în diferite state din Europa.

În această idee, statutul societății stabilea, printre altele, obligativitatea formării unor comitete din rîndul diplomaților români, cu sarcina de a contribui la ocrotirea și îngrijirea așezămintelor de cult ai eroilor români de pe teritoriul țărilor unde erau acreditați.

În anul următor, la 23 august 1920, Parlamentul a votat „Legea pentru cinstirea memoriei eroilor căzuți în război", lege care prevedea ridicarea în Capitală a unui cenotaf al eroilor, conținînd într-o carte de aur numele tuturor celor morți pentru patrie. Tot prin această lege s-a hotărît și sărbătorirea Zilei Eroilor, zi care a fost legată de sărbătoarea religioasă a Înălțării Domnului.

Dar după realizarea ideii soldatului necunoscut în celelalte țări, s-a renunțat la primul proiect (cenotaful) și s-a hotărît ca în anul 1923, de Ziua Eroilor, să fie înhumate la București, cu mare ceremonie, rămășițele unui soldat necunoscut român, care să reprezinte sacrificiul tuturor acelora care au căzut pentru țară.

Monumentul eroilor de la Mărăști

La 11 mai 1923, Ministerul de Război a publicat broșura intitulată *„Programul Ceremoniei Înhumării Ostașului Necunoscut"*. Potrivit acesteia, ceremonialul urma să se desfășoare cu fast militar și religios, între 14—17 mai 1923, iar înmormîntarea să aibă loc în ziua de 17 mai — Ziua Eroilor — pe terasa din fața Muzeului Militar Central din Parcul Carol.

Anterior publicării broșurii s-au purtat discuții aprinse în legătură cu locul înhumării eroului necunoscut și în acest sens s-au făcut propunerile: în fața Cercului Militar (astăzi C.C.A.), sub Arcul de Triumf, lîngă statuia lui Mihai Viteazul, în Parcul Carol. În momentul în care autoritățile înclinau spre a alege Cercul Militar, în ziarul „Universul" din 9 mai 1923 a apărut un articol care a influențat se pare hotărîtor desemnarea locului de înhumare a ostașului necunoscut. Iată un fragment din articol: „Unde va fi locul acesta de cinste? Pînă acum se pare că se preferă un punct din fața Cercului Militar. În principiu, nimic de zis, fiindcă un erou nu se poate odihni mai bine decît lîngă locașul militarilor cu care a luptat. Din nefericire, situația centrală și anumite justificate motive materiale fac ca unele părți din monumentala clădire să nu prezinte caracterul de izolare, solemnitate, liniște ce trebuie să domnească în jurul unui loc care va trebui să radieze numai măreție. Destinată comercializării, terasa Cercului Militar va avea orchestră, va fi plină de mese, la care se va consuma și se va petrece. Chiar dacă se va renunța la această destinație, apropierea și împrejurimile nu cadrează cu scopul urmărit. În adevăr, pe o rază foarte scurtă sînt: varieteuri, birturi, cluburi politice susceptibile de manifestațiuni ostile sau favorabile, deopotrivă nepotrivite cu liniștea și solemnitatea absolut necesară locului ce va simboliza jertfa și eroismul. În imediata apropiere vor fi prăvălii, vor fi tablele cu reclamele cinematografelor, desperate sau ilariante, cu făgăduieli de plîns dramatic sau de rîs irezistibil. Locul soldatului necunoscut este la statuia lui Mihai Viteazul — cel dintîi a realizat visul celui din urmă —, la Arcul de Triumf, unde deasupra mormîntului sacru ar plana gloria concretizată. La Palatul Artelor din Parcul Carol, în mijlocul tunurilor luate de la inamic și lîngă Muzeul Militar cu trofeele neprețuite; în sfîrșit, în orice loc prielnic clipelor de meditațiune emoționantă în fața devotamentului sublim.

Să-l luăm de la Mărășești unde doarme liniștit, în cel mai slăvit cadru de avînt și victorie, și să-l depunem între prăvălii, cluburi și cafenele?".

În final, s-a convenit ca rămășițele pămîntești ale eroului necunoscut să fie depuse lîngă Muzeul Militar Central din Parcul Libertății, muzeu care fusese construit (după cum rezultă din expunerea de motive, din 01.11.1919, a ministrului de război, generalul I. Rășcanu): „pentru eternizarea faptelor măreție ale ostașului român în războiul cel mare, pentru oțelirea sufletului poporului și pentru educația generațiilor viitoare".

Pentru desemnarea eroului necunoscut s-a hotărît ca începînd din 11 mai 1923 să se dezgroape 10 ostași necunoscuți înhumați în morminte individuale pe cîmpurile de luptă: Mărășești, Mărăști, Oituz, Tîrgu Ocna, Jiu (Rașovița), Prahova

(Muntele Sorica), Bucureşti (Bălăria, în prezent Valea Plopilor), Dobrogea (Topraisar), Transilvania (Ciucea) şi Basarabia (Cimitirul Militar Chişinău). Alegerea s-a făcut de către un delegat al societăţii „Mormintele Eroilor", iar pentru frontul Mărăşeşti — Tîrgu Ocna, chiar de către directorul societăţii, colonelul (r) Ion Manolescu. Deshumarea s-a făcut cu toate onorurile militare, iar osemintele celor 10 eroi necunoscuţi, după ce au fost spălate cu vin roşu, au fost depuse în sicrie de stejar, căptuşite cu tablă zincată şi învelite cu mătase roşie. Toate sicriele erau de acelaşi model şi aceeaşi mărime. După terminarea operaţiei de deshumare, cele 10 sicrie au fost transportate la Mărăşeşti, în vagoane speciale, cu gardă militară şi depuse, în ziua de 13 mai 1923, la Biserica Neamului din localitate.

A doua zi, 14 mai, la orele 15 a avut loc cel mai emoţionant moment al întregului ceremonial — desemnarea eroului necunoscut. Erau prezenţi: ministrul de război, generalul de corp de armată George Mărdărescu, mitropolitul Moldovei şi episcopul de Roman, inspectorul Inspectoratului general nr. 3 de armată, comandantul Corpului 3 Armată, alte oficialităţi şi delegaţi ai foştilor luptători, un mare număr de cetăţeni. Prin hotărîrea ministrului de război, desemnarea eroului necunoscut trebuia să se facă de către un orfan de război, elev al unui liceu militar în anul I, cu cea mai mare medie la învăţătură şi purtare. Acesta a fost Amilcar Săndulescu, născut la 20 februarie 1911, în comuna Mădulari-Beica, din judeţul Vîlcea, fiul lui Constantin şi Maria Săndulescu. Rămas orfan de mamă, îşi pierde şi tatăl în război (ofiţer de rezervă), iar după absolvirea claselor elementare, este admis, ca orfan de război, în clasa I a Liceului Militar „D.A. Sturdza" din Craiova. Lui i-a revenit cinstea de a alege pe eroul necunoscut. În cadrul ceremonialului, ministrul de război l-a luat pe Amilcar Săndulescu de mînă şi după ce au trecut împreună prin faţa celor 10 sicrie, orînduite pe două rînduri, l-a întrebat: „Arată-ne care este tatăl tău?". Într-o lucrare din epocă acest emoţionant moment este prezentat astfel: „Inimile celor de faţă băteau cu putere. Ochii tuturor erau aţintiţi la copil. Copilaşul, orfanul de război, se opri apoi şi alese al patrulea coşciug din primul rînd, spunînd: «Acesta este tatăl meu» şi căzu în genunchi în faţa sfîntului sicriu. Clipa a fost zguduitoare. Emoţiunea era profundă. Înduioşarea clipei «acesta este tatăl meu» nu are vorbe spre a fi descrisă. Şi preoţii plîngeau". Astfel a fost desemnat eroul necunoscut român. Celelalte nouă sicrie au fost transportate şi înhumate, cu toate onorurile militare, în Cimitirul Eroilor de la Mărăşeşti.

De menţionat că acest copil, Amilcar Săndulescu, a avut un sfîrşit trist. În vara aceluiaşi an (1923), fiind în vacanţă la Techirghiol, s-a înecat în mare. A fost înmormîntat în Cimitirul Militar din Craiova.

A doua zi, 15 mai, la ora 7 dimineaţa, un tren special care transporta rămăşiţele eroului necunoscut a părăsit gara Mărăşeşti îndreptîndu-se spre Capitală. În gara Mărăşeşti, onorurile au fost date de o companie cu drapel şi muzică din Regimentul 50/64 infanterie.

Trenul special, împodobit cu drapele naţionale şi ghirlande din brad şi stejar, se compunea dintr-o platformă dublă, pe care se găsea sicriul, înfăşurat în drapelul tricolor, două platforme mici pentru coroane şi vagoanele necesare pentru gărzile de onoare.

Trenul a oprit în toate staţiile, iar în Focşani, Rîmnicu Sărat, Buzău şi Ploieşti staţionările au fost mai lungi pentru ca eroul necunoscut să fie întîmpinat de autorităţi, cler, şcoli, orfani şi văduve de război, precum şi de cîte o gardă de onoare cu drapel şi muzică. În aceste staţii, s-a oficiat un serviciu religios, iar apoi gărzile de onoare cu drapelele, precum şi comandanţii unităţilor care au dat onorul s-au urcat în tren pentru a merge la Bucureşti. La indicaţia ministrului de război, în respectivele staţii de cale ferată nu s-au ţinut cuvîntări, pentru ca solemnitatea momentului să nu fie compromisă de cuvîntări partizane ori anonime.

În gara Chitila, locomotiva a fost schimbată cu una nouă, drapată în întregime cu pînză roşie.

La ora 16, trenul intră în Gara de Nord. Sirena locomotivei şuieră prelung, toată lumea se descoperă, iar ofiţerii salută. În gară se aflau: regele Ferdinand, miniştrii, membrii corpurilor legiuitoare (Parlamentul şi Senatul), şefii militari. În timp ce se intonează imnul sacru, sicriul cu osemintele eroului necunoscut, purtat pe braţe de patru ofiţeri cavaleri ai ordinului „Mihai Viteazul" şi patru militari cu grade inferioare decoraţi cu „Virtutea Militară" clasa I, a fost depus pe un catafalc.

La orele 17, sicriul a fost scos în faţa gării şi aşezat pe un afet de tun tras de opt cai. Se aflau acolo, pentru a-i prezenta onorul, drapelele tuturor marilor unităţi şi unităţilor militare din ţară şi detaşamentul drapelelor eroice (drapelele marilor unităţi şi unităţi participante la primul război mondial) sub comanda generalului Nicolae Samsonovici (şeful de stat major al Armatei 1 în timpul bătăliei de la Mărăşeşti) directorul Şcolii Superioare de Război. Întreaga paradă era comandată de generalul Holban, comandantul Corpului 2 Armată.

În vederea acestei sărbători naţionale, Primăria Capitalei a lansat un „Apel către cetăţeni", din care extragem următorul fragment: „Iubiţi cetăţeni. Capitala României Mari, făurită din sîngele eroilor noştri, va sărbători în mod strălucit pe «Eroul Necunoscut», aducîndu-i prinosul ei de recunoştinţă şi înălţînd imnul ei de slavă memoriei lui glorioase. În eroul necunoscut, fiecare din noi trebuie să vadă pe fiul, soţul, tatăl sau ruda care cu nobilul sacrificiu al vieţii au contribuit la întregirea neamului. Ceremonia înmormîntării Eroului Necunoscut, departe de a fi o zi de doliu, trebuie considerată de toţi ca cea mai înălţătoare serbare naţională a ţării, la care, cu inima plină şi însufleţiţi de cele mai curate sentimente, trebuie să ia parte toţi cetăţenii Capitalei. Locuitorii (...) să-şi împodobească, după putere, casele cu drapele, scoarţe româneşti şi flori, pentru a da acestei serbări toată strălucirea cuvenită".

Cortegiul a parcurs Calea Griviţei, Calea Victoriei, Bulevardul Elisabeta, Bulevardul Schitu Măgureanu, Bulevardul Principele Mircea, Strada Arhivelor, avînd ca punct terminus Biserica Mihai Vodă, unde sicriul cu osemintele eroului necunoscut a fost depus, permiţîndu-se pelerinajul publicului în după-amiaza zilei de 15 mai, noaptea de 15 spre 16 şi în ziua de 16 mai. În permanenţă, la căpătîiul ostaşului necunoscut s-a aflat o gardă de onoare formată din ofiţeri, cavaleri ai ordinului „Mihai Viteazul" şi grade inferioare decorate cu „Virtutea Militară" clasa I.

În dimineaţa zilei de 17 mai (Ziua Eroilor în acel an), la ora 9,30, după oficierea unui serviciu religios, sicriul cu osemintele eroului necunoscut a fost aşezat pe un afet de tun şi, însoţit de un impunător cortegiu, a pornit spre locul înhumării — Parcul Carol. Au bătut clopotele tuturor bisericilor de pe traseu, accentuînd solemnitatea acelor momente de adîncă emoţie pentru foarte numeroşii locuitori ai Capitalei participanţi la ceremonie.

La orele 11,20, cortegiul intră în parc şi în acordurile imnului sacru se apropie de Muzeul Militar în faţa căruia se opreşte. Sicriul este ridicat de pe afet, în timp ce delegaţii tuturor unităţilor din ţară dau onorul înclinînd drapelele.

După un scurt serviciu religios, elogiul eroului necunoscut a fost făcut de regele Ferdinand şi primul ministru, Ion I. C. Brătianu. Iată un fragment din cuvîntarea suveranului: „Cununa de lauri ce ţi se aduce ţie, ostaşule fără nume, care întrupezi de acum şi pînă în veci jertfa sutelor de mii de vieţi închinate pe altarul patriei pentru mărirea şi unitatea naţională, este şi cununa

martirului și cununa învingătorului. Toată suflarea românească, în clipa aceasta, își îndreaptă gîndurile patriotice spre tine, simbolul jertfei și al vitejiei; toți ochii lăcrimează, toate inimile bat acum pentru cei iubiți ai lor, care singuri sub cer, sau în vijelia luptelor, au închis ochii departe de orice mîngîiere.

Înaintea lăcașului tău de veci se închină azi, cu adîncă recunoștință, țara întreagă, căci fără nume fiind ești al neamului întreg, iar generațiile viitoare, binecuvîntînd jertfele noastre, să le aibă de-a pururea drept pildă a virtuților, a uitării de sine în fața binelui obștesc și a jertfei depline pentru mărirea și înălțarea neamului".

Eroul necunoscut a fost decorat cu: Medalia pentru Bravură (Iugoslavia), Crucea de Război (Franța), Virtutea Militară (Polonia), Medalia Congresională de Onoare (S.U.A.) și Crucea de Război belgiană și cehoslovacă. Regele Ferdinand l-a decorat cu „Virtutea Militară de Aur" care „fu așezată pe cosciug între casca de fier, cu care a înfruntat eroul ploaia de gloanțe în urgia zilelor de luptă, și laurii pe care i-a binemeritat de la Patrie".

La ora 12 fix, un trompet a sunat semnalul „drepți!", trupa a prezentat arma pentru onor și întreaga asistență a păstrat timp de 2 minute cea mai desăvîrșită liniște.

În acest sens, instrucțiunile ministrului de război prevedeau: „În ziua de 17 mai, ora 12, la amiază, orice activitate publică sau particulară va trebui să fie întreruptă timp de 2 minute. Pe timpul acestor 2 minute, în tot cuprinsul țării, trenurile, uzinele, vehiculele, pietonii se vor opri păstrînd o desăvîrșită tăcere. Aceste minute de liniște și pietate se vor respecta pe întreg cuprinsul României, ca un suprem omagiu și adînc respect închinat miilor de anonimi ce s-au jertfit pentru o cauză sfîntă".

Apoi, în timp ce o baterie de artilerie a tras 101 salve ca un ultim omagiu, sicriul cu osemintele eroului necunoscut au fost coborîte în lăcașul de veci.

Privitor la acest moment, instrucțiunile ministrului de război prevedeau: „Îndată după coborîrea sicriului în mormînt, drapelele oștirii, însoțite de șefii de corpuri și comandanții de divizii, vor da, înainte de despărțire, ultimul salut ostașului necunoscut. Drapelele se vor prezenta de front, pe divizii, în fața mormîntului și vor da salutul înclinînd drapelul cît mai mult către pămînt, iar șefii de corpuri și comandanții de divizii vor da onorul cu sabia".

Deasupra mormîntului a fost pusă o lespede albă de marmură, ornamentată în stil brîncovenesc, pe care au fost înscrise cuvintele: **„Aici doarme fericit întru Domnul, ostașul necunoscut săvîrșit din viață în jertfă pentru unitatea neamului românesc: pe oasele lui odihnește pămîntul României întregite; 1916—1919".**

După cel de-al doilea război mondial și instaurarea dominației sovietice, cînd trebuia să ne punem cenușă pe cap pentru că îndrăznisem să edificăm România Mare, cînd se încerca, în numele unui pretins internaționalism, anihilarea sentimentelor de mîndrie națională, peste mormîntul eroului necunoscut s-a așternut o nedreaptă și nemeritată tăcere. Simbolul jertfelor pentru făurirea unei Românii a tuturor românilor a fost înconjurat cu sîrmă ghimpată ca un lagăr de concentrare, ca un loc damnat, interzis.

Și totuși, oameni demni, cărora vicisitudinile timpului nu le-au frînt coloana vertebrală și conștiința de român, au continuat să-l împodobească cu flori proaspete.

În anul 1959, mormîntul soldatului necunoscut a fost strămutat în fața Mausoleului de la Mărășești, unde se află în prezent. Pe vechiul loc al mormîntului și în vecinătatea acestuia, s-au ridicat construcțiile unui monument care astăzi ar putea fi numit al uzurpatorilor istoriei naționale. „Transplantul" de memorie nu a reușit și nu avea cum să reușească. De pe urma anilor de spălături ideologice nu a rămas decît un monument hidos și rece. Credem că armatei române îi revin datoria și cinstea de a reînnoda tradiția cultului Eroului Necunoscut, a cinstirii memoriei ostașilor români care au făcut suprema jertfă pentru independența, suveranitatea și integritatea patriei.

■ Maior EFTIMIE ARDELEANU
ADRIAN PANDEA

Monumentul eroilor de la mănăstirea Dealu

MIHAI VITEAZUL

– 300 de ani de la prima unire a țărilor românești –

„De strajă la porțile Europei" poate fi titlul unui mare capitol din istoria noastră medievală. Definiția îi aparține lui Ștefan cel Mare. Adresîndu-se principilor europeni după marea biruință de la Vaslui, de la începutul anului 1475, domnul Moldovei le demonstra acestora că țara sa este ca o poartă pentru Europa. Dacă ar fi căzut această poartă sub presiunea otomană, nu era exclus ca minaretele să se alăture sau să ia locul clopotnițelor marilor catedrale din centrul Europei. Matei Corvin scria exact peste un an regelui Poloniei că Țara Românească a izbutit să reziste încercărilor de cucerire venite din sudul Dunării timp de peste o sută de ani. Marele istoric francez Ferdinand Lot atrăgea atenția medieviștilor occidentali, care judecau istoria continentului nostru numai prin prisma Apusului, că fără rezistența țărilor din răsăritul Europei alta ar fi fost soarta acesteia în urma asaltului popoarelor turco-mongole, fanatizate de islam. Medievistul român P.P. Panaitescu definea în mod fericit rezistența noastră pe linia Dunării ca o cruciadă care a durat o sută cincizeci de ani: Mircea, Iancu de Hunedoara, Vlad Țepeș, Ștefan cel Mare, Radu de la Afumați și Petru Rareș au fost campionii acestei lupte. Cu pierderi uriașe, umane și materiale, țările românești au izbutit să stăvilească ofensiva otomană într-o vreme în care imperiul otoman avea cea mai puternică și mai disciplinată oaste în Europa.

Lăsînd la o parte falsa modestie sau cunoașterea numai superficială a istoriei militare a Europei medievale, trebuie să spunem că dacă spahii otomani nu și-au hrănit caii cu ovăz în „pristolul de la Roma", aceasta s-a datorat și faptului că la București sau Suceava n-au fost ridicate minarete din care slujitorii lui Allah își chemau credincioșii la rugăciuni.

Rezistența românească îngădui Europei răgazul necesar pentru a stabili un oarecare echilibru pe plan militar față de imperiul otoman, prin dezvoltarea noilor tehnici de luptă: arme de foc din ce în ce mai perfecționate, un nou sistem de construire al fortificațiilor și o nouă organizare a armatei.

În ciuda acestor progrese, Soliman Magnificul cucerește Belgradul în 1521, Buda în 1526, iar în 1529 asediază Viena. În 1538, Petru Rareș este silit să cedeze și Moldova recunoscînd suzeranitatea Porții. În 1541, Transilvania, devenită principat autonom, capătă același regim juridic față de imperiul otoman ca și celelalte două țări românești extracarpatice.

Aceste succese otomane însemnau de fapt ieșirea romanității nord-dunărene din Europa și înglobarea ei într-o lume spirituală de tip asiat.

Cînd Europa apuseană este pe punctul de a accepta această nouă realitate social-economică și politică, iar preocupările ei față de țările române ajung la o cotă foarte scăzută, irumpe pe scena politică europeană uriașa personalitate a lui Mihai Viteazul. După o serie de domni sau principi munteni, moldoveni sau transilvăneni (este suficient să amintim numele lui Petru Șchiopul, Ștefan Bathory, care nici nu îndrăzneau să viseze o confruntare cu colosul otoman, Mihai din momentul primirii însemnelor domniei se gîndea deja la dezlănțuirea luptei pentru independență. Un amănunt semnificativ relatat de un cronicar transilvănean contemporan.

Ar fi putut domni în liniște agonisind averi pentru el și familia sa. Dar umilințele îndurate de neamul său și mai ales faptul că la București apar primele geamii turcești, ceea ce contravenea flagrant înțelegerilor existente între români și sultan, fiind amenințată în felul acesta însăși ființa națională a poporului român, îi determină pe Mihai și pe supușii săi să primească lupta, chiar dacă era inegală, cu imperiul otoman. Sub egida papei și a împăratului Rudolf al II-lea se încearcă iarăși coalizarea creștinătății pentru a opri ofensiva otomană la porțile Vienei. În căutarea unor aliați, emisarii papei ocolesc Muntenia, socotind-o mult prea supusă Porții. Inițiativa participării la această coaliție îi revine în întregime lui Mihai. Referindu-se la aceste împrejurări, el avea să-i scrie marelui duce al Toscanei: *„Și fiind dintr-o țară așa de îndepărtată și necunoscută, nu am pregetat să mă alătur creștinătății cu puterile mele și cu cheltuieli uriașe, nefiind cunoscut de nimeni și nici n-am făcut acestea silit de cineva, ci ca să am și eu un loc și un nume în creștinătate"*. O profesiune de credință care ne îngăduie să-l socotim pe Mihai ca pe ultimul mare cruciat român. Nu în accepțiunea medievală a termenului. Prin acțiunile sale, domnul exprima năzuința poporului său de a reintra iarăși în Europa, de a redeveni ceea ce fusese timp de peste 150 de ani: o poartă a acestui continent. Creștinătatea însemna în anul 1593 comunitatea spirituală europeană în apărarea căreia brațul spiritual îl reprezenta papa, iar brațul secular — împăratul, cele două instituții care timp de secole încercaseră să realizeze sub egida lor idealul de unitate europeană.

Fapta lui Mihai surprinde curțile europene. Într-un moment în care otomanii amenințau coastele orientale ale Spaniei, izbucnirea luptei de independență a românilor este primită la curtea spaniolă cu surprindere iar diplomații regelui ridică rugăciuni prin care-l implorau pe Dumnezeu ca veștile primite și transmise de ei să fie adevărate. O revoltă a românilor însemna schimbarea centrului de greutate al luptelor cu otomanii în răsăritul Europei, la Dunărea de Jos.

Acțiunea inițiată de Mihai este derutantă și pentru oamenii politici de la Constantinopol. Țările românești aprovizionau marele oraș de pe malul Bosforului. O ruptură cu aceste țări era echivalentă cu o criză economică cu grave repercusiuni, din care cauză, de la început, se iau măsuri pentru restabilirea autorității Porții. Marele vizir Sinan pașa, nemulțumit de mai înainte vreme de libertățile pe care le aveau țările române, organizează campania din 1595, al cărei scop era transformarea Munteniei în pașalîc.

Îndrăzneala lui Mihai de a înfrunta imperiul otoman este rodul unei activități diplomatice prin care se urmărise solidarizarea celor trei țări ro-

mânești pe plan politic și militar.

Încă din 1524, italianul Mihail Bociguoli surprinsese o anumită realitate: cele trei țări românești reprezentau o forță militară capabilă să înfrunte cu succes orice adversar. Verancici, arhiepiscopul Transilvaniei, scria către mijlocul secolului că Soliman Magnificul se temea de forța militară unită a Moldovei, Munteniei și Transilvaniei. Unii umaniști, surprinși de faptul că românii locuiau exact același spațiu care corespundea cu hotarele Daciei antice, pledau în scrierile lor pentru constituirea unui stat tampon contra pericolului otoman, format din unirea forțelor celor trei țări românești. O serie întreagă de fapte petrecute în secolul al XVI-lea ne mai demonstrează că românii erau conștienți și mîndri de originea lor romană iar în același secol se poate constata că exista un ideal al unității de neam datorat unei origini comune și unor credințe și obiceiuri care se regăseau în tot spațiul nord-dunărean locuit de români.

Sub influența umaniștilor italieni aflați la curtea principelui transilvănean, acesta face proiectul reconstituirii unui regat dacic, iar aceste năzuințe sînt afirmate în tratatul care se încheie în 1595, în luna mai, la Alba Iulia. Acest proiect avea însă mai multe puncte slabe: principele nu era român și mai ales nu avea nici calitățile politice și militare care să facă din el campionul luptei pentru unitatea unui stat dacic. Greșelile comise de principe duc la slăbirea alianței românești și nu la consolidarea ei. Detronarea lui Aron Vodă, domnul Moldovei, constituie gafa care ruinează planurile principelui transilvanean de a deveni regele Daciei. Cu urmări grave pentru lupta contra Imperiului otoman va fi scoaterea Moldovei din blocul românesc prin înscăunarea lui Ieremia Movilă de către cancelarul regatului polon Zamoyski.

În campania din 1595, care cuprinde două-trei faze distincte, se afirmă geniul militar al lui Mihai Viteazul. În prima parte a acestei campanii el încearcă să dezorganizeze întregul sistem militar pe care otomanii îl creaseră pe malul Dunării. Este vorba de o suită de incursiuni care au loc pe malul drept al fluviului, iar acțiunea cea mai importantă o reprezintă scoaterea din luptă a oastei tătare. După cîteva ciocniri preliminare cîștigate de căpitanii lui Mihai, tătarii sînt înfrînți decisiv în lupta de la Serpătești și dispar de pe cîmpul de luptă (ianuarie 1595).

Cea de a doua fază o constituie confruntarea dintre forțele militare ale Munteniei și cele otomane conduse de Sinan pașa. Bătălia decisivă avea să se dea în apropiere de Călugăreni, la 23 august 1595. Este ultima mare bătălie în care românii înfruntă forțele Imperiului otoman. Ea se încheie cu o victorie a lui Mihai, o victorie recunoscută de martorii contemporani, ca silezianul Baltasar Walther, și mai ales de către cronicarii otomani. Din relatările acestora reținem doar constatarea făcută de Mustafa Ali: *„Ca și cum s-ar fi întîmplat cu știința Celui de sus, în ceața luptătorilor musulmani căzu deruta"*. Referindu-se la căderea lui Sinan pașa în mlaștină, Mustafa Ali exclamă: *„Apoi serdarul unei oștiri să sufere o asemenea umilire, trebuie ca mai toți să fie oameni de nimic. Formîndu-se grămezi de martiri* (morți), *ce risipire de suflete a fost prin înfrîngerea vitejilor în mlaștina aceea"*. O victorie tactică, deoarece Mihai este silit să se retragă în timpul nopții, important pentru desfășurarea ulterioară a operațiilor fiind păstrarea unei oști capabile să continue lupta de apărare. Că este vorba de o victorie o demonstrează și faptul că Sinan și oastea sa au rămas pe cîmpul de luptă timp de două zile pentru reorganizare, abia după aceea începînd înaintarea către București. Felul în care s-a desfășurat bătălia de la Călugăreni ne dezvăluie calitățile de mare comandant de oști ale domnului român. Atacurile plănuite de el, intervenția personală în momentele critice pentru a-i însufleți pe oștenii săi (*„românii nu mai văd în prințul lor decît un înger al morții, pe un semizeu"* — remarcă Baltasar Walther), manevrele executate cu o rară măiestrie ne îngăduie să-l considerăm pe Mihai ca pe unul dintre cei mai valoroși conducători de oști ai timpului.

Ajutoarele transilvănene și moldovene aveau să

„Bătălia de la Călugăreni". Reproducere după o pictură de Theodor Aman

duca la alungarea lui Sinan pașa de pe teritoriul Munteniei într-o a treia fază a campaniei care se încheie cu retragerea precipitată a lui Sinan și a oamenilor săi în sudul Dunării, cu surprinderea și distrugerea corpului de acângii, un corp special de călăreți care se remarcaseră timp de două secole prin atacurile lor brutale, prin jafurile făcute în teritoriile parcurse, o adevărată și permanentă spaimă pentru adversarii Imperiului otoman.

Cîștigarea campaniei din 1595, incursiunile îndrăznețe în sudul Dunării din 1596 îl determină pe sultan să-l recunoască pe Mihai ca domn. În apus, faima domnului pătrunde greu, deoarece principele Transilvaniei prezenta faptele domnului ca pe propriile sale izbînzi. Progresele făcute de arta tiparului, apariția unor foi tipărite în care erau inserate cele mai importante evenimente ale timpului fac ca numele domnului român să se afle pe buzele tuturor, cum avea să recunoască chiar papa. Dorința domnului de a-și face un nume cunoscut creștinătății avea să se realizeze în scurtă vreme; în marile tîrguri din Germania și țările vecine, cîntăreți ambulanți proslăveau faptele lui Mihai. Oamenii acestuia pătrunseseră pînă dincolo de Balcani, ajungînd pînă la Sofia, drumul spre Constantinopol era deschis de acest erou legendar, apusenii își vedeau răzbunate umilințele trecute, iar deasupra bisericii marelui și sfîntului Constantin strălucind iarăși crucea mîntuirii tuturor. Chiar și în anul 1599, an în care Mihai nu poate întreprinde nici o incursiune la sud de Dunăre, apusul Europei vorbea de expediții întreprinse de domn spre Perekop și Cazan, iar dacă acestea erau numai simple supoziții, observatorii politici de pe malul Bosforului consemnau faptul că pentru conducătorii Imperiului otoman problema principală de ordin politic și militar o constituiau Mihai și faptele sale. În numai cîțiva ani, domnul român devenise un erou al creștinătății, așa cum și-o dorise; numele lui stîrnea speranțe și făcea să nască entuziasm în cele mai îndepărtate colțuri ale Europei. Pentru a ne da seama cît de puternică era impresia produsă de Mihai este suficient să amintim că, atunci cînd în Polonia ajung zvonuri în legătură cu planuri care vizau această țară, se trece neîntîrziat la refacerea fortificațiilor Cracoviei, iar Zamoyski, adversarul lui Mihai, avea să exclame: *„Acest Mihai vrea să jongleze cu lumea întreagă"*.

La Veneția, în 1600, se știe că Mihai va trece în Tracia și de aici va înainta spre Constantinopol, sfărîmînd puterea otomană, împlinindu-se astfel o prezicere prin brațul eroului român al cărui nume trece în legendă. Se imagina o alianță cu Persia și se anunța eliberarea popoarelor creștine din Peninsula Balcanică.

De la începutul luptei de eliberare națională dezlănțuite de Mihai Viteazul, sud-dunărenii au văzut în el pe singurul om capabil să-i scoată de sub jugul otoman. S-au stabilit legături cu el, s-au făcut pregătiri, l-au chemat insistent ca să le vină în ajutor. Mihai Viteazul a dat dovadă și în aceste împrejurări că nu este un impulsiv. Judecînd lucid șansele unei mari acțiuni în sudul Dunării numai cu forțele pe care le avea la îndemînă, și-a dat seama că nu poate sfărîma puterea otomană și i-a îndemnat pe conducătorii mișcării inițiate în Bulgaria și Serbia să dea dovadă de prudență, să aștepte un moment favorabil pentru declanșarea luptei de eliberare. Cît a însemnat Mihai pentru aceste popoare oprimate o arată folclorul: eroul căutat și așteptat de cei de o credință cu el, grecii Stavrinos și Palamed i-au închinat poeme în versuri în care i-au proslăvit faptele.

Prudența domnului și-a avut tîlcul ei. Nu se putea angaja într-o luptă de eliberare a popoarelor aflate sub jugul otoman mai înainte de a realiza programul politic visat de generații de români: realizarea unui stat unitar românesc. Ținînd seama de faptul că marile puteri vecine spațiului locuit de români doreau ele însele să-l ocupe în întregime sau măcar în parte, este evident că planurile lui Mihai vizînd unirea nu puteau fi dezvăluite public, iar înfăptuirea lor nu se putea face decît în funcție de împrejurări, în așa fel încît să nu ridice împotriva lui pe cei ce urmăreau subjugarea țărilor române. Ținînd seama de toate acestea, el a încercat mai întîi să cuprindă Moldova. Justificarea era logică: alungîndu-l pe Ieremia Movilă, alianța creștină scăpa de un adversar, iar Moldova, sub ocîrmuirea lui Mihai, devenea un bastion al luptei antiotomane. Dacă opoziția cancelarului polon Zamoyski față de acest plan era firească, el dorind ca Moldova să intre în sfera de influență politică și economică a Poloniei, în schimb refuzul lui Rudolf al II-lea de a îngădui o asemenea operație nu se poate explica decît prin dorința curții imperiale ca Mihai să nu devină prea puternic.

Labilitatea caracterului principelui Sigismund Bathory, renunțarea acestuia la tronul Transilvaniei în favoarea vărului său, cardinalul Andrei Bathory, aliatul polonilor și otomanilor, îl pun pe Mihai într-o situație fără ieșire. Cardinalul, arogant, îi cere domnului să părăsească țara, propunere cu care Mihai este de acord, numai... să i se spună ora și locul unde se va putea instala cu cei 30 000 de osteni ai săi!

Urmarea este victoria strălucită de la Șelimbăr (28 octombrie 1599) și intrarea triumfală în Alba Iulia de la 1 noiembrie 1599. O campanie în care se afirmă geniul militar al domnului român, dar și dorința de unitate a neamului românesc. Pentru împlinirea acestui ultim ideal, Mihai Viteazul întreprinde campania fulger din mai 1600: trupele sale trec în Moldova și în numai zece zile, cît anticipase Mihai, această țară românească se află reunită sub sceptrul unic al marelui domn. Succesul răsunător obținut de Mihai se explica prin pregătirile făcute de acesta înainte de începerea campaniei. Încă din 1597 el declarase că este dorit și așteptat de către locuitorii acestei țări românești. Regatul dacic devenea o realitate, iar împlinirea idealului politic către care tindea un neam întreg nu putea fi realizată decît de un român care știuse să întruneasca în chipul cel mai fericit abilitatea diplomatică cu îndrăzneala și capacitatea extraordinară a marelui conducător de oști, cum s-a dovedit a fi Mihai Viteazul.

Unirea a constituit temelia politicii duse cu mare răbdare și tenacitate de domnul român. Este vorba numai de unirea teritoriilor românești. În privința aceasta ne stau mărturie gîndurile lui mărturisite în scris în mai multe rînduri, în instrucțiunile date solilor săi pentru a duce tratative cu Rudolf al II-lea. Mihai Viteazul insistă să i se recunoască stăpînirea asupra teritoriilor locuite de români. Unui reprezentant al împăratului, Mihai îi arăta că numai atunci *„cînd voiu fi adus în puterea mea cele trei țări, atunci cu adevărat voiu apuca pe turc de barbă și voiu aduce cît mai multe servicii creștinătății"*. El înțelege să continue lupta „pro republica christiana" în folosul Europei, pentru sine rămînînd să i se recunoască stăpînirea numai asupra teritoriilor locuite de români. De aceea stăruia să i se restituie regiunile din nord-vestul Transilvaniei care se aflau sub autoritatea imperială, după cum cerea că să i se restituie acele teritorii aflate sub stăpînirea otomană, atunci cînd acestea vor fi eliberate.

Mihai nu reprezintă tipul condotierului aventurier urmărind cucerirea unor pămînturi de dragul cuceririi, cum mai este prezentat de unele istoriografii străine. El reprezintă expresia cea mai desăvîrșită a aspirațiilor neamului românesc spre unitate națională. A izbutit să împlinească acest ideal. Clădită pe un temei etnic românesc, construcția politică realizată de el avea toate șansele ca să dăinuiască în timp. Dar vecinii săi, Imperiul habsburgic, Imperiul otoman și regatul Poloniei, nu au acceptat ideea apariției în răsăritul Europei a unui nou stat puternic într-o poziție strategică excepțională. Cele trei mari puteri, în ciuda rivalităților dintre ele, și-au dat mîna pentru a nărui statul național român realizat de Mihai Viteazul. Dar aceste puteri nu au putut nărui un ideal pe care marele domn reușise să demonstreze că poate deveni o realitate.

Unirea realizată de Mihai a fost fapta, chiar dacă efemeră, în umbra careia se va dezvolta întreaga gîndire politică românească în secolele care au urmat. El a devenit eroul, iar prin jertfa lui, martirul întruchipînd cele mai adînci aspirații ale neamului său. Ori de cîte ori s-a pus problema unirii, gîndurile s-au îndreptat spre faptele sale, personalitatea lui a răsărit în chip firesc în evocările care justificau dreptul inalienabil al României de a realiza un stat unitar național.

■ MANOLE NEAGOE

Un cărturar creștin din Dobrogea romano-bizantină: DIONYSIUS EXIGUUS (Dionisie cel Mic)

În spațiul carpato-danubiano-pontic, creștinismul poporului român are o glorioasă și îndelungată tradiție, de aproape două milenii, constituind o ramură importantă a Bisericii universale întemeiate de Iisus Hristos și răspîndită în lume de apostoli și de urmașii lor. În această îndelungată istorie creștină întîlnim, de-a lungul veacurilor, numeroși martiri, episcopi, preoți, scriitori teologi, călugări ori simpli creștini care au suferit pentru credință. Mulți dintre cei care au pătimit în primele secole pentru Hristos ori au petrecut o viață curată și sfîntă ne sînt astăzi fie nestiuți, fie mult mai puțin cunoscuți decît ar merita viața și pilda lor.

O astfel de personalitate este fără îndoială Dionysius Exiguus (cel Mic), născut în jurul anului 470 (d.Ch.) în Scythia, cum se numea Dobrogea după reforma administrativă a împăratului Diocletian (284—305). Și-a făcut primele studii în ținutul natal, poate într-o mănăstire, după cum deducem dintr-o epistolă adresată unui episcop Petru — foarte probabil starețul său dobrogean de odinioară — căruia îi mulțumea pentru „hrana spirituală" pe care acesta i-a dat-o și pentru „rîvna sfîntă" cu care a făcut-o.

Nu cunoaștem unde se afla mănăstirea în care viitorul cărturar și-a făcut ucenicia. Unele ipoteze mai plauzibile o situează în nordul Dobrogei, zonă în care cercetările arheologice au scos la lumină însemnate lăcașe de cult, mai ales bazilici, precum și un schit (descoperit recent la Slava Rusă — Ibida, de către arheologii de la muzeul din Tulcea).

Inițiat în spiritualitatea și cultura creștină, Dionisie cel Mic a plecat în Siria la Hieropolis — Mabbug, iar de aici la Constantinopol. În anul 496 el se afla la Roma, unde fusese chemat de papa Ghelasie, pentru a traduce canoanele sinodale ecumenice și pentru a pune ordine în decretele pontificale, deoarece era un foarte bun cunoscător al limbilor latină și greacă — instrumente indispensabile în lucrările de cancelarie și în corespondența intensă întreținută de diplomația Sfîntului Scaun.

La Roma, Dionisie s-a închinoviat în mănăstirea Sfînta Anastasia, din apropierea Palatinului, așezămînt rezervat mai ales oaspeților veniți din Egipt și din alte regiuni răsăritene. Se pare că aici i-ar fi fost acordată și demnitatea de abate, deci de conducător spiritual al comunității. În cele mai multe izvoare el este numit simplu „monachus"; o singură dată, la sinodul roman de la 1 martie 499, apare semnătura sa în forma „Dionysius presbyter Aemiliana", ceea ce arată că slujea la o biserică parohială și fusese promovat în ierarhia bisericească. Dionisie a trăit la Roma sub zece papi, încetînd din viață probabil la Vivarium, pe la 540—545.

Activitatea sa în capitala pontificală a început într-o epocă relativ tulbure, de dispute cu biserica din Constantinopol, din cauza interpretărilor diferite ale dogmelor stabilite la concilille ecumenice. Dionisie încearcă să contribuie la apropierea diferitelor școli de interpretare și la scăderea tensiunii dintre ele. De aceea el traduce din grecește pentru publicul latin o întreagă literatură cu conținut dogmatic și filozofic. Începutul îl face cu Epistola Sinodală a Sfîntului Chiril din Alexandria (Egipt), continuînd cu alte epistole — 45 și 46 — ale aceluiași ierarh.

Multe dintre scrierile răsăritene traduse și puse în circulație de Dionisie urmăreau să sprijine eforturile teologice ale celebrilor „călugări sciți", ei înșiși monahi din Dobrogea, autori ai unor lucrări teologice și doctrine hristologice originale.

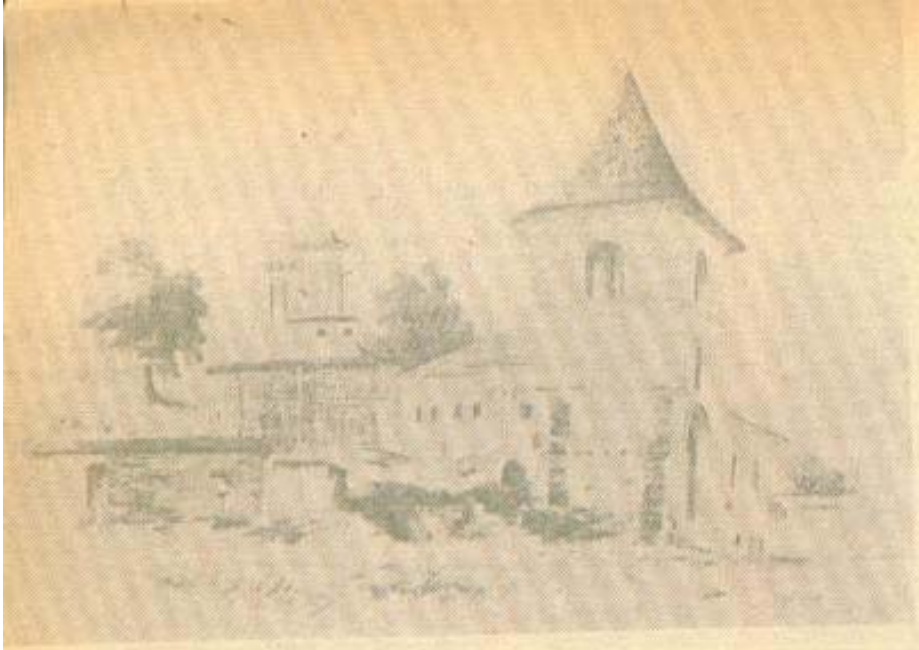

Biserica dintr-un lemn

apărători zeloși ai ortodoxiei și ai unității Bisericii împotriva unor erezii ale vremii, cum era nestorianismul. Potrivit acestor concepte, într-o lucrare celebră, „Epistola a IV-a" din Corpus-ul areopagitic — atribuită lui de unii exegeți —, referindu-se la firile Mîntuitorului, la existența lor în unitatea Persoanei Sale, autorul conchidea într-un desăvîrșit spirit ortodox: „De altfel El nu săvîrșea cele divine ca Dumnezeu, nici cele umane ca om, ci ne-a făcut să participăm la o nouă lucrare divină și umană în același timp a Dumnezeului celui întrupat". Dionisie a descris și așezămîntul mîntuirii — Biserica, în care se înfăptuiește îndumnezeirea creștinului.

Dionisie traduce și din operele dogmatice ale altor ierarhi — **Despre crearea omului,** de Grigorie al Nyssei și **Epistola către armeni** a lui Proclu — precum și unele biografii ascetice sau opere pascale. Lucrările sale originale **„De cyclo magno Paschae", „Argumenta paschalia"** și **„Epistula di ratione Paschae"**, cărora li se adaugă zece prefețe la traducerile făcute, prezintă un mare interes pentru istoria culturală și ecleziastică. Astfel, în prefețele sale prezintă cu multă precizie textele teologice pe care le traduce, critică opiniile greșite și reformulează în limbaj propriu unele învățături dogmatice. După majoritatea specialiștilor, Dionisie ar fi inițiat circulația noțiunii de drept canonic („jus canonicum") în Europa apuseană.

Față de acest mare om de cultură și canonic s-a manifestat încă din timpul vieții și o puternică opoziție, dar aceasta nu a împiedicat răspîndirea operei sale — mai ales în Apus — prin numeroase versiuni. Deși persoana sa a intrat o vreme în anonimat, rodul cercetărilor sale de o viață au dobîndit treptat-treptat o recunoaștere unanimă, redescoperirea sa de către specialiști reprezentînd nu numai o revelație, ci chiar o adevărată revoluție.

Una dintre principalele realizări ale lui Dionisie cel Mic este calculul erei noastre, începută simbolic cu nașterea lui Hristos și numită „Era dionisiană", cu alte cuvinte crearea calendarului folosit și astăzi — cu mici modificări — în întreaga lume creștină. Încercările de cronologie erau frecvente în epocă, datorită străduințelor teologilor de a calcula — pentru fiecare an în parte — adevărata dată a Învierii Domnului (Duminica Paștelui).

Calculul pentru alcătuirea calendarului i-a fost prilejuit lui Dionisie de întocmirea unei noi tabele pascale pentru anii 532—562, stabilind data de sărbătorire a Învierii Domnului. În tabela pascală întocmită, el face o propunere originală, rezultat al unei geniale intuiții. Astfel, el sugerează ca anii să fie numărați de la întruparea Mîntuitorului, „cauza restaurării noastre". Pînă atunci ei se calculau de la începutul domniei lui Diocletian (anul 284), dar evenimentul trezea în creștini amintiri dureroase din cauza persecuțiilor la care amintitul împărat i-a supus. În **era nouă** pe care Dionisie o propune, data zămislirii lui Iisus Hristos este fixată la 25 martie a anului 753 **ab Urbe condita** (=de la întemeierea Romei), iar a nașterii Sale la 25 decembrie același an. Deși calculat cu o greșeală de patru ani în plus — adică anul 754 a.U.c. în loc de 749—750 a.U.c., începutul **„erei noastre"**, respectiv al **erei după Hristos,** este folosit și astăzi.

La un an după publicarea primei sale lucrări calendaristice, savantul străromân este solicitat de însuși papa Ioan I să-i aducă noi lămuriri, pentru a fi înțeleasă și acceptată de întreaga lume creștină apuseană.

Adoptarea erei noi a fost de o uriașă utilitate. Prin acest sistem unitar de numărare a anilor a sporit apropierea între popoarele creștine. Sistemul a fost adoptat inițial în Italia, apoi, în pofida unor rezerve determinate de așa-zisul „patriotism local", a fost însușit rînd pe rînd în toate țările occidentale. Mai apoi el a fost adoptat și de țările de credință ortodoxă din estul Europei (ex. Rusia la începutul secolului al XVIII-lea), care abandonează treptat calculul „de la facerea lumii".

Aplecîndu-se temeinic asupra vieții și operei lui Dionisie cel Mic, cercetătorii și-au exprimat în mod aproape unanim aprecierile privind cultura și personalitatea sa multilaterală. În peisajul intelectual al epocii, opera sa înseamnă abordarea pertinentă a celor mai diferite teme — de la teologie și filozofie la calcule și deducții calendaristice ori astronomice — care vădesc idei originale și calități de compoziție și de stil. Un cercetător al operei sale, Don Ambrosius Amelli, îl elogia astfel pe la 1893: „Dacă mi s-ar cere părerea despre Dionisie cel Mic, eu sînt convins că sub numele și veșmîntul lui modest se ascunde un mare geniu, expert în aproape toate științele: unul din acești bărbați pe care obișnuim să-i numim **biblioteci vii** sau **ambulante,** încît nu fără temei a afirmat Cassiodor despre el că tot ce putea căuta cititorul la altul afla în știința lui în mod strălucit".

Prin impunerea în circulație a **erei creștine,** Dionisie Exiguu a făcut din actul întrupării Mîntuitorului cheia istoriei religioase, ca Unul care este stăpînul veacurilor. Din această perspectivă, geneza și întreaga evoluție a omenirii au fost unite cu viitorul lumii civilizate și, în primul rînd, cu destinul popoarelor neolatine, din rîndul cărora și noi, românii, facem parte.

■ **Dr. MIHAI IRIMIA**

■ *În anul 1845 ia ființă, la Iași, Biblioteca Miliției Moldovei, cu scopul – cum se precizează în actul de constituire – de a înzestra „corpul militar cu toate scrierile trebuitoare spre a se putea aduce învățătura ofițerilor și rangurilor de jos". Peste puțin timp, în 1852, își începe activitatea, și în Muntenia, o bibliotecă asemănătoare. La numai un an de la săvîrșirea Unirii din 1859, domnitorul Alexandru Ioan Cuza dispune înființarea Bibliotecii Ministerului de Război, prin contopirea fondului de cărți și publicații al bibliotecii din Iași cu cel al Școlii de ofițeri din București, născîndu-se, astfel, prima bibliotecă centralizată a armatei române.*

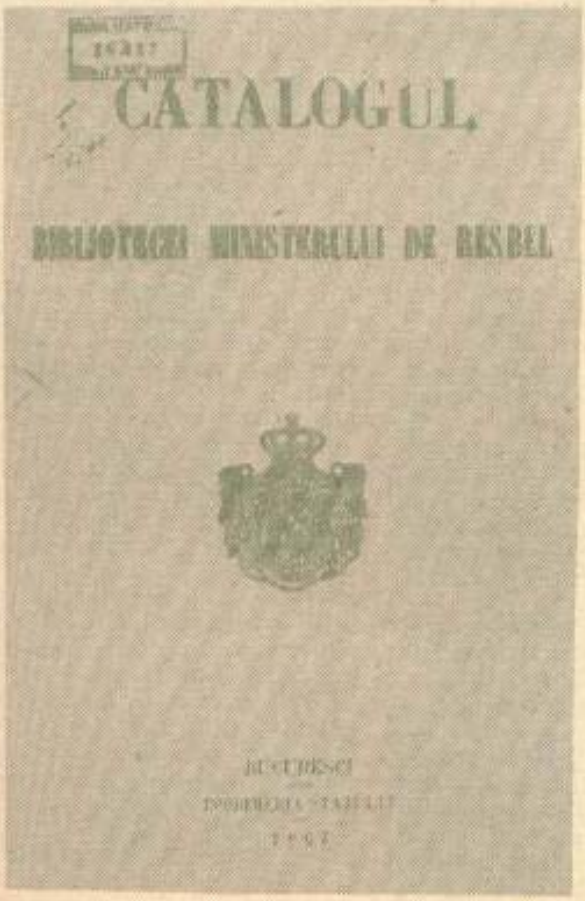

■ *Prima bibliotecă de unitate militară a luat ființă la Craiova, printre donatorii de cărți numărîndu-se și căpitanul G. Șonțu, cel care va lupta eroic în războiul nostru pentru independență din 1877–1878, căzînd îmbărbătîndu-și ostașii, în fruntea coloanei ce asalta reduta Griviței.*

■ *Dintre nenumăratele tipărituri vechi aflate în posesia Bibliotecii Centrale a Ministerului Apărării Naționale, semnalăm cîteva, deosebit de prețioase:* **Regulamentul militar pentru oastea românilor** *(1847),* **Regulamentul ostășesc pentru miliția pămînteană a Principatului Va-**

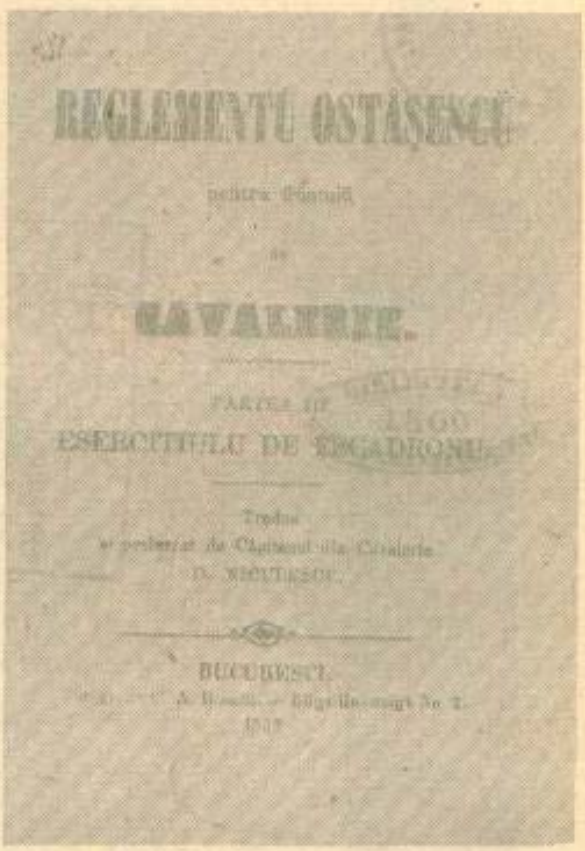

lahiei *(1831),* **Învățăturile bunului și credinciosului domn al Țării Românești Neagoe Basarab către fiiul său Teodosie Voevod** *(ediția din 1843, tipărită la Colegiul „Sfîntul Sava" din București),* **Commentaires de Napoleon premier** *(Paris, 1847),* **Oeuvres posthumes de Frederich II, roi de la Prusse** *(Amsterdam, 1789),* **Theatrum Europaeum** *(apărută între anii 1622–1738, în 21 de volume), cu unele referiri și la istoria noastră...*

■ *Din documente de epocă – poloneze, britanice, otomane, maghiare, venețiene, spaniole, cît și din cele autohtone, aflăm că Mihai Viteazul a folosit cu iscusință, pe teatrul de luptă de la Dunăre, o impunătoare flotilă cu care a interceptat transporturi inamice, a supravegheat malurile fluviului sau a atacat cetăți riverane. Navele sale erau construite de meșteri români sau capturate, prin incursiuni îndrăznețe, de la dușmani. După cum scrie și un cronicar otoman, într-o singură acțiune din nordul Dobrogei au participat peste 200 de „șăici ghiaure", care au fost „pregătite cu grija aturisitului Mihai" și au transportat peste 2000 de ostași, precum și „diferite zaharele" (adică provizii, n.n.). De asemenea, în vederea atacului de la Nicopole, voievodul român a trimis peste fluviu circa 8000 de ostași. Flotila sa și-a făcut simțită prezența pînă și în Marea Neagră atacînd, conform unor mărturii spaniole, convoaie de galere și capturînd patru dintre ele. Și acestea sînt doar cîteva dintre acțiunile flotilei lui Mihai Viteazul.*

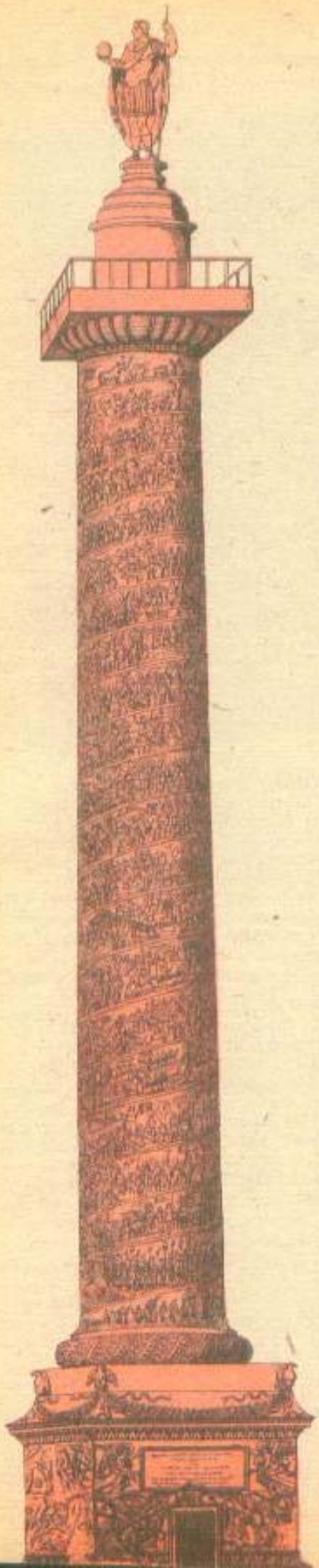

„Revista militare" (Italia) nr. 4/1989 despre:

O SCHIȚĂ A ISTORIEI POPORULUI DIN DACIA ȘI A RELAȚIILOR SALE CU PUTEREA ROMANĂ

Dezvoltarea politică și economică a unui puternic stat daco-get, al cărui nucleu era situat în Carpații Meridionali, a început în a doua jumătate a secolului al II-lea era noastră. Baza materială și comercială a fenomenului trebuie căutată în înflorirea activităților legate de minerit și prelucrarea fierului. Aceste activități au dezvoltat puternic (prin folosirea unor unelte noi, mai ușor de mînuit și mai ieftine) construcțiile și agricultura, ceea ce a avut ca rezultat o creștere a populației. Poporul acestei entități politice, de origine tracă, deja stabil în zonă în secolele VI-IV î.e.n., își alcătuise o organizație politică, deși încă de tip tribal; aceasta era în esență monarhică. Importanța regelui se schimba în raport cu caracteristicile și forța personalității sale; marele preot, care uneori balansa și completa puterea regelui, și aristocrații tribali (tarabostes și pileates) erau, de asemenea, foarte importanți.

Instituirea unui puternic stat dac a fost în mare măsură încurajată de amenințarea reprezentată de popoarele învecinate și de influența celților și romanilor. Literatura și descoperirile arheologice ne îndreptățesc să-l considerăm pe Burebista, rege între anii 82 și 44 î.e.n., drept primul mare rege dac. Pe lîngă unificarea și întărirea statului din interior, el a desfășurat o politică externă dinamică și expansionistă.

În jurul anilor 60 î.e.n., Burebista a început operațiile împotriva scordiscilor și bastarnilor (de origine germană) și a cucerit populațiile celtice ale boiilor și taurisciilor, încorporînd aceste teritorii în statul dac și mutînd frontierele pe Dunăre și în Moravia. Puterea sa s-a întins către Pontul Euxin, unde a atacat și ocupat cîteva cetăți grecești, ajungînd cu armata sa pînă la poalele Balcanilor.

Roma fusese în chip evident în contact cu expansionismul dacilor: cînd Burebista, de pildă, a cucerit pe scorodisci, el a ajuns la provinciile Macedonia și Illyria. Caesar, care în acea vreme (a doua jumătate a secolului I e.n.) reprezenta puterea la Roma, trebuia să se gîndească la o operație împotriva dacilor; faptul acesta este confirmat de Suetonius și Plutarh. Înainte de a se angaja în luptă, Caesar și Burebista, aproape în același timp, au căzut victimă unor atentate.

Trebuie să menționăm că, în orice caz, cucerirea reală a regiunilor locuite de populațiile dacice nu făcea parte din programele politice ale fostei republici și nici ale principatului; confruntarea dintre cele două culturi s-a limitat la raiduri ale dacilor și operațiuni parțiale ale romanilor care nu pot fi considerate campanii militare propriu-zise.

Anii 85—86 e.n. au marcat începutul unei aspre deteriorări a relațiilor dintre cele două puteri. Dacii au intrat în provincia Moesia și au învins de mai multe ori forțele romane; guvernatorul roman al provinciei, Oppius Sabinus, a fost ucis în luptă. Acțiunile lor au fost stînjenite numai de cîteva unități aflate în „castrele" legionarilor de la Novae, Șisterul bulgăresc, Oescus și Viminacium, în vecinătatea Belgradului. Legiunile implicate în aceste operațiuni au fost I Italica, V Macedonica, VII Claudia și V Alaudae. Împăratul Domițian și armata sa au reușit să respingă pe invadatori. În anul 86 sau 87, un puternic contingent roman, sub Cornelius Fuscus, prefect al praetorium-ului, a declanșat războiul pe teritoriul inamic. În Dacia, puterea fusese luată atunci de către un rege care a reușit să influențeze istoria nu numai pentru poporul său, ci pentru întreaga regiune, timp de mai mult de treizeci de ani: Decebalus. Fuscus a făcut greșeala de a pătrunde în lanțul muntos al Transilvaniei unde a fost atacat și armata sa distrusă într-o serie de lupte. Legiunea V Alaudae a fost decimată și probabil și-a pierdut vulturul. Această înfrîngere a fost atît de serioasă încît

Luptător roman și luptător dac sculptați pe Columnă

potrivit obiceiului armatei romane, unitatea n-a mai fost refăcută la sfîrșitul conflictului. Totuși, în anul următor, undeva între Transilvania și Banat, dacii au fost învinși în cîmp deschis.

Probleme militare se ridicau la granița învecinatei provincii Panonia, unde se ridicau amenințător cvazii, marcomanii și sarmații iazigi; aceasta l-a determinat pe Domițian să slăbească presiunea asupra dacilor și să accepte o pace care a fost socotită cel puțin un compromis dezonorant.

Teoretic, Decebal devenea un fel de rege client, dar unele prevederi care favorizau pe daci, precum cea care privea personalul calificat (ingineri, instructori militari etc.), le-au permis să se pregătească pentru inevitabilul conflict. În perioada istorică ce a urmat, romanii au concentrat în cele două provincii ale Moesiei, Superioara și Inferioara, cel puțin alte două legiuni, a IV-a Flavia (cu castrul la Singidunum, Belgrad) și a II-a Adiutrix, în afara de cîteva unități de auxiliari, și, de asemenea, au întărit „limesul" dunărean și au deschis noi drumuri de comunicație.

Venirea lui Traian a schimbat complet politica romană. Motivele care l-au determinat pe împărat, care era un militar de carieră, să intervină, pot fi identificate cu intenția de a face sigure frontierele cu Panonia și Moesia și de a elimina din scena politico-militară acest popor care devenise, la frontiera Dunării mijlocii și de jos, un punct de referință pentru toți cei care luptă cu imperialismul Romei.

Prima etapă a ofensivei romane a început în primăvara anului 101. Legiunile dislocate în Moesia, I Minervia și XIII Gemina, retrase de la frontiera germană, și probabil a XXX-a Ulpia și, nou înființata, legiunea II Traiana, au fost angajate în luptă. Baza de pe care a plecat armata, care era și baza sistemului logistic, era Viminacium, de unde se putea ajunge la Tibiscum (astăzi Jupa, lîngă Caransebeș pe Valea Timișului), Tapae și Porțile de Fier. Odată trecuți peste Dunăre, romanii au obținut o primă victorie la Tapae și apoi au ocupat Banatul de azi.

În iarna dintre anii 101 și 102, dacii aliați cu detașamente de sarmați și germani, au atacat Moesia, dar au fost învinși lîngă Nicopolis ad Istrum. În anul 102, după ce vremea a început să se îmbunătățească, romanii au înaintat spre Carpați. Armata a fost împărțită: Traian cu infanteria legiunilor a atacat metodic și a cucerit lanțul de munți fortificați, pe cînd cîmpiile erau străjuite de două coloane mobile în care predomina cavaleria.

Nedorind ca Sarmizegetusa să suporte un asediu, Decebal a acceptat pacea. Termenii pentru daci pot fi rezumați astfel: predarea mașinilor de război, distrugerea fortificațiilor și cetăților, predarea dezertorilor romani și a unor teritorii (corespunzînd

ISTORIA SE AMUZĂ

Regele Ludovic al XV-lea, mărturisind lui La Martinière, primul său medic, că sănătatea lui lasă foarte mult de dorit, îi spuse într-o zi:

— Văd bine că nu mai sînt tînăr; va trebui să renunț la toate.

— Da, sire, îi răspunse La Martinière. Ați înțeles foarte bine — va trebui să renunțați la toate, începînd cu însuși tronul Franței!

•

Un ofițer al lui Napoleon din Orléans sosi radios la curte, aducînd o știre foarte plăcută împăratului. Drept răsplată, ceru decorația Sf. Ludovic.

— Dar ești mult prea tînăr pentru o asemenea distincție, obiectă împăratul.

— Sire, răspunse ofițerul, în regimentul dumneavoastră din Orléans nu prea se trăiește mult!

aproximativ cu sudul Moldovei, Muntenia și Banatul).

Pacea a durat pînă în anul 105 cînd Decebal, probabil datorită presiunilor din interiorul regatului său (răzbunare, intoleranța față de umilința suferită etc.) a reluat ostilitățile, a ocupat teritoriile pe care le cedase și a atacat garnizoanele romane. Traian s-a întors imediat în zonă și a dedicat întregul an 105 restrîngerii înaintării inamice și eliberării acelor castre care mai rezistau. În anul 106, armata a fost împărțită în cîteva coloane și împăratul s-a întors spre Dacia; încet, dar sigur, întregul teritoriu a fost ocupat și Sarmizegetusa a fost mai întîi asediată și cucerită, iar apoi jefuită și arsă.

Decebal a reușit să fugă și să-și afle refugiul în munți, unde a încercat să organizeze o rezistență; totuși, cînd s-a văzut încercuit de o unitate a cavaleriei romane, a preferat să se sinucidă decît să fie luat prizonier. Ultimele focare de rezistență s-au stins în vara lui 106 și statul dac a încetat să existe, pe cînd regiunea a fost organizată ca provincie romană.

Populația avea să suporte superioritatea culturii romane. Este dovedit istoric că dacii care au supraviețuit, trăind aproape exclusiv la țară, și-au păstrat obiceiurile pentru o anumită vreme (de pildă, riturile de incinerare) și unii dintre ei au găsit refugiu în regiunile care nu erau supuse dominației romane (Traian nu ocupase Crișana și Maramureșul, iar Hadrian evacuase Muntenia și Moldova de sud).

Mulți daci au servit în unitățile auxiliare (de pildă, Cohorta II Aurelia Dacorum Pia Fidelis Miliaria Equitata) dislocate în cele mai îndepărtate colțuri ale imperiului (Britania, Cappadocia etc.). Ei erau, evident, o parte din acei daci care hotărîseră aceasta încă înaintea înfrîngerii; totuși nu putem spune dacă unitățile fuseseră întărite cu recruți de aceeași origine. Romanizarea s-a întins rapid și uniform, o dată cu așezarea oamenilor veniți din Siria și Asia Mică (și, de altfel, din toată lumea romană, n.r.) și cu ajutorul unei armate puternice, care avea punctele tari în cele două legiuni dislocate permanent în Potaissa și Apulum.

Acest proces de integrare culturală, care a dat naștere unei populații printre cele mai romanizate din întregul imperiu, era de fapt încheiat cînd Aurelian, la aproape două secole după ocupație, în 271, a hotărît să abandoneze provincia.

■ **Traducere și adaptare de ION VIDA**

ISTORIA SE AMUZĂ

Suflerul are povestea sa în istoria comică a accidentelor de pe scenă. Se juca la Lunéville „Melanide" de Chaussee. Actorul care-l juca pe Darviam își pierdu firul în momentul declarației de dragoste, astfel că suflerul fu obligat să recite toată această tiradă cu voce tare. Cînd o termină, Darviam se întoarse, fără a-și pierde prezența de spirit, spre actriță:

— Domnișoară, reluă el, precum domnul v-a spus, etc. etc., și arătă spre suflor. Se poate ușor imagina ce rîs a putut provoca celor de la parter, care urmăriseră cu sînge rece întreaga scenă.

Poetul Sir William Davenant își pierduse nasul ca urmare a unei boli. Într-o zi, cînd el se plimba pe o stradă din Londra, o cerșetoare îl urmă cerîndu-i de pomană.

— Dumnezeu să vă binecuvînteze, Sir, și să vă apere vederea, strigă ea.

Sir William, plictisit, îi dădu șase pence.

— Dumnezeu să vă apere vederea, bunul meu Sir, repetă ea din nou.

Sir William fu mirat de repetarea acestei urări. El întrebă de ce se ruga ea așa de arzător pentru vederea sa, căci „mulțumită lui Dumnezeu — adăugă el — nu sînt orb".

— Nu, domnule, dar dacă vreodată vederea dumneavoastră va scădea, n-o să aveți pe ce să vă puneți ochelarii!

O UNITATE MILITARĂ ROMANĂ CU UN EPITET NEOBIȘNUIT, MAREA NEAGRĂ

Marea Neagră — **Euxinos Pontos** — marea ospitalieră, primitoare, nume eufemistic dat de greci, era bine cunoscută antichității. Un anumit timp ea a fost socotită **axeinos** — neospitalieră, vrăjmașă, poate din pricina furtunilor ei temute sau, mai probabil, printr-o interpretare populară greșită a adjectivului iranian **axsaena** — vînăt, întunecat.

Referirea la Pontul Euxin a apărut într-un mod neașteptat pe două cărămizi ștampilate descoperite în zona cetății romano-bizantine de la Izvoarele (com. Lipnița), punctul „Valea cu tei", identificată de cercetători cu Sucidava moesică (alta decît Sucidava-Celei, din jud. Olt). Pe cele două cărămizi a fost aplicată ștampila LEG(IONIS) XI PONT(ICAE).

Se cunoaște că legiunea a XI-a Claudia — apelativ primit după numele împăratului Claudius (41—54 d.Ch.) — a fost adusă de împăratul Traian la Durostorum (azi Silistra, Bulgaria) la începutul secolului II, după războaiele daco-romane, o dată cu legiunea a V-a Macedonica la Troesmis (com. Turcoaia, jud. Tulcea). Cele două legiuni, care aveau fiecare în timp de pace un efectiv de 6 000 de militari, ce sporea în timp de război la 10 000, reprezentau principalele unități însărcinate cu apărarea Dobrogei. Acestora li s-au adăugat, desigur, unele subunități mai mici: alae, cohortes, clasis, cunei, numeri, vexillationes etc.

Izvoarele antice atestă staționarea legiunii a XI-a Claudia în lagărul de la Durostorum pînă la

începutul secolului IV. Legiunii i-au aparținut numeroase ateliere pentru confecționarea și arderea materialelor de construcție, despre a căror bogată activitate probează marele număr de cărămizi, țigle, olane și tuburi de apeduct descoperite. O parte considerabilă a acestui material tegular a apărut la Silistra și Ostrov, în zona propriu-zisă a anticului Durostorum și a atelierelor legiunii. Numeroase alte materiale s-au găsit pe o arie întinsă în diferite așezări din nordul Bulgariei, ca și din Oltenia, Muntenia și Dobrogea (din această ultimă regiune amintim — în afară de Ostrov, pomenit mai sus — Gura Canliei, Sacidava, Rasova, Capidava, Histria). De reținut că materialul tegular aparținînd legiunii a XI-a Claudia a apărut și în nordul Mării Negre la Tyras (Cetatea Albă), Olbia, Chersones, Charax, localități aflate într-o strînsă dependență de provincia Moesia Inferior.

Din analiza materialului rezultat de-a lungul anilor s-a constatat că ștampilarea țiglelor, olanelor și cărămizilor acestei legiuni s-a făcut într-o mare varietate de tipuri. Deși pe cărămizile de la Izvoarele nu apare patronimul Claudia — prescurtat sub forma C sau CL — întîlnit frecvent pe alte piese, apartenența lor legiunii staționate la Durostorum este în afara oricărui dubiu. Interesantă în acest context este în schimb apariția pe cărămizile amintite a epitetului PONTICA, necunoscut pînă acum pe alte inscripții referitoare la legiunea a XI-a Claudia.

Este clar că epitetul PONTICA trebuie analizat în raport cu sarcinile pe care legiunea și subunitățile sale le-au avut în diferite momente din îndelungata lor prezență la Dunărea de Jos și care îl justifică. Folosirea acestui epitet pentru legiunea a XI-a Claudia are o motivație mai complexă. Se cunoaște că activitatea ei nu s-a rezumat numai la teritoriul ce-i revenea de pe frontiera dunăreană și că misiunea legiunii s-a extins în ținuturi mult mai îndepărtate. De altfel, în afara teritoriului inițial, indispensabil aprovizionării legiunii care era și de un interes militar mai restrîns, tactic, s-a ajuns la o noțiune mai largă de teritoriu, ce cuprindea zone în care această și subunitățile sale îndeplineau anumite funcții complexe, strategice, precum și de administrare și exploatare a regiunii în cauză.

Descoperirile epigrafice atestă prezența mai multor militari activi sau veterani ai legiunii a XI-a Claudia la Adamclisi (Tropaeum Traiani), Slava Rusă (Ibida), Rîmnic (Vicus V...), Isaccea (Noviodunnum), precum și în orașele litorale Histria și Tomis.

Sub autoritatea legiunii de la Durostorum s-au aflat mai ales zonele de sud-vest și de sud-est ale Dobrogei, pînă spre litoral. Legiunile din castrul de la Troesmis (Turcoaia) — inițial a V-a Macedonica, iar după plecarea acesteia în Dacia, legiunea I Italica — au avut în grija lor teritoriul situat de-a lungul Dunării de Jos, între Capidava și Isaccea. Este foarte probabil ca după transferul legiunii a V-a Macedonica în anul 167 de la Troesmis la Potaisa (Turda, jud. Cluj), sarcinile strategice ale legiunii a XI-a Claudia să fi sporit considerabil, ajungînd la un moment dat ca ea să aibă în grijă și unele sectoare din centrul și nordul Dobrogei sau chiar din nordul Mării Negre.

Revenindu-i, probabil, pentru o anumită perioadă misiunea principală de asigurare a apărării întregii jumătăți de sud a regiunii, legiunea a XI-a Claudia s-a putut numi PONTICA, devenind astfel, dintr-o unitate dunăreană, o unitate ale cărei sarcini priveau și litoralul Mării Negre. Misiunea amintită, deci și epitetul PONTICA i-au fost atribuite, foarte probabil, în secolul III d.Ch., oricum anterior măsurilor de reorganizare a provinciei înfăptuite de împăratul Diocletian (284—305).

■ **Dr. MIHAI IRIMIA**

DE LA SCIȚI LA LEGEA SALICĂ

sau despre originea antieroică a unui blazon

Însemnelor și devizelor marilor case nobiliare — considerate adesea ca fiind simboluri ale unor străvechi și eroice descendențe — li se găsesc, la o cercetare atentă, origini cu totul neașteptate: afli în ce privește sursa din care își trag seva, cît și localizarea ei în timp și spațiu. Interferențele complexe dintre culturi fac însă uneori dificile încercările de a determina cu exactitate itinerarul și avatarurile ideilor de bază care, în complicatul lor drum de la o obîrșie (uneori cu totul modestă sau nesemnificativă) pînă la înscriere sau reprezentare pe un blazon, suferă influențe și prefaceri multiple.

Aceasta este și cazul devizei regilor Franței — „LILIA NON NENT" — sintetizînd legea salică, potrivit căreia accesul descendenței regale feminine la tron este prohibit. În cele ce urmează se supune aprecierii verosimilitatea unei posibile interpretări, în argumentarea căreia se merge pe un itinerar ce pornește din ținuturile aflate la nord de Marea Neagră și sfîrșește pe țărmul Atlanticului.

Punctul inițial al periplului îl localizăm, cu ajutorul lui Hipocrate, în ținuturile sciților. Călăreți prin firea lucrurilor, datorită îndelungatului stat pe cal, cu picioarele atîrnate, după cum cu multă minuție consemnează părintele medicinei, nu arareori în rîndul sciților se întîlneau bolnavi afectați de ulcerații ale pielii. Viața plină de privațiuni și primejdii pe care o duceau luptătorii sciți făcea ca bărbații să-și piardă destul de timpuriu vigoarea trupească. Potrivit unei tradiții respectate cu sfințenie, odată ajunși în această situație și recunoscîndu-și cu franchețe neputința, aceștia adoptau un nou comportament, îmbrăcîndu-se aidoma femeilor, practicînd diferite munci considerate „femeiești". Exista credința, cum ne face cunoscut Hipocrate, că nevolnicii în cauză sufereau de o „boală sfîntă" și, ca urmare, nu decadeau în ochii celorlalți bărbați, ba chiar, dimpotrivă, erau veneraţi de ei — o asemenea atitudine nefiind străină de conștiința faptului că, mai devreme sau mai tîrziu, „darul" zeiesc îl va lovi pe fiecare.

Urmînd firul investigației, în opera unuia din titanii renașterii — Gianbattista Vico — aflăm că Hercule, cel mai mare erou al antichității, la a cărui intrare în legendă a contribuit și izbînda în una din celebrele sale „munci" — răpirea fiicei de aur —, căzut la sfîrșitul vieții în decrepitudine fizică, s-ar fi apucat să toarcă lîna aidoma femeilor. Momentul a marcat trecerea lui din categoria eroilor — care-și spuneau «viri»,

adica bărbați (cuvîntul avînd aceeași semnificație în cazul latinilor cu cel de «erou» la greci) purtători de arme — în cea a plebeilor, care aveau îndeletniciri economice obișnuite și obținuseră doar dreptul de proprietate asupra ogoarelor.

Pornind de aici, în timpul evului mediu bunurile burgheze erau denumite „bunuri ale fusului", iar cele feudale „bunuri ale lăncii". De aceea, stema regală a Franței (în timpul lui Vico se credea că inițial ar fi fost reprezentată de trei broaște, fiice ale pămîntului, ulterior transformate în trei crini de aur) este susținută de doi îngeri înarmați cu lănci și are înscrisă deviza eroică „LILIA NON NENT" („Crinii nu torc"). Semnificația acestei combinații heraldice, se știe, este aceea a excluderii femeilor de la dreptul de succesiune la tron. Cum ar fi fost ea oare reprezentată dacă marele erou grec nu ar fi luat contact cu datinile sciților?

■ **Locotenent-colonel**
IACOB PRADA

O STRĂLUCITĂ PAGINĂ ÎN JURNALUL DE ACȚIUNI AL MARINEI ROMÂNE

La 15 mai 1846, venea pe lume în dulcea Moldovă cel care va realiza o parte din programul lui Al. Ioan Cuza pentru făurirea Marinei Militare moderne: generalul Nicolae Dumitrescu Maican. Cînd — la patru ani după Unirea din anul 1859 — ministrul de război, generalul E. Em. Florescu, anunțase ținerea unui concurs pentru Școala navală franceză din Brest*, unde urmau să fie trimiși „tineri români civili sau militari", tînărul Nicolae Dumitrescu a candidat cu succes la concurs. Prezentat la 7 august 1863 la Brest, a urmat școala timp de doi ani, devenind sublocotenent (august 1865). Pentru silința sa la studii, Ministerul de Război îi acordase în iulie 1865 o gratificație de 300 de franci aur și un concediu de doi ani pentru continuarea pregătirii practice la școala de aplicație de pe nava Jean Bart. În 1867, la întoarcerea sa în țară, Nicolae Dumitrescu a găsit flotila constituită în corp separat, cu reședința la Galați și dispunînd de două nave fluviale cu aburi, **România** și **Ștefan cel Mare**, care urmau să fie trimise pentru modernizare la șantierele de la Pesta și Altofen. Cel dintîi marinar român cu școala în străinătate, N. Dumitrescu — devenit locotenent la 1 martie 1868 — a fost însărcinat cu supravegherea lucrărilor. În 1869, el a comandat vasul **România**, iar la 8 aprilie 1870 a fost înaintat căpitan. După plecarea din țară a căpitanului Fougère — instructor francez pentru flotilă — căpitanul N. Dumitrescu a primit comanda vasului **Ștefan cel Mare**, care a navigat în amonte pe fluviu de la Giurgiu la Turnu Severin și Baziaș, apoi peste graniță, și în aval pînă la Ismail. La 1 ianuarie 1874, Nicolae Dumitrescu Maican*, înaintat maior pe aceeași dată, a preluat comanda flotilei — înaltă responsabilitate, pentru care va acționa cu pricepere și dăruire. Din Anglia a fost adusă o șalupă destinată a primi torpile de școndru, armă relativ nouă, experimentată în războiul civil american (1861—1865). Tot relativ nouă va apare și utilizarea balonului în scopuri militare; inginerul francez Villemont, aflat în serviciul societății „Compania de gaz" din București, realiza patru zboruri experimentale, iar în cel de-al treilea, la 20 iunie 1874, balonul se ridicase la 2 092 metri avînd la bord pe maiorii Poenaru, Lahovari și Dumitrescu Maican. Peste circa doi ani, Maican a fost chemat în minister; războiul independenței bătea la ușă. Comanda flotilei fusese încredințată celui mai vechi ofițer al flotilei, căpitanul Ion Murgescu, care făcuse, de asemenea, școala la Brest și adusese canoniera **Fulgerul** de la Toulon. În minister, maiorul N.D. Maican s-a ocupat cu achiziționări de armament, tunuri, muniții. Pentru obuze stelate 88 mm a intrat în legătură cu ofertantul englez L.W. Broadwell, aflat în concurența cu germanul Krupp din Karlsruhe; de asemenea, a acționat pentru a obține cartușe de mitralieră „Gatling" — amîndouă categoriile de muniții fiind în prealabil probate în țară. Intrarea României în războiul de independență nu a împiedicat continuarea tratativelor prin corespondență, dar a făcut pe furnizorul german să pretindă plata pe loc, urmînd să expedieze marfa fără a suporta eventualele riscuri ale transportului; Maican a soluționat situația, fără a ceda însă furnizorului care, ca orice comerciant neutru, vindea în același timp armament și otomanilor: 30 000 de puști și 10 milioane cartușe Springfield, precum și 14 000 revolvere americane. În ultima scrisoare către Broadwell (10/22 iunie 1877), înainte de a pleca în zona de operații, Maican — care semnase cu pseudonimul Louise — îi mai cerea să intervină la alt furnizor, pentru 12 000—13 000 puști Peabody. Între timp însă, la 11/23 aprilie, începuse războiul ruso-turc. La sfîrșitul aceleiași luni, bombardamentele artileriei otomane asupra malului românesc al fluviului, ca și prezența unui puternic corp de oaste la Vidin au readus în prim plan flotila, al cărei personal era cel mai indicat pentru a se opune unei eventuale încercări a inamicului de trecere peste Dunăre. S-au constituit așa-numitele „baterii de coastă" (16 tunuri și 12 mortiere de 150 mm), al căror co-

* *Pentru cele cîteva șalupe canoniere și mici bastimente muntenești și moldovenești întrunite din 1860 la Ismail, formarea de ofițeri într-o mare flotă maritimă străină ar fi părut o cheltuială discutabilă. Oamenii de stat ai Unirii vedeau însă lucrurile mai departe, știind că România independentă trebuia să fie în măsură să-și reprezinte prin nave militare suveranitatea și pe Dunăre și pe mare.*

* *Adăugirea numelui de Maican provine probabil de la o moștenire. În anuarul armatei din 1887, apare sub forma Dimitrescu Nicolae Maican, ca și în cazul fratelui său, ofițer de artilerie, Dimitrescu D. Maican. În alte lucrări este folosită forma Demetrescu Maican, tendința de franțuzire a numelor (Demetre – Dumitru) fiind răspîndită în societatea cultă încă de pe vremea pașoptiștilor. Am păstrat în text forma Dimitrescu Maican din „Istoria Marinei Române" (C. Ciuchi, 1906)*

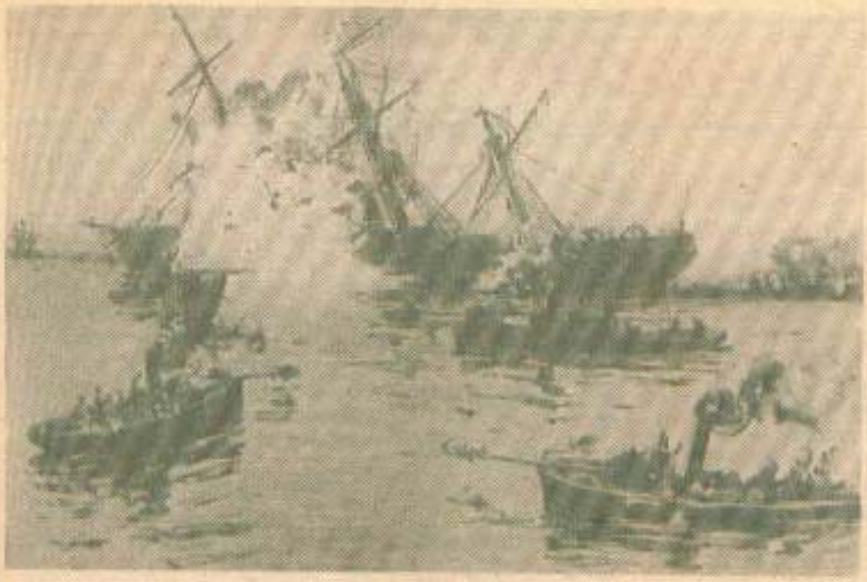

Bătălie navală

mandant a fost numit maiorul N. Dumitrescu Maican, subordonat, împreună cu personalul flotilei, colonelului Dunca, şeful artileriei Corpului I armată. Între 28 aprilie şi 28 mai, Maican a organizat frontul dinspre Dunăre al Calafatului, cu 10 baterii şi redute, însumînd 7 tunuri de 150 mm, 8 de 120 mm şi 12 mortiere de 150 mm, toate armate de marinarii flotilei. A urmat un şir de dueluri peste apă. Între Calafat şi Vidin, bateriile de coastă acţionînd la 14 mai în prezenţa şefului statului, precum şi la 22 mai şi 9 iunie, pentru a împiedica inamicul să realizeze lucrări la malul Dunării, iar la 12 iunie pentru a acoperi trecerea vaporului **Ada.** În sfîrşit, între 14 şi 16 iunie, artileriştii comandaţi de Maican realizau trageri de diversiune în sprijinul armatei ruse peste Dunăre, pe la Şistov.

Cînd în aval de Vidin, ascuns lîngă ostrovul Chiftele, a fost descoperit monitorul fluvial otoman **Podgorița** — singurul rămas activ pe Dunăre şi care constituia o ameninţare permanentă şi pentru podul de campanie românesc de la Corabia, şi pentru trupele româno-ruse din zona malului sting —, flotila română a încercat să-l neutralizeze. Bombardamentul cu tunurile de 150 mm peste Ostrov nu a avut efect. Era în septembrie. Luna următoare, instalarea de către sublocotenentul Emilian Koslinski, specialist miner, a unui baraj transversal pe fluviu, la Nedeea (km 700), împiedica monitorul să intervină, eventual, la Rahova. Cercetînd personal toată zona malului românesc în aval de Calafat, maiorul Maican a descoperit la 6 octombrie, pe ostrovul Canapa, un loc de unde puteau fi zărite monitorul inamic şi alte două vase: un vapor şi un şlep care-l însoţeau. Timp de aproape o lună, au fost aduse de la Calafat componentele principale necesare pentru a se instala o baterie de trei mortiere în punctul Rîiosu, în spatele sălciilor; s-a lucrat numai noaptea, pentru a nu desconspira viitoarea acţiune...

Era înaintea amiezii de 7 noiembrie, după ridicarea ceţii. Mortierele au început tragerea. Navele inamice nu erau pregătite de marş, ceea ce a permis o bună reglare a tirului de către maiorul Maican, instalat în observatorul de la Canapa, de unde transmitea telegrafic corecţiile. La a 77-a lovitură, **Podgorița,** lovit, s-a scufundat. Echipajul a evacuat nava. Tirul a continuat pînă la a 112-a lovitură, fiind oprit datorită întunericului. A doua zi, s-a putut constata că fuseseră scufundate şi vaporul **Socrate,** şi şlepul. Aşadar **„o strălucită pagină care poate servi de exemplu în istoria luptei artileriei contra cuirasei"**, cum aveau să caracterizeze întreaga operaţiune istoricii Eugen Botez şi Nicolae Kiriţescu. Ofiţerul Maican, înălţat în gradele de locotenent-colonel la 1 decembrie 1877 şi colonel la 28 noiembrie 1880, va fi decorat cu „Steaua României" şi „Coroana României" clasa a IV-a. El a rămas şi după război comandantul flotilei. Fiind unul dintre ofiţerii marcanţi ai oştirii şi bucurîndu-se de sprijinul guvernului, a elaborat un program de dezvoltare a Marinei române — vizînd construirea de nave pentru reprezentarea suveranităţii naţionale pe Dunăre şi pe mare, nave pentru cooperarea cu armata de uscat, baze militare şi porturi civile —, program care a pus încă o dată în evidenţă acea „strălucită pagină" din jurnalul de acţiuni al Marinei noastre.

■ NICULAE KOSLINSKI

ISTORIA SE AMUZĂ

Marele revoluţionar Danton a fost condamnat la moarte. Înainte de executarea sentinţei, spuse judecătorilor săi:

— Eu mor într-un moment în care poporul şi-a pierdut raţiunea. Voi, însă, veţi muri în ziua în care poporul şi-o va redobîndi!

Turenne, plimbîndu-se într-o zi prin cartierul său general, auzi doi soldaţi vorbind de el într-un cărt unde ei beau alcool. Unul dintre ei spunea că vicontele ar fi un perfect general dacă ar avea mai multă bravură decît prudenţă.

Turenne îşi notă soldatul şi aşteptă ocazia de a pedepsi gestul lui.

Într-o zi, cînd trebuia să recunoască un loc, îl chemă şi, fără să-i spună nimic — decît să-l însoţească, îl duse pînă la marginea unui şanţ al unui loc aşezat. Soldatului îi fu frică să privească în jos, iar vicontele, eliberîndu-l, îi zise:

— Întoarce-te să bei cu tovarăşii tăi, însă să nu mai vorbeşti de rău pe un om tot aşa de brav ca tine!

Se făceau slujbe religioase foarte pompoase cu racla sfintei Geneviève pentru a obţine pace. De-abia plecase procesiunea la drum cînd începu să plouă, la care episcopul de Castres zise cu plăcere:

— Sfînta se înşală. Ea crede că-i cerem ploaie!

Un mare prieten al românilor

Generalul BERTHELOT

România și Războiul reîntregirii

Cele două secole, de la Cantemir și Brîncoveanu pînă la primul război mondial, în care teritoriile românești au fost teatre de operațiuni militare în războaiele ruso-austro-turce și o mare parte a poporului român se afla încă sub ocupație străină, au acumulat în sufletul celor care gîndesc românește o puternică și întemeiată neîncredere în „bunele intenții" ale marilor imperii vecine.

Participarea la războaiele balcanice mai mult în calitate de arbitru decît de beligerant dovedise în primul rînd maturitatea politică și diplomatică a României, mai puțin experiența ori superioritatea sa militară.

La izbucnirea „războiului european", ce va deveni curînd mondial, România era puțin dispusă să se hazardeze în complicatul hățiș al intereselor străine și a rezistat timp de doi ani diverselor presiuni și ispite ale celor două tabere. Cu mari dificultăți politice, diplomatice, economice și militare, guvernul român a reușit să păstreze neutralitatea țării, deși regele Carol I încheiase încă din 1883 un tratat secret de alianță cu Puterile Centrale.

Faptul că Transilvania, vechi principat cu populație majoritar românească, se afla încă sub jurisdicție cezaro-crăiască a decis în cele din urmă intrarea României în război alături de Antanta. Garanțiile privind reîntregirea neamului, recunoscute printr-un tratat politic și o convenție militară, semnate de reprezentanții Rusiei, Franței, Angliei și Italiei, asigurau România că speranțele poporului său nu vor mai fi înșelate de către aliați, așa cum se întîmplase cu Rusia după războiul din 1877—1878.

Ofensiva românească în Transilvania, din august 1916, menită să slăbească presiunea militară germană pe frontul francez de la Verdun, trebuia să fie coordonată cu o ofensivă rusă a trupelor de sub comanda generalului Brusilov în Galiția și de o ofensivă franceză a trupelor comandate de generalul Sarrail, pe frontul din Grecia. De asemenea, Rusia dăduse asigurări privind neutralitatea Bulgariei în cazul intrării României în război, excluzînd eventualitatea unui atac germano-bulgaro-turc în sudul Dobrogei ori la Dunăre.

În timp ce conducerea politică și militară a României a acționat cu bună-credință, conform acordurilor, comandanții aliați menționați mai sus căutau justificări pentru nerespectarea promisiunilor, ceea ce a permis forțelor austro-ungare și germane să treacă la contraofensivă în Transilvania, iar celor germano-bulgaro-turce să înainteze în Dobrogea și să forțeze trecerea Dunării. Virtual înconjurată de dușmani și izolată de aliați, armata română începuse deja să guste înfrîngerea.

Nehotărîrea, indiferența și adeseori sfidarea duse pînă la limita trădării, pe care le arătau comandanții trupelor aliate ruse din Dobrogea și Muntenia, au determinat înaltul comandament român să ceară venirea în România a unei misiuni militare franceze. De fapt, încă din 1914, o dată cu misiunea exploratorie a generalului Pau, francezii insistau pentru trimiterea unei misiuni permanente în România, dar autoritățile noastre nu doreau să încalce statutul de neutralitate.

Un comandant optimist

Deoarece marile enciclopedii naționale (franceze, britanice, italiene, sovietice) și enciclopediile militare prezintă foarte sumar sau ignoră pur și simplu viața și activitatea generalului Berthelot, considerăm că este o datorie de onoare să prezentăm tinerelor generații personalitatea unui mare comandant militar care a fost alături de români în zilele triste ale înfrîngerii și în cele înălțătoare ale victoriei, a organizat „renașterea armatei române" și a contribuit la realizarea României Mari.

Înzestrat cu un spirit metodic și ordonat, inteligent, activ și neobosit, cu o bogată experiență în Marele Cartier General Francez și la comanda unui grup de armate, generalul Berthelot însuși credea că a fost ales șef al Misiunii Militare Franceze în România pentru optimismul său, care trebuia să redreseze moralul conducerii militare și civile românești.

Invitîndu-l la Chantilly, pentru a-i da instrucțiuni concrete, mareșalul Joffre, comandantul-șef al armatelor franceze, i-a spus fostului său locțiitor: „Misiunea dumneavoastră în România va fi ceea ce veți ști și veți reuși să faceți acolo. Rusia nu va vedea cu ochi buni venirea dumneavoastră. Cît despre români, trebuie înainte de orice să le cîștigați încrederea și inimile. Rolul de consilier este întotdeauna foarte delicat".

Sosit în România la 15 octombrie 1916, după o scurtă trecere prin Petrograd și convorbiri, la Stavka (Marele Stat Major Rus), cu generalii Alexeiev și Beleaiev, generalul Berthelot analizează rapid situația militară și dă un diagnostic extrem de precis: înfrîngerile românești dovedeau lipsa de experiență în războiul modern și mari deficiențe în menținerea unor rezerve strategice. El solicită regelui Ferdinand luarea celor mai potrivite măsuri pentru îmbunătățirea folosirii forțelor și redresarea moralului trupelor.

Deoarece în momentul sosirii sale în București amenințările asupra Capitalei erau iminente, el susține și participă la pregătirea marii bătălii de pe Neajlov și Argeș. Este uimit de incompetența și lașitatea generalilor Socec și Scărișoreanu și regretă neglijențele fatale care au dus la capturarea planului ro-

Generalul Berthelot decorînd un drapel de luptă

mân de operaţii de către inamic. În acelaşi timp, remarcă frumoasele calităţi ale soldatului român: simplitatea, curajul, rezistenţa, răbdarea, respectul şi devotamentul, fără a neglija să-i surprindă şi slăbiciunile: tendinţa de a avea reacţii emotive extreme.

Încă din primele sale rapoarte trimise în Franţa, el pune în evidenţă „inerţia calculată" a ruşilor, care provocaseră înfrîngerea armatei române şi urmăreau în continuare „distrugerea sistematică" a forţelor româneşti, cu scopul de a elimina România din rîndul combatanţilor. El arăta că armata română, deşi se confrunta cu incredibile condiţii fizice (lipsă de armament modern, echipament, mijloace de transport, hrană şi medicamente), are un moral bun, este foarte disciplinată, iar după reorganizare va fi o forţă militară pe care aliaţii vor putea conta.

Admirabil organizator, un adevărat dirijor al detaliilor şi succesiunii operaţiilor militare, generalul Berthelot a adus o importantă contribuţie la coordonarea retragerii armatei române în Moldova, la consolidarea liniei de apărare a Siretului, la reorganizarea armatei române.

Cei cîteva sute de ofiţeri francezi, membri ai misiunii militare, au fost repartizaţi la diferite arme şi eşaloane pentru a orienta, în calitate de consilieri, funcţionarea noilor centre de instrucţie.

Încă din primăvara anului 1917, rezultatele acestei activităţi începuseră să se facă simţite, România şi armata română devenind un element de încredere şi de stabilitate în zonă, fiind în evident contrast cu instabilitatea crescîndă din Rusia, după revoluţia liberală din martie.

Mai român decît românii

În numeroasele călătorii întreprinse la Petrograd pentru a obţine îmbunătăţirea transporturilor aliate către România, generalul Berthelot descoperise „gîndul ascuns al cămarilei ruse de a lăsa armata română să fie învinsă ori înlăturată, pentru ca apoi, după victoria aliaţilor, să apară drept eliberatori şi să ceară ca preţ al ajutorului lor Moldova, nimic mai mult". Totuşi, el pleda fără încetare, atît în rapoartele trimise în Franţa, cît şi în discuţiile purtate la Stavka, pentru rolul de excepţie pe care România şi armata română trebuiau să-l aibă în echilibrul european postbelic.

Generalul Gurko, şeful Marelui Stat Major Rus în ianuarie 1917, nemulţumit de insistenţele şefului Misiunii Militare Franceze, i-a răspuns, într-un moment de sinceritate:

„Dar dumneavoastră sînteţi mai român decît românii! Ce interes aveţi ca armata română să fie reorganizată şi încă atît de repede".

Cunoscător din surse directe, militare şi politice, al desfăşurării revoluţiei ruse, generalul Berthelot era convins că „Rusia ar fi trebuit să-şi spele rufele murdare după război". El urmărea cum „revoluţia merge cu paşi mari către pacifism şi mai ales către indisciplina militară". În această atmosferă nesigură, în care structurile Imperiului ţarist se prăbuşeau vertiginos, generalul Berthelot avea mare încredere în renaşterea armatei române şi evenimentele militare aveau să confirme justeţea acestui crez.

În august 1917, la un an de la intrarea României în război, germanii şi austro-ungarii se pregăteau pentru ofensiva finală, care în viziunea lor ar fi însemnat zdrobirea armatei române şi dispariţia unui inamic incomod. Dar vitejia şi hotărîrea românilor, care luptau pentru existenţa lor, au oprit ofensiva germană, şi trupele române au trecut pe neaşteptate la contraofensivă şi au obţinut „singura victorie aliată din anul 1917", pe toate celelalte fronturi situaţia militară fiind nedecisă. După marile bătălii de la Mărăşeşti, Mărăşti şi Oituz, generalul Berthelot nota în jurnalul său: „Nu cred că nemţii vor continua după lecţia care le-a fost dată".

Răsăritul roşu

Într-adevăr, ameninţarea unei noi ofensive austro-germane a dispărut, dar jafurile, violurile, masacrele şi revoltele militarilor ruşi constituiau un nou pericol pentru armata română, pentru însăşi existenţa statului român. Berthelot notează: „Soldaţii ruşi vor pacea cu stupiditate... ei nu au decît pacea în cap". Dar ceea ce îngrijora cel mai mult era pactizarea cu inamicul şi „la manière boche dont les Russes traitent la Roumanie" (maniera nemţească în care ruşii tratează România).

Izbucnirea revoluţiei bolşevice din octombrie 1917 i-a transformat pe francezi în „cei mai mari duşmani ai Rusiei", în timp ce singurii prieteni deveniseră „Wilhelm şi poporul său".

Cu speranţa că totuşi nemţii vor fi cei care vor pune capăt „acestei pehlivănii numite mare revoluţie", generalul Berthelot constată că „Rusia este la cheremul unei mîini de oameni îndrăzneţi şi fanatici", iar „tulburările comise în numele socialismului internaţional sînt inimaginabile. Datorită acestei jumătăţi de duzină de inconştienţi care îşi permit să vorbească în numele Rusiei, aceasta se întoarce cu paşi mari spre evul mediu".

Într-o şedinţă a consiliului de coroană, conducerea politică şi militară a României la cunoştinţă, la 16 ianuarie 1918, de conţinutul ultimatumului trimis de Lenin şi de Krilenko. Şeful Misiunii Militare Franceze, participant la discuţie, este de părere că actul respectiv este „un monument demn de păstrat în istoria diplomaţiei". Peste două săptămîni, guvernul bolşevic declară război României, vechiul său aliat.

Cînd **Sfatul Ţării** a proclamat independenţa Basarabiei, la 6 februarie 1918, generalul Berthelot notează: „Este sigur că ţăranul este moldovean şi că tratatele din 1812 şi 1878 nu au încorporat Basarabia Rusiei decît în virtutea dreptului celui mai tare". Pe de altă parte, evenimentele îl obligă să constate că „nici un rus, cu atît mai mult bolşevic decît ţarist, nu va accepta ca România să se mărească pe seama Rusiei".

Cea mai mare mîhnire este produsă în sufletul generalului francez de „surda propagandă în direcţia unei păci separate, susţinută de generalul Averescu şi de ambasadorul Italiei — Fasciotti". Situaţia militară disperată, după încheierea păcii separate de la Brest-Litovsk, determină România să înceapă tratative în vederea unei păci cu Germania. În această situaţie extrem de delicată, cînd Clémenceau dădea dovadă de intransigenţă, cerînd respectarea obligaţiilor, indiferent de soarta unui popor şi a unei ţări, generalul Berthelot, înţelegînd hotărîrea conducerii româneşti, ia legătura cu ambasadorii la Iaşi şi la Petrograd ai Franţei, Angliei şi Italiei, propunîndu-le elaborarea şi publicarea unei „declaraţii colective a Aliaţilor prin care să se recunoască faptul că armata română şi-a făcut întotdeauna datoria cu vitejie şi lotalitate, că România a cedat în circumstanţe critice şi independente de voinţa sa şi, în aceste condiţii, Aliaţii consideră tratatul de pace impus de Germania nul şi neavenit şi vor proceda la revizuirea sau anularea sa în timpul negocierilor pentru pacea generală".

De fapt, tratatul de pace de la Buftea nu a fost ratificat de nici una din părţi, guvernul român aplicînd parţial numai prevederile sale militare. Generalul Berthelot şi-a încheiat prima misiune în România cu convingerea că „armata română, reconstituită cu preţul atîtor eforturi, şi a cărei valoare s-a afirmat deja atît de fericit, reprezintă o forţă pe care România nu o va putea dizolva fără a-şi sacrifica viitorul".

Peste ocean şi din nou în România

Imediat după întoarcerea din România, generalul Berthelot este trimis într-o nouă misiune, de astă dată în Statele Unite ale Americii, pentru a convinge autorităţile civile şi militare americane de necesitatea intervenţiei în Europa de partea Aliaţilor. Reuşita misiunii este o mărturie evidentă a tactului diplomatic şi a spiritului deschis, pozitiv al acestui comandant, care solicita imediat o nouă comandă operativă pe frontul de vest.

În octombrie 1918, este numit comandant al Armatei de Dunăre şi porneşte de la Salonic spre nord, curăţind Balcanii de rămăşiţele forţelor militare inamice. Armata română aştepta momentul propice pentru denunţarea tratatului de pace cu Germania şi pregătea o ridicare generală împotriva nemţilor „despre care se va scrie în istorie".

Trecerea Dunării se desfăşoară în sărbătoare, iar cineva observă că, la trecerea trupelor franceze prin satele româneşti, „cîinii nu latră".

Generalul Berthelot participă, alături de regele Ferdinand şi de regina Maria, la intrarea triumfală în Bucureştiul eliberat şi asistă la defilarea trupelor în faţa statuii lui Mihai Viteazul. Cu această ocazie, regele îi acordă „Marea cruce a ordinului Mihai Viteazul", generalul francez fiind primul titular al acestui ordin.

Mai bine mai tîrziu decît niciodată, Clémenceau îi dă generalului Berthelot „carte blanche" în România, Transilvania, Ucraina şi Crimeea. Cunoscînd pericolul trupelor sovietice din Basarabia şi noua ameninţare reprezentată de orientarea pro-sovietică a Republicii Ungare a Sfaturilor, Berthelot este de acord, susţine şi încurajează acţiunile administrative şi militare ale autorităţilor române.

În 23 martie 1918, cînd guvernul comunist maghiar declară război cehilor, sîrbilor şi românilor, făcînd în acelaşi timp apel la guvernul sovietic condus de Lenin, comandantul Armatei de Dunăre notează cu amărăciune: „Iată rezultatul politicii noastre de temporizare şi de menajare!".

Ocuparea capitalei maghiare de către trupele române este acceptată şi justificată în rapoartele trimise în Franţa, ca fiind singura soluţie militară şi politică prin care „războiul cîştigat pe calea armelor să nu fie pierdut pe cale diplomatică". Armata română era singura forţă capabilă să împiedice răspîndirea anarhiei în această parte a Europei.

Un mare gurmand şi un om de cultură

Dacă generalul Berthelot a avut un hobby — ori un viciu — acesta a fost pofta de mîncare, „un vrai bon appetit". Contele de Saint-Aulaire, ambasadorul Franţei în România, notă în memoriile sale că generalul a exercitat în România o „adevărată dictatură... gastronomică".

Jurnalul său are numeroase pasaje referitoare la deliciile artei culinare. Ştie să aprecieze savoarea borşului, se bucură de „noul masacru al ouălelor roşii" într-o frumoasă zi de Paşti, proverbele aduse în discuţie amintesc de cei „ce aşteaptă să le cadă în gură ciocîrlii gata fripte" şi nu este de mirare că avea peste 110 kilograme, iar soldaţii români l-au imortalizat în frumoase cîntece populare, pronunţîndu-i numele ca pe o firească poreclă ţărănească: „moş Burtălău".

Om de umor fin şi de mare cultură, generalul Berthelot participa cu sobrietate la ceremonialul curţii regale, se simţea în largul său în discuţiile cu generalii români sau ruşi, ştia să aprecieze cum se cuvine întîlnirile cu Nicolae Iorga şi nu se sfia să noteze în jurnal faptul că „a fost fermecat de talentul violonistului

19 iunie 1917, generalul Henri Mathias Berthelot înmînînd generalului Arthur Văitoianu Legiunea de onoare

Enesco, unul dintre cei mai mari artişti ai timpului nostru".

Receptiv la toate frumuseţile vieţii, se amuză văzînd, la 10 mai 1917, „un Hohenzollern ascultînd Marseillaise cu mîna la chipiu" sau privindu-se „vorbind cu regele Ferdinand" într-un film realizat în gara Botoşani.

În timpul misiunii din Statele Unite şi-a cumpărat o maşină de scris „Corona", pe care a folosit-o la transcrierea jurnalului şi a memoriilor sale, care depăşesc o mie de pagini. Dintre acestea, o treime se ocupă de cele două misiuni în România şi constituie o mărturie a „respectului profund pe care l-a resimţit faţă de această mică naţiune latină pe care a ajutat-o să devină „România Mare".

Trebuie să ai un optimism congenital pentru a vedea comicul în miezul tragediei: în plină epidemie de holeră, sovietul diviziei ruse din Piatra Neamţ refuză tratamentul, deoarece „soldaţii proletari conştienţi nu vor să accepte injecţiile contrarevoluţionare".

Cetăţean de onoare al României

Născut la 7 decembrie 1861 în localitatea Fleurs din departamentul Loire, Henri Mathias Berthelot s-a înscris la Şcoala militară de la Saint Cyr în 1881. La absolvire, în 1883, este avansat sublocotenent de infanterie, fiind repartizat în Algeria. După un stagiu în Indochina franceză (Vietnam), revine în Franţa în 1887. În anul următor este admis la Şcoala Superioară de Război. În 1890 este ataşat la Marele Cartier General. În 1910 primeşte comanda unui regiment de infanterie, avînd gradul de colonel. Este avansat general de brigadă în 1913.

La izbucnirea primului război mondial este locţiitor pentru operaţii al generalului Joffre, şeful Marelui Cartier General Francez; apoi primeşte comanda unui grup de armate.

Cele două misiuni în România şi cea din Statele Unite i-au prilejuit cunoaşterea unor mari personalităţi politice, militare şi culturale din aceste ţări.

În 1917 primeşte aproape simultan titlul de cetăţean de onoare al României şi cel de „Mare ofiţer al Legiunii de onoare".

După terminarea războiului este numit guvernator al oraşului Metz şi comandant suprem al provinciei Lorraine. În perioada 1922 — 1926 a fost guvernator al oraşului Strasbourg.

În fiecare toamnă, pînă la sfîrşitul vieţii, a călătorit în România. În anul 1922, guvernul României i-a împroprietărit în mod simbolic, acordîndu-i o fermă în localitatea Fărcădin, în Ţara Haţegului, judeţul Hunedoara.

La 5 iunie 1926, Academia Română l-a ales membru de onoare.

A decedat la 29 ianuarie 1931. La ceremonia funerară din capitala Franţei, oficiată în catedrala Saint Louis des Invalides, au luat parte mareşalii Pétain, Lyautey şi Franchet d'Esperey, generalii Gamelin, Weygand şi Maginot, iar dintre români, ataşatul militar al României şi profesorul Nicolae Iorga.

Prin testament, proprietatea sa din Transilvania a fost donată Academiei Române pentru a asigura burse de studii în Franţa unor tineri ofiţeri români. Municipalitatea oraşului Iaşi i-a turnat un bust în bronz, pe un soclu aflat acum în spatele Teatrului Naţional şi străzi importante din Bucureşti şi din alte oraşe româneşti au primit numele său.

■ MIHAI POPESCU

Perle într-o cupă cu vin

Pentru că Marc Antonius s-a arătat foarte surprins de fastul exorbitant al banchetului pe care Cleopatra îl oferea în cinstea lui, ea a supralicitat, punînd într-o cupă cu vin două perle de o valoare nepreţuită. După ce i-a spus că tributul pe care i-l oferea se cuvine a fi mai mare decît preţul acelui festin, ea a băut perlele împreună cu vinul. După ce au devenit amanţi, nici Antonius nu s-a lăsat mai prejos, oferindu-i reginei Nilului... Ciprul, Fenicia, Siria şi părţi din Arabia, Cilicia şi Iudeea.

Capul Sfîntului Ioan Botezătorul

Atunci cînd Irodiada, după moartea soţului ei, va încălca legea ebraică şi se va căsători cu cumnatul său Irod, acest act imoral va fi aspru condamnat de Ioan Botezătorul. Numai că lui Irod îi stîrnea o şi mai mare patimă Salomeea, fiica Irodiadei, cea mai mare plăcere a lui fiind să o vadă măcar dansînd. Îndemnată de mama sa să-i facă pe plac, Salomeea a acceptat să danseze în faţa lui, cu condiţia să-i dăruiască orice îi va cere. Acest „orice" nu a fost altceva decît capul Sfîntului Ioan Botezătorul, pe care l-a obţinut în acest fel, oferindu-i-l, la rîndul ei, pe un platou de argint mamei sale, care s-a considerat astfel răzbunată.

Cadouri pentru IUBITE

Libertatea

Ca un alt suveran al Constantinopolului, cu aproape un mileniu în urmă, Soliman Magnificul, cel care a dat măriri şi strălucire militară fără precedent imperiului otoman, va oferi libertatea sclavei sale Roxana, din dragoste, după care o va lua şi de soţie. Un martor din epocă a scris: „În această săptămînă s-a petrecut în oraş un eveniment extraordinar: Soliman a luat, pentru a o face sultană, o sclavă din Rusia."

Sonetele lui Shakespeare

Cele 154 de astfel de poeme dăruite literaturii universale de marele Will, considerate printre cele mai frumoase creaţii lirice din toate timpurile, chiar dacă astăzi se ştie mai puţin, au fost de fapt dedicate unei femei învăluite în mister, Doamna Brună.

Taj Mahal

De cînd soţia sa favorită, Mumtaz Mahal, a murit, în 1631, aducînd pe lume al paisprezecelea copil, şahul Jahan, împăratul mongolilor, nemîngîiat pe vecie, a pus să i se construiască un mausoleu de alabastru. 20 000 de lucrători au muncit timp de 15 ani pentru a ridica această neasemuită necropolă. Ea se păstrează intactă pe malul rîului Jumna, în nordul Indiei, în interiorul unei grădini străjuite de zid, înconjurată de dale de marmură şi bazine cu apă care îi reflectă în unde frumuseţea. Şahul ar fi dorit şi pentru sine un edificiu similar, o replică în marmură neagră a lui Taj Mahal, dar nu a mai apucat să-şi ducă gîndul la împlinire, întrucît a fost detronat de unul dintre fii săi.

Bicicleta de 10 000 de dolari

„Jim Diamont" Brady oferă actriţei Lillian Russel, de care era îndrăgostit, o bicicletă aurită cu ghidonul de sidef şi cu spiţele aviînd montate diamante, smaralde, rubine şi safire. Cînd miss Russel pleca în turnee, bicicleta, pusă într-o husă din piele albastră, o însoţea peste tot.

Trandafiri roşii pentru eternitate

După moartea tragică a actriţei Marilyn Monroe, în 1962, Joe Di Maggio, al doilea soţ al său, va depune de trei ori pe săptămînă cîte un buchet de trandafiri roşii pe mormîntul ei, în aşa fel ca iubita lui să aibă totdeauna flori proaspete şi în... eternitate.

Diamantul lui Liz Taylor

Richard Burton a cumpărat un diamant de 69,42 carate, în valoare de 5 250 000 de franci, pentru a i-l oferi lui Liz Taylor. Printre alte semne exprimate în cadouri ale iubirii sale mai amintim: o haină de vizon, cea mai scumpă din lume (625 000 F), diamantul Krupp, de 33,9 carate (1 750 000 F), diamantul Ping-Pong (190 000 F), un smarald de 465 000 F şi o broşă cu safire estimată la 325 000 F.

BUDAPESTA 1919:

PILDA DE OMENIE A ARMATEI ROMÂNE

La 1 Decembrie 1918, la Alba Iulia, era consfinţită făurirea statului naţional unitar român, operă pentru eternitate a unui popor adt de greu încercat de vicisitudinile istoriei.

Totul ar fi putut să intre de atunci în normal, dar nu ne era dat nouă să obţinem o victorie fără chinuri şi jertfe. Două au fost cauzele fundamentale care au determinat izbucnirea în 1919 a conflictului armat româno-ungar: în primul rînd, „noua" Ungarie — şi în varianta Karolyi şi în varianta Bela Kuhn — a dovedit extrem de rapid că nu înţelege să abandoneze „moştenirea" Coroanei Sf. Ştefan; în al doilea rînd, aliaţii occidentali, uneori din simplă ignoranţă, alteori din interes, au alimentat nepermis de mult speranţele Budapestei, favorizînd astfel conflictul.

Primul punct al discordiei a fost convenţia militară de la Belgrad din 13 noiembrie 1918 care a permis Ungariei să menţină forţe militare pe linia Mureşului şi după 1 Decembrie 1918. În teritoriul încă ocupat s-a dezlănţuit teroarea antiromânească, negocierile succedîndu-se într-un ritm ameţitor. A urmat o nouă „linie de demarcaţie" impusă de Aliaţi, care nici ea n-a avut darul să rezolve situaţia din ce în ce mai încordată. După ciocniri sîngeroase în Apuseni la începutul anului 1919 şi după noi tentative nereuşite ale Aliaţilor de a stăvili escaladarea conflictului, armata roşie ungară, reprezentînd oficial Republica Ungară a Sfaturilor, dar, în fapt, idealul Ungariei milenare, a atacat la 15/16 aprilie 1919 poziţiile armatei române. Reacţia forţelor subordonate Comandamentului Trupelor din Transilvania a fost promptă şi eficientă. Între 30 aprilie — 1 mai ostaşii români atingînd Tisa. Nu era însă sfîrşitul campaniei pentru că, la 20 iulie 1919, armata roşie ungară face o nouă încercare disperată de a înfrînge trupele române şi a-şi croi drum spre Transilvania. Înfrîngerea administrată stacatoriior de marile unităţi române în ceea ce s-a numit bătălia de pe Tisa a determinat dezagregarea completă a regimului Bela Kuhn şi a-visurilor „internaţionaliste" de cooperare cu Rusia bolşevică a lui Lenin.

Prezenţa armatei române la Budapesta nu a fost deci împlinirea unui vis megaloman, ci satisfacerea unei necesităţi vitale la acea dată: salvgardarea Marii Uniri înfăptuite în 1918.

Perioada în care armata română s-a aflat la Budapesta constituie o confirmare în plus a faptului că singurul scop al acţiunii militare a României din 1919 a fost acela de a elibera şi apăra Transilvania, revenită la trupul ţării prin hotărîrea Adunării Naţionale de la Alba Iulia din 1 Decembrie 1918.

Misiunea armatei române a fost extrem de dificilă pentru că Ungaria se găsea într-o situaţie economică dezastruoasă, la care se adăuga un climat politic confuz în care numai poziţia net revanşardă a „reacţiunii albe" era definită fără echivoc. Comandamentul român, conştient de faptul — recunoscut cu sinceritate de generalul Mărdărescu — că „o ocupaţiune, oricît de civilizată ar fi ea, este totuşi dureroasă", a încercat să adopte de la început o conduită principială, clară în scopuri şi fermă în aplicare faţă de toate categoriile populaţiei. Era singura soluţie acceptabilă în condiţiile în care intrarea trupelor române în Budapesta a dat naştere la reacţii contradictorii: unii s-au refugiat înspăimîntaţi de represaliile prevestite de propaganda maghiară de toate nuanţele, alţii — în special politicienii de dreapta —, deşi în ascuns, făceau planuri de recucerire a Transilvaniei, sperînd că vor găsi în ostaşul român paravanul ideal pentru „rezolvarea" problemei comuniste şi a celei evreieşti. În fine, marea majoritate a cetăţenilor de rînd, dincolo de sentimente naţionale şi naţionaliste, aşteptă de la armata română rezolvarea problemei numărul unu a acelor zile: hrana.

Ca de-atîtea ori pe parcursul istoriei noastre, ostaşul român nu a făcut notă discordantă cu frumuseţea morală caracteristică poporului din care provenea şi s-a comportat demn, pe măsura aşteptărilor exprimate de generalul Constantin Prezan în 5 august 1919: „Am credinţă că acum cînd duşmanul a fost înfrînt şi distrus, armata ce comandaţi (este vorba de generalul Mărdărescu — n.n.) se va conduce cu locuitorii teritoriilor cucerite în aşa fel, încît lumea întreagă va putea constata că noi, soldaţii, suntem cu adevărat reprezentanţii unui popor cinstit, drept, bun şi înaintat".

În acest spirit este redactată şi prima proclamaţie a comandantului trupelor din Transilvania, care insera principiile relaţiilor dintre ostaşii români şi populaţia civilă:

„1. Armata românească nu face război locuitorilor, ci armatelor care au atacat-o.

2. Soldatul român garantează liniştea, avutul şi viaţa cetăţenilor".

Cercurile politice maghiare au privit cu circumspecţie aceste măsuri, încercînd prin diferite mijloace să submineze autoritatea mili-

țară românească deoarece, avînd proaspătă în amintire experiența ocupării Bucureștilor, nu credeau că o armată se poate comporta altfel decît cea germană sau austro-ungară, iar pe de altă parte, o stare conflictuală între armata română și populația civilă convenea mai mult țelurilor politice pe care le urmăreau.

Pe toată durata ocupației, aceste cercuri politice au folosit felurite mijloace pentru a crea o tensiune artificială în relațiile armatei române cu cetățenii pașnici ai Ungariei pe care intenționau să-i folosească drept masă de manevră.

Astfel, la 21 august 1919, generalul Mărdărescu a fost obligat să dea o proclamație prin care declara nulă și neavenită starea de asediu anunțată de ziarele „Reggeli Hirek" și „Budapeszti Közlöny" cu o zi înainte.

Generalul Ștefan Holban, investit guvernator al Budapestei în august 1919, povestea că după trei zile de la ocuparea Budapestei s-a făcut cu știința poliției din capitală un început de pogrom contra evreilor. Replica comandamentului român a fost prompță și tăioasă. Interpelîndu-l pe șeful poliției budapestane, generalul Holban i-a comunicat că în cazul în care nu e capabil să mențină ordinea va fi înlocuit cu un ofițer român „... fiindcă atîta timp cît armata română e în Budapesta vrem ca toată lumea, fără deosebiri de religie sau alte considerațiuni externe, să fie protejată de răufăcători".

Drept „recompensă" pentru acest mod de comportare, în toamna lui 1919, despre generalul Holban s-a lansat zvonul că s-ar fi sinucis datorită, chipurile, remușcărilor care-l bîntuiau din perioada cît fusese guvernator al Budapestei. Sponsor: Horthy și ceilalți. „Agent publicitar": ziarul italian „Corriere della Sera". O gogoriță pentru care Marele Cartier General român a fost nevoit să intervină energic pe lîngă atașatul militar italian, generalul Ferigo. Cum generalul Holban era viu și sănătos și nu avea nici conștiința încărcată, lucrurile s-au stins aici. Dincolo de toate, însă, o punte se stabilește între Budapesta și Roma și ea ne va fi nefastă în vara lui 1940...

Tot ca răspuns la provocările reacțiunii maghiare, într-o altă proclamație, datată 20 august 1919, comandamentul român avertiza că „... nu va servi de unealtă nimănui, pentru a se pune în serviciul persecuțiunilor politice de orice natură, lăsînd din acest punct de vedere întreaga responsabilitate acelora care, folosindu-se de situația actuală, s-ar deda la persecuțiuni politice. Comandamentul român se va mărgini la menținerea ordinei și nimic mai mult".

Ziarul „Pesti Elek" din 26 septembrie 1919 confirmă poziția autorităților militare române, arătînd că acestea nu au permis, în teritoriul pe care îl supravegheau, ca guvernul Friedrich să facă un lagăr pentru internarea bolșevicilor. Într-adevăr, sub privirea „blîndă" a noilor autorități ungare, la Hajmasker se înființase un lagăr unde erau deținute circa 1 000 de persoane sub acuzația de bolșevism. Scrisoarea populației budapestane care face apel la armata română pentru a stăvili „teroarea albă" și adresa prefecturii județului Szabolcs în care se spune „Cînd s-ar întîmpla asta (retragerea trupelor române — **n.n.**), sute de mii din populația cinstită, care n-are nici o legătură cu bolșevismul, însă mai cu seamă pătura inteligentă, ar fi expusă răzbunării crunte și sîngele multor elemente nevinovate și prețioase ar uda pămîntul", pun într-o lumină adevărată caracterul ocupației române. Afirmația că trupele române ar fi instituit teroarea anticomunistă cade în fața acestor probe care fac dovada incontestabilă a faptului că principalul scop al acțiunii militare a României în anul 1919 a fost, în exclusivitate, reîntregirea neamului românesc, apărarea integrității teritoriale amenințate de politica agresivă a Budapestei.

Pentru a folosi în continuare documentele, vom cita mai amplu dintr-o proclamație care definește în termeni fără echivoc modul în care armata română a înțeles misiunea sa în Ungaria:

„Svonuri tendențioase și răuvoitoare au fost răspîndite cu scop de a insinua că Comandamentul militar sau guvernul român ar fi contribuit într-un mod oarecare la aducerea la cîrma statului ungar a guvernului actual (este vorba de guvernul Friedrich care a succedat guvernului socialist condus de Peydl — **n.n.**). Încă de la început, Comandamentul Trupelor din Transilvania a făcut cunoscut că autoritățile militare nu au și nu vor avea nici un amestec în chestiunile lăuntrice ale Ungariei: **Rolul armatei române nu este nici de a aduce, nici de a menține guverne în teritoriul altor state și nu a recunoscut pînă acum nici un guvern ungar** (subl. ns.). Dorința României este ca (tot) odată tranșate — de acord cu aliații ei — toate chestiunile care au rezultat din războiul actual, să reia relațiuni pacinice normale cu poporul vecin ungar, căruia îi cere numai o conduită leală și împlinirea strictă a angajamentelor luate.

În aceste condițiuni suntem dispuși a ajuta și a înlesni, pe cît mai mult, ameliorarea stării economice a poporului ungar (...). Armatei române, care a întreprins acțiunea militară în urma provocațiunei armatei inamice de la Tisa, îi e străin orice spirit de răzbunare. Ea dorește numai să vadă înfăptuită liniștea în Ungaria și pacinica dezvoltare a statului ungar, pe căile ce le va alege însuși poporul.

Ocupațiunea provizorie a armatei române nu împiedică ca viața politică să se manifeste în conformitate cu ordonanțele date în cadrul liniștei".

În aceeași ordine de idei să subliniem că acele cercuri politice maghiare care au încercat ca în umbra armatei române să rezolve în mod radical problema bolșevismului au fost complet dezamăgite de comportarea românilor. Neînțelegînd sau, mai corect, nevrînd să înțeleagă că prezența armatei române la vest de Tisa era dictată exclusiv de tranșarea problemei Transilvaniei, reacțiunea maghiară a încercat să atribuie trupelor române rolul de jandarm în sud-estul Europei. În planurile magnaților unguri atribuirea acestei „misiuni" României rezolva două puncte esențiale: la adăpostul, și cu ajutorul, românilor urmau să fie încheiate conturile cu mișcarea comunistă și, în același timp, printr-o propagandă abil condusă în Occident, trebuia să convingă opinia publică de amestecul fățiș al armatei române în treburile interne ale Ungariei. Dar armata română nu a făcut acest joc, în aparență subtil, dar în realitate tradițional al burgheziei maghiare și nu s-a antrenat în acțiuni represive care să favorizeze o anumită formațiune politică. Șovinismul maghiar a ripostat prompt, dar aberant: armata regală română este procomunistă! Primul ministru Friedrich își declara într-o convorbire particulară uimirea față de atitudinea românilor. „Cum explici dumneata (Radu Cosmin — **n.n.**) că un director al ziarului „Pesti Hirek", fost turburător, arestat de noi a fost eliberat de un maior român? Karol Iancso, șeful ziarului „Voros Ujsag", oficiosul lui Kuhn Bela, care a scris articole murdare contra regelui și reginei României și contra armatei române, numind-o armată de bandiți, a fost închis de guvernul nostru și liberat urgent de armata română. Eu nu-mi explic!". Și, în loc de concluzie logică, Friedrich face un „salt mortal": „Și-apoi eu am impresia că românii susțin pe bolșevici. Asta rănește inima! Un exemplu: Adunarea avocaților n-a avut voie să se întrunească pentru rezolvarea unor chestii de ordin economic. În schimb, în 26 de adunări, muncitorii socialiști au avut voie".

Să adăugăm că, după cîteva zile de la instalarea autorităților române la Budapesta, dispoziția inițială a suspendării tuturor întrunirilor politice a fost abrogată. Menținîndu-se

ferm pe poziția sa inițială de neamestec în chestiunile luptei interne pentru putere, armata română a scăpat din plasa cu care a încercat să o învăluiască reacțiunea maghiară prin politica ei duplicitară. Clica strînsă în jurul lui Miklos Horthy, Friedrich și arhiducelui Iosif credea în „șansa" instaurării unui regim de teroare — care, așa cum am arătat deja, se potrivea perfect cu linia politică adoptată — cînd s-a simțit amenințată cu democrația! Cînd autoritățile române au permis în octombrie 1919 manifestările de stradă organizate de social-democrația nemulțumită de guvernul Friedrich, ministrul de interne Gyula Pekar s-a gîndit că a venit momentul potrivit pentru a convinge Comisia Interaliată din Budapesta că atitudinea armatei române aduce grave prejudicii menținerii ordinii în țară. În consecință, el a trimis numitei comisii, mult prea sensibilă la cereri nejustificate ale burgheziei maghiare, următoarea scrisoare: „Am onoarea a vă face cunoscut că după nota 930/9—5 a Ministerului de Război ungar, comandamentul suprem maghiar comunică că vin rapoarte din toate părțile teritoriului ocupat de români din care reiese că românii pun în libertate toți comuniștii arestați și agitatorii periculoși și în același timp ei susțin pe aceștia din urmă.

Activitatea premeditată a României îndreptată împotriva menținerii ordinii ia, de la o zi la alta, proporții din ce în ce mai mari.

Recent a fost primit un raport din care reiese că românii vor să dezarmeze jandarmii la Tatatovaros, ceea ce înseamnă în acest ținut, locuit de mineri, un mare pericol și poate duce la vărsare de sînge.

Cer misiunii militare interaliate să binevoiască a interveni de urgență pentru a pune imediat comuniștii sub supraveghere, mai ales în orașe, pentru că altfel menținerea ordinei poate întîmpina cele mai mari dificultăți.

În orice caz această activitate a românilor nu va fi împiedicată prin măsuri energice luate de către misiunea de înțelegere. Ministerul de Război maghiar își declină orice responsabilitate asupra consecințelor ulterioare.

Prezentată Misiunii Militare Interaliate, Budapesta 3 octombrie 1919".

Situația „explozivă" din zona carboniferă Tatabanya era însă datorată represaliilor dezlănțuite de jandarmii unguri împotriva minerilor suspecți de simpatii bolșevice. Mărturie pentru această stare de lucruri stă adresa comitetului minerilor din Tatabanya din 30 septembrie 1919 prin care este cerută cu

Un grup de copii unguri alături de ostașii români

insistență intervenția trupelor române pentru a stăvili excesul de zel al autorităților maghiare, care se soldase numai în 6 septembrie cu 6 morți și 25 de răniți.

Scrisoarea lui Pekar era o tentativă prea puțin disimulată de a-i convinge pe Aliați că singura forță capabilă de a reprima bolșevismul ungar nu putea fi decît armata națională condusă de Miklos Horthy. În subtext este insinuată însă ideea că singurul motiv al prezenței armatei române pe teritoriul maghiar îl constituia lichidarea comuniștilor. Deci, făcînd complet abstracție de revendicările teritoriale ale românilor, cercurile politice ungare dădeau acțiunii militare a României aspectul unei cruciade împotriva bolșevismului, o caracterizare forțată și în evidentă contradicție cu faptele. Concluzia acestui raționament vicios era că armata română fiind prin comportarea ei probolșevică nu avea ce căuta în Budapesta! Departe de a fi obtuzitate de vederi, această perspectivă înaintată de Budapesta era integrată unui program abil cu un vădit caracter antiromânesc, care nu făcea decît să anunțe politica revanșardă ce va fi practicată de Ungaria lui Horthy.

Deși propaganda ungară a încercat să prezinte în culori sumbre perioada de ocupație și există încă destui autori care se situează pe aceeași poziție, putem aduce dovezi concludente că lucrurile nu au stat așa. O adresă înaintată Comandamentului trupelor române din Budapesta de către partidul social-democrat și semnată Imre Peydl sună astfel: „Excelență, am onoarea a vă anunța cu respect că cele două meetinguri politice care Excelența Voastră le-ați admis în 23 l.c. (lună curentă — n.n.), le-am ținut și au luat parte la ele cel puțin 100 000 de oameni (una sută mii); din cauza localurilor nu au putut lua parte mai mulți. Aceste meetinguri au decurs în general în liniște, într-o calmitate impunătoare și aici partidul social-democrat și-a putut exprima și manifesta ținuta sa politică liber, neinfluențat și neîmpiedicat de nimeni". Aceasta se petrece în septembrie 1919, iar în octombrie 1919 încep demonstrațiile de stradă ale muncitorilor fără lucru din Budapesta (circa 500 000), inițiate și organizate de partidele de opoziție. Aceste formațiuni politice au dat o înaltă apreciere îngăduinței oferite de comandamentul român pentru desfășurarea acestor manifestații și au fost unanime în a dezavua hotărîrea luată de colonelul american Horovitz, la insistențele lui Gyula Pekar, de a da un certificat de bună purtare trupelor albe comandate de Horthy.

De altfel, prin poziția pe care s-a situat, parte din membrii Misiunii Militare Interaliate — chemată să coopereze cu comandamentele român și sîrb în toate chestiunile privitoare la Ungaria — au făcut tot ce le-a stat în putință pentru a sprijini dușmanii declarați ai românilor, gen Horthy sau arhiducele Iosif. Rattigan, însărcinatul cu afaceri englez la București, scria în raportul adresat la 15 octombrie 1919 lordului Curzon, ministrul englez al afacerilor externe: „Am curajul să spun că generalii care compun Misiunea Militară Interaliată au intrat în funcțiunile lor pe o cale greșită și că felul lor s-a arătat din ce în ce mai deplasat, în raport cu desfășurarea evenimentelor. Felul lor de a judeca este influențat în mare parte de elemente dușmane românilor. Cea mai mare parte dintre informatorii lor sînt unguri. Cu cît aceștia și-au dat seama că rapoartele lor — ostile românilor — erau acceptate, cu atît ele deveneau mai violente...".

Din cele arătate pînă aici putem trage concluzia că acțiunea militară a României în 1919 nu a fost dictată de spaima de bolșevism — deși pentru România Mare, amenințată fățiș, atît din vest cît și din est, de „puterea sovietelor", teama era cu totul justificată —, ci de împlinirea dezideratului eliberării Transilvaniei, iar afirmația că amiralul Horthy a preluat puterea cu ajutorul trupelor române este cu totul lipsită de conținut real.

Mergînd mai departe, pentru o mai deplină lămurire a cititorului, vrem să supunem atenției cîteva documente care atestă modul în

care populația ungară a apreciat comportarea trupelor române. Aceste dovezi sînt în total dezacord cu imaginea soldatului român pe care a încercat să o zugrăvească propaganda maghiară.

La Csepel, regimentul 10 vînători, avînd în pază fabrica de muniții, a descoperit printre alte obiecte de bronz destinate topirii și clopotul bisericii catolice din localitate. Contrar exemplului armatei austro-ungare care a jefuit fără scrupule și clopotele bisericilor ortodoxe române, ostașii noștri au returnat clopotul autorităților locale.

„În numele parohiei romano-catolice, precum și al credincioșilor romano-catolici primiți vă rog cele mai adînci mulțumiri — se spune în adresa Oficiului parohial romano-catolic din Csepel — pentru că ați binevoit a ne da clopotele, ce fuseseră depozitate la fabrica de muniții din Csepel pentru scopuri militare. Pentru această faptă nobilă Dumnezeu să vă binecuvînteze".

Orașul Debrețin și județul Hajdu, situate la est de Tisa, s-au aflat pentru o perioadă mai lungă de timp sub ocupația trupelor române. În mai 1919, primarul Debreținului și prefectul județului semnau o scrisoare în care își exprimau gratitudinea față de generalul Constantin Dumitrescu, comandantul acestei divizii, care „...deja prin declarația sa făcută cu ocazia intrării în oraș a cîștigat simpatia populației, a liniștit spiritele". Mai departe se subliniază că această simpatie care la început s-a manifestat numai față de persoana comandantului, „... s-a potențat în iubire caldă și în stima (...) față de întregul corp ofițeresc al diviziei."

O declarație demnă și sobră din Kispesta, datată 15 octombrie 1919, atestă că Regimentul 3 vînători (compania 7) „...și-a meritat în afară de satisfacția obștească deplină și cea mai recunoscătoare mulțumire pentru că a supravegheat cu credință și conștiinciozitate viața și avutul tuturora". Aceluiași regiment îi adresează mulțumiri similare și primăria din Vecses.

Asemenea mulțumiri s-au mai trimis din Monor și Soroksar.

Așa cum am arătat de la început, una din problemele cele mai grave cu care era confruntată populația Ungariei și în special cea a capitalei era aprovizionarea cu alimente. Pregătirile de război ale guvernului Bela Kuhn au fost făcute în dauna populației civile care înainte de intrarea trupelor române se găsea în situația nu prea fericită de a avea ca aliment de bază dovlecii. Un prim pas pe care l-au făcut autoritățile române a fost acela de a da o destinație corectă resurselor de alimente stocate de statul și armata ungară. „Toate aceste cantități de alimente care au aparținut statului ungar, cele ce au aparținut Ministerului de Război ungar cum și cele ce nu au nici pînă astăzi nici un proprietar se consideră de armata română drept captură de război și se dau populației din Budapesta fără nici o plată. Distribuția alimentelor la populație se va face de către delegații primăriei Buda-Pesta, în unire cu administratorul locotenent Iliescu, întocmind tabele de persoanele și cantitățile distribuite"

Dar cu această măsură problemele erau departe de a fi rezolvate deoarece erau întîmpinate greutăți majore în asigurarea transportului acestor alimente din locurile de depozitare către centrele de desfacere. Comandamentul român a dispus în aceste condiții înființarea a „2 perechi de trenuri zilnice, numite trenuri de aprovizionare, care circulă în toate direcțiile pentru a "transporta alimente în oraș". Transporturilor de aprovizionare le-a fost acordat un regim special, ele avînd prioritate absolută chiar față de convoaiele militare.

De asemenea, autoritățile române au dat autorizație de liberă circulație tuturor agenților însărcinați (în număr de 1200) de Ministerul maghiar al aprovizionării cu achiziția de alimente. Pînă la urmă aceștia s-au dovedit mai preocupați de realizarea unor interese personale și au promovat specula și frauda, iar comandamentul militar a fost obligat să numească delegați speciali ai armatei care să supravegheze atît strîngerea produselor, cît și transportul și distribuția lor la populație. În această acțiune armata a avut și sprijinul comisiei de alimentare engleze.

Concentrîndu-și eforturile pentru a ajuta Budapesta, orașul cel mai lovit de foamete, Comandamentul Trupelor din Transilvania a ordonat de la început ca aproximativ 40 de comune situate în jurul Budapestei să fie complet scutite de rechiziții pentru armată, urmînd ca tot surplusul alimentar al acestor comune să fie transportat în capitală. Rechizițiile au fost prohibite și în Budapesta, iar ca măsură contra speculei a fost interzis transportul de alimente din Budapesta în afară.

Pentru că depozitele rechiziționate nu acopereau în întregime nevoile populației, toată regiunea ocupată între Tisa și Dunăre a fost împărțită în comitate administrative de alimentare, aflate sub direcția prefectului ungar din comitatul respectiv.

Se urmărea obținerea unei evidențe clare a resurselor alimentare disponibile pentru ajutorarea populației înfometate din Budapesta. Mai mult, guvernul și Marele Cartier General au intervenit pentru a fi vîndut Ungariei grîu românesc.

Efectul acestor măsuri a fost prompt și astfel Budapesta a primit zilnic, prin intermediul armatei române, 10—15 vagoane de grîu precum și vagoane de zarzavat și alte alimente.

O altă înlesnire a fost acordarea dreptului de a face pîine pentru Budapesta și Manutanței centrale a armatei ungare. Autoritățile maghiare au mai primit 60 000 de porci pentru a fi tăiați 300 pe zi și împărțiți populației, precum și cele

Am venit cu gînd de pace și de binefacere

BUDAPESTA 1919

50 000 kg carne congelată, 20 000 kg carne de porc şi viţel, 20 000 kg carne sărată şi 10 vagoane de grăsime ascunse în frigoriferele societăţii „Haditelnin" şi 10 000 vagoane de cartofi din regiunea de la est de Tisa. Tot pentru înlesnirea aprovizionării a fost permis exportul vinului în Austria în schimbul unor articole alimentare.

Pe toată perioada ocupaţiei au funcţionat prin grija unităţilor române 14 cantine populare unde copiii, bătrînii şi femeile sărace au primit hrană în mod gratuit. Fiecare corp de trupă hrănea în plus zilnic un mare număr de săraci şi mai ales de copii. Astfel, Divizia 2 cavalerie raporta la 24 octombrie 1919 că, pe lîngă măsurile luate pentru o aprovizionare regulată a populaţiei, regimentele şi celelalte unităţi din subordine au hrănit copii orfani din Budapesta, Văc şi celelalte localităţi de reşedinţă. Iată numai cîteva exemple: Regimentul 10 roşiori întreţinea în Budapesta o cantină unde se servea de două ori pe zi masa la 100—200 persoane. Regimentul 5 roşiori hrănea zilnic 600 de copii orfani, iar Regimentul 4 roşiori peste 140. În mod asemănător au procedat şi ostaşii Diviziei 7 infanterie: la Regimentul 14 infanterie erau hrăniţi 100 de copii, la Regimentul 15 infanterie — 250; la Regimentul 16 infanterie — 300 copii ş.a.m.d.

Este necesar să subliniem că această comportare a ostaşilor români nu a fost impusă de un ordin, ci a fost o iniţiativă proprie născută de sentimentele lor umanitare. O dovadă în plus că soldatul român nu venise în Ungaria dornic să-şi răzbune semenii ucişi mişeleşte de trupele austro-ungare pe timpul cît acestea în mod trecător au fost învingătoare, nici să-i extermine pe maghiari care făcuseră din distrugerea românilor şi a românismului o politică de stat.

Felul în care autorităţile române au procedat în problema hranei a generat reacţii din cele mai diverse. Cea mai mare parte a populaţiei, în special din Budapesta, o bună parte a presei maghiare şi chiar cîţiva oameni de stat au salutat şi au adus călduroase mulţumiri Comandamentului Trupelor din Transilvania pentrŭ ajutorul nepreţuit dat de trupele române. Încă din 30 august 1919, primarul Budapestei aduce mulţumirile sale şi ale locuitorilor pentru că „arătaţi atîta bunătate către copiii săraci din oraş, fiindcă în vremea aceasta grea populaţia săracă a capitalei suferă foarte mult şi noi, conducătorii, cu toată stăruinţa noastră, nu suntem în stare a le ajuta cît de cît".

Armata română hrănind populaţia săracă din Budapesta

Cetăţenii din Ujszasz arată că Batalionul 14 pionieri, prin măsurile luate, a adus în stare de funcţionare moara „care a putut lucra spre bucuria şi binele întregii populaţii" şi în încheiere menţionează: „Vă mulţumim şi pentru că aţi aprovizionat cu făină şi alte alimente săracii şi orfanii".

Primăria comunei Soroksar atestă faptul că „comandantul Regimentului 10 roşiori, D-l colonel Gheorghe Stancov, împreună cu ofiţerii regimentului, au înfiinţat în comun o bucătărie populară, de unde, în perioada de la 17 august pînă la 4 septembrie 1919, 100 băieţi săraci şi bătrîni primeau zilnic, gratis, dejun, prînz şi cină. Pe calea aceasta voim a ne exprima mulţumirile noastre D-lui Comandant de regiment şi corpului ofiţeresc pentru faptul uman şi sacrificiul făcut; vom gîndi şi în viitor la dînşii ca la binefăcătorii noştri".

24 de locuitori de pe strada Halom din comuna Vecses îşi pun semnătura pe scrisoarea de mulţumire adresată comandantului, gradaţilor şi soldaţilor din Bateria 3 — Regimentul 14 artilerie „pentru îngrijirea copiilor săraci, pentru ajutorul dat la adunarea bucatelor şi pentru obţinerea lemnelor de foc".

Un alt document emis de autorităţile maghiare în 20 august 1919 certifică faptul că Batalionul 2 din Regimentul 6 vînători, cantonat în cazarma Regimentului 1 honvezi din Budapesta, oferea zilnic o strachină cu supă de arpacaş cu carne şi 300 grame de pîine la 400 de copii săraci. Omenia acestui gest este ostfel înscrisă în adresa menţionată: „Această hrănire o acoperă soldaţii români în detrimentul drepturilor lor pînă cînd transportul de alimente corespunzător acestui scop va sta la dispoziţia lor".

Alte mulţumiri scrise au fost înaintate armatei române de primăriile comunelor Rakospalota, Văc, Godollo, Szolnok, Besenyzog, Künszentmiklos etc., multe sînt însă din Budapesta fiind semnate de oameni de diverse condiţii: una de un ofiţer activ al Regimentului 32 infanterie, alta de maiorul în retragere Kempel Karol, o alta de Livia Seculici, văduvă.

Comisia Militară Interaliată din Budapesta, în ciuda comportamentului ei echivoc, a fost nevoită să dea o confirmare oficială eforturilor făcute de români. În adresa 840/12.XI. 1919 semnată de preşedintul zilei, generalul Grazziani, sînt aduse mulţumiri pentru măsura Comandamentului român de a fi împărţite o serie de alimente populaţiei sărace.

Un alt argument în favoarea celor expuse pînă aici îl constituie şi faptul că guvernul român a solicitat Conferinţei de Pace deja de la 2 septembrie 1919 permisiunea de a-şi retrage trupele la est de Tisa. Această cerere, ca şi cea din octombrie, a fost refuzată de la Paris pe diferite motive. În cele din urmă, în noiembrie 1919 armata română şi-a început retragerea, aprobată de Paris în urma unei noi solicitări expresе a Bucureştilor. Proclamaţia generalului Mărdărescu din 11 noiembrie 1919 este cît se poate de sugestivă: „Părăsind capitala Ungariei, România ţine a afirma încă o dată că în urma atacului de pe Tisa, care a motivat acţiunea sa militară,

n-a fost călăuzită decît de legitima apărare şi cerinţele militare. Orice gînd de asuprire sau de răzbunare i-a fost străin (...). Cu simţămîntul de a-şi fi exercitat dreptul ei şi de a fi îndeplinit o datorie de umanitate, armata românească ţine încă o dată să afirme că a considerat totdeauna afacerile lăuntrice ale Ungariei ca aparţinînd poporului ungar, căruia îi doreşte restabilirea liniştii, evitînd orice persecuţiuni politice, sociale sau religioase (...). Armata românească mulţumeşte pentru atitudinea corectă a populaţiei Capitalei în tot timpul ocupaţiunii". Între 15 şi 22 noiembrie 1919 trupele române s-au retras din Budapesta şi din întreg teritoriul de la vest de Tisa.

Cît despre soarta Transilvaniei şi a minorităţii maghiare, România îi asigura pe toţi cei care vărsau deja lacrimi gîndind "lucrurile prin prisma analizei a ceea ce făcuseră pînă atunci: „Noi, astăzi, nu vom urma cu nici un preţ pe unguri în tratamentul cetăţenilor supuşi statului român. Vrem ca această glorie de intoleranţă şi reacţiune sîngeroasă să rămînă specialitatea rasei maghiare. Noi renunţăm la prezentarea unei liste infinit de mari în care să înşirăm numele miilor de români care au suferit închisoare, deportare şi moarte din partea maghiarilor, fie înainte de război, fie după război sau în timpul revoluţiei, cînd indulgenţa mărinimoasă a poporului român a fost răsplătită cu vărsare de sînge din partea unor magnaţi maghiari, reacţionari".

Speranţele noastre de pace şi ale lumii întregi vor fi însă curînd năruite şi Ungaria lui Horthy se va afla printre protagoniştii politicii revizioniste. Să mai dăm la iveală un singur document care probează cît de repede amiralul Horthy şi-a dat la iveală adevăratele intenţii. Este vorba de scrisoarea ministrului ungar al aprovizionării din 31 octombrie 1919, adresată generalului Mărdărescu, prin care sînt aduse mulţumiri pentru unele facilităţi făcute de comandamentul român transportului pe calea ferată al alimentelor destinate Budapestei. Printre multe cuvinte frumoase se strecoară şi o frază asupra căreia

Întîmplări petrecute la... baie

Otrăvirea lui Pelias

Potrivit mitologiei greceşti, Medeea l-a asasinat pe tatăl lui Iason, Pelias, regele Thesaliei, punîndu-i în baie o otravă mortală, după ce în prealabil îl lămurise că în felul acela îşi va redobîndi tinereţea.

Moartea lui Agamemnon

La puţin timp după întoarcerea sa din războiul troian, regele Agamemnon a fost asasinat de către soţia sa Clytemnestra, care l-a lovit cu securea în timp ce făcea baie, fapt care a generat numeroase tragedii.

Descoperirea lui Arhimede

Se spune că învăţatul grec a formulat legea cunoscută sub numele de Principiul lui Arhimede, potrivit căruia un corp cufundat într-un lichid este împins de jos în sus cu o forţă egală cu greutatea lichidului dislocat, în timp ce se afla în cada de baie. El a fost atît de entuziasmat de ceea ce descoperise încît s-a grăbit, gol puşcă cum era, să iasă în stradă strigînd: „Evrika"! (Am găsit).

Cărţile Bibliotecii din Alexandria

După cucerirea oraşului de către arabi, aceştia, care considerau celelalte cărţi o profanare a Coranului, au pus pe foc peste 700 000 de volume din celebra bibliotecă pentru a încălzi cele 4 000 de băi publice ale oraşului.

Fierbinţea baie a reginei Anna

Anna, regină a Danemarcei şi soţie a regelui Angliei, se îmbăia într-o apă cu o compoziţie minerală specială. În 1615, gazul care se degaja din apă s-a aprins instantaneu, provocîndu-i cîteva arsuri, dar mai ales o spaimă formidabilă.

Timpul lui Benjamin Franklin

Benjamin Franklin rămîne celebru şi prin aceea de a-şi fi instalat, din import, prima baie modernă din Statele Unite. El îşi petrecea foarte mult timp în baie, unde şi studia sau elabora unele lucrări.

Asasinarea lui Marat

Jean-Paul Marat a jucat un rol foarte important în cursul revoluţiei franceze, avînd partizani, dar şi adversari înfocaţi. La 13 iulie 1793, în timp ce se afla în baie, unde îşi petrecea multe ore pentru a-şi îngriji suferinţele cauzate de o boală de piele, a fost anunţat că o femeie, Charlotte Corday, doreşte insistent să-i vorbească. Acceptînd să o vadă, după numai cîteva momente aceasta l-a ucis cu un cuţit de măcelărie pe care îl avea asupra sa.

(continuare în pag. 77)

vrem să insistăm: „Aprovizionarea nu este o problemă politică, ci una umanitară". Această frază exprimă doar principiul călăuzitor al atitudinii autorităților românești, dar e foarte departe de a caracteriza activitatea guvernului ungar. Sînt foarte numeroase documentele în care autoritățile române se plîng de lipsa de sprijin din partea forurilor oficiale maghiare în problemele aprovizionării. După cum se știe, chiar după retragerea trupelor române pe linia Tisei, guvernul român a permis Ungariei să cumpere produsele necesare aprovizionării Budapestei din România, în spiritul relațiilor de bună vecinătate pe care dorea să le întroneze între cele două state. În ianuarie 1920, Bucureștiul hotărăște să suprime acest ajutor, ceea ce provoacă reacția imediată a guvernului maghiar. Pentru a clarifica motivele deciziei României vom prezenta în continuare telegrama adresată de Marele Cartier General român Comandamentului Trupelor din Transilvania pe 26 februarie 1920:

„1. Prin nota No. 527 din 30.I, Ministrul Prezident al Guvernului maghiar aduce la cunoștința Misiunii Militare Interaliate că nu are nici o intențiune agresivă, ci, din contră, dorește să trăiască în bună armonie cu toți vecinii.

În același timp arată că este surprins și regretă că, pe baza unor informațiuni din presa străină, care atribuie Ungariei intenții agresive, Guvernul Român a luat hotărîrea de a suprima reaprovizionarea Budapestei prin cumpărături din România.

2. Față de aceste declarațiuni avem de răspuns că intențiile agresive ale guvernului maghiar au reieșit în realitate din următoarele fapte:

a) Declarația făcută de amiralul Horthy, de ministrul prezident Huszar (care acum semnează cererea nr. 527 către Misiunea Militară Interaliată) că la primăvară vor începe războiul împotriva cehilor și românilor.

(Declarațiuni facute cu ocazia expunerii programului lor politic în timpul alegerilor pentru cameră).

b) În scopul mai sus arătat ungurii, departe de a menține sub drapel numai cei 35 000 oameni, conform hotărîrii Conferinței, fac zilnic recrutări voluntare și chiar forțate.

Arătarea că cele patru contingente acum în iarnă au drept unic scop lăsarea la vatră a contingentelor vechi este o dispoziție cunoscută de toată lumea, ca un mijloc deghizat de instruire a mai multor contingente, păstrîndu-se sub arme aceleași efective.

c) La Budapesta, sub auspiciile guvernului, se găsește o asociație pentru recucerirea provinciilor pierdute.

Această asociație lucrează în ascuns împotriva tuturor aliaților și pe față contra noastră și a cehilor.

d) Alimentele procurate din România pentru rezolvarea crizei alimentare din Budapesta treceau la Viena drept compensații pentru armamentul și muniționile primite de unguri de la austrieci; armament hotărît a fi întrebuințat împotriva noastră. (...)."

Telegrama semnată de generalul Prezan conchidea că acestea erau adevăratele motive care au determinat guvernul român să suprime procurarea de alimente din România. Nerenunțînd nici o clipă la „Ungaria milenară", Horthy și acoliții săi au imprimat încă din start politicii lor un caracter net antiromânesc. A transforma ajutorul acordat de români dintr-un act umanitar, o posibilitate de apropiere a celor două popoare, într-un mijloc de pregătire a revanșei este o acțiune caracteristică pentru politica maghiară interbelică. Toate eforturile Ungariei lui Horthy au fost canalizate pentru întregirea „corpului amputat" al „Ungariei milenare", obiectivul numărul 1 fiind fără putință de tăgadă Transilvania.

Santinelă română străjuind Podul de lanțuri din Budapesta

Generalul Moșoiu e primit cu pîine și sare în Kecskemet

■ Maior EFTIMIE ARDELEANU
ADRIAN PANDEA

Întîmplări petrecute la... baie

(urmare din pag. 75)

Cearta Bonapartilor

Într-o dimineață din 1803, pe cînd Napoleon își făcea baia, frații săi Lucien și Joseph au intrat peste el, reproșîndu-i intenția de a reda Louisiana americanilor. Joseph l-a amenințat chiar că va sfîrși în exil, ceea ce l-a făcut pe Napoleon să aibă un acces de furie și să se prăbușească în apă. Dar cel care a pățit-o a fost valetul său, care stătea alături cu prosoapele calde pe braț și care s-a speriat așa de tare încît a căzut și a sucombat.

Inspirația lui Wagner

Compozitorul Richard Wagner își făcea zilnic o baie bună, parfumată din belșug cu extract de irișî, timp de mai multe ore, în timp ce lucra la terminarea ultimei sale opere, **Parsifal** (1882). El pretindea ca apa să fie foarte caldă și îndelung pregătită cu parfumuri, ale căror esențe, prezente de altfel prin toată casa, îl inspirau.

Moartea lui Morphy

Paul Morphy din New Orleans, considerat cel mai mare șahist al tuturor timpurilor, cîștigase numeroase partide contra unor maeștri renumiți încă de pe vremea cînd era copil. Devenit adult, de pildă, el a jucat, legat la ochi, un simultan cu opt parteneri. Cu toate acestea, de la vîrsta de 22 de ani și pînă la moarte, la 10 iulie 1884, el a refuzat să mai joace, devenind un mare singuratic, chinuit de obsesia că va fi asasinat. Cu toate acestea, sfîrșitul, survenit la 47 de ani, i-a găsit într-o zi nemaipomenit de caniculară cînd, în urma unei plimbări, a făcut o baie rece, care i-a provocat o congestie cerebrală chiar sub duș.

Cum scria Edmond Rostand

Edmond Rostand, scriitor și om de teatru francez, nu suferea să fie întrerupt în timp ce lucra nici de persoanele cele mai apropiate, pe care refuza să le vadă. El prefera să se refugieze în baie, unde lucra cu plăcere toată ziua. Așa a creat **Cyrano de Bergerac** (1898).

Crimele lui Smith

George Joseph Smith, un englez, și-a cîștigat existența mulțumită unei puteri cvasi-hipnotice pe care o exercita asupra femeilor. În 1910, el o întîlnește pe Bessie Mundy și se căsătorește cu ea (fără a-i mărturisi că era deja însurat), după care dispare luîndu-i banii și hainele. Doi ani mai-tîrziu el o reîntîlnește din întîmplare și-și reiau viața în comun. După ce o convinge pe Bessie să întocmească un testament în favoarea lui, el o conduce la un medic prefextînd că suferă de crize de epilepsie și convingîndu-i pe amîndoi. Cîteva zile mai tîrziu ea a fost găsită moartă în baie, cu o bucată de săpun strînsă în mînă. Toată lumea a rămas convinsă că ea a murit înecată în cursul unei crize. După aceasta Smith se însoară de încă două ori, cu Alice Burnham și Margaret Lofty, le asigură viața la o societate de asigurări și apoi lansează zvonuri despre simptome ciudate, inclusiv la medicii acestora. Sînt găsite amîndouă moarte în baie. Atunci cînd tatăl Aliciei Burnham află de moartea Margaretei Lofty, e frapat de asemănarea izbitoare cu cazul propriei sale fiice și anunță poliția: Smith este judecat și condamnat la moarte. Soția sa legitimă, Edith, relata însă, după proces, că nu-și amintește să fi văzut pe Smith făcînd vreodată baie.

Orgia lui Caroll

Toată America a rămas zguduită la aflarea orgiei care avusese loc, la 22 februarie 1926, la teatrul Earl Caroll din New York. La încheierea unei petreceri care avea loc pe scenă, a fost adusă o cadă de campanie și o tînără actriță, goală, a intrat în ea, în timp ce bărbații care participau la sindrofie făcuseră roadă pentru a-și arunca acolo conținutul paharelor pe care le aveau. Această scenă se desfășura însă în plină epocă a prohibiției și imediat Tribunalul federal a deschis o mare anchetă pentru a stabili dacă în baie se afla alcool și, dacă se afla, de unde provenea. În urma acesteia, Earl Caroll, producătorul spectacolului, a fost acuzat de a fi înșelat instanța în declarația sa care afirma că în baie nu se afla alcool. El a fost condamnat la un an și o zi închisoare și plata unei amenzi. În drum spre penitenciar, face o criză de nervi, iar colegii săi de celulă primesc consemnul de a nu aminti vreodată de baie și îmbăiere în prezența lui.

Căderea lui Haakon

La 29 iunie 1955, iubitul rege Haakon, care domnea în Norvegia de la independența țării, în 1905, a căzut în baia regală din palatul său de la Oslo. În urma complicațiilor pricinuite de această cădere, regele, care era foarte în vîrstă, a zăcut doi ani înainte de a sucomba.

BUDAPESTA 1919:

Nr. 14.167 Antistia comunei Rakospalota, **1919**

ONORATULUI COMANDAMENT AL TRUPELOR ROMÂNE DE OCUPAȚIE DIN RAKOSPALOTA

Subsemnata Antistie Comunală își exprimă recunoștința față de onoratul comandament pentru faptul că în timpul ocupației, comandamentul, corpul ofițeresc și trupa au dovedit față de populație cea mai mare prevenire și bunăvoință, au veghеat asupra ordinei și a liniștei cu cea mai mare rîvnă și au împiedicat orice fel de tulburare a ordinei. Își exprimă mulțumiri recunoscătoare pentru faptul că în timpul ocupației au împărțit în fiecare zi săracilor din comuna Rakospalota 250 mese gratuite.

Rakospalota 17 octombrie 1919.
Primar (ss) Varga Karoly

Arhiva Serviciului Istoric M.St.M.
Dosar nr. 181 Comand. Trup. Transilvania.

Comand. Reg. 32 Infanterie

NOTA DE SERVICIU
Budapesta 1919 august 20

Adeveresc că: Comandantul Regimentului 4 Vînători Români, cazat actualmente în cazarma Maria Tereza, începînd de la data de 10 a lunei curente, împarte de la bucătăriile proprii mese de prînz și de seara la 200 de copii săraci înflămînziți.

(ss) Lt. Colonel Mikloși,
Cdt. Cadrelor Bat. de rezervă al Reg. 32 Infanterie.

Văzut.
(ss) Indescifrabil
Comisar de poliție
Sigiliul Insp. Central de Poliție
Budapesta

Arhiva Serviciului Istoric M.St.M.
Dosar nr. 181 Comand. Trup. Transilvania

8 decembrie 1919

Situația economică a Ungariei este precară. De la plecarea trupelor române, situația alimentară a orașului Budapesta s-a înrăutățit. Populația din această cauză este foarte nemulțumită și în special lucrătorii, care neavînd de lucru și neciștigînd nimic, nu pot să-și procure cele strict necesare traiului. De multe ori lucrătorii și populația nevoiașă au pomenit buna situație ce era în timpul ocupației românești.

(Din jurnalul de operații al Comandamentului Trupelor din Transilvania.)

Primăria comunei Saroksar

CERTIFICAT

Primăria comunei Saroksar certifică oficios că comandantul Regimentului 10 Roșiori, dl. colonel George Stankov, împreună cu ofițerii regimentului, au înființat în comună o bucătărie populară, de unde în decursul timpului de la 17 august pînă la 4 septembrie 1919, 100 (una sută) băieți săraci și bătrîni primeau zilnic gratis dejun, prînz și cină.

Pe calea aceasta voim a ne exprima mulțumirile noastre d-lui comandant de regiment și corpului ofițeresc pentru faptul uman și sacrificiul făcut: vom gîndi și în viitor la dînșii ca la binefăcători ai noștri.

Handl Mihail — prim notar
Saroksar, 14 octombrie 1919

APRECIERI GENERALE ASUPRA SITUAȚIEI INAMICULUI ÎN FAȚA FRONTULUI ROMÂN.
(SUPLIMENT LA BULETINUL DE INFORMAȚII Nr. 285 din 31.08.1919)

. . . . . .

Ultimele măsuri luate de Comandamentul român și Comisariatul guvernului nostru, în Ungaria (anularea proclamării stării de asediu decretată anterior de fostul guvern maghiar, regularea cursului monedei și mai ales măsurile de alimentare a populației) produc mare satisfacție printre locuitorii, a căror dispoziție și atitudine față de soldații noștri lasă să transpire recunoștința lor de a se vedea scăpați de anarhia și teroarea regimului trecut.

1 Iunie 1920

Populația din Budapesta suferă foarte mult din cauza lipsei de hrană și articolelor de primă necesitate.

În scopul de a mai îndulci starea de spirit, se lansează zvonul că în curînd trupele maghiare vor alunga pe români din Ardeal, și atunci vor fi alimente din belșug și ieftine.

Primăria Comunei Vecses

DECLARAȚIUNE

Subsemnatul primar al comunei Vecses, din lîngă Budapesta, declar prin aceasta următoarele:

Pe tot timpul de la 7 august și pînă la 15 septembrie 1919, cît a fost în Vecses Brigada 4 Vînători, comandată de domnul colonel Dimitriu, cu Regimentul 9 Vînători și Divizioanele 3/24 Artilerie și 1/29/4 Obuziere, populația a fost foarte mulțumită de modul cum domnul comandant al brigăzii a făcut dreptate tuturor și a dat tot sprijinul său pentru populație.

1/ A binevoit a ne da aprobarea pentru ridicarea steagului național unguresc pe Primărie, cu solemnitatea cuvenită din partea populației care ne fusese interzis de regimul bolșevic.

2/ A aprobat de a ne întruni ca orice cetățeni liberi, spre a ne consfătui pentru binele obștesc

3/ Ne-a permis a da serbări pentru a se strînge fonduri necesare copiilor orfani de război.

4/ A ascultat orice plîngere din partea oricui, la orice oră, şi a dispozat imediat facerea anchetei şi acordarea dreptăţii cui o avea.

5/ A interzis orice rechiziţie în Vecses, totul făcîndu-se numai prin voie bună şi cu plata în bani imediat.

6/ S-a respectat şi protejat cultul, viaţa şi onoarea fiecăruia.

7/ A inspectat zilnic posturile spre a se convinge că măsurile luate pentru apărarea cetăţenilor se execută.

8/ A dispus ca toţi locuitorii să fie liberi pe cîmp şi în sat fără bilet de voie, la orice oră.

9/ Ne-a permis întruniri politice la care au participat şi persoane oficiale din Budapesta.

10/ Într-un cuvînt, a fost pentru noi ca un adevărat părinte şi de care am fost totdeauna mulţumiţi şi-i vom fi recunoscători.

Asemenea s-a purtăt foarte blajin, cu toată lumea, domnul locotenent Stănescu Ioan, adjutantul Brigăzii 4 Vînători.

Drept care am dat prezenta de bunăvoie şi nesiliţi de nimeni.

Vecses, 20.10.1919

Primar (ss) indescifrabil
Notar (ss) indescifrabil

Către
onoratul domn colonel
Dumitru Poenaru

Prin bunăvoinţa d-voastră mi s-a trimis fotografia care înfăţişează festivitatea frumoasă, aranjată de regimentul roşiorilor condus de d-voastră şi cînd mulţimea de copii săraci încă a luat parte la petrecere. Scena aceasta strălucită m-a fermecat şi niciodată nu voi putea uita gestul elegant, cu care ofiţerii regimentului condus de d-voastră i-a ajutat pe bieţii copii săraci; fotografia va fi ţinută ca un suvenir scump, căruia nu i se pierde valoarea pînă e lumea.

Permiteţi-mi să vă exprim mulţumirea mea sinceră că v-aţi adus aminte de mine şi cu acest prilej. Vă exprim mulţumirea deosebită că arătaţi atîta bunătate către copiii cei săraci din oraş, deoarece în vremea aceasta grea populaţia săracă a Capitalei suferă foarte mult şi noi, conducătorii, cu toată stăruinţa noastră, nu sîntem în stare a o ajuta cît de cît.

Chiar din acest punct de vedere sîntem cu recunoştinţa netrecătoare către d-voastră şi către domnii ofiţeri. Populaţia Capitalei ca şi magistratul vă mulţumesc cu recunoştinţă cordială.

Teodor Bödu
Primarul oraşului

Budapesta, 30 august 1919

Prefectura judeţului Szabolcs

Excelenţă,

După informaţiunile ce le avem, din izvoare sigure, trupele ocupante române regale s-ăr retrage de pe zona ce ocupă pe linia de demarcaţie.

Cînd s-ar întîmpla asta, sute de mii din populaţia cinstită, care nu are nici o legătură cu bolşevismul, însă mai cu seamă pătura inteligentă ar fi expusă răzbunărei crunte şi sîngele multor elemente nevinovate şi preţioase ar uda pămîntul.

Cu stimă vă rog deci, Excelenţă, binevoiţi a interveni ca trupele regale române ocupante să nu se retragă de pe linia ce ocupă acum, pînă cînd Conferinţa de pace nu va stabili asupra soartei Ungariei ce-i mai rămîne şi mai cu seamă pînă atunci, pînă cînd situaţia va deveni de aşa natură ca să avem guvernul legal şi forţa ca să înfrînăm elementele jefuitoare şi să putem restabili ordinea interioară.

Cu stimă,

Dr. Ujalussy Dezsö, prefectul judeţului Szabolcs

REVISTA FUNDAŢIEI DRĂGAN, nr. 5—6 aprilie 1989. Roma

O carte albă sui-generis „De la Tisa la Budapesta"

NICOLAE IORGA: La Budapesta n-am căutat să îngnim mîndria unui popor adesea legat în istorie cu al nostru şi care a lăsat în Ardeal atîtea mii din membrii săi, ci am afirmat dreptul nostru asupra Ardealului, unde naţia noastră se sprijină pe vechimea de locuinţă, pe preponderenţa numerică, pe necesitatea geografică şi, mai ales, pe voinţa liber exprimată a majorităţii locuitorilor săi, azi cetăţeni egali îndreptăţiţi ai statului român. Şi ne-a chemat acolo o duşmănie oarbă, exprimată printr-un atac brutal. Asemenea necesităţi nu le-am dorit şi nu le dorim.

Generalul GEORGE MĂRDĂRESCU: (...) ofiţerul, într-un cuvînt, a fost făuritorul tăriei sufleteşti a armatei române care a stîrnit admiraţiunea lumii întregi, în ultimul timp (...) Cu trupe de asemenea calitate sufletească se poate cuceri şi planeta Marte, nu numai capitala Ungariei.

I.G. DUCA: Intrarea trupelor noastre în Budapesta este o mărturie strălucită a minunatelor însuşiri ale soldatului român.

Cînd se va scrie istoria războiului pentru întregirea neamului, printre atîta glorie, istoricii nu vor şti dacă trebuie să laude mai mult vitejia ostaşului român sau admirabilul său spirit de disciplină.

Această disciplină nu e la el nici rezultatul unei tradiţii seculare, ca în Prusia de pînă ieri, nici al unei constrîngeri sistematice, ca aceea ce sub ţarism ţinea închegate nesfîrşitele şiruri de trupe moscovite. Ea izvorăşte în chip firesc din simţămîntul înnăscut de patriotică datorie a românului şi din instinctul său care îl îndeamnă să aibă, faţă de realităţi, scepticismul adevăratei înţelepciuni şi care, totdeodată, îl împiedică să cadă în mrejile utopiilor atrăgătoare.

ALEXANDRU CONSTANTINESCU:

Tricolorul român a fost înfipt în Cetatea terorei, în Cetatea trufiei!

Un duşman sălbatic înfigea încă ieri pumnalul lui otrăvitor în sufletul neamului nostru.

Astăzi inima trufaşului asupritor este străpunsă de acel mîndru tricolor, pe care secole în şir l-a pîngărit!

Acum el se pleacă umilit tricolorului hulit, iar la adăpostul cutelor lui îşi vede asigurată viaţa şi averea.

Dreptatea a învins.

Soarta a răzbunat suferinţe de veacuri de umilire, batjocură şi nedreptate!

BUDAPESTA 1919

Și cui neamul trebuie să-i fie recunoscător? Acelora care au avut întotdeauna încredere în vitalitatea poporului nostru și acelora care au dat dovada celei mai grozave vitejii.

Acestia sunt ostașii români, ofițeri și soldați, fii din toate clasele sociale ale poporului nostru. După ce s-au jertfit la Mărăști, Mărășești și Cireșoaia și ne-au întregit ogorul strămoșesc, tot acestor suflete de eroi le-a fost dat să-l apere oprind ca puhoiul anarhiei să se infiltreze prin Tisa, Nistru și Pocuția.

Recunoștința față de acest străjer credincios al civilizației ar trebui să-i vie și mai departe de hotarele neamului.

TAKE IONESCU:

Armata noastră a fost la Budapesta, și a fost nu numai pentru gloria noastră și ca să răzbune veacuri de subjugare, dar s-a dus la Budapesta ca să scape viața foștilor noștri inamici și cauza civilizațiunii europene.

Cît am fost acolo, eram ridicați în ceruri ca salvatori. După ce am plecat... Nu suntem noi vrăjmașii secolari?

Oricum ar fi însă, marșul la Budapesta va rămîne una din cele mai strălucite pagini din istoria neamului românesc.

Generăl ALEXANDRU AVERESCU:

Vitejii din 1877 ne-au dat neatîrnarea patriei. Cei din 1916 întregirea neamului.

Urmașilor le revine nemăsurata răspundere de a păstra și consolida ceea ce s-a cîștigat cu vitejie, dar și cu suferințe și nenumărate jertfe.

Să nu uite un singur moment că pentru cel învins primejdia aparține trecutului. Pentru învingător, ea este învăluită în tainele viitorului.

Fumul izbînzii poate duce, prin nesocotință, la moleșire, iar aceasta netezește drumul spre prăpastia unei posibile catastrofe.

Dar, în mijlocul frămîntărilor ce tulbură încă astăzi lumea, mă simt stăpînit de un sentiment de liniște netulburată, cu presimțirea îmbucurătoare că ziua de mîine nu poate fi decît consolidarea temeinică și înflorirea patriei mărite, prin munca rodnică a celor care, după ce au lăsat arma, au pus cu hărnicie mîinile lor vînjoase pe coarnele plugului.

OCTAVIAN GOGA:

Drumul armatei noastre la Budapesta, drum de glorie curată, netulburată de umbra dușmăniei de neam... Soarta a vrut, după o mie de ani de suferințe, să facă cu noi un act de dreptate postumă.

Am fost la Budapesta, în inima asupritorului de veacuri, am vărsat sînge românesc, ca să ducem acolo apărarea liniștei cetățenești și a echilibrului social.

Mărinimia noastră a fost răspunsul, pe urma apăsării care s-a frînt...

Sînt doi ani de atunci și în capitala de pe malul Dunării se uită repede... Astăzi, se pare, fierb din nou planuri de agresiune împotriva moștenitorilor legitimi ai unei case dărîmate. Știm acest lucru și-l urmărim cu o liniște senină.

– Cunoaștem drumul.

INSOMNIACI CELEBRI

Napoleon Bonaparte

Avea obiceiul de a se odihni doar 3—4 ore pe noapte. În situațiile cînd nu putea dormi nici atît, era suficient să se întindă cîteva minute pe pat pentru a-și reveni.

Ecaterina a II-a

Una dintre metodele cele mai eficiente pentru a reuși să adoarmă era de a se lăsa, înainte de somn, ore în șir periată pe păr.

Winston Churchill

Metoda lui de a adormi era de a se folosi de paturi duble. Dacă nu reușea să adoarmă în primul, se muta în celălalt.

Charles Dickens

Era convins că somnul depinde de poziția sa sau a patului. De pildă, patul trebuia să fie orientat către nord, iar el să se culce exact pe mijlocul lui, lucru pe care îl verifica întinzîndu-și brațele lateral.

Alexandre Dumas-tatăl

Medicul său îl convinsese că soluția cea mai bună era aceea de a respecta un orar zilnic foarte regulat. Astfel, în fiecare dimineață, la ora șapte fix, el trebuia să mănînce un măr sub... Arcul de Triumf.

Benjamin Franklin

În așteptarea clipei în care venea somnul, el stătea în picioare lîngă marele său pat, pe care în prealabil îl lăsa desfăcut ca să se răcorească.

Cary Grant

Adoptase pentru a adormi o metodă foarte modernă și care se răspîndește din ce în ce mai mult astăzi: privea cu încăpățînare la... televizor pînă cînd cădea în somn.

Franz Kafka

Subiectele scrierilor la care lucra îl chinuiau în mai toate nopțile. Pentru a reuși totuși să adoarmă, adoptase, după cum mărturisește în jurnal, tehnica de a-și încrucișa brațele și de a-și pune palmele pe umeri.

PONTOARELE DE LA DUNKERQUE

Fragment din „Epopeea silenţioasă" de George Blond

„Omule liber, mereu iubi-vei marea"

Ch. Baudelaire „L'homme et la mer"

Ivită din adîncurile orizontului, lumina se înalţă şi dezvăluie privirii întinderea lichidă. Intactă, ca în ziua cea dintîi a lumii. Miresmele mării îmbată briza, siajul este un foşnet vesel, iar plesnetul pavilionului la pupa, un la fel de vesel neastîmpăr. Tot ceea ce reaminteşte aici epuizarea şi războiul, rănile bordajului, găurile făcute de proiectile şi urmele luptei înscrise pe chipurile oamenilor, ochii înroşiţi ai acestora — totul pare, vreme de cîteva clipe, de neînţeles în această dimineaţă victorioasă, cînd firea renaşte. Cerul e gol; în jurul navei **Côte d'Argent**, marea este pustie. Să fie războiul un vis?

Războiul nu-i deloc un vis. Apare, dintr-o dată, primul avion al zilei; este englez. Se apropie de navă, îi dă stăruitor ocol, în timp ce proiectorul său cu semnale Morse răspîndeşte strălucirări. Acest mesaj matinal al războiului nici măcar nu atinge nava **Côte d'Argent**, întrucît nu există cod. Zadarnic a cerut comandantul un asemenea document bazei navale de la Dover. Pînă în cele din urmă, ca şi el, avionul se lasă păgubaş, în timp ce **Côte d'Argent** continuă să înainteze pe ruta West Hinder, Middelkerque, Nieuport, Zuydcoote, Dunkerque.

Acum, ţărmul se conturează clar în depărtări; sau, mai degrabă, muntele acela care îl domină, un Himalaya de fum negru, pe care flăcările îl luminează de jos în sus. De la Dunkerque la Zuydcoote, un nor plumburiu pare să stagneze pe deasupra apei, iar cînd ne apropiem, străbatem bancuri de întuneric care se lasă greoaie peste mare; prin fumul gros de turbă, soarele apare albicios, văzut parcă prin lentile fumurii în zile de eclipsă. Totul se îmbracă într-o lumină ca de sfîrşitul lumii. Ne apropiem şi mai mult; deasupra portului vuietul nu mai încetează. Bombe, proiectile, ţăcănit de mitraliere... De la Zuydcoote la Dunkerque, un şarpe de culoare închisă, nesfîrşit, se întinde peste plajă. Descoperi, cu ajutorul binoclului, că spinarea îi este alcătuită dintr-o aglomerare de căşti. Din şarpele acela se desprind fire perpendiculare, ce înaintează pînă la ţărmul mării — sînt soldaţii care se îmbarcă. În faţa porturilor Malo şi Zuydcoote, se umplu nave, pe măsură ce ambarcaţiile culeg oamenii de pe plajă. Şarpele se prelungeşte pînă la portul Dunkerque, pînă la pontoane şi pînă la capătul acestora, la intrarea în apă. Pentru toţi oamenii aceia marea a însemnat salvare.

31 mai, ora 9. **Côte d'Argent** acostează la pontonul-est, dar un ofiţer de la poliţia navală respinge nava, întrucît locul a fost reţinut. Ridicarea ancorei. De la ora 9 şi 15 pînă la 10 şi 45, **Côte d'Argent** manevrează sub ploaia de bombe în căutarea unui loc de acostare. Este cu neputinţă să îmbarci trupe de pe plajă, întrucît personalul punţii — opt oameni! — nu poate arma decît o singură ambarcaţie. Manevra navei **Côte d'Argent** nu scapă oamenilor înghesuiţi de la debarcadere; prin binoclu pot fi văzuţi făcînd semne. Cu foarte puţin timp în urmă, ei au văzut două vapoare scufundîndu-se în numai douăzeci de minute şi tremură de frică să nu-l vadă şi pe acesta sortit aceluiaşi sfîrşit sau luînd foc, zadarnic, înainte de a-i fi putut smulge de pe acest pămînt al morţii. **Côte d'Argent** încearcă, succesiv, să acostează la pontonul-vest sau la cheiul Félix-Faure. La 10,45 are loc acostarea la pontonul noului sas.*

Soldaţii se îmbarcă folosind scheletele, lunecînd pe pîntece, împovăraţi de saci, de căşti; la piciorul scheletelor, îi ridică marinarii, le distribuie centuri de salvare, îi împing claie peste grămadă. Un proiectil, nimerind debarcaderul, seceră un grup întreg de oameni. La 11,10, ridicarea ancorei. O mie patru sute

* Sas: *mic bazin între două ecluze, la intrarea unui port.*

de soldaţi s-au îmbarcat în douăzeci şi cinci de minute. Aproape toţi tac, mulţi închid ochii şi dorm. În sfîrşit, somnul...

Strîmtoarea Zuydcoote. Se porneşte în direcţia geamandurii de la Nieuport. Aici, nava **Côte d'Argent** este atacată de baterii germane. La o sută, la cincizeci de metri de prova cad proiectile. Se înaintează pe stînga, perpendicular faţă de ţărm. Canonada se prelungeşte douăzeci de minute, proiectilele cad acum la numai cîţiva metri de bord. În sfîrşit, inamicul se îndepărtează, treptat, în siaj. Soldaţii care fuseseră treziţi adorm din nou, destinşi. În fine, s-a terminat.

S-a terminat pentru ei. Dar hora „rechiziţionaţilor" abia a început. Ca şi la Ostende, ei ştiu, ori de cîte ori părăsesc ţărmul acesta de foc, că viitoarea lor îndatorire va fi să ajungă iarăşi la el. Coasta engleză, pe care supravieţuitorii o privesc cu un soi de uşurare uluită — coasta aceasta luminoasă şi verde, populată de tineri tenismeni şi de tinere înotătoare, lumea aceasta atît de prodigios ruptă de război — nu poate fi decît întrezărită de „rechiziţionaţi". Soldaţii trebuie să fie debarcaţi, urmează să se facă aprovizionarea cu apă, cu hrană, cu păcură şi muniţii, trebuie ridicată ancora. Nava **Rouen** — cu care abia au venit nouă sute cincizeci de soldaţi — părăseşte portul Folkestone. **Côte d'Argent** acostează la Folkestone.

1 iunie. **Côte d'Argent** ridică ancora la Newhaven, dimpreună cu nava **Saint-Hélier.** Abia de pot fi zărite coloanele de fum de la Dunkerque, că trebuie deja adoptată navigaţia în zig-zag, din pricina necurmatelor atacuri ale bombardierelor; mitralierele de la bord nu-şi contenesc focul. Deasupra vălului funebru, ţesut din fum, se desfăşoară un nemaipomenit carusel aerian. Pot fi văzute şi auzite, căzînd în mare, bucăţi de aripi şi de elice. Un avion în flăcări intră în mare ca o piatră. Şenalul din preajma pontonului-est apare înţesat de catargele navelor scufundate, care ies din apă, formînd cu vergile lor adevărate cruci. Au fost îmbarcaţi o mie patru sute de soldaţi. În port, flăcările mistuie nava **Aïn-el-Turk.** La 2 iunie, în rada portului Dover, comandantul navei **Côte d'Argent** află că a fost trecut sub ordinele Amiralităţii britanice; urmează a fi evacuaţi englezii; au prioritate. La drum, spre Dunkerque. Se acostează la pontonul-est la ora 22,30. Raportul căpitanului este următorul: „Bombardament intens, mai ales din partea bateriilor de coastă. Proiectile de 77 şi de 105 cad foarte aproape de noi, pe ponton, schije numeroase se risipesc la bord." Se începe de îndată îmbarcarea celor aproximativ o mie şi o sută de soldaţi englezi. O parte a pontonului-est s-a acoperit de cadavre peste care calcă trupele spre a ajunge la cheiul de îmbarcare. Se ridică ancora la ora 23,15. O dată cu nava **Côte d'Argent** ridică ancora şi traulerul **Patrie.** Traulerul acesta îi transportă pe ultimii călători, precum şi echipajul navei **Saint-Octave,** smulşi, spre a fi salvaţi, din nava lor „ţintă". În port, aproape numai nave distruse. Greu şi-ar mai fi putut închipui cineva că ar mai fi fost posibil încă un transport — masa aceea de bărbaţi cu căşti, zăriţi, în luminile incendiilor, înghesuindu-se pe ponton, neclintiţi în atmosfera distrugătoare din jur, fără grai, aninaţi de o speranţă, cu chipurile încordate aţintind marea — masa aceea impresionează profund. Cei care izbutesc să se îmbarce se cred salvaţi, deşi constituie o foarte vulnerabilă pradă plutitoare. Importantă rămîne, desigur, îmbarcarea. Nava **Rouen** îmbarcă încărcătura umană ce-i revine, ridică ancora, se strecoară anevoie deviată de vînt şi curenţi, şerpuieşte printre formele întunecate, mobile care au înţesat avanportul. Se produce un şoc, o tresărire a navei, urmată de o alta, a oamenilor. Dar **Rouen** nu a fost încă lovit; eşuează pe plaja de vest. O dată, de două, de douăzeci de ori, zguduită de propriile sale maşini, nava încearcă să se desprindă, să se smulgă din capcana uscatului. Marea este în reflux. Şi iată că brusc, pe punte, în toiul nopţii, în masa turmei aceleia se iscă o rumoare — în urma ordinului de debarcare. Numai dacă ai trecut prin aşa ceva, numai dacă ai simţit teribilul gust al neantului, urmînd speranţei încă firave, numai atunci poţi înţelege golul acela de moarte ce ţi se naşte în piept şi care se cheamă disperare.

Dunkerque este în flăcări. Ceea ce mai rămîne din cheiuri, din construcţiile portului capătă contur de umbre chinezeşti pe fundalul de lumină al focului. Călătorii navei **Rouen** se apropie din nou de aceste cheiuri şi flăcări, îngrămădiţi în ambarcaţii, plutind pe apa neagră ciuruită de schije şi aproape că sînt nevoiţi să se bată ca să poată pune piciorul pe scîndurile acelea nenorocite. O mulţime de bărci de pescuit, continuu grăbite, agitate, nerăbdătoare, acostează şi se încarcă, se umplu de fiinţe omeneşti. Se află acolo şi o coloană care se îmbarcă în şiruri ordonate.

— Dar noi ce facem? Nu ne putem îmbarca?

— Cine sînteţi? De unde veniţi?

— Păi... de pe nava aceea... **Rouen,** care a eşuat...

— Nu ştiu... Mergeţi la ofiţerul cu îmbarcarea... Este acolo, îl vedeţi?

O, dar cum ar putea cei ce urmau să se îmbarce pe **Rouen** să explice exact ce li se întîmplă în noaptea aceea cuprinsă de vălmăşag? Cine i-ar putea îndrepta spre o altă navă?

— Bine, bine, dar ce se întîmplă cu **Rouen!** De ce nu v-aţi îmbarcat?...

— A eşuat, asta vă spuneam!

— Ce să vă facem? Ce putem noi face?...

Oamenii îşi spun că sînt pierduţi în noapte, că s-a zis cu ei, că nimeni nu le va mai purta de grijă. Nava **Rouen** a eşuat pe plajă, este părăsită; marinarii ei s-au descurcat, au plecat pe altă navă; aceşti oameni ştiu cum să o scoată la capăt.

În jurul navei eşuate plouă cu proiectile. Comandantul ordonă evacuarea personalului de la bord.

— Adăpostiţi-vă pe uscat. Dar mîine, la ora 5, toată lumea să fie prezentă la bord!

Iată însă şi un lucru pe care soldaţii deznădăjduiţi nu şi l-ar putea imagina — poate că ar fi miraţi dacă ar putea vedea circulînd în interiorul navei, printre suprafeţele de tablă peste care clinchetesc schijele, doi vizitatori ale căror lanterne sfîşie bezna. Sînt comandantul şi secundul, care vor să se asigure că toată lumea a debarcat.

A doua zi, la ora 6, cîţiva soldaţi atrag camarazilor lor atenţia că din coşul navei **Rouen** iese fum.

— Îţi spun eu că sînt acolo nişte inşi! Poftim, se pot vedea, ce mai încolo şi încoace!

Totuşi, ceasurile dimineţii se scurg.

— Doar vezi bine că nava nu mişcă. Are, fără-ndoială, avarii. Oricum, de luat nu o să ne poată lua. Măcar de s-ar descurca marinarii! N-ar fi rău...

La ora 10,30 se virează pe parîmă de la uscat şi **Rouen** se clinteşte. La 11,15, cu ajutorul maşinilor şi a două remorchere, se reuşeşte punerea navei pe linia de plutire. Se acostează la cheiu.

— Este **Rouen,** băieţi! **Rouen!** Ne îmbarcăm!

Pe pontonul acoperit de cadavre aleargă oameni; din nou transfiguraţi de speranţă...

3 iunie. În fiece zi, către asfinţit se poate observa că imensul spectacol de la Dunkerque, peste măsură de dramatic, se îmbogăţeşte cu cîte un nou detaliu. Cu incendiile — incendiul acela universal —, cu lumina lor apocaliptică oamenii s-au învăţat. Şi marinarii ce vin din larg s-au obişnuit cu sutele de catarge ce ies din apa uleioasă, cu franjurile acelea de epave înspumate din faţa portului Dunkerque. Acum, de pe punţile mitraliate, pot fi văzute, cu ajutorul binoclurilor, noi pontoane

izvorînd din marginea plajelor. Sînt rînduri-rînduri de camioane ce au fost puse să înainteze pînă în mare; peste ele au fost aşezate scînduri. De pe aceste debarcadere, de pe pontoane, în mare chiar, printr-o neîntreruptă mişcare, sub ploi torenţiale, oamenii se îmbarcă, se îmbarcă, se îmbarcă...

Imaginea te duce cu gîndul la valurile de insecte, inevitabile, valuri pe care nimic nu le poate întoarce din drum, nimic nu le poate abate de la hotărîrea obscură a speciei — nici apa, nici focul, nici un mijloc de distrugere. În jurul camioanelor, în jurul pontoanelor, la marginea nisipului plutesc morţi între două ape, îmbrăcaţi, cu pieptul încins de cureaua raniţei; doar casca şi-au pierdut-o. Pe brancarde, la malul mării, cu faţa spre cer — morţi. Tot ceea ce este viu se îmbarcă, navele se îndepărtează, navele se reîntorc — **Newhaven** a şi făcut două drumuri. Şi se reîntorc, se reîntorc, şi izvodesc flăcări, apoi se scufundă, pentru ca altele să le ia locul — un spectacol nemaivăzut.

S-a lăsat noaptea. De pe puntea navei **Côte d'Argent**, care din nou se apropie de Dunkerque, portul apare în noapte ca o pată roşie vultoare. Pe măsură ce se apropie, fiecare bănuieşte — sau mai degrabă îşi imaginează — întreg talmeş-balmeşul acela nedesluşit de nave în mers şi de nave scufundate, de epave, de ambarcaţii, printre care trebuie să se înainteze încet, tot mai încet, în fîşîit de oţel şi atingeri, prin strigătele ce ţîşnesc din noapte, în timp ce din văzduh coboară rachete luminoase, grindină de proiectile, bombe. Între timp, pe pasarelă, comandantul manevrează ca şi cum o voinţă omenească ar mai avea putere în această smintită serbare a nopţii, iar dacă ţi-ai arunca din cînd în cînd privirile spre pontonul-est, ţi-ai da seama că se îngroaşă tot mai mult, că se apropie. Că este foarte întunecat. Un fel de masă neagră, asemenea unui zid ce se desprinde, cînd şi cînd, dintr-o lumină de incendiu. Dacă te apropii de zidul acela opac, auzi în noapte un zgomot neobişnuit, un tropăit surd ce pare să vină din altă lume. Ajungînd şi mai aproape, bănuieşti existenţa aceluiaşi fluviu uman grăbit, care de zile în şir se aruncă în mare. Proiectilele se sparg în lumina rachetelor, fără ca tropăitul acela să înceteze. Abia se ajunge la ponton, că s-au şi prăbuşit pîlcuri de oameni pe punte.

La ora 0.45, încărcată pînă la refuz, nava **Côte d'Argent** părăseşte pontonul-est; îi vor trebui trei sferturi de oră de chinuite şerpuiri pe apa ciuruită de proiectile, pentru a se putea degaja, pentru a putea smulge haosului încă o mie cinci sute de soldaţi francezi supravieţuitori ai Dunkerque-ului şi a trece de pontoane. Din fericire, nici unul dintre bombardierele care ocupă văzduhul nu o descoperă...

■ Traducere şi adaptare
de ELSA GROZEA

LAMIA (250 de talanţi). Această curtezană greacă a cerut enorma sumă de 250 de talanţi regelui macedonean Poliorcetes Demetrius pentru a-i oferi favorurile sale. Pentru a reface vistieria afectată de plătirea acestui preţ, regele a instituit o taxă specială pentru... săpun.

LAIS (10 000 de drahme). Celebrul Demostene îşi dorea foarte mult această curtezană greacă născută în Sicilia, căreia i-a oferit 1000 de drahme pentru o singură noapte. Atunci ea a marşat fixînd preţul la nu mai puţin de 10 000 de drahme! Cu toate acestea, se spune, ea s-a dăruit pe gratis lui Diogene, filosoful inteligent şi ascetic...

NINON DE LENCLOS (50 000 de coroane). Conform unei înţelegeri de taină, cardinalul Richelieu a plătit 50 000 de coroane pentru a petrece o noapte cu celebra Ninon, cea mai rafinată curtezană a Franţei secolului al XVII-lea. Ea a primit banii, dar... a trimis o prietenă în locul său.

Contesa NICCHIA DE CASTIGLIONE (1 000 000 de franci). Această ducesă, de fapt italiană, amantă a lui Napoleon şi a prinţului Jerôme Bonaparte, era considerată cea mai frumoasă femeie a timpului său. Dar era şi foarte extravagantă. Contele Yarmouth, fiul unuia dintre oamenii cei mai bogaţi din Anglia, şi el un excentric, i-a oferit un milion de franci pentru a-i obţine favorurile şi ea a acceptat. Se zice că era aşa de îndrăgostit de ea că nu s-a dezlipit de patul ei... o săptămînă.

Un post de radio românesc împotriva

DICTATULUI DE LA VIENA

La 30 august 1940, în Palatul Belvedere din Viena, Germania hitleristă și Italia fascistă au ciuntit în mod samavolnic integritatea teritorială a României, partea de nord-vest a țării fiind dată pe nedrept Ungariei horthyste. Dictatul imperialist fascist de la Viena a îndoliat poporul român, care l-a primit cu indignare, revoltă și adîncă durere. El nu s-a împăcat niciodată cu această sentință arbitrară, refacerea frontierelor patriei, dezrobirea milioanelor de români rămași sub teroarea horthystă reprezentînd, pe toată durata conflagrației mondiale, un obiectiv fundamental al întregii suflări românești. Între multiplele inițiative generate de starea de spirit antifascistă și patriotică din țară se înscrie și înființarea unui post de radio semioficial, care să demaște regimul de oprimare din Ardealul de nord și să întrețină vie speranța reunificării teritoriului național. El a fost organizat, cu aprobarea oficialităților românești, de Marele Stat Major al Armatei române, în toamna anului 1940 și și-a început emisiunile la 1 ianuarie 1941. Inițial era structurat în două compartimente: „Radio Ardeal" (care emitea în limba română) și „Radio din Secuime" (în limba maghiară). Postul avea două emisiuni zilnice (de obicei la amiază și seara), emițînd pe unde scurte (41,5 m, 48 m) și medii (484 m și 555 m). Cu această organizare a funcționat pînă la 8 mai 1941 (Radio din Secuime) și 14 mai 1941 (Radio Ardeal). Pe baza ordinului generalului Ion Antonescu, dat la 18 iulie 1941 din trenul „Patria", unde se găsea Marele Cartier General român, postul de radio și-a reluat activitatea la 24 iulie 1941, sub numele de Radio „România Mare" (în limba română și, de la 7 august, și în limba germană) și Radio Unguresc din Ardeal (în limba maghiară). El a funcționat, de data aceasta, numai pe unde scurte, la cele medii renunțîndu-se din motive de securitate. Sub noua denumire avea tot două emisiuni zilnice, dimineața și seara. Emisiunile în limba germană aveau loc numai în zilele de joi și duminică, dimineața și seara. Durata lor a variat între 15-30 minute, cuprinzînd îndeosebi știri și comentarii pe diferite teme. În urma cercetărilor de arhivă reiese că postul de radio „România Mare" a emis pînă la 27 august 1944, cînd și-a încetat activitatea, 1 200 zile în limbile română și maghiară, 220 zile în limba germană, în total 1 510 ore. De subliniat este faptul că emisiunile în limba maghiară erau prezentate ca ale unui post aparte, materialul lor fiind complet diferit de cel difuzat în română și germană.

Activitatea lui a fost strict secretă, existența fiind cunoscută de un număr extrem de redus de persoane. De altfel, hitleriștii incomodați de emisiunile postului de radio, care puneau în discuție „noua ordine" impusă de ei prin forță, au întreprins eforturi constante pentru depistarea și eventual neutralizarea acestui incomod organ de informație. Marele Stat Major român a reușit, prin abile și inteligente acțiuni, să dejoace intențiile hitleriste și să asigure funcționarea lui timp de peste trei ani și jumătate.

Postul era organizat în două compartimente: grupa tehnică și grupul redactorilor. În prima grupă, condusă de un căpitan inginer din Marele Stat Major, serviciul radio, intra personalul tehnic ce asigura exploatarea și întrebuințarea aparaturii. A doua era compusă din persoanele ce redactau materialele și care erau și crainici. Aceștia cunoșteau la perfecție cîteva limbi străine și de obicei proveneau din românii siliți să părăsească teritoriul răpit. S-a asigurat astfel o sporită autenticitate a emisiunilor, ei fiind buni cunoscători ai oamenilor și realităților de acolo.

Întreaga activitate tehnică și redacțională era coordonată din partea Marelui Stat Major de către locotenent-colonelul (colonel din 1943) Alexandru Ghimuș.

Din punct de vedere tehnic, emisiunile se realizau prin postul mobil al Marelui Stat Major, care a fost adaptat pentru radiofonie. Inițial s-a aflat la Predeal, apoi a fost mutat în București, în Cazarma Gardienilor Publici. La începutul lunii februarie 1942, s-a primit un aparat nou, perfecționat, cu parametri tehnici mult mai ridicați. Acesta a funcționat în clădirea Marelui Stat Major al Armatei române de pe strada Știrbei Vodă, ceea ce a îngreunat depistarea lui de către hitleriști.

Ecoul emisiunilor postului de radio „România Mare" a fost profund și durabil în conștiința românească. Pentru românii din nord-vestul țării ce suportau un aspru regim de opresiune, veștile propagate de acest post reprezentau un netăgăduit suport moral pentru depășirea suferințelor îndurate, întreținînd spiritul de rezistență, curajul și dîrzenia în luptă, precum și speranțele restabilirii teritoriului național în granițele lui etnice și istorice.

Caracterul penetrant al activității postului de radio „România Mare", eficiența lui sînt demonstrate și de faptul că oficialitatea maghiară, mijloacele de informare horthyste s-au raportat, implicit sau explicit, de nenumărate ori la conținutul emisiunilor, încercînd, fără șanse reale de succes, să dezmintă informațiile propagate. De altfel, autoritățile horthyste au depus eforturi stăruitoare pentru identificarea lui, considerîndu-l undeva în teritoriul răpit, mai probabil în Munții Rodnei.

Existența și activitatea postului de radio „România Mare" au reținut atenția și a mijloacelor de informare aliate sau neutre. Posturile de radio

Londra, New York, Moscova, Ankara, Cairo ş.a., organe de presă cum sînt „New York Times", „Neue Züricher Zeitung", „Gazette de Lausanne", „Svensk Tidskrift" şi multe altele au subliniat cu diferite ocazii semnificaţia emisiunilor postului clandestin „România Mare", faptul că prin el opinia publică românească îşi susţine legitimitatea intereselor naţionale.

Prin întreaga sa activitate postul de radio „România Mare" a reprezentat, în anii grei 1940–1944, un mijloc eficient de rezistenţă împotriva terorii horthyste instaurate în teritoriul de nord-vest al ţării, vremelnic răpit, de afirmare a hotărîrii poporului român de a întregi vatra sa strămoşească.

Organizarea acestui post de către Marele Stat Major constituie încă o dovadă a sentimentelor antifasciste, patriotice de care era animată armata română. De altfel, oştirea le va proba în chip strălucit în toamna anului 1944, cînd printr-o grea jertfă de sînge va elibera întregul teritoriu naţional de sub ocupaţia străină, anulînd de fapt şi odiosul Dictat fascist de la Viena.

Locotenent-colonel
PETRE OTU

MĂRTURII DE ARHIVĂ

Cercetarea de arhivă ne-a adus o surpriză: s-au păstrat, aproape integral, materialele transmise în cadrul emisiunilor postului **Radio Ardeal**, ulterior **România Mare**.

Formula de deschidere. După obişnuitul anunţ privind lungimile de undă şi orele de emisie, crainicul rostea următoarea formulă: „Prin noi vă vorbeşte conştiinţa românismului de pretutindeni, vestind porunca de ieri, de azi şi de totdeauna a destinului românesc: Murim mai bine-n luptă, cu gloria deplină/ Decît să fim sclavi iarăşi în vechiul nost pămînt!"

Menirea postului de radio. Într-un document programatic se stabilea clar menirea postului **Radio Ardeal:** să susţină lupta „contra graniţelor stabilite prin acordul (Dictatul, n.n.) de la Viena, considerate provizorii, a căror lărgire, în cadrele drepturilor etnice româneşti, o anunţă ca apropiată. Exaltează ideea solidarităţii româneşti... Respinge cu violenţă cît şi cu zeflemea provocările ungureşti. Priveşte cu încredere spre ţara liberă, în plină refacere, cu menirea de a reface România Mare..." În alt document, ulterior, se precizează: „Denunţă politica de duplicitate a Ungariei şi tratamentul barbar aplicat românilor din Ardealul robit. Respinge provocările ungureşti (...) Se prezintă ca funcţionînd într-un loc imposibil de determinat din conţinutul emisiunilor".

Ecouri în rîndul ascultătorilor. În arhivele postului de radio se găsesc numeroase mărturii privind ecoul emisiunilor în rîndul ascultătorilor. Iată doar cîteva extrase din aceste documente: „În seara zilei de 7 ianuarie 1941, un român refugiat de la Bistriţa a povestit că a ascultat la Bistriţa pe unde scurte un post de radio în româneşte. L-au podidit lacrimile – spunea – căci pentru prima dată de la cedarea Ardealului încoace, auzea adevăruri despre Ungaria şi cuvinte de îmbărbătare pentru români, ce lăsau impresia că nu sîntem cu totul uitaţi..." La 25 februarie 1942, un militar din compania I pază M.St.M. raportează: „Subsemnatul soldat Fekete Gh. contingent 1936 din compania I am ascultat cu un aparat cu galenă, modificat de mine, în dormitorul copiilor de trupă, un post vorbind în limba maghiară, scoţînd în relief neajunsurile populaţiei din teritoriul cedat, cu un caracter de revoltă, în contra guvernului maghiar". O notă informativă consemnează că „dl. Dumitru Tomida, consilier la Curtea de casaţie, a vorbit în termenii cei mai elogioşi despre emisiunile postului de radio România Mare. A spus că ele înviu o dovadă impresionantă a dîrzeniei ardeleneşti". Unul dintre redactorii postului de radio, George Sbîrcea, raportează la 24 iulie 1942 că într-o discuţie cu un grup de gazetari slovaci aceştia i-au declarat: „Slovacii ascultă regulat acest post dat fiind că el constituie cea mai bună dovadă a nemulţumirii ungurilor ardeleni faţă de noul regim" (horthyst – n.n.).

Frînturi din conţinutul emisiunilor. De la microfonul postului *România Mare* porneau spre conştiinţele ascultătorilor adevăruri dureroase despre comportarea autorităţilor horthyste în teritoriul ocupat.

„De la 2 noiembrie anul acesta (1942, n.n.) îşi ispăşeşte în închisoarea de la Cluj păcatul de a se fi născut român şi de a-şi fi asumat apostolatul gazetăriei româneşti în Ardealul nostru vremelnic robit, maramureşeanul Gh. Dăncuş (...). Gh. Dăncuş, redactor cultural al ziarului «Tribuna Ardealului» de la Cluj, a publicat la 8 martie 1941 în pagina a 2-a a ziarului în rubrica «Grai şi suflet românesc» poezia „Decebal către popor" a lui George Coşbuc (...). În iulie 1941, parchetul Tribunalului Cluj deschide acţiunea publică împotriva ziarului pe motiv că poezia lui Coşbuc şi comentariul apărut au constituit o ofensă la adresa statului şi poporului maghiar..."

„Ziarul Pesti Vasag anunţă că ţăranul român Nemeş Gabor a fost condamnat de Tribunalul din Cluj pentru insultă adusă naţiunii maghiare".

„Dintre toate oraşele ardeleneşti, Năsăudul a avut pînă acum mai mult de suferit de pe urma campaniei antivalahe a conducerii maghiare. Din oraş a fost transformat în comună mare şi i-au fost răpite şcolile. A fost admis să funcţioneze doar liceul de băieţi, dar şi acesta din liceu fundaţional al celor 44 sate româneşti grănicereşti a fost transformat în liceu de stat..."

„În comunele din judeţele Sălaj şi Satu Mare, copiii de şcoală au fost întrebaţi de către unguri dacă ştiu sau nu ungureşte. Toţi aceia care au răspuns afirmativ au fost înscrişi la şcoală ca unguri..."

Sînt numai cîteva frînturi din bogata activitate desfăşurată de postul de radio *România Mare*. Putem concluziona că această instituţie, în ciuda condiţiilor dificile în care era nevoită să funcţioneze, a avut un rol important în menţinerea ideii de unitate naţională, a speranţei în eliberarea pămîntului transilvan răpit ţării prin odiosul dictat de la Viena.

■ **MIRCEA PIETREANU**

O personalitate în discuție:

Mareșalul ANTONESCU

Înainte de a judeca, trebuie cunoscute faptele. Evaluarea activității mareșalului Ion Antonescu, pentru a fi corectă, reclamă, mai întîi, reconstituirea riguroasă a acțiunilor sale, altfel spus, a biografiei sale politice. Pe temeiul obiectiv al faptelor se poate emite o judecată nepărtinitoare, o apreciere care să înlăture, în egală măsură, apologia și condamnarea. Călăuziți de aceste gînduri, prezentăm mai jos cîteva date și documente – mai puțin sau deloc cunoscute – privind atitudinea politică a generalului, apoi mareșalului Ion Antonescu în vederea cercetărilor ce sînt de întreprins.

Marea eroare a lui Ion Antonescu a fost de a nu înțelege la timpul potrivit că Germania nu poate cîștiga războiul

După cum se știe, în anii participării României la primul război mondial, Ion Antonescu a jucat, în calitate de apropiat – dacă nu cel mai apropiat – colaborator al generalului C. Prezan, un rol important în elaborarea și executarea unor decizii militare de mare însemnătate. Apreciat de unii (I.G. Duca), contestat de alții (Al. Averescu), Ion Antonescu a sfîrșit prin a cîștiga în armată renumele unui militar de mare integritate morală și competență profesională. În calitate de atașat militar la Paris și Londra a stabilit relații cu personalitățile militare ale Franței și Marii Britanii, care au văzut în el reprezentantul orientării politicii externe românești: apărarea independenței naționale și integrității teritoriale prin strînsa colaborare cu democrațiile occidentale.

Intrarea în noiembrie 1937 a generalului Ion Antonescu în guvernul Goga-Cuza, formație politică de dreapta, cu declarate intenții de apropiere de Germania și Italia, nu trebuie considerată ca abandonarea convingerilor generalului că securitatea României implică strînse relații cu Aliații occidentali. La scurt timp după preluarea portofoliului apărării naționale, noul titular l-a invitat pe atașatul militar al Franței, colonelul Jules-Marie Delmas, pentru a-i exprima fidelitatea sa față de politica de alianță cu Franța, hotărîrea de a părăsi cabinetul dacă vederile sale ar fi intrat în conflict cu orientarea guvernului. Reproducem mai jos, în traducere, raportul generalului Delmas adresat ministrului de război al Franței, Edouard Daladier, publicat în colecția Documents diplomatiques français.

București, 30 decembrie (1937)

„Am onoarea să vă informez că tocmai am ieșit din cabinetul generalului Antonescu, noul ministru al apărării naționale în guvernul național-creștin Goga (care cuprinde totuși trei miniștri și un subsecretar de stat din Partidul Național-Țărănesc, care s-au despărțit de dl. Maniu).

Generalul a ținut să se întrețină cu mine abia instalat.

Întrevederea a fost extrem de amicală. Voi raporta aproape textual termenii în care a început conversația.

Generalul Antonescu m-a primit spunînd: *«Cel care vă primește este noul ministru de război, dar și generalul Antonescu, pe care îl cunoașteți de douăzeci de ani. Ora justiției imanente a sunat. Am suportat ca soldat disgrația mea. Iată-mă ministru al apărării naționale, fără să fi solicitat nimic. Am vrut ca unul din primele mele gînduri să fie pentru generalul Gamelin, care mi-a făcut, la Paris, în 1934, o primire pe care nu o voi uita niciodată și care mi-a acordat un concurs atît de eficace în asistența militară pe care Franța a dat-o României. Vă remit pentru el o scrisoare în care îi exprim sentimentele mele.*

V-am chemat pentru a vă informa că am pus, în fața regelui și în fața d-lui Goga, președintele Consiliului, drept condiție a intrării mele în guvernul care tocmai s-a format, că nimic nu va fi schimbat în raporturile noastre de prietenie cu Franța și că am obținut această dublă asigurare. Vă rog să informați de această declarație a mea pe șefii Dvs. Atît timp cît voi fi în acest guvern, linia politică față de Franța nu se va schimba. Nu voi tolera niciodată să se uite că Franța a pus la dispoziția noastră importante materiale de armament cînd eram șeful Marelui Stat Major. Dacă s-ar întîmpla ca într-o zi guvernul să-și schimbe orientarea, aș pleca fără șovăială și fiți sigur că în acel moment situația ar fi mai serioasă decît cînd am părăsit Statul-Major».

I-am mulțumit generalului Antonescu pentru asigurările lui, spunîndu-i că luam notă, că ele nu mă surprindeau din partea lui, cunoscîndu-l de mult, dar că îmi mergeau la inimă, ca reprezen-

tant al armatei franceze şi ca francez, că voi informa pe ministrul Franţei şi pe şefii mei.

Ministrul *(Antonescu - n.n.)* s-a arătat sensibil la elogiile pe care i le-a făcut o parte a presei franceze şi la încrederea pe care ea i-o arată. *«Ştiu că sînt criticat, a adăugat el, că se afirmă că sînt înfeudat Gărzii de Fier, ca şi cum aş putea să mă leg de o organizaţie ce poate acţiona împotriva Franţei. Dar trebuie să ai şi cîţiva detractori».*

L-am asigurat, din partea mea, că eram convins că Garda de Fier nu avea concursul său, atît timp cît ea s-ar ridica împotriva Franţei şi că ştiam că el însuşi îi avertizase pe conducătorii acestui partid.

Întrucît generalul Antonescu mă autorizase să vorbesc în deplină sinceritate şi întrucît aveam misiunea de la dl. ministru al Franţei să-i atrag atenţia asupra acestui subiect, i-am semnalat interesul pentru ca, pe plan politic, primul ministru Goga să dea asigurări opiniei publice franceze în privinţa intenţiilor sale; el *(Antonescu - n.n.)* mi-a spus: *«Nu fiţi neliniştiţi, se va face. Am constituit un guvern de dreapta pentru a evita dezordinea. E treaba noastră. Dar. dl. Goga nu va merge spre Germania. Va încerca poate să amelioreze relaţiile cu această ţară, ceea ce este dreptul şi datoria. Asta e tot».*

În sfîrşit, am rezumat în faţa ministrului de război toate formele de activitate pe care le-a luat concursul militar pe care noi îl dăm României şi, mai ales, proiectul în curs al organizării unei fabrici de blindate în România. I-am arătat că fostul preşedinte de Consiliu, dl. Tătărescu, ceruse oficial d-lui ministru al apărării naţionale şi al războiului al Franţei să autorizeze uzinele Renault să participe la această fabrică şi că această importantă problemă merita un examen atent şi acordul noului guvern. El mi-a declarat că această afacere va fi studiată, de îndată ce va fi numit la serviciul armamentului un nou comandant, care va fi generalul Dobre, un specialist în materie, în locul generalului Glatz.

În ce mă priveşte, cred că putem avea deplină încredere în afirmaţiile noului ministru al apărării naţionale, care ne-a dat deja atîtea dovezi de prietenie şi că putem conta pe influenţa şi prestigiul acestui şef, pe care suveranul — ce îl ţinea deoparte pînă mai ieri — tocmai l-a numit în fruntea armatei pentru a relua sub control, cu concursul său, corpul de ofiţeri, neliniştit de măsurile luate recent de deblocare a cadrelor şi de decretul lege privind avansările, elaborat, dar a cărui aplicare tocmai a fost suspendată".

La raport era anexat mesajul adresat de generalul Ion Antonescu generalului Gamelin, şef al Marelui Stat Major al armatei franceze: „În momentul în care preiau postul de înaltă responsabilitate la Ministerul Apărării Naţionale primul meu gînd se îndreaptă spre Dvs., d-le general.

Nu pot să uit şi nu voi uita niciodată primirea călduroasă, perfecta încredere şi, mai ales, concursul pe care Franţa, graţie Dvs., l-a acordat armatei române, cînd eram şef al Marelui Stat Major, concurs pentru care vă voi rămîne întotdeauna recunoscător.

Profit de această ocazie pentru a vă exprima, împreună cu sentimentele mele de admiraţie, cele mai bune urări pentru viteaza armată franceză şi vă rog să binevoiţi a primi expres cele mai înalte consideraţii."

Evenimentele din anii 1939–1940 l-au determinat pe Ion Antonescu să-şi modifice vederile. Pactul Ribbentrop-Molotov (23 august 1939), victoriile Wehrmacht-ului, înfrîngerea Franţei şi retragerea corpului expediţionar britanic, amputările teritoriale suferite în vara anului 1940 de România şi tragica ei izolare - toate acestea l-au făcut pe militarul Ion Antonescu să creadă că singura posibilitate pentru ţara sa de a-şi redobîndi teritoriile pierdute era de a conlucra cu Germania, a cărei forţă armată părea atunci invincibilă. Militarul din Antonescu l-a covîrşit, în personalitatea sa pe omul politic, cît va fi fost.

Nu intenţionăm să discutăm aici - spaţiul nu ne-o îngăduie - politica lui Ion Antonescu în anii 1941–1944 şi relaţiile sale cu Hitler. Pentru înţelegerea lor, semnalăm însă un document puţin cunoscut, din arhivele americane, publicat în S.U.A. în 1983 de Brutus Coste, ultimul însărcinat cu afaceri al României la Washington.

Memorandum de conversaţie întocmit de Cavendish W. Cannon de la Secţia Afaceri europene.

(Washington) 4 septembrie 1941

Participanţi: Dl. Brutus Coste, însărcinatul cu afaceri al României.
Secretarul (de Stat, Cordell Hull)
Dl. Cannon de la Secţia europeană

„Însărcinatul cu afaceri ad-interim al României l-a vizitat, la cererea sa, pe secretar astăzi.

El i-a înmînat secretarului o notă privind reocuparea Basarabiei şi Bucovinei de nord de către forţele române, precum şi statutul politic şi legal al acestor teritorii din punct de vedere al României.

El a spus apoi că obiectivul său, solicitarea acestei întrevederi a fost prezentă, pe baza instrucţiunilor guvernului său, poziţia guvernului român în actualele ostilităţi din Europa de est. El a spus că, alăturîndu-se Germaniei în războiul împotriva U.R.S.S., scopul României a fost numai să redobîndească teritoriile ocupate de U.R.S.S. cu un an în urmă, adică Bucovina de nord şi Basarabia; că aceste operaţii militare nu constituiau, prin urmare, o agresiune şi că intervenise o schimbare în caracterul participării române, în sensul că, recîştigînd teritoriile ocupate, operaţiile României vor fi de acum înainte limitate la obligaţiile unei forţe de ocupaţie. El a spus că din motive strategice armata română fusese obligată să înainteze dincolo de teritoriile reclamate, dar că, şi în calitate de forţă de ocupaţie, aria operaţiilor va fi limitată la regiunea dintre fluviile Nistru şi Bug. El a mai primit instrucţiuni să declare că România nu formulează pretenţii teritoriale şi că ocuparea anumitor zone se datora necesităţilor strategice şi „colateral" daunelor provocate de U.R.S.S. în Basarabia. El a primit instrucţiuni să informeze pe secretar că guvernul său a notificat oficial guvernului german poziţia sa şi a explicat, în chip specific, germanilor că România nu va fi de acord cu nici o expansiune teritorială în est în schimbul renunţării la revendicările ei faţă de Ungaria în Transilvania, care rămîne o problemă prioritară a politicii naţionale.

Secretarul a mulţumit dlui Coste pentru această comunicare şi a cerut dlui Cannon, care era prezent la întrevedere, să o redacteze sub forma unui memorandum pentru secretar.

Dl. Coste a cerut atunci permisiunea să adauge cîteva observaţii personale la declaraţia făcută. El a spus că România sprijinise întotdeauna principiul securităţii colective şi că fusese unul dintre cei mai înflăcăraţi aderenţi ai Ligii Naţiunilor. El era de părere că nu fusese suficient apreciat peste hotare, faptul că România respinsese invitaţia Germaniei de a participa, aşa cum au făcut-o Italia, Ungaria şi Bulgaria, la invazia şi dezmembrarea Iugoslaviei. După o întreagă generaţie

aflată în umbra „amenințării roșii" nemijlocit la frontieră și după „ocuparea teritoriului românesc" de către Soviete acum un an, politica României este condiționată de marele pericol pe care îl reprezintă U.R.S.S. Guvernul român, a adăugat el, are dovezi că U.R.S.S. intenționa să ocupe și alte teritorii românești și că unul din motivele restrîngerii operațiunilor militare românești în prezent este conservarea armatei pentru securitatea viitoare a țării.

Secretarul a remarcat că răspîndirea comunismului ca sistem este o problemă în sine, dar că în acest timp guvernul american consideră hitlerismul inamicul mondial; că din 1938, Statele Unite au predicat și practicat consecvent principiile înțelegerii și cooperării internaționale care nu este necesar să fie repetate acum și că, în aceeași perioadă, hitlerismul s-a manifestat ca inamicul națiunilor pașnice, distrugîndu-le una după alta; că Statele Unite își concentrează toate energiile și cheltuiesc miliarde de dolari pentru înfrîngerea hitlerismului, și această situație determină atitudinea noastră față de acele țări care ajută cauza lui Hitler sau prelungesc conflictul pentru înfrîngerea ei.

Dl. Coste a replicat că România speră să fie din nou liberă pentru o cooperare cu alte țări în chip pașnic și că el crede că acum problema specială a României, în ceea ce privește relațiile cu U.R.S.S., pare a nu fi înțeleasă, așa cum reiese din declarația recentă a dlui Churchill în care România a fost grupată cu Italia, Ungaria și Bulgaria ca „șacali ai tigrului".

Secretarul a remarcat că aceasta era o problemă între dl. Coste și guvernul britanic".

Deși conversația s-a încheiat pe această notă, iar secretarul de stat american, Cordell Hull, nu a manifestat explicit înțelegere pentru explicațiile date de Brutus Coste, acesta a aflat cîteva zile mai tîrziu că „Secretarul de stat l-a întrebat pe ministrul Finlandei *(la Washington — n.n.)*., Hjalmar Procope, dacă era în măsură să-i informeze despre intențiile guvernului său. Secretarul a oferit ca un exemplu de imitat comunicarea României". *La 25 septembrie 1941, subsecretarul de stat Sumner Welles a confirmat primirea notei din 4 septembrie 1941 a guvernului român privind restaurarea suveranității României asupra Basarabiei și Bucovinei de nord (notă înmînată, cum s-a văzut, de Brutus Coste lui Cordell Hull) și — ceea ce este vrednic de semnalat — a calificat Basarabia și Bucovina de nord drept „teritorii românești", fapt considerat de Brutus Coste în raportul trimis la București drept „un gest prietenesc", întrucît, după cum sublinia diplomatul român* „Dl. Sumner Welles are reputația unui diplomat pe cît de prudent, pe atît de reținut în exprimările sale".

Episodul relatat de Brutus Coste (într-un volum editat de Academia Româno-Americană de Științe și Arte în 1983) pune în lumină situația fără ieșire în care se afla mareșalul Ion Antonescu aliniindu-se cu Germania în speranța redobîndirii teritoriilor pierdute în 1940; el și-a atras astfel ostilitatea democrațiilor occidentale (S.U.A. și Marea Britanie) angajate în cea mai strînsă colaborare cu Uniunea Sovietică pentru a distruge în comun fascismul. Rezervele manifestate de conducătorul României față de politica lui Hitler (de exemplu, cazul citat de Coste: refuzul de a participa la atacarea și dezmembrarea Iugoslaviei) nu i-au fost luate în seamă.

Marea eroare a lui Ion Antonescu a fost de a nu înțelege la timpul potrivit că Germania nu poate cîștiga războiul. Chiar și la 9 februarie 1943, el îi spune ministrului României la Berlin, Raoul Bossy: „D-ta nu cunoști armele secrete pe care mi le-a arătat Hitler la ultima noastră întrevedere, nici planurile lui de război, nici masele de soldați pe care le va asvîrli asupra rușilor, la vară. Nu încape nici o îndoială că ofensiva de vară a germanilor va zdrobi armata rusă". *Aceluiași diplomat, Ion Antonescu îi spunea că nu se teme că ne vor robi nemții căci* „li s-au tocit colții acum".

Obiectivul său rămînea refacerea patrimoniului național-teritorial, astfel cum el arată în urma Marii Uniri din 1918. Lui Raoul Bossy, el îi spunea că în problema Transilvaniei l-a avertizat pe Hitler: „O voi lua înapoi și fără Dvs. căci dacă un popor de 16 1/2 milioane, ca cel român, nu ar fi în stare să dezrobească 1 1/2 milioane de frați, ocupați de o națiune mai mică, nu ar merita să trăiască".

După eșecul ofensivei germane din vara anului 1943 (Operația „Citadela") și trecerea definitivă a inițiativei strategice, în urma bătăliei de la Kursk, de partea Armatei Roșii, mareșalul Ion Antonescu nu putea ignora realitățile militare care dezmințeau pronosticurile sale din februarie. Față de același Raoul Bossy, numit reprezentantul României la Vatican, el încerca o justificare: nu putea primi Basarabia și Bucovina de nord de la Hitler sau, ceea ar fi fost, după opinia lui, și mai rău, în schimbul Transilvaniei; Transnistria și Crimeea reprezentau în concepția lui „zone de securitate", iar Stalingrad „obligație de aliat"! Mareșalul se legăna în iluzia că Anglia îi este favorabilă: „eu n-am făcut greșelile lui Hitler, n-am persecutat pe evrei". *Era mai lucid cînd considera că retragerea trupelor române de pe frontul de Est ar atrage imediata ocupare a țării de către Wehrmacht și instalarea unui guvern legionar, prezidat de Horia Sima. Dorea ca ungurii să încerce o desprindere de Germania pentru ca atunci să poată redobîndi Transilvania de nord.* „Eu ce vreau — *conchidea el* — este ca în timpul războiului să recuperez cît de mult din ținuturile ce ni s-au răpit iar la pace, să pledez cauza integrității teritoriului României mari".

Iluzia, calculul politic profund eronat călăuzeau politica mareșalului. Ele aveau să-l ducă la prăbușire, căci, uitînd propriul său raționament din 1943, la 23 august 1944 va stărui să-i solicite lui Hitler acordul pentru ieșirea României din război. Cine s-ar fi putut îndoi de reacția dictatorului „nazist": înlăturarea imediată a lui Antonescu, aducerea la putere a legionarilor și transformarea României într-un cîmp de bătălie.

Sentimentele patriotice ale mareșalului Ion Antonescu nu erau dublate și de simțul politic corespunzător. De aici deznodămîntul teribil al tragediei sale care s-a încheiat în fața plutonului de execuție la 1 iunie 1946.

■ Dr. FLORIN CONSTANTINIU

HARALAMB ZINCĂ

MISTERIOASELE DOSARE ALE ANULUI... 2035

I. Dosarele nu renasc din cenușă

Încep printr-o mărturisire: îmi plac ipotezele. Le enunț, mă „joc" cu ele. E un joc al intelectului care te incită, te smulge din strînsoarea unor adevăruri absolute și te aruncă în luptă cu inerția, aprinzîndu-ți imaginația. Uneori acest „joc" îți așază pe frunte lauri, alteori spini. În ce mă privește, mă supun regulilor lui nescrise și nu mă sfiesc să-mi recunosc eșecurile. Mă simt aidoma unui criminalist aflat la „locul faptei", pornit să-l identifice pe „făptaș" de la un... fir de păr. Vreau să spun că pentru enunțarea unei ipoteze ai nevoie de un punct de plecare, de un dosar concret a cărui interpretare dată de alți investigatori refuzi s-o accepți. Și, cum nimeni și nimic nu te poate împiedica să încerci să luminezi laturile obscure ale acelui dosar, te apuci să emiți ipoteze (cît e de simplu!), să cauți urme, eventual să le reevaluezi pe cele vechi, așa încît, odată ajuns la capătul „jocului", să obții confirmarea ori infirmarea propriilor supoziții.

Ipotezele din prezentul comentariu își au sursa într-o stare de facto: statutele celor trei mari arhive statale din lume, care reglementează cercetarea unor dosare ultra, ultrasecrete ale celui de-al doilea război mondial. Conform acestora, cei care au trăit cea mai cumplită tragedie a secolului vor avea acces la adevărurile politice, diplomatice și militare ale epocii lor abia în mileniul următor, mai exact în anul... 2035. La prima vedere, afirmația pare o glumă, dar vă asigur că așa stau lucrurile. Democrație, democrație, dar pînă la misterioasele dosare în cauză... De aici „petele albe" ale istoriei contemporane. Această politică de desferecare a dosarelor secrete viciază automat truda istoricului. Se poate oare lăuda cunoscutul istoric american W. Shirer, autor al unei ample monografii consacrate ultimului război mondial, că a beneficiat de dreptul de a „cotrobăi" prin dosarele anului 2035? Desigur, nu! Ca atare, concluzia se impune de la sine: ne-a dăruit o lucrare valoroasă, dar incompletă pe ici, pe colo...

Se pot oare lăuda istoricii sovietici, care, nu mult după 9 mai 1945, au trimis tiparului primele cinci volume din „Marele război pentru apărarea patriei" că au avut permisiunea de a coborî în adîncurile arhivelor? Desigur, nu! Așa se și explică faptul că pînă în prezent au tipărit cîteva variante ale aceleiași istorii, iar o alta este în pregătire.

Dar la urma urmei ce-or fi conținînd aceste dosare supuse unui regim de cercetare atît de draconic? Iată o temă către care ne întoarcem adesea pentru a o asalta cu nerăbdarea noastră profesională, iar în efortul de a intui tainele acelor arhive, ipotezele ne sînt un aliat prețios. De ce nu le-am chema în ajutor? Ce este tentat omul să ascundă față de semeni? Desigur, faptele urîte. Cu cele frumoase se mîndrește. În această ordine de idei aș îndrăzni o comparație. Arhivele au fost create după chipul și asemănarea omului: păstrează la vedere faptele frumoase și mai puțin rușinoase, iar pe cele condamnabile le pun sub obroc. Așadar, la întrebarea: „Oare ce tăinuiesc cu atîta încăpățînare dosarele anului 2035?" una din ipoteze ne răspunde fără ezitare: „Numai fapte murdare, căci dacă ar fi fost curate..." Într-adevăr, privind în urmă, constatăm că în cei patruzeci și cinci de ani de la înfrîngerea Germaniei hitleriste s-au scris și tipărit mormane de cărți (istorii, monografii, memorii, cărți-document etc. etc. etc.) consacrate ultimului război mondial. Evaluări reale sau mai puțin reale... Prosławiri și mitizări... Condamnări și demitizări... Aceste nenumărate cărți, asociate cu filmele artistice și documentare, ne întreține impresia că tema a fost epuizată. Nu trebuie să uităm însă că, în paralel cu războiul fierbinte, au mai existat și unul diplomatic, și unul al serviciilor de spionaj. Pe acesta din urmă Winston Churchill l-a numit în ziua cînd l-a declanșat drept un „război murdar". Scopul scuză mijloacele. Un „război murdar" presupune de la sine operațiuni „murdare". N-am vrea să se înțeleagă că Anglia a fost singurul stat care a purtat și un asemenea tip de război, dar glasul autorizat al lui Churchill are meritul să-l fi etichetat exact. Oare războiul diplomatic și cel al serviciilor de spionaj să fi trimis la arhive numai fapte frumoase, temerare, pline de noblețe? Ne îndoim. Altminteri de ce ar fi condamnate unele dosare la un regim de „detenție" atît de sever? La îndemnul ipotezelor constatăm că nici pînă în prezent nu s-a scris încă o istorie a „războiului murdar" în ale cărei pagini faptul „murdar" să fie pus în rînd cu cel „curat" și tratat cu obiectivitatea de rigoare. Cum să se scrie o asemenea istorie, dacă dosarele anului 2035, oriunde s-ar afla depozitate, sînt inaccesibile cercetătorului? Și-apoi cîte din ele nu or fi fost puse pe foc? Iar din cenușă numai păsările renasc.

II. Simplă omisiune?

Hitler nu şi-a ascuns niciodată intenţiile sale războinice. Deziderатul său politic, ideologic şi militar: „Deutschland über alles" fusese propagat în toată lumea. Iar führerul nu se abătuse cu o iotă de la programul său. Ştia prea bine că cererea sa de revizuire a frontierelor cu Polonia va declanşa războiul. N-a ezitat în a-l aprinde. La 1 septembrie 1939, trupele sale au făcut sub ochii ţărilor europene — mari şi mici — o primă demonstraţie a noii doctrine militare: Blitzkrieg-ul.

În acelaşi an nefast, serviciile de spionaj din Occident, intuind obiectivele viitoarelor acţiuni politico-militare ale Reichului — cerealele şi petrolul românesc, au trecut urgent la elaborarea unor planuri menite a bara din umbră calea Wehrmachtului spre Valea Prahovei. Au intrat deci în acţiune comandouri specializate în acte de sabotaj, conduse de aşi în materie, căliţi încă din anii primului război mondial la flăcările sondelor româneşti. Curînd se înregistrează explozii, incendii, distrugerea unor instalaţii de petrol, a unor mijloace de transport. Desigur, România neutră îşi risca fiinţa naţională favorizînd în fel şi chip actele de violenţă iniţiate de aliaţii săi tradiţionali prin mijlocirea unor societăţi stăpîne într-o anumită proporţie pe petrolul românesc. În consecinţă, aceste comandouri aveau obligaţia de a asigura acţiunilor lor de război o conspirativitate deplină, menită să ocrotească generozitatea statului român. Însă pe măsură ce Hitler îşi concentra trupele în vest, hotărît să sfîrşească o dată cu aşa-numitul „război ciudat", sabotorii de meserie sosiţi din Anglia, Franţa şi Belgia deveneau tot mai stîngaci şi mai gălăgioşi. Umblau, dacă putem spune aşa, cu „clopoţei la picioare" şi, pe unde treceau, îi ademeneau după ei pe spionii nemţi din România — şi erau destui! Drept care protestele lui Ribbentrop adresate guvernului român nu mai conteneau, devenind tot mai dure şi mai ameninţătoare. Dar sabotorilor nici că le păsa de greutăţile ce le creau guvernului român. La începutul anului 1940, pe cînd se pregăteau să arunce în aer Porţile de Fier şi să blocheze navigaţia germană pe Dunăre, „clopoţeii" acestora au izbutit să aducă relaţiile diplomatice germano-române într-un punct exploziv. Ameninţările mesagerilor lui Ribbentrop şi Canaris se înteţeau, răpindu-i lui Carol al II-lea orice spaţiu de manevră. „Petrolul sau viaţa?" răsunau ameninţările lui Hitler. „Ieşirea din neutralitate sau ocuparea României?" Cine să bănuiască la acel ceas al istoriei — mai 1940, ajunul declanşării campaniei din vest — că protagoniştii războiului „murdar" de pe Dunăre tocmai obiectivul acesta îl urmăreau: să-l calce pe nervi pe Hitler, să-l silească să ia măsuri militare de apărare a producţiei de petrol din România, să-l oblige să ocupe România şi să-şi disloce trupele în Balcani. Nu va trece mult timp şi agenţii lui Wenger şi ai lui de Chastelaine îşi vor vedea obiectivul atins. Bineînţeles, prin mijloacele „războiului murdar".

La 10 mai 1940, Hitler pornea ofensiva în vest. Punea astfel capăt „războiului ciudat" care, pentru aliaţi, a însemnat un răgaz nesperat. Au ştiut însă cum să-l folosească? La această întrebare, istoria celui de-al doilea război ne răspunde că Marea Britanie l-a folosit cu mai multă inteligenţă decît Franţa. Poate şi din pricina poziţiei sale geografice.

La 17 iunie 1940, Franţa, incapabilă să mai facă faţă forţei militare germane, capitulează. A rezistat 37 de zile, răstimp în care guvernul francez a părăsit Parisul, evacuînd ministerele, arhivele. Literatura de specialitate (monografii, memorialistici etc.) consemnează că acolo unde Biroul 2 n-a mai apucat să-şi evacueze arhivele, a ordonat „punerea lor pe rug". De aceea ne-au surprins cele petrecute la 19 iunie 1940 în gara Charité sur Loire, cînd agenţii contraspionajului german au dat de un tren rămas întreg, care aparţinuse generalilor Maurice Gamelin şi Weygand, comandamentului lor. În urma unei minuţioase percheziţii, Abwehrul a descoperit, printre multe altele, şi o casetă plină de documente „strict secrete". Valoarea acestora a fost stabilită urgent, deoarece cîteva din ele aveau o importanţă operativă imediată. Să le enumerăm: Acordul de cooperare între armatele franceze şi belgiene, **programul de acţiune şi identităţile agenţilor francezi conduşi de Léon Wenger, însărcinaţi să distrugă instalaţiile petroliere** (din Valea Prahovei, H.Z.) **care-i aprovizionau pe germani** (sublinierea noastră, H.Z.), codurile folosite de aliaţi, o Notă ultraconfidenţială **cu privire la supravegherea neutrilor care-i sprijină pe aliaţi...**

Nu posedăm inventarul tuturor documentelor găsite de Abwehr în trenul generalului Gamelin şi nici nu putem aprecia importanţa lor, de aceea ne oprim asupra „pieselor" menţionate mai sus. Studierea lor impune, din capul locului, două întrebări:

a) Chiar să nu fi avut ofiţerii Biroului 2 ai comandamentului lui Gamelin şi Weygand cînd să evacueze nu trenul, ci arhiva? Nu cumva au uitat-o în tren în mod deliberat, conform unei misiuni secrete?

b) Ce căutau în caseta din trenul de la Charité sur Loire documente care, în mod firesc, îşi aveau locul în arhivele centrale ale Ministerului de Război de la Paris?

Ca să obţinem, în perspectiva timpului, un răspuns corect la cele două întrebări, este necesar să derulăm evenimentele ulterioare datei de 19 iunie 1940 şi să urmărim consecinţele rătăcirii unei arhive uitate în tren ca pe-o umbrelă.

Preţuind documentele „strict secrete" ale Statului Major francez la adevărata lor valoare, Hitler n-a mai stat mult pe gînduri şi a declanşat un scurt război diplomatic care în lunile următoare a întors pe dos mai întîi sud-estul Europei, apoi Peninsula Balcanică. Ofensiva a debutat cu o furibundă campanie a presei germane împotriva sabotorilor francezi, belgieni, englezi din Valea Prahovei şi de pe Dunăre, ce acţionau sub pretinsa „protecţie diplomatică a României neutre". Pe acest fundal propagandistic, Ribbentrop a detonat prin surprindere o „bombă" a cărei explozie a zguduit Peninsula Balcanică. „Bomba" sub forma unei „Cărţi albe" conţinea un „exploziv" constituit din 70 de documente autentice (toate de la Charité sur Loire), intitulate: „Documente secrete ale Marelui Stat Major francez". Publicată simultan în cîteva limbi, inclusiv în română, „Cartea albă" mai beneficia de un amplu comentariu menit să demaşte acţiunile nestingherite ale agenţilor britanici, francezi, belgieni în România. Concluzia: sabotorii cercurilor petroliere străine precum şi politica de neutralitate a României „pun în primejdie interesele militare germane".

Diplomaţia română a încercat să se apere. Renunţă la garanţiile franco-britanice, îi expulzează pe sabotori, îşi remaniază guvernele. Canaris se întîlneşte cu Moruzov, Moruzov cu Canaris. Măsuri peste măsuri, toate cu speranţa că spiritele se vor linişti. Străduinţele sînt însă zadarnice, căci arhiva de la Charité sur Loire îi dăruise lui Hitler, o dată cu documentele sale, şi un pachet de motivări temeinice pentru a-l pedepsi pe Carol II, dar, mai ales, pentru a lua decizia ca, în numele „intereselor militare germane", să pună stăpînire pe cerealele şi petrolul României. Călăuzindu-se şi el după un vechi şi încercat dicton, „divide et impera", declanşează un perfid mecanism diplomatic destinat să se soldeze cu dezmembrarea teritorială a României

Loviturile se succed cu o violență politică rar întîlnită, pe care istoria românilor n-o va uita niciodată. Și parcă pentru a îndreptăți pe deplin represaliile lui Hitler, cercurile petroliere străine găsesc cu cale să dea publicității o declarație în care se spune negru pe alb: „Este adevărat, a existat un plan de distrugere a sondelor și instalațiilor. El a fost elaborat în colaborare cu Statul Major român, pentru eventualitatea în care Germania ar ocupa România."

Însă ca Hitler să poată ordona ocuparea României trebuia iritat, lovit precis în interesele sale militare și ademenit să i se servească pe tavă condițiile cu care să-și motiveze decizia. Și cine să le creeze dacă nu strategii operațiunilor din umbră?

Oare cît de adînc este ascuns în arhivele britanice dosarul „războiului murdar" purtat de agenții **Intelligence Service**-ului, între anii 1939—40, pe teritoriul României? Întrebarea formulată astfel nu trebuie să-l surprindă pe cititor. În perioada la care ne referim, mai toate companiile străine din România camuflau în vîrful consiliilor de administrație agenturi de spionaj conduse de rezidenți cu o vastă experiență, ca, de pildă, G.G. de Chastelain, directorul Societății „Unirea". Toate aceste agenturi se aflau angrenate într-o înfruntare vizibilă și invizibilă. Obiectivul vizibil? Incendierea rafinăriilor de petrol, distrugerea sondelor, blocarea transporturilor feroviare și fluviale. Obiectivul invizibil? Aflțarea cu orice preț a inamicului împotriva României și atragerea mașinii de război naziste în Balcani. Scopul scuză mijloacele!

Din păcate, autorul rîndurilor de față nu mai are cum să-și prelungească așteptarea pînă în anul 2035. De răbdare ar mai dispune... Așa că nu-i rămîne decît să enunțe ipoteze. De aceea, începe prin a afirma că „gentlemenii" de la Londra au manipulat, magistral „războiul murdar" întru apărarea propriei țări. Prețul? Cehoslovacia, Polonia, Balcanii... Iar despre trenul de la Charité sur Loire se poate spune că a reprezentat o operație-apogeu, ea încununînd cu succes operațiunile anterioare din România. Hitler a prins nu o „minge", ci o „cheie" pe care a folosit-o deschizînd mai întîi poarta României, apoi pe cea a Balcanilor. A „jucat mingea" exact pe direcția dorită de strategii „războiului murdar": a pedepsit România neutră, grăbind și dictînd ciuntirea teritoriului ei, i-a oferit apoi cu cinism garanții de securitate, a introdus o Misiune militară în România simțindă datorită amputărilor suferite (Ce ciudată potrivire: data intrării trupelor germane în România coincide cu data amînării de către Hitler a operației „Leul de Mare" — invadarea Angliei!), în fine, s-a văzut stăpîn pe grînarul și petrolul românesc. Acum, mașina de război a Wehrmachtului putea manevra liniștită: avea cu ce-și „hrăni" trupele, tancurile, avioanele, motorizatele. De la București, Peninsula Balcanică i se dezvăluia führerului în toată splendoarea ei strategică: dintr-o dată, trei ieșiri la mare. A supune Bulgaria, Iugoslavia, Grecia echivala nu numai cu o performanță a doctrinei Blitzkrieg-ului, ci și cu o demonstrație politico-militară menită, în cele din urmă, să convingă Anglia să ceară pace. Decizii... directive... ordine... Afluiri de trupe germane înarmate pînă-n dinți prin trecătorile Carpaților. În a cincea lună a anului 1941, steagul celui de al treilea Reich își flutura aroganța la Sofia, Belgrad, Atena, pe Insula Creta. Hitler jubilează; are toate motivele: nordul și vestul Europei, cu mici excepții, îi aparțin, sudul, de asemenea. În rest, împlinirea dezideratului său ideologic nu era decît o chestiune de timp. Nu bănuia nici o clipă că, în realitate, căzuse poate în cea mai ingenioasă capcană întinsă vreodată de conducătorii „războiului murdar" unui inamic. Era prea amețit de fulgerătoarele sale biruințe pentru a evalua cu luciditate realitatea cîmpului de luptă. Deși își trecuse trupele prin foc și pară, nu realizase în sud-estul Europei și în Balcani o adevărată campanie, ci numai o mare dislocare de forțe, risipind, cu voie sau fără, norii invaziei ce-i adunase tot el deasupra Angliei.

Ar fi greșit să credem că numai Hitler jubila. Mai jubila și Churchill... Pînă la acea dată, mașina de cifrat „Enigma", capturată de la inamic, îl ajutase să înregistreze două succese militare, unul mai prețios decît celălalt: evacuarea trupelor de la Dunkerque și îndepărtarea primejdiei de invazie a Insulei. În sfîrșit, supușii regelui George al VI-lea își puteau desface liniștiți bagajele. Fusese greu pînă ce Hitler apucase momeala.

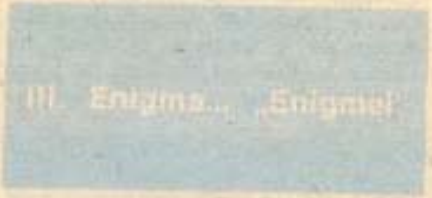

Războiul psihologic, componentă de bază a „războiului din umbră", a cunoscut în timpul marii conflagrații o largă și variată dezvoltare. El n-a încetat la 9 mai 1945, o dată cu instăpînirea păcii, ci a continuat și continuă și în prezent pe o scară foarte mare, în forme mult mai subtile și mai variate decît în anii 1938—1945. În cărțile-document deslușim una din aceste forme larg răspîndite. Mă refer la acea literatură care, pornind de la un dosar cu fapte istorice reale, pus la dispoziție de către o anume arhivă, își propune să-l introducă pe cititor în așa-numitele zone obscure ale istoriei. Să apelăm la un exemplu: asasinarea lui John Kennedy. Cîte cărți-document nu s-au scris pe această temă?! Și toate emițînd pretenția de a elucida misterul! Dar el tot n-a fost elucidat. Ba dimpotrivă... Cititorul trebuie să știe că manipulatorii „războiului psihologic" folosesc frecvent tehnica „informării" prin... dezinformare. Totuși am greși dacă ne-am grăbi să tragem concluzia că toți autorii de cărți-document sînt automat și agenți ai dezinformării. Unora li se pun în brațe dosare tentante, dîndu-li-se asigurări că acestea stabilesc realitatea. Dar realitatea este alta, iar autorii nu au cum s-o stabilească. N-o pot stabili nici arhivarii-manipulatori, căci unele dosare puse în circulație au anexe „ultra, ultra secrete" care sălășluiesc în alte compartimente ale arhivei, de unde vor fi scoase la lumină peste ani și ani, iar autorii acceptă dosarele, căci o carte-document cu un titlu ca acesta: **„Hitler a murit în Argentina"** (Buenos Aires — 1987) devine din start un bestseller.

Iată acum și un exemplu concret de dezinformare a opiniei publice. În urmă cu cîțiva ani, Rudolf Hess, omul nr. 2 în cel de-al treilea Reich, a încetat din viață în celebra închisoare Spandau din Berlinul Occidental, unde a avut privilegiul de a fi ani în șir unicul ei deținut, fiind păzit, rînd pe rînd, de ostași americani, englezi, sovietici, francezi. În comunicatul dat publicității de către comandamentul Comisiei aliate de control se afirma că fostul nazist și-a pus capăt vieții sugrumîndu-se cu un cablu. Plauzibil. Cum să nu crezi cînd ți se comunică tot oficial că defunctul a fost supus unei expertize medico-legale. Să recunoaștem că nu e deloc ușor să fii nonagenar și deținut între zidurile unei cetăți! Așadar ne împăcaserăm cu gîndul că ultimul deținut de la Spandau s-a sinucis. Cînd, deodată, o carte... o carte scrisă de un medic... un englez care încearcă să demonstreze că sinucigașul de la Spandau nu era una și aceeași persoană cu nazistul Rudolf Hess. Așadar, decenii la rînd ostașii Comisiei aliate de control au păzit un „alter ego". Cum să nu facă senzație o asemenea carte? Cum să nu devină un bestseller?

Autorul a aruncat un „pietroi" și a încurcat și mai rău ițele încîlcite ale cazului Hess. Dacă sinucigașul de la Spandau nu e unul și același cu Rudolf Hess, atunci unde și cînd

a dispărut Hess cel adevărat? A murit mai de mult? Mai trăiește? E ocrotit? De către cine și în ce scop?

„Dosarul Rudolf Hess" rămîne fără îndoială una din cele mai tenebroase enigme ale celui de-al doilea război mondial. Misiunea lui Rudolf Hess în Anglia din mai 1941 reprezintă o filă din ascunsa istorie a „războiului murdar". Din păcate, dosarul nu va putea fi consultat decît în anul... 2017.

Să ne întoarcem însă la enigma... „Enigmei". S-au scris pe această temă cu adevărat captivantă numeroase articole și cărți, răspîndite pe mai toate meridianele lumii. Cititorul trebuie să știe că fără aprobarea și sprijinul conducerii **Intelligence Service**-ului enigma... „Enigmei" nu ar fi ajuns niciodată la cunoștința opiniei publice. Deci, autorilor li s-au pus la dispoziție dosare, documente, precum și mărturii limitate ale unor agenți implicați în reușita operației. Documentarea are un hotar trasat de manipulatori. Dincolo de acest hotar se află fața nevăzută a mașinii germane de cifrat și decifrat „Enigma". De fapt, iată ce știm noi astăzi despre „Enigma":

● încă din anul 1933, imediat după instaurarea lui Hitler la putere, serviciul britanic de spionaj a manifestat un interes aparte pentru cercetările unor oameni de știință germani în domeniul realizării unui nou tip de mașină de comunicație;

● „omul de afaceri" (mai toți marii spioni dintre cele două războaie mondiale au fost iscusiți oameni de afaceri, lucrînd la adăpostul unor concerne, trusturi, reprezentanțe) Sir William Stephenson, mîna dreaptă a lui Churchill, a fost cel care a luat urma mașinii și a condus operația de capturare a ei;

● în primăvara anului 1939, un comando special britanic, comandat de colonelul Collin Gubbins, bucurîndu-se și de sprijinul Serviciului Secret polonez, a capturat un exemplar al mașinii, ștergînd bine orice urmă a furtului;

● în toamna aceluiași an, cînd războiul împotriva Poloniei era în toi, prețioasa captură se mai afla încă la Varșovia, de unde a fost transportată în Anglia și ascunsă în localitatea Bletchley, departe de furnicarul metropolei;

● numeroși specialiști britanici și-au suflecat mînecile și s-au apucat de lucru, fiecare minut în desăvîrșirea operației fiind foarte prețios;

● în unele probleme tehnice, s-a apelat și la concursul oamenilor de știință americani;

● s-a elaborat o strategie a apărării secretului de la Bletchley, secret care, spre cinstea „eroilor din umbră", n-a fost penetrat;

● documentele furnizate de „Enigma" erau marcate cu ștampila „Ultra... ultra... ultra secret";

● la momentul oportun, Churchill i-a dezvăluit și președintelui Roosevelt „marele secret";

● din momentul intrării în funcțiune la Bletchley a mașinii „Enigma", Marele Stat Major al armatei engleze (uscat, aer, mare) a fost conectat la modul de gîndire al Marelui Cartier General al führerului. În felul acesta, toate directivele, ordinele, instrucțiunile transmise de inamic marilor sale unități operative poposeau simultan și la Bletchley, iar de acolo ajungeau urgent pe biroul premierului britanic;

● așa cum mărturisește sir William Stephenson „au fost cîștigate bătălii, deoarece cunoșteam dinainte planurile inamicului, puteam influența aceste planuri și eram în stare să anticipăm, prin metode nedezvăluite pînă în prezent, cum va proceda dușmanul."

Nu este suficient să sustragi din arsenalul inamicului o „armă secretă", mai trebuie să știi cînd și cum s-o folosești; iar conducătorii englezi ai războiului au știut, dînd dovadă și în acest domeniu de șiretenie, iscusință, inteligență. Istoricii însă, după opinia noastră, sînt încă departe de a stabili și evalua contribuția mașinii criptografice „Enigma" la evoluția războiului mondial, ca și la deznodămîntul lui. În ianuarie 1941, operația „Barbarossa" nu împlinise nici măcar o lună de zile de cînd fusese înscrisă pe hărțile O.K.W.-ului. Mulțumită „Enigmei", planul hitlerist de atacare a Uniunii Sovietice se conturase destul de repede și de clar și pe hărțile premierului britanic. Merită atenție una din precizările lui W. Stephenson, creierul operației „Enigma", precum și un paragraf extras din cartea biografului său, W. Stevenson **(I se spunea „Temerarul"**, Editura politică, 1983). „Noi puteam influența aceste planuri (hitleriste—H.Z.)". Desigur, în bine sau în rău, adăugăm noi. Iar la pagina 33, scriitorul Stevenson consemnează următoarele:

„1941

Ianuarie. Stephenson, Donovan și Churchill discută posibilitatea de a întinde o cursă lui Hitler în Europa de Est, pe baza interceptărilor „Ultra". (Enigma — H.Z.).

În ce a constat această cursă Stevenson nu ne mai dezvăluie. Păcat! O filă din istoria „războiului murdar", care ne interesa în cel mai înalt grad, rămîne astfel, în continuare, ascunsă. De aceea ne și întrebăm: Ce aveau în vedere cei «trei magnifici» ai «războiului murdar», atunci cînd au hotărît, în ianuarie 1941, să-i întindă lui Hitler o capcană în Europa de răsărit? Ce scop urmăreau? Nu cumva să disloce și mai mult forțele militare ale Germaniei spre Balcani pentru a îndepărta definitiv de la Canalul Mînecii primejdia invaziei?

Intuind că paragraful citat puțin mai înainte era o încărcătură explozivă, fiind sensibil interpretărilor, Stevenson s-a grăbit să acrediteze un punct de vedere oficial exprimat chiar de Churchill: aflînd de operația „Barbarossa", partea engleză a întreprins, cu mijloacele războiului din umbră, tot ce putea pentru a-l determina pe Hitler să-și amîne campania din răsărit. De acord, dar cu ce scop? În nici un caz nu din simpatie pentru Uniunea Sovietică. Într-adevăr, führerul a aminat în două rînduri declanșarea războiului împotriva Uniunii Sovietice, din motive accesibile cercetătorului: nu-și încheiase încă socotelile în Peninsula Balcanică. (Nu ieșise încă din prima capcană). Mai era apoi campania din Africa de Nord unde debarcase, sub comanda generalului Rommel, un corp expediționar (asta da, campanie!). Urmărind și analizînd, în perspectiva istoriei și cu datele puse la dispoziție de arhivele marilor puteri, evoluția „războiului murdar", constatăm cum se conturează conceptul politico-moral al acestui tip de acțiune militară subterană, principiul său călăuzitor: **Să ținem teatrul de război cît mai departe de Insulă!** Faptul că Churchill l-a avertizat pe Stalin că Germania lui Hitler pregătește un atac militar împotriva țării sale și că Stalin a minimalizat și interpretat eronat acest act de bunăvoință rămîne în istorie ca un adevăr de necontestat. Sîntem însă în fața unui act „curat" la vedere, care, în mod logic, trebuie să mai aibă o latură... una obscură, ce scapă deocamdată cercetătorilor. Cu siguranță că undeva, într-un fund de arhivă, există un dosar în ale cărui documente se păstrează tehnologia țesăturilor de intrigi, de dezinformări, de întinderi de capcane, care, în ultimă instanță, a salvat viața a sute de mii de englezi, însă cu prețul sacrificării unor țări, dealtminteri „prietene".

Să revenim la enigma... „Enigmei" și să consemnăm ceea ce încă nu ni s-a dezvăluit și rămîne, eventual, să ne dezvăluie dosarele anului 2035:

● cine-i agentul care a furnizat Angliei informația că specialiștii germani sînt pe cale, încurajați de Heydrich, să pună la dispoziția Wehrmachtului și a Abwehrului o nouă și ingenioasă mașină criptografică de comunicație? Ce loc ocupa acest agent în ierarhia rețelelor de spionaj britanice din Germania? Nu cumva firele duc și la Canaris?

● cine sînt ofițerii Serviciului Secret polonez care, împreună cu agenții britanici conduși de colone-

lui Collin Gubbins, au participat la capturarea mașinii „Enigma"? Ce soartă au avut acești ofițeri polonezi care cunoșteau secretul capturării?

● de fapt, cîte exemplare ale mașinii „Enigma" au funcționat în anii războiului în slujba Marii Britanii?

● cine și cînd a elaborat strategia selectării și exploatării informațiilor furnizate de „Enigma", tactica distribuirii acestor informații aliatului american și sovietic? În ce măsură unele informații, dacă ar fi fost trimise la vreme celor doi mari aliați, le-ar fi fost de mare ajutor, dar interesele imediate și de viitor ale Marii Britanii precumpănind, informațiile au rămas pe loc, în „culcușul" lor secret?

● care au fost primele informații furnizate de „Enigma"? Funcționa „Enigma" în 1940? A aflat Churchill, prin mijlocirea „Enigmei", de planurile Germaniei de ciuntire a teritoriului României și, dacă da, ce atitudine a impus diplomației ultrasecrete și conducătorilor „războiului murdar"?

● ce alte mașini și coduri criptografice aparținînd altor țări — aliate sau inamice — au „colaborat" cu „Enigma" fără să se știe, obținîndu-se astfel, pentru Înaltul Comandament britanic, ample și cuprinzătoare sinteze cu privire la evoluția celui de al doilea război mondial pe multele și întinsele fronturi?

O, ce n-aș da ca de acolo de sus, din înalturi, pe unde voi hălădui în anul 2035, să pot zări grimasa acelui cercetător care, din greșeală, ar nimeri și peste acest articol!

IV. „Mașina Enigma" a Serviciului secret sovietic

În urmă cu cîțiva ani murea la Moscova, doborît de o boală necruțătoare, un englez din tată-n fiu, al cărui nume — Kim Philby — făcuse la un moment dat înconjurul lumii. Dispăruse din Marea Britanie, patria sa, ca, după un timp, să reapară pe ecranele televiziunii sovietice pentru a pune punct speculațiilor în legătură cu persoana sa și pentru a mărturisi telespectatorilor sovietici și opiniei publice mondiale că a acționat ca spion al Uniunii Sovietice, plantat, în timpul războiului, în inima centralei **Intelligence Service**-ului, avînd sub control și manipularea agenturilor din sud-estul Europei. Trebuie să-i dăm Cezarului ce-i al Cezarului: performanța lui Philby a pricinuit serviciilor secrete britanice mari prejudicii. Datorită acestui agent conectat la „creierul" **I.S.**-ului, Serviciul secret sovietic era la curent — ce-i drept, nu cu viteza mașinii „Enigma" — cu informațiile majore, rapoartele, sintezele agenturilor engleze din zonele de „interes politico-militar" ale Uniunii Sovietice. O mărturisește Philby în memoriile sale tipărite la Moscova. Mai dezvăluie că și după terminarea războiului a continuat să furnizeze informații Uniunii Sovietice, cînd, în 1946, ca prim-secretar al Ambasadei engleze în Turcia, „conduce eficient", sub acoperire diplomatică, rețelele de spionaj îndreptate împotriva Uniunii Sovietice. Mai tîrziu, prin 1949, va fi transferat la ambasada Marii Britanii din Washington, unde, tot ca prim-secretar, este împuternicit să țină legătura cu directorul C.I.A.-ului, funcție de care numai „temerarul" Sir W. Stephenson o mai deținuse. Deci dublă lovitură. În 1963, Philby este silit să se replieze la Moscova, activitatea sa în „folosul unei puteri străine" fiind pe cale de a fi demascată.

Așadar, Kim Philby, purtător al unor înalte distincții britanice și sovietice, și-a povestit viața, activitatea. Trebuie să fii un cititor absolut naiv ca să nu constați că unul dintre marii spioni ai secolului XX nu a dezvăluit mai nimic în plus față de ceea ce a dezvăluit partea britanică în acuzația de trădare, că nici el ca autor nu s-a bucurat de dreptul de a se apropia de dosarele **ultra, ultrasecrete** ale mileniului trei. După părerea noastră, Philby a „omis" să răspundă în cartea sa următoarelor întrebări:

● ce mijloace și ce canale a folosit pentru a-și transmite rapoartele și informațiile în anii războiului, cînd serviciile britanice de contraspionaj controlau cu rezultate extraordinare insula?

● a cunoscut sau nu secretul mașinii germane de cifrat „Enigma"? Dacă da, a transmis Moscovei această prețioasă informație? A avut acces la documentele „Ultra" furnizate de „Enigma"?

● cum și prin ce canal primea informațiile din sud-estul Europei, de pildă din România? A cunoscut planul misiunii secrete „Autonom" a celor trei agenți britanici — de Chastelaine, Porter și Meșianu — parașutați în decembrie 1943 în România? Nu cumva informațiile sale au stat la baza unei dure corespondențe (aprilie — mai 1944) între Molotov și Churchill, Molotov-Eden pe tema misiunii celor trei parașutați în România?

● a fost la curent cu activitatea de spionaj desfășurată în România de „hitleristul" dr. Arthur Tester, de naționalitate engleză? Pentru cine lucra, de-fapt, acest abil agent? De ce, imediat după 23 august 1944, ofițerii englezi din Comisia Aliată de Control, cu sprijinul autorităților române, l-au căutat pe dr. Tester cu atîta stăruință, dar fără succes?

Desigur, sînt secrete aparținînd tot unui „război murdar" și, pentru că pînă la luminarea lor e o cale atît de lungă, ne-am permite să emitem și pe seama lui Kim Philby o ipoteză...

Dacă serviciile secrete engleze au manifestat, încă din 1933, un viu interes pentru mașina „Enigma", nu se poate să nu fi manifestat același interes și pentru codurile și mașinile similare ale Serviciului secret sovietic. În anii războiului, contraspionajul britanic a izbutit să identifice foarte mulți agenți hitleriști — mai noi și mai vechi — pe care „i-a întors", cum se exprimă literatura de specialitate, împotriva **Abwer**-ului sau **SD**-ului, transformîndu-i în agenți dubli. Aceștia, mulți la număr, au jucat un rol eficient în „intoxicarea" lui Hitler și a Înaltului său Comandament... Sîntem convinși că și „Enigma" a contribuit cu succes la laborioasa acțiune de identificare a agenților hitleriști și la silirea lor să lucreze pentru **Intelligence Service**. N-ar fi exclus, îmi șoptește una din ipoteze, ca și Kim Philby să fi devenit un inedit agent dublu, condamnat să moară în tabăra adversă, nu numai în scopul de a fi convingător pînă la capăt, ci și pentru a se reabilita față de patria sa.

SOȚI ȘI SOȚII

Regele Mongut (Siam)	9 000 de soții și concubine
Regele Mutesa (Uganda)	7 000 de soții
Regele Solomon (Israel)	700 de soții
Regina Kahena (barbară)	400 de soți
Regele August cel Mare (Saxa)	365 de soții

(continuare în pag. 98)